AZIZ NESIN

DACĂ AŞ FI FOST FEMEIE

AZIZ NESIN ● DACĂ AŞ FI FOST FEMEIE

Coperta de *Vlad Crivăț*

Азиз несин
ИЗ СБОРНИКОВ
Если бы я был женщиной
издательство восточной литературы 1961
столроцентный шедевр
изд правда библиотека огонек
нр. 31/1959

AZIZ NESIN

DACĂ AȘ FI FOST FEMEIE

În romîneşte de
I. PELTZ şi S. VLAD POPA

Bucureşti 1963

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

AZIZ NESIN (n. 1915), scriitorul turc considerat ca un maestru al satirei, a fost recunoscut întîia oară nu în ţara sa natală, ci dincolo de hotarele ei. Cultura oficială a ţării sale de baştină nu putea avea iniţiativa consacrării unui critic atît de acerb al moravurilor capitaliste, al cărui curaj nu a cruţat nici pe conducătorii reacţionari ai statului, nici pe potentaţii de orice soi.

Deşi scria de mai mulţi ani, ca un asiduu colaborator al multor ziare şi reviste, deşi edita încă din 1946, împreună cu un alt scriitor progresist, Sabahattin Ali, un ziar satiric „Marco paşa", care se bucura de o mare popularitate, totuşi recunoaşterea oficială a lui Aziz Nesin a avut loc mult mai tîrziu : abia după ce i s-a decernat la Concursul internaţional al scriitorilor umorişti din Italia premiul I „Ramura de aur" (în 1956) şi după ce, un an mai tîrziu, a fost din nou distins cu un premiu internaţional.

Din 1957 pînă în 1960, operele lui Aziz Nesin au cunoscut o răspîndire aproape fără precedent în Turcia : i s-au editat peste 30 de culegeri de povestiri şi schiţe satirice, două romane şi o piesă de teatru. Unele opere ale sale au apărut în 2—3 ediţii, fenomen destul de rar în Turcia. A fost tradus în mai multe limbi.

POVESTIRI

DACĂ AŞ FI FOST FEMEIE

Selamet s-a angajat portar la fabrica de tricotaje. Primea 80 de lire pe lună. Cu o asemenea leafă de 80 de lire pe lună n-o putea scoate la capăt nici măcar un pui de om, darmite un om sadea ! Îşi zicea, însă, că puterea sa de muncă va fi preţuită. Pînă la urmă, impresionat de strădaniile sale, patronul o să-i urce salariul. Munca de portar nu era de el — da' ce să-i faci ? Azi, vezi indivizi care nici măcar de portari nu-s buni şi care, totuşi, au ei în slujbă cîţiva paznici. Stăpînii au ajuns portari şi portarii stăpîni !

Urmase pînă în clasa a X-a. Apoi fusese nevoit să se lase de învăţătură din pricina unei nenorociri dintre acelea care se întîmplă în viaţă atît de des.

Neprecupeţindu-şi forţele şi străduinţele, el muncea zi şi noapte, pentru a obţine cît de cît o majorare a salariului. Eh, dacă i s-ar fi încredinţat postul de paznic de noapte ! Paznicul de noapte primea 200 de lire pe lună, şi munca sa era mult mai uşoară.

Se zice că dacă un om îşi doreşte mult un lucru, dorinţa i se îndeplineşte.

Într-o bună zi patronul îl chemă :

— Sînt mulţumit de tine, îi spuse.

— Vă mulţumesc.

— Eşti însurat ?

Omul, ca şi cînd ar fi fost prins în timp ce săvîrşea o crimă, răspunse ruşinat.

— Da.

Şi pentru ca, recunoscîndu-şi în întregime vina, să se liniştească, adăugă lăsînd capul în jos :

— Mai am şi doi copii, stăpîne !

Patronului i se făcu milă de el, dar se şi enervă :

— Ai, ai, ai ! Şi atunci, cum îţi duci zilele ?

— Greu, domnule.

— Vreau să-ţi fac un bine ! Ia spune, poţi să fii şi portar de zi şi paznic de noapte ?

— Pot, stăpîne !

— La urma urmei tu stai la poartă numai şase ceasuri. Dacă ai mai sta încă opt în fiecare noapte, faci la un loc paişpe ceasuri. Îţi mai rămîn libere zece ceasuri în cap. Ce zici, eşti de acord ?

— De acord !

— Pentru slujba de noapte o să-ţi mai dau treizeci de lire.

— Mulţumesc !

Paznicul de noapte, care primea 200 de lire pe lună, a fost concediat fără întîrziere, pentru că dormea prea adînc, şi în locul lui a fost angajat Selamet. Ziua stătea la poartă, iar noaptea, cu ceasul de control la gît, păzea fabrica. Salariul i-a crescut, ajungînd acum la 110 lire pe lună.

Era un om sîrguincios şi muncitor. Şi gîndea cam aşa : la urma urmei patronul nu e măgar, de bună seamă o să vadă el cît se străduieşte şi, fără nici o îndoială, o să facă el ceva să-i uşureze traiul. Iată, de pildă, dacă l-ar numi secretar al fabricii, grozav lucru ar mai fi ! Secretarul primea 300 de lire pe lună !

Dacă un om îşi doreşte mult un lucru, dorinţa i se îndeplineşte. I se îndeplini şi această dorinţă. Patronul îl chemă la el :

— Sînt mulţumit de tine, îi spuse, şi doresc să-ţi mai fac un bine. De fapt, noaptea, tu nu prea ai treabă. N-ai vrea să te ocupi de hîrtiile de birou ? Îţi mai dau 60 de lire.

Paznicul rămase pe gînduri. Va primi, deci, de azi înainte 170 de lire.

— Allah să vă aibă în pază, stăpîne, îi răspunse el.

Secretarul fabricii, care primea 300 de lire pe lună, a fost imediat concediat, pentru că diferitele sale preocupări, cafeaua şi ţigările, nu-i lăsau destul timp de lucru. Acum Selamet stătea ziua la poartă, iar noaptea păzea fabrica, şi în acelaşi timp se aşeza la maşina de scris şi bătea tot felul de hîrtii.

Muncea pînă la istovire. La urma urmei patronul nu e idiot. Mai devreme sau mai tîrziu va băga de seamă sîrguinţa lui şi, desigur, îl va avansa. Contabilul fabricii primea 400 de lire pe lună. Ah, dacă ar putea deveni şi contabil!

Se zice că dacă un om îşi doreşte mult un lucru, dorinţa i se îndeplineşte. Într-o bună zi patronul îl chemă la el:

— Ştiu că astăzi 170 de lire nu-s bani, îi spuse el, aşa încît m-am hotărît să-ţi măresc salariul.

— Vă mulţumesc, stăpîne!

— Cu toată slujba, mai ai ore libere berechet. Decît să stai acasă fără să faci nimic, mai bine ocupă-te de socotelile fabricii.

— O să mă ocup, stăpîne!

— Minunat. Am să-ţi mai dau încă 45 de lire.

Contabilul fabricii, care primea 400 de lire pe lună, a fost imediat concediat, pentru că, în loc să adune, scădea, şi în loc să înmulţească, împărţea.

Leafa lui Selamet se urcase acum la 215 lire. Omul nostru stătea în fiecare zi şase ceasuri la poartă, păzea fabrica în fiecare noapte opt ceasuri, în care timp bătea la maşină, iar cînd se întorcea acasă se ocupa de contabilitate.

Muncea din răsputeri, era sîrguincios, se silea să facă mai mult decît i se cerea. Rîvnea acum la postul de şef al depozitului. Şeful depozitului primea 450 de lire pe lună.

Se zice că dacă un om îşi doreşte mult un lucru, dorinţa i se îndeplineşte. Din nou îl chemă patronul.

— Vreau să-ţi fac un bine. Ce-ai zice dacă ţi-aş propune postul de şef al depozitului?

— Aş fi foarte mulţumit, stăpîne.

— Minunat, îţi adăugăm 35 de lire la salariu. Du-te şi ia în primire depozitul.

Şeful depozitului, un ins cam zăpăcit de felul lui, transporta din greşeală unele mărfuri la el acasă, în loc să le ducă la depozit. A fost de îndată concediat, iar slujba lui a luat-o în primire tot omul nostru.

Muncea zi şi noapte, neprecupeţindu-şi nici forţele, nici timpul. Patronul nu-i bou, trebuie, pînă la urmă, să-i preţuiască aşa cum se cuvine sîrguinţa. Şi într-adevăr, aşa s-a întîmplat... Într-o zi l-a chemat din nou :

— Îţi mulţumesc, sînt foarte mulţumit de tine. Cine munceşte bine, acela reuşeşte. Da' munca de portar nu e demnă de tine. Pe lîngă celelalte funcţii, te numesc şi directorul fabricii mele.

— Director ? !

S-a pierdut cu totul ! De mult pusese ochii pe postul de director. Se zice că, dacă un om îşi doreşte mult un lucru, dorinţa i se îndeplineşte. Iată-l în sfîrşit director !

— Am să-ţi adaug la salariu încă 90 de lire, i-a spus patronul.

Întrucît nu mai e portar, i se scade din salariu 80 de lire. Da, dar ca director o să primească cu 90 de lire mai mult, în total 260 de lire pe lună.

Fostul director, care primea 500 de lire, a fost imediat concediat, pentru că îi făcea curte secretarei stăpînului.

La fabrică lucrau patruzeci de muncitori, doi maiştri, şi douăzeci de maşini. Să devină muncitor, nu se putea — nu cunoştea meseria, maistru — nici atît. Nu putea înlocui nici maşina... Iar în biroul fabricii, în afară de el, mai rămăsese doar secretara-dactilografă.

Cînd avea puţin timp liber stătea la taclale cu secretara, lăudîndu-l pe patron.

— Dă-i, Doamne, sănătate, că-i straşnic om, nu glumă. M-am băgat la fabrica asta ca portar cu 80 de lire pe lună. El mi-a dat şi postul de paznic de noapte şi am început să primesc 110 lire. Pe urmă m-a făcut şi secretar. Salariul mi s-a urcat la 170. Pe urmă mi-a încredinţat şi contabilitatea şi îmi plătea 215 lire. Pe urmă mi-a dat în primire şi depozitul şi primeam

250 de lire. Iar acum, mai sînt şi director. Iar salariul meu e de 260 de lire !

Secretara îl lăuda şi ea pe patron :

— Pe mine m-a angajat ca femeie de serviciu cu 40 de lire. Pe urmă am mai început să-i curăţ şi să-i spăl pe acasă şi mi-a urcat leafa la 60. Apoi am devenit şi dactilografă. Salariul mi s-a ridicat la 80 de lire. După care am început să-i gătesc şi să-i ajut la gospodărie şi primeam 100 de lire. Pe urmă... pe urmă ştiţi ce m-a făcut ! Şi mi-a ridicat salariul cu încă 15 lire. Acum primesc 115.

— Lucrezi prea mult, te istoveşti, i-a zis el secretarei într-o zi.

— Dar dumneavoastră, oare, munciţi mai puţin ? Vă ajunge salariul ? Nu doriţi oare un supliment ? i-a răspuns secretara cu amabilitate.

Se uită lung la secretară. Îşi aminti că în administraţia fabricii nu mai rămăsese nimeni, în afară de el şi de secretară. Se gîndi la obligaţiile ei.

— Nu, nu, răspunse. Nu mai doresc nici un fel de supliment. Mă mulţumesc cu atît. Şi tu ai noroc ! Pentru că dacă aş fi fost, pe lîngă toate, şi femeie, ştii ce s-ar fi întîmplat ? Patronul te-ar fi concediat şi pe tine şi ar mai fi adăugat la salariul meu încă 20 de lire...

CONGRESUL CHIRURGILOR

Congresul internaţional al chirurgilor a fost convocat de astă dată în oraşul L. Doctorii din lumea întreagă îi acordau o deosebită importanţă. Acest al zecelea congres a stîrnit interesul celor mai vestiţi chirurgi de pe glob, iar numărul participanţilor la lucrări a fost foarte mare. Au sosit şi corespondenţi din toate ţările, măcar că nu era vorba de un eveniment chiar atît de deosebit ca, de pildă, un meci de fotbal sau o conferinţă de presă convocată de o frumoasă stea de cinematograf, doritoare să-şi etaleze dantelele.

Cei mai faimoşi chirurgi din douăzeci şi trei de ţări s-au pregătit să ţină comunicări ştiinţifice. Printre ei se aflau personaje celebre, în stare să despice şi să pună la loc corpul unui om cît ai bate din palme, ca şi cînd ar fi vorba de mecanismul unui ceasornic sau de o puşcă automată. Iată de ce ziarele din lumea întreagă, după ştirile despre ultimele modele de costume de baie, despre rezultatele meciurilor de fotbal din campionatul ţării şi despre crime monstruoase, considerau necesar să publice, într-o rubrică de cîteva rînduri, şi ceva despre congresul chirurgilor.

Prima zi a fost dedicată solemnităţii de deschidere a congresului. Ziua următoare s-a scurs în discuţii generale. A treia zi au început comunicările ştiinţifice. La tribună s-a urcat cunoscutul chirurg american dr. C. Claseman, însoţit de încă cineva. Corespondenţii ziarelor şi ai agenţiilor telegrafice s-au înarmat grabnic cu stilouri şi cu blocnotesuri. Chirurgii care

umpleau sala de şedinţe şi-au pus căştile la urechi pregătindu-se să-i asculte pe oratori. Se înţelege că fiecare îşi alegea una din cele patru limbi pe care o cunoştea cel mai bine.

— Stimaţi colegi ! a început doctorul C. Claseman. Doresc să vorbesc participanţilor celui de-al zecelea congres despre cea mai interesantă operaţie din practica mea de 35 de ani în domeniul chirurgiei. După cum este unanim cunoscut, nici un chirurg n-a reuşit pînă azi să schimbe amprentele digitale. Istoria medicinei nu cunoaşte încă o asemenea experienţă, de aceea nici nu este descrisă în literatura de specialitate. Puteţi încerca ori de cîte ori vreţi să vă dezlipiţi epiderma de pe degetele mîinilor : epiderma nouă va lăsa, întocmai ca prima, aceleaşi amprente. Iată de ce-i poate urmări poliţia fără greutate pe gangsteri, pe spărgători şi pe asasini.

Prin cea mai recentă operaţie, am reuşit să schimb desenul epidermei degetelor. Aveţi în faţa dumneavoastră pe unul din faimoşii *businessman*-i ai Americii — regele reproducerii artificiale, Mr. Thomas, supranumit „Jack-Rupefălci". Sub acest nume este cunoscut în arhivele Biroului federal de investigaţii. Timp de zece ani poliţia americană a încercat să-l prindă pe acest spărgător, dar fără rezultat. Şi asta datorită faptului că, după fiecare lovitură, eu îi schimbam lui Mr. Thomas, adică lui „Jack-Rupefălci", amprentele. Ţin să vă încredinţez că operaţia de schimbare a desenului epidermei de pe degete nu este numai cea mai dificilă, dar şi cea mai rentabilă, pentru că a împărţi cu spărgătorii conţinutul caselor de bani nu e o afacere prea rea ! Iar acum, domnilor, graţie unei pelicule cinematografice, voi dezvălui taina tehnicii acestei operaţii.

Toţi cei prezenţi în sală au recunoscut în unanimitate că chirurgul american este figura cea mai importantă a congresului. Însă comunicarea chirurgului englez, care a luat cuvîntul după cel american, i-a făcut să-şi schimbe părerea. Mr. B. Leanes s-a urcat la tribună, însoţit şi el de un individ oarecare, şi a început :

— Preastimaţi colegi! Am să vă vorbesc despre operaţia chirurgicală cea mai interesantă din istoria medicinei mondiale. Vedeţi stînd alături de mine pe eroul-subofiţer Matew, care în timpul celui de-al doilea război mondial a omorît singur 26 de soldaţi inamici, dar din nenorocire schija mizerabilă, laşă şi bestială a unei grenade duşmane i-a retezat capul. Folosind o alifie fabricată de mine personal, i-am lipit capul la loc, aşa încît astăzi se ţine mai bine decît înainte. Acum nu i-l mai poate reteza, nu o schijă, dar nici chiar o bombă atomică. Vă voi dezvălui acum secretul preparării acestei alifii.

Uimirea participanţilor la congres era mai mare ca oricînd. Iar atunci cînd au aflat şi compoziţia alifiei respective, se încredinţară cu toţii că altă comunicare care s-o depăşească va fi cu neputinţă să mai audă. Următorul orator, însă, un savant francez, i-a făcut să-şi schimbe părerea. Acesta luă loc la tribună însoţit de o frumoasă blondină în costum de baie bikini. Văzînd-o, delegaţii mai vîrstnici începură să se foiască în fotolii.

— Preastimaţi colegi, vorbi chirurgul francez. Doresc să vă relatez despre o operaţie plastică neobişnuită. Sper că veţi preţui cum se cuvine succesul meu, dacă vă voi spune că această frumoasă blondină, care a stîrnit o asemenea reacţie furtunoasă în sală, este soacra mea, în vîrstă de 65 de ani.

După aceea, oratorul a comunicat în ce fel şi-a transformat soacra, care aducea cu muma pădurii, într-o frumuseţe fără de seamăn, pentru a se răzbuna pe soţia sa care îl înşela. Preschimbată într-o femeie tînără şi frumoasă, soacră-sa i-a devenit amantă. Savantul francez şi-a încheiat comunicarea cu fundamentarea teoretică a acestei uimitoare descoperiri.

Zi de zi se perindau la tribună oratori, şi fiecare făcea cîte-o comunicare uluitoare.

— Moartea individului nu înseamnă totodată şi întreruperea activităţii tuturor organelor sale, afirma, de pildă, chirurgul neamţ. Inima omului decedat în urma unui infarct, desigur, nu mai poate lucra, însă celelalte organe rămîn nevătămate. La individul mort

de tuberculoză încetează să funcţioneze doar plămînii. Am considerat nejust ca din pricina întreruperii activităţii inimii sau a plămînilor omul să se predea morţii... Din organele sănătoase ale celor decedaţi eu am creat oameni noi. Aveţi în faţa dumneavoastră un om — aici chirurgul neamţ arătă spre un tînăr cu înfăţişarea înfloritoare, un ins cu figură de Apollon — ale cărui picioare au aparţinut înainte unui atlet mort de apendicită, corpul — unui luptător decedat în urma unei cangrene, capul — unui bolnav de tuberculoză.

Dacă în ziua următoare chirurgul japonez nu ar fi venit cu o comunicare mai senzaţională, atunci operaţia doctorului Günter din Germania, care crea oameni din organele sănătoase ale morţilor, ca şi cum ar fi întocmit mese sau scaune, pe drept cuvînt ar fi fost considerată ca cea mai extraordinară din toate cîte au fost descrise la congres.

Dar chirurgul japonez Himi Şiyama şi-a uimit şi mai mult ascultătorii. Arătînd pe omul care stătea alături de el, spuse :

— Iată un japonez care, fiind şchiop, n-a fost luat în armată în timpul celui de-al doilea război mondial. Neputînd supravieţui unei asemenea drame sufleteşti, şi-a făcut harachiri, iar intestinele i s-au împrăştiat pe jos...

Veni şi ultima zi a congresului. Chirurgii se străduiseră să se întreacă unul pe altul, făcînd comunicări din ce în ce mai uluitoare. Un singur medic, retras într-un colţ, asculta pe colegii săi fără să scoată un cuvînt măcar. Vorbiseră toţi participanţii la congres. Preşedintele se adresă celui care nu deschisese încă gura :

— Domnule doctor, oare dumneavoastră nu aveţi ceva de comunicat congresului despre operaţiile pe care le-aţi făcut ?

— Am, dar ele nu ar putea să intereseze înaltul Congres. N-au nimic care să atragă atenţia.

Din sală se auziră glasuri nerăbdătoare :

— Fie şi aşa, dorim să vă ascultăm !

— Toţi participanţii la congres trebuie să ia cuvîntul !...

— Bine, spuse el, dacă insistaţi, vă voi împărtăşi din experienţa mea privind o operaţie de extirpare a amigdalelor.

Sala începu să rîdă : şi-a găsit despre ce să vorbească, după atîtea comunicări senzaţionale !

Rîsul îl supără pe orator.

— Domnilor ! Am minimalizat importanţa operaţiei mele din modestie. Bătaia de joc, însă, nu o rabd. Auzind de amigdale aţi pus la îndoială importanţa operaţiei...

Sala rîdea cu hohote.

— Fleac, nu operaţie !

— Eu nici nu pun mîna pe bisturiu pentru asemenea intervenţie !

— Unui chirurg ar trebui să-i fie ruşine să vorbească despre o bagatelă ca asta.

Exclamaţiile din sală îl întărîtară şi mai mult pe orator.

— Dar ştiţi dumneavoastră cu ce se ocupă omul căruia i-am extirpat amigdalele ?

— Poate să fie şi secretarul general al O.N.U. ! Amigdalele sînt amigdale şi atîta tot.

Oratorul s-a înroşit ca un rac şi a continuat :

— Individul căruia i-am făcut operaţia era ziarist !

Congresiştii rîdeau în hohote, de se cutremura sala.

— Ziarist, negustor, funcţionar, militar, nu e totuna ?

Oratorul ridică mîna :

— Rog linişte, domnilor. Da, e totuna. Însă tocmai atunci intrase în vigoare noua lege a presei. Ziaristul nu putea să deschidă gura, aşa că am fost obligat să-i extirpez amigdalele prin orificiul inferior-posterior.

Rîsetele au încetat. Zîmbetele, de asemenea, au dispărut ca prin farmec de pe feţele delegaţilor. În locul lor a apărut expresia unui deosebit respect faţă de vorbitor. Apoi au izbucnit ropote de aplauze. Operaţia de amigdalită a fost unanim recunoscută drept evenimentul cel mai de seamă al celui de-al zecelea congres al chirurgilor.

CUM SE SCRIE UN ARTICOL

Francezii au o serie de cărţi în care, într-o formă populară, se povesteşte despre originea diferitelor lucruri şi obiecte şi se dau o sumedenie de sfaturi gospodăreşti şi de viaţă. În ele puteţi găsi informaţii complete despre orice sferă de activitate, începînd de la tehnologia producţiei de hîrtie şi de sticlă şi terminînd cu istoria democraţiei şi a luptei pentru libertate.

Tocmai lectura unor asemenea cărţi m-a îndemnat să scriu schiţa de faţă. Îmi dau seama că această temă depăşeşte cu mult limitele discuţiilor mele duminicale cu cititorii, că presupune cercetări speciale care pot fi cuprinse în cîteva tomuri. Eu, însă, voi încerca să fiu cît se poate de scurt.

„Cum se scrie un articol ?" vă întrebaţi poate dumneavoastră şi imediat vă grăbiţi să răspundeţi : „Foarte simplu. Îţi vine în minte o idee oarecare, iei stiloul în mînă şi începi să scrii". Greşit ! Să scrii un articol la gazetă nu e aşa de uşor cum vă imaginaţi dumneavoastră.

Să vedeţi cum fac eu treaba asta. Vă asigur că spun adevărul gol-goluţ. Fără nici un pic de exagerare. Zilnic — şi anume : în fiecare dimineaţă — citesc ziarele. Aidoma fiecărui cititor şi nervii mei se zdruncină la această lectură cotidiană. Însemn cu creionul articolele care m-au tulburat mai mult. Operaţia se soldează cu 10—15 teme zilnic.

În afară de ele, îmi rămîn încă 40—50 de teme din zilele trecute. Simt nevoia să mă instalez la masă şi să

folosesc, în acelaşi timp, toate temele acestea. Dar cum e cu neputinţă să găsesc cincizeci de ziare gata să-mi publice articolele, sînt nevoit — vrînd-nevrînd — să mă opresc la o singură temă.

După o matură şi îndelungată chibzuinţă, aleg tema cea mai nevinovată şi mai obişnuită, convenabilă atît ziarului şi proprietarului foii cît şi mie, temă despre care se spune că nu e „nici laie, nici bălaie".

Îmi redactez articolul cu dorinţa de a nu stîrni supărarea nimănui, fără aluzii sau expresii cu dublu sens.

Dar, procedînd astfel, n-am terminat treaba. Dincolo de uşa camerei mele de lucru mă pîndeşte nevasta!

— Îmi dai voie să citesc şi eu ce-ai scris? mă întreabă ea.

Să zic „citeşte" — iese rău. Să zic „nu se poate" — e şi mai rău. De obicei caut să ascund de soţie articolele mele. Dar, nu ştiu cum se face că ea le găseşte şi le citeşte. Citindu-le se încruntă şi-mi zice:

— Dacă la tine nu te gîndeşti, gîndeşte-te cel puţin la copii!

— Ce s-a întîmplat? o întreb.

— Nu ţi-e bine? Se poate să scrii asemenea articole în ziua de azi?

— Da' ce-am scris?

Mai întîi îmi porunceşte să suprim ici o frază, dincolo alta. Apoi să adaug cîte ceva... Ţinînd seama de faptul că nu doresc de loc să apar în postura de erou înaintea cititorilor, îndeplinesc în chip riguros ceea ce îmi pretinde soţia.

Peste puţin apare fiul meu cu o mutră acră:

— Tată...

— Ce este?

— A ieşit cam...

— Ce?

— ...cam aspru!

Băiatul e cu lacrimile în ochi:

— Scoate, tăticule, ultima frază...

— Păi, ultima frază e... sufletul articolului.

— Nu-i nimic. Scoate-i sufletul.

Scot fraza. Iat-o şi pe fiică-mea:

— Tată...
— Da !
— Poate... prima frază...
— Ce-i cu prima frază ?
— Poate renunţi la ea ?
Să nu credeţi că treaba e terminată. Am şi un vecin. Un vechi şi experimentat jurist. Soţia sau unul din copii dă fuga la el :
— Veniţi repede, iar a scris ceva !
Vecinul vine. Ca şi cînd n-ar şti nimic, mă întreabă :
— Ei, ce-ai mai scris azi ?
Îi arăt. Citeşte. Din cînd în cînd îşi potriveşte ochelarii pe nas şi tuşeşte. În buzunarul stîng are „Codul penal", în cel drept „Legea presei"...
— Ascultă, începe el, partea asta se încadrează în articolul Codului penal care prevede de la un an la...
Scoatem partea cu pricina.
— Iar fraza asta... continuă el.
— Ei ?
— Contravine Legii presei. Pentru asta iei de la doi la...
Scoatem şi fraza respectivă. Uneori vecinul scoate din buzunar „Codul civil" sau „Legea de protecţie a pădurilor".
— Uite fraza asta...
O scoatem.
Asta încă nu-i nimic. E mai greu cu tata. El taie în carne vie.
Mă sună la telefon şi-mi cere să viu imediat la el. Mă duc.
— Astăzi ce-ai mai mîzgălit ? Ia dă-mi să văd, îmi porunceşte el.
Îi dau. Primele aprecieri sună de obicei cam aşa :
— Măgar fără pereche ! Ai ajuns om la patruzeci de ani şi tot nu-ţi bagi minţile în cap !
Ar fi bine dacă s-ar mărgini doar la atît. Dar el pune mîna pe creion şi începe să şteargă.
— Scoate astea !
Martor mi-e Dumnezeu că nu mă tem atît de „Codul civil" sau de „Legea presei" cît mi-e teamă de

tata. Am renunţat la frazele pe care le-a şters el şi, aşa, cu ce a mai rămas din articolul astfel „operat“ mă duc la redacţie.

Credeţi că asta-i tot ? Da’ de unde ! Proprietarul ziarului citeşte articolul.

— N-aţi putea să-l mai îndulciţi puţin ? mă întreabă el.

— Sfinte Doamne, zic, cum să-l mai îndulcesc ? Şi aşa a ajuns un fel de marmeladă. O să se transforme în terci !

— Ce-ar fi să renunţăm la fraza asta ? propune şeful.

— Fie ! să renunţăm.

— Poate schimbăm propoziţiunea asta !

— S-o schimbăm.

Asta-i tot ? Bine ar fi ! Dacă ar fi aşa de simplu, oricine ar putea scrie la gazetă. Ajung şi la secretarul de redacţie :

— N-aţi vrea să îndulcim puţin fraza asta ?

— Mă rog, zic eu, dar am epuizat pînă acum cele mai „dulci“ expresii care există în limba turcă.

Totuşi, mai căutăm vreo cîteva dintre cele mai „dulci“ şi le introducem în articol.

— Fraza asta mi se pare puţin cam... Poate o transformăm niţel. Uite, aşa.

— S-o transformăm !

— Stai ! Încă una, uite aici...

— S-o scoatem şi pe-asta.

Of, acum sînt convins că, în sfîrşit, totul e în ordine. De bună seamă că şi dumneavoastră tot aşa aţi crezut, nu ?

Peste o oră sună telefonul !

— Hasan-bei !

— Vă ascult.

— În articolul dumneavoastră este amintit un oarecare Ali-bei...

— Da.

— Vedeţi... acest Ali-bei îi este şefului nostru...

— Scoateţi-l pe Ali-bei şi puneţi în locul lui pe Mustafa-bei, propun eu.

— Vai de mine ! Mustafa-bei este...

— Să renunţăm atunci cu totul la orice nume!

După cîtva timp sună din nou telefonul:

— Hasan-bei!

— Vă ascult.

— Dumneavoastră vorbiţi în articol despre... dar, ştiţi, noi primim de acolo...

— Dacă primiţi, tăiaţi această parte!

După o asemenea toaletă, articolul seamănă cu o găină jumulită. Iar dumneavoastră, stimaţi cititori, citiţi acest articol în numărul care apare a doua zi. Îl citiţi şi rîdeţi. Cum să nu rîzi de asemenea articole? Eu însumi rîd. Ce alta îmi rămîne de făcut? Iar în ziua următoare te trezeşti că mai soseşte la redacţie şi o scrisoare de dezminţire a articolului! Ce ziceţi? Se poate să nu rîzi?!

CUM POATE ÎNNEBUNI UN OM

— Domnilor, se rosti, plin de sine, insul cu *pince-nez*, înainte de a lua o hotărîre, trebuie să chibzuim bine. În problema asta nu trebuie să ne grăbim.

— Da, aprobă cel mai tînăr dintre persoanele prezente, trebuie să ne gîndim foarte bine. Altfel ne trezim cu o nouă belea pe cap !

— Mai întîi trebuie să hotărîm dacă sîntem sau nu mulţumiţi de cel actual, completează un domn pistruiat.

— Nu sîntem mulţumiţi ! răspunseră cu toţii în cor.

— De ce ? întrebă cel cu pistrui.

— Şi-a pierdut minţile ! exclamă domnul cu *pince-nez*.

— Da, da, e nebun !

— E clar, încuviinţă pistruiatul. Tocmai asta e ! Sarcina noastră este ca de data aceasta să nu alegem tot un scrîntit.

— Şi penultimul era nebun, completă un grăsun.

— Şi precedentul...

— Toţi cîţi au fost s-au dovedit nebuni.

— Dacă-i aşa, atunci să procedăm inteligent şi să alegem unul cu mintea întreagă, se pronunţă din nou tînărul.

— Da, dar, vedeţi dumneavoastră, noi îi alegem nu fiindcă-s nebuni, încercă să explice domnul cu *pince-nez*. Îi alegem fiindcă par oameni înţelepţi, cu scaun la cap. Dar pe urmă cel mai înţelept se dovedeşte a fi ţicnit.

— Ah, Doamne, se bîlbîi un bătrînel care tuşea după fiecare cuvînt, nimeni nu poate desluşi tainele tale: toţi care vin în postul acesta îşi pierd mintea.

— Nu cei ce vin, ci acei pe care-i aducem noi în acest post, preciză grăsunul.

— Ce vină are postul? întrebă tînărul. Se vede treaba că toţi ăştia sînt de fapt nebuni din capul locului, dar n-au posibilitatea să-şi vădească ţicneala. Cînd îi alegem în fruntea noastră, profită de ocazie şi o iau razna.

— Atît despre cei vechi cît şi despre cei noi ştiu una şi bună — toţi pînă la urmă şi-au pierdut minţile. N-am văzut măcar unul zdravăn printre ei, zise bătrînul cu tusea.

— Nu ştiu ce să mai spun. Iată, cu acesta din urmă sînt prieten de treizeci de ani. Înainte de a-l fi ales primar n-a dat nici un semn de nebunie, constată pistruiatul.

— Hm-m... nu toţi nebunii se nasc nebuni. Deci a aşteptat să devină primar ca să înnebunească...

— Domnilor, am discutat destul, interveni cel cu *pince-nez*. Trecutul e trecut. Vorba e pe cine să alegem de data asta în postul de primar?

Fiecare din cei prezenţi propuse cîte un candidat, însă toate propunerile fură pe rînd respinse. Viitorul primar trebuia să nu fie nebun nici înainte, nici după alegere! Au fost pomenite poate o sută de nume, dar nici unul n-a fost acceptat.

— Staţi! exclamă domnul cu *pince-nez*. Am găsit! Ce părere aveţi de Rasim-bei?

— Ce e drept, e un om de treabă.

— Cinstit, cultivat, modest.

— Nu e invidios. Tuturor le doreşte binele.

— Erudit. Dezinteresat. Sincer.

— Om cu dragoste de muncă, cu experienţă de viaţă...

Laudele nu mai conteneau.

— Eu nu cred, însă, că Rasim-bei va fi de acord să primească postul de primar, interveni grăsunul.

— Aveţi dreptate. Îl cunosc de mic copil. Nu cred că va accepta, mormăi bătrînul.

— Şi eu cred la fel, nu se amestecă el în astfel de chestii, întări pistruiatul.

— N-ar primi, adăugă şi tînărul.

— Ce-i de făcut ? întrebă domnul cu *pince-nez*, ridicîndu-şi vocea. Şi eu sînt de aceeaşi părere. Dar spuneţi ce-i de făcut ?! Am găsit, în sfîrşit, omul de care avem nevoie... şi iar o luăm de la început !

Era cu neputinţă să cadă în alegeri candidatul propus de aceşti onorabili cetăţeni. Poporul avea toată încrederea într-înşii şi de aceea îşi dădea votul candidaţilor propuşi de acest grup.

Toată lumea se ridică şi porni spre casa lui Rasim-bei.

Ajunşi acolo, îl puseră în cunoştinţă cu cele discutate, neuitînd să adauge că toţi primarii care s-au perindat pînă atunci în fruntea gospodăriei obşteşti, mai devreme sau mai tîrziu, au luat-o razna.

— Da' cu mine ce aveţi, răcni Rasim-bei, nu care cumva doriţi să mă înnebuniţi şi pe mine ?

— Da' cum îţi închipui una ca asta ? protestă grăsunul. Tocmai pentru că te ştim om cu scaun la cap am venit să te rugăm să primeşti primariatul !

— Nu, nu primesc !

— E o datorie patriotică, Rasim-bei.

— E spre binele poporului !

— Naţia şi-a pus speranţa în dumneata.

— Patria te aşteaptă, Rasim-bei !

— Bine, sînt de acord. Numai cu o condiţie...

— Poftim, poţi să ne porunceşti orice !

— Primim anticipat toate condiţiile !

— Condiţia e următoarea... V-o spun deschis, de la început, ca să nu mă înjuraţi mai tîrziu. De lingăi n-am nevoie. Banchetele, recepţiile sînt excluse. Linguşirile şi tămîierile să fie uitate... Nu vreau să fiu ridicat în slăvi, să fiu lăudat în discursuri. Ei ? Ce ziceţi ? Pot să mă bizui pe voi ? Sînt un muritor de rînd. Nu mă faceţi să-mi pierd şi eu minţile. Primiţi condiţia ?

— Primim, exclamară cu toţi într-un glas.

— Ai văzut omul cinstit ?

— Aşa e omul cu mintea sănătoasă...

— Merită toate laudele...

...Rasim-bei fu ales şi ajunse primar. În aceeaşi zi a primit peste cincizeci de telegrame de felicitare. A deschis una şi a citit începutul : „Preaveneratului nostru primar, înflăcăratului patriot, preaiubitului nostru domn Rasim".

— Doamne, ia-mă sub scutul tău, se rugă el, fără să mai deschidă celelalte telegrame.

După cîtva timp se auziră bătăi în uşă.

Domnul cu *pince-nez* intră cu un buchet mare de flori. Făcînd o temenea pînă la pămînt, îl felicită cordial.

Rasim-bei se încruntă :

— De ce e nevoie de toate astea ?

După alte cîteva minute apăru bătrînul ramolit, abia ţinîndu-se în baston, tot cu un buchet de flori. Oferind florile, încercă să-i sărute şi mîna. „Vă osteniţi degeaba", i-o tăie scurt Rasim-bei. Dar acesta era doar începutul : peste puţin timp veniră să-l felicite şi pistruiatul, şi grăsunul, şi tînărul. „Doamne, ajută-mă să nu-mi pierd şi eu minţile", se ruga Rasim-bei.

Şi chiar în aceeaşi clipă i se comunică : „În cinstea dumneavoastră a fost organizat un banchet". Nu apucă Rasim-bei să se gîndească la ce are de făcut : să meargă sau să nu meargă la banchet, cînd în faţa casei se opri o maşină.

Sala unde avea loc banchetul strălucea ca un adevărat palat. Masa era rînduită pentru patruzeci de persoane. Vaze, flori, sfeşnice — ce nu era acolo ?

Cel cu *pince-nez* se scoală în picioare. În mînă ţine paharul plin.

Rostindu-şi cuvîntarea în cinstea lui Rasim-bei, îl omagiază în felul acesta :

— Tu, întrupare a inteligenţei fără asemănare ! Tu, omul de nimeni egalat ! Tu, personificare a geniului ! Datorită inteligenţei tale şi a capacităţii tale constructive, oraşul nostru va deveni peste puţin timp...

Adînc revoltat de ce auzea, cu obrajii arzînd de supărare, Rasim-bei părăsi sala plecînd spre casă.

— Poate că procedînd astfel, îşi zise el, o să-şi bage ei minţile în cap !

A doua zi, în drum spre primărie, observă că de-a lungul străzilor pe unde trecea se desfăşura o adevărată serbare. Din pragul casei sale şi pînă la clădirea primăriei — covoare. Pretutindeni pîlcuri de trompeţi şi toboşari, case împodobite cu crengi de laur, elevii şcolilor scoşi în oraş să-l întîmpine. La apariţia lui Rasim-bei izbucniră ropote de aplauze şi urări :

— Trăiască !

Tînărul urla la urechea toboşarului :

— Bate, bate mai cu putere !

Iar pe elevi îi ruga :

— Mai tare, strigaţi mai tare !

— Trăiască, trăiască !

La picioarele lui Rasim-bei, în semn de jertfă, se înjunghiau berbeci.

În faţa municipalităţii fusese înălţat un arc de triumf, împodobit cu crengi. Pe un panou enorm se puteau citi : „Slavă noului nostru primar !"

Grăsunul se căţără la tribună, strigînd cît îl ţineau puterile :

— Noul nostru primar a cucerit inimile locuitorilor oraşului nostru prin munca, cinstea şi spiritul de colaborare de care a dat dovadă.

Rasim-bei, pe care furia îl tulburase pînă la turbare, se repezi la grăsun şi-i smulse hîrtia, pe care o rupse în bucăţi.

— Nu-mi trebuie asemenea onoruri, ţipă el.

— Concetăţeni, se auzi glasul individului pistruiat, văzut-aţi voi cîndva un om atît de modest ?! Trăiască noul primar !

— Trăiască ! Tră-ias-că !

Din nou rafale de aplauze. Rasim-bei, ca şi cînd ar fi vrut să se adăpostească de o ploaie torenţială, se ascunse în clădirea municipalităţii. Sala de primire era tixită de oameni veniţi să-l felicite.

În faţa lui se opri acelaşi tînăr, cu mîinile încrucişate respectuos :

— La ordinele dumneavoastră, eminenţă !

— Nici unul din foştii primari n-a fost atît de bine, atît de potrivit ales pentru un asemenea post ! constată bătrînul ramolit care se afla şi el acolo.

— Jur pe cele sfinte că îmi voi prezenta demisia, urlă Rasim-bei. Ieşiţi afară !

Vizitatorii începură să se înghesuie spre ieşire, cu fruntea în podea :

— La ordinele dumneavoastră !

— Sîntem la dispoziţia ta !

Rasim-bei oftă neputincios : „Doamne, ajută-mă !"

— Binevoiţi să vă odihniţi, domnule primar ! îl sfătuia, plin de grijă, tipul cu pistrui.

— Voia dumneavoastră, dar nu e bine să obosiţi atît de mult din prima zi.

— Plecaţi ! răcni din nou primarul.

Nu era chip să lucreze. Rasim-bei ieşi în stradă.

— În lături ! Vine primarul ! striga tînărul încercînd să-i croiască drum prin mulţime.

Rasim-bei, luptînd să-şi facă loc prin mulţime, de-abia ajunse acasă, se închise în odaie şi nu ieşi de acolo toată ziua.

În dimineaţa zilei următoare rugă să i se aducă cele două ziare care apăreau în oraş. În ambele, pe prima pagină, erau publicate fotografii cu primarul în plin plan. Sub una dintre ele scria : „Eminenţa-sa, d-l. primar, cu care se mîndresc toţi locuitorii oraşului", iar sub alta : „Cel mai sîrguincios primar din lume". Ziarele erau pline de laude la adresa lui.

Seara, veniră la el cu maşina :

— Cum doreşte excelenţa-voastră ? Să primească acasă dansatoarele care au venit azi sau să meargă la cazinou ?

— Merg la cazinou, răspunse Rasim-bei.

— Este o adevărată fericire pentru noi să respirăm acelaşi aer cu multstimatul nostru primar, rosti tînărul după ce Rasim-bei sosi la cazinou. Oratorul vorbi o jumătate de oră. Rasim-bei nu-l întrerupse.

După el luă cuvîntul domnul cu *pince-nez :*

— Cît sîntem de fericiţi constatînd că primarul nostru este virtutea personificată !

Rasim-bei zîmbea.

...S-a scurs de atunci un an. Individul cu *pince-nez*, tînărul zgomotos şi bătrînul ramolit ţineau sfat.

— N-o să facem nici o scofală cu ăsta ! Şi nu-i de mirare ! Ce poţi cere unui nebun ?
— N-o să izbutim nimic cu el !
— Cine se poate înţelege cu un ţicnit ?
— S-a arătat mai smintit ca toţi ceilalţi ! În loc să ne alegem un primar, ne-am ales cu o năpastă !
— O calamitate pe capu' nostru !
— Atît de rău şi pînă acolo a ajuns, încît îşi închipuie că nimeni nu-i mai mare ca el în toată lumea !
— Grandomanie tipică, domnule !
— Şi ce vanitate...
— Dement în toată puterea cuvîntului. Aşa-s ăştia, îi cunosc eu !
— Ce să facem cu el ? Că doar n-o să-l tolerăm pînă la viitoarele alegeri.
— Ce ? Să-l tolerăm ?! Locul lui e la balamuc. Gîndiţi-vă numai : a declarat muzeu casa în care s-a născut, iar acum a hotărît să-şi ridice o statuie în piaţă !
— Ieri l-a scuipat în faţă pe un vizitator !
— Noaptea trecută a dansat beat pe masă.
— Ce-i de făcut cu nebunul ăsta, nebun de legat ?
— Să-l ducem la un medic, să obţinem de la doctor o adeverinţă din care să rezulte că primarul nostru e dezechilibrat mintal şi să-l internăm într-un ospiciu.
— Nu trebuie să pierdem nici un minut, adăugă domnul cu *pince-nez*. Te pomeneşti că se năpusteşte asupra cuiva.
— Adevărat !
— Mîine dimineaţă îl legăm şi... la ospiciu cu el ! După care fixăm alegeri noi.
— Perfect ! Dar pe cine vom alege primar ?
— O, trebuie să fim vigilenţi. De data asta trebuie să alegem neapărat un om cu mintea teafără.
— Da, da... ne-am săturat de nebuni !

SE ÎNCHIRIAZĂ UN ETAJ

L-au percheziţionat în chip amănunţit. I-au smuls cele două ace pe care le avea înfipte în reverul hainei. I-au confiscat tot : stilou, creion, acte, blocnotes, brichetă ; i-au descusut pînă şi căptuşeala pantalonilor. La sfîrşit, i-au scos şireturile.

L-au purtat pe un coridor îngust. În faţa lui mergeau doi gardieni. L-au îmbrîncit într-o celulă strîmtă. În urma lui uşa fu încuiată.

Îşi vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor. Privi în jur. În tavan, exact deasupra capului, pîlpîia o lampă. Porni de la uşă spre peretele opus. Făcu trei paşi. Mai departe nu avea loc să meargă.

Ridică mîinile în lături. O mînă atingea un perete, cealaltă peretele opus. A oftat şi a murmurat printre dinţi „Mii de draci !"

Se aşeză şi se gîndi. Apoi se gîndi din nou. Pe urmă ? Pe urmă iarăşi se gîndi.

În partea de sus a uşii se afla o ferestruică. Mică doar atît cît să poţi băga mîna : pe aici i se va da pîinea. Ca să meargă la closet, va bate la uşă. I se va permite cu condiţia să nu ceară asta prea des. Se apucă să numere plăcile pătrate de piatră cu care era pardosită celula. Pe urmă le numără din nou. Nu mai avea însă ce să numere. Şi le mai numără încă o dată.

Pe pereţi se vedeau urme de igrasie şi pete de tot felul lăsate de bidineaua zugravului. Le privi cu atenţia încordată. În imaginaţia lui urmele de pe perete luau diferite contururi. Iată o femeie goală. Jupiter. Un ostaş cu arma...

După cîtva timp, privind din nou peretele, constată că figurile nu mai sînt aceleaşi. Jupiter de data aceasta se transformă într-un copac. Iar peste o clipă copacul căpătă conturul unui taur înfuriat.

„Dacă aş avea ceva de citit! îi fulgeră prin minte. Ah, dacă aş găsi ceva de citit... Aş citi orice. Dacă aş avea aici, de pildă, o carte savantă de medicină. Aş citi-o chiar şi pe aceea. Sau, să zicem, legea cu privire la protecţia pădurilor. Aş citi-o cu plăcere! Chiar şi coranul l-aş citi!"

Din nou se gîndea. Număra pietrele pătrate ale pardoselii. Era noaptea? Era zi? Problema asta îl preocupa în mod deosebit. Două zile fusese în stare să se orienteze, dar pe urmă ziua cu noaptea se amestecaseră.

Ah, dacă ar avea o carte!... Ar citi-o pe nerăsuflate. Sau cel puţin un ziar. Orice, numai să aibă ce citi... Sau dacă lucrul nu e cu putinţă, să poată cel puţin hiberna ca şerpii, ca urşii, ca aricii, ca broaştele şi să se trezească în clipa în care se va descuia uşa celulei.

„De ce m-au adus aici"? se întreba el. Şi singur îşi răspundea la întrebare: „E clar, se vede treaba că am făcut ceva. Doar ăştia nu-s nebuni".

Şi îşi chinuia mintea, străduindu-se a-şi aminti ce anume a făcut. Se gîndea tot timpul. Cînd obosea, număra plăcile de piatră ale pardoselii. Apoi din nou se gîndea. Ah, dacă ar avea o carte, un ziar sau orice, numai să aibă ceva de citit!

Se apropie de uşă. Se ridică în vîrfurile degetelor. Privi pe ferestruică. Şi văzu un ziar! Era, într-adevăr, un ziar? Da, da! Precis era un ziar. Un ziar obişnuit.

Acum nu se mai gîndeşte la nimic. Nu mai numără pietrele pardoselei. Începe să rîdă. Îşi freacă fericit mîinile. Scoate apoi o mînă prin ferestruică, se întinde, mai mult, şi mai mult, ca să apuce un colţ de ziar. Dar pe ziar de bună seamă că e pus un obiect greu. Întinde degetul arătător şi cel mijlociu. Apucă un colţ de ziar, întocmai cum se prinde racul cu cleştele. Trage. Pe neaşteptate ziarul se rupe. Între degete îi rămîne o bucăţică — un triunghi din colţul ziarului.

Priveşte, cuprins de febră, bucăţica de ziar: un fragment de articol, fără început şi fără sfîrşit. Mai

jos, un anunţ de cîteva rînduri. Se aruncă asupra lui ca flămîndul asupra unei bucăţi de pîine.

„Principala cauză a greutăţilor, prin care trece în prezent ţara, şi cel mai mare obstacol în calea dezvoltării noastre, în toate domeniile, este şubrezenia bazelor regimului nostru politic. Plecînd de la aceste premise..."

Aici articolul se întrerupea. „Păcat !" gîndi el. Citi şi anunţul tipărit mai jos :

„Se închiriază ieftin un etaj. În plin centrul Nişantaşu-lui, pe faleză, se închiriază un etaj compus din şase camere confortabile. Cei interesaţi se vor adresa la : casa Sunar, peste drum de farmacie, la mezanin."

Începu să citească din nou. „Principala cauză a greutăţilor..."

Articolul se isprăvi şi el trecu la anunţ : „Se închiriază ieftin un etaj". De astă dată, pentru a-şi prelungi această plăcere, începu să citească rar, rar de tot, silabisind :

„Prin-ci-pa-la... cauză... a... gre-u-tă-ţi-lor"... „În plin... cen-trul... Ni-şan-ta-şu-lui".

Oricît de rar citea, tot termina prea repede. Mai citi o dată şi încă o dată. Învăţă totul pe de rost. Începu să declame. Apoi citi în aşa fel, de parcă ar fi rostit o cuvîntare în piaţa oraşului, în faţa microfonului.

Citi din nou. De data aceasta, încet, pentru sine. Pe urmă începu să cînte pe motivul melodiilor cunoscute. Cîntă pe motivul melodiei populare : *Pe drumul către Üsküdar*[1] *a început să plouă.* Îi plăcu. Apoi încercă şi pe motivul cîntecului : *Pe malul insulelor Prinkipo.*

O zi, două, trei — patruzeci şi opt de zile încheiate. În dimineaţa celei de a patruzeci şi opta zi, uşa celulei se deschise. Îl scoaseră afară. Străbătu aceleaşi coridoare pe care păşise şi la sosire. Îl îmbrînciră într-o încăpere spaţioasă. Un tip care şedea la un birou enorm acoperit cu un cristal îl întrebă :

— Numele şi pronumele ?

Începu să articuleze automat cuvinte, aidoma unui mecanism declanşat : „Principala cauză a greutăţilor prin care trece azi ţara noastră..."

[1] Cartier pe malul asiatic al Bosforului, la Istanbul.

Omul aflat la birou îşi adînci privirea în ochii celui interogat :

— Luaţi-l ! spuse el.

L-au scos. Coborîseră nişte scări. Ieşiseră în stradă. Intrară într-o altă clădire mare. Aşteptară vreo zece minute în faţa unei uşi. Portarul deschise uşa. Intrară într-o sală. Judecătorul îl întrebă scurt :

— Numele ?

Omul începu să cînte pe motivul cîntecului *Eu nu mai ies din cîrciumă :*

— „Cel mai mare obstacol în calea dezvoltării noastre, în toate domeniile este şubrezenia bazelor regimului nostru politic..."

Judecătorul îşi potrivi mai bine ochelarii pe nas :

— Numele dumneavoastră ? repetă el.

Omul începu să strige de parcă pronunţa un discurs în piaţă :

— Ieftin !... Se închiriază un etaj !... În plin centru. Pe faleză... Casa Sunar... Mezanin !

Judecătorul se întoarse spre grefier :

— Scrie !

Şi începu să dicteze :

— În conformitate cu documentul eliberat de Departamentul Siguranţei, acuzatul a fost arestat din greşeală, din cauza unei coincidenţe de nume. Drept urmare s-a luat prezenta hotărîre de a fi eliberat.

L-au scos din sala tribunalului. Judecătorul îşi aruncă şi el, în grabă, roba şi porni repede în urma lui. Pe coridor se apropie de cel pe care tocmai îl eliberase şi-i zise :

— Scuzaţi-mă, domnule, de şapte luni caut o locuinţă. Nu vă puteţi închipui în ce situaţie dificilă mă aflu. Ce chirie trebuie să plătesc pentru apartamentul despre care vorbeaţi ?

Drept răspuns omul începu să cînte pe motivul cîntecului *Aman, văxuitorul.*

— „Principala cauză a greutăţilor..."

Judecătorul se îndepărtă în grabă. În urma lui se auzi :

„Se închiriază ieftin un etaj"...

CEASORNICELE PUBLICE

Bine a zis cine a zis că un necaz nu vine niciodată singur. Sînt fără lucru, fără bani, bolnav, iar pe deasupra mai sînt şi îndrăgostit şi, unde mai puneţi că mi-au intentat şi două procese. Am convingerea că, dacă ar exista o loterie a belelelor, lozul cel mare mi-ar reveni mie. Cea mai cumplită şi mai odioasă, dintre toate cîte sînt pe lume, este boala de care suferi. Eu suferearn de hemoroizi. Şi eram convins că hemoroizii sînt mai primejdioşi decît orice altă boală, o boală mai gravă decît cancerul sau tuberculoza.

Motivele pentru care am fost dat în judecată nu cred că vă interesează. Este suficient să vă spun că procurorul a cerut să fiu condamnat la douăzeci şi doi de ani închisoare, ca să vă daţi seama ce pacoste judiciară a căzut pe capul meu.

Iar în ce priveşte împrejurarea în care am ajuns şomer, trebuie să vă povestesc tărăşenia. Lucram undeva cu un salariu de o sută de lire pe săptămînă.

Într-o bună zi patronul îmi zice :

— Afacerile merg prost. Îţi reduc salariul la cincizeci de lire.

Peste o săptămînă vine din nou la mine :

— Afacerile îmi merg şi mai prost. Ţi-am redus salariul la douăzeci şi cinci de lire.

Nu trecu nici o lună, că din nou îmi zice :

— Sînt nevoit să-ţi micşorez salariul la zece lire.

Tare curios devenisem să văd la cît o să-mi mai reducă salariul.

În cele din urmă mi-a spus :

— Nu te mai pot plăti ! De fel !

— Nu face nimic, patroane, i-am răspuns, am să lucrez gratis.

Cînd a auzit una ca asta, a ţipat furios :

— De la un ţicnit ca tine, care-i gata să lucreze de pomană, n-o să am nici un folos !

Şi m-a gonit.

În locul meu a luat pe un altul cu un salariu de o sută cincizeci de lire pe săptămînă. În adeverinţa pe care mi-a dat-o a scris : „E dispus să lucreze pe gratis". Şi de aceea nimeni nu mă mai primea în slujbă.

Cît despre neplăcerile pe care mi le-a pricinuit lipsa banilor, vă spun doar atît : de două zile nu pusesem în gură nimic.

Dar beleaua de care dădusem de pe urma dragostei le întrecea pe toate. Aleasa inimii mele era o fată de optsprezece ani. Pot să spun că era gata să facă ochi dulci tuturor bărbaţilor din Istanbul. Tuturor, în afară de mine. Numai cu mine nu se arăta binevoitoare. La nici una din scrisori — din cîte i-am trimis — n-a vrut să-mi răspundă.

Nu mă mai preocupau nici hemoroizii, nici intenţia procurorului, care voia să mă vîre la zdup pe douăzeci şi doi de ani, nici şomajul, nici foamea care făcea să-mi chiorăie maţele. Înfrîngerile sentimentale pe care le sufeream făceau să pălească toate celelalte necazuri. Din pricina acestei fete am hotărît să-mi iau viaţa. Aveam intenţia să-i aţin calea şi pentru ultima dată să-i declar dragoste. Şi dacă îmi va spune ca de obicei „Nu sînt d-alea pe care le cunoşti tu", s-o fac să înţeleagă că nici eu nu sînt dintre acei bărbaţi pe care-i cunoaşte ea : nu sînt, adică, unul dintre cei care ar putea s-o dea gata din vreo patruzeci de lovituri de cuţit, nu, eu sînt hotărît să mă sinucid.

Aşteptînd-o pe stradă, am văzut-o, în sfîrşit, apărînd. M-am îndreptat cu paşi hotărîţi spre ea :

— Îngeraşul meu... am început eu.

Fata, însă, nu m-a lăsat să continui :

— Ne vedem mîine în staţia de tramvai Baiazid.

Inima era să mi se oprească de atîta emoţie.

— Ah! gemui eu. Pe urmă, apăsîndu-mi cu ambele mîini inima, spusei: Oh! Asemenea... emoţii nu sînt pentru inima mea. La ce oră ne vedem mîine, draga mea?

— La zece fix. În staţia de tramvai Baiazid, repetă ea şi îşi continuă drumul. Încă mult timp suspinam în urma ei: „La ora zece, la ora zece!..."

În acest timp, cineva se apropie de mine şi mă întrebă:

— De ce oftezi?

Era un vechi prieten al meu.

— Ah, frăţioare, mă supără îngrozitor hemoroizii, i-am răspuns. El mi-a întins cartea de vizită şi mi-a zis:

— Treci mîine pe la mine. Îţi voi da un medicament care te va vindeca în mod sigur!

— La cît să vin? îl întreb cu gîndul tot la fată. La zece nu pot. Am o treabă foarte importantă.

— Vino la unsprezece! mi-a răspuns.

„Fata asta îmi aduce noroc, îmi zic în gînd. Cum am primit de la ea răspunsul atît de mult aşteptat, am şi găsit leacul împotriva hemoroizilor. Dragostea învinge orice obstacol!"

Şi iată, cum mergeam eu aşa, murmurînd: Ah, dragostea! Ah, dragostea! mă întîlnesc nas în nas cu un fost tovarăş de muncă.

— Ai găsit de lucru?

— Nu.

— Vino mîine la mine, ţi-am găsit un post de două sute de lire pe săptămînă.

Credeam că-mi voi pierde minţile de bucurie.

— La zece nu pot veni şi nici la unsprezece, abia reuşii să-i şoptesc.

— Vino la douăsprezece. Şi vom lua şi masa împreună.

Se vede treaba că în lumea aceasta nu numai necazurile vin unul după altul, ci şi bucuriile. Fata mi-a adus noroc. Îmi venea să mă opresc în mijlocul pieţei şi să strig:

— O, dragoste, cît de nemărginită e puterea ta!

— Bună ziua, mă opri un alt amic.

— Bună ziua! i-am răspuns.

— De bună seamă că n-ai bani!
— De unde ştii?
— Cînd omul n-are bani începe să vorbească singur.
— Ai ghicit, n-am.
— Treci mîine pe la mine. Pot să-ţi dau cinci sute de lire. Ai să mi-i înapoiezi cînd poţi.
— La zece nu pot veni, nici la unsprezece, nici la douăsprezece.
— Vino la două!
Şi toate astea s-au petrecut într-o jumătate de oră! De bucurie am început să dansez în plină stradă.
— Hei, fîrtate! auzii lîngă mine, şi nu apucai să mă întorc, cînd cineva îmi sări de gît. Era un prieten din copilărie, pe care nu-l mai văzusem de mulţi ani. Nu apucă nici să deschidă gura, că eu i-am şi zis:
— Desigur că eşti avocat!
— De unde ştii?
— Pentru că azi îmi merg treburile strună. Toate s-au aranjat, numai un avocat îmi mai lipsea. Cred că acela eşti tu.
— Da, sînt avocat. Ai vreun proces?
— Chiar aşa!
— Treci mîine pe la biroul meu. Mă voi ocupa de procesul tău. Pentru asta nu-ţi cer nici un ban.
— La zece sînt ocupat, la unsprezece la fel, la douăsprezece am o întîlnire, la două trebuie să merg undeva...
— Vino la trei!...
Am uitat de toate amărăciunile, de toate belelele care se abătuseră asupra capului meu. Nu ştiam ce să fac să treacă noaptea mai repede. Abia se crăpa de ziuă, cînd eu şi eram în picioare. Bani de autobuz sau de tramvai nu aveam, aşa că pînă la staţia de tramvai Baiazid trebuia să merg pe jos. Casa mea, sau, mai precis, casa în care locuiam, se găsea în cartierul levantin. După calculele pe care le făceam, pînă la întîlnirea cu dragostea mea mai erau două-trei ore. Pentru a socoti mai precis timpul pînă la întîlnire, îmi aruncai ochii la ceasornicul din staţia de autobuz. M-am mai uitat o dată — nu mi se năzăreşte? M-am şters la ochi şi am privit din nou. Doamne Dumnezeule! Zece

fără un sfert. Chiar dacă m-aş urca în autobuz sau în maşină, chiar dacă m-aş transforma într-o pasăre şi aş zbura, în cincisprezece minute nu-i chip să ajung. Am început să alerg. Fugeam şi mă gîndeam : „Ce ghinion : doi ani m-am ţinut după fată şi cînd am reuşit s-o înduplec, să întîrzii la întîlnire !"

Zburam cu o asemenea viteză, încît dacă ar fi tras cineva cu pistolul în urma mea gloanţele n-ar fi reuşit să mă ajungă. „Se vede treaba că am dormit prea mult ! Totuşi am plecat devreme de acasă !" îmi ziceam. Şi, rînd pe rînd, depăşeam în fugă toate maşinile din faţa mea. Dacă aş fi avut un cronometru, toată lumea ar fi aflat că am stabilit un nou record mondial la fugă. Zburam atît de repede, că nici Azrail[1] nu s-ar fi putut ţine după mine !

Astfel am ajuns pînă la Mecidiyeköy şi aici am privit la ceasornicul din piaţă. Aoleu ! e ora douăsprezece ! Cum aşa ? Să înnebuneşti, nu alta ! Chiar şi o broască ţestoasă ajunge din cartierul levantin pînă aici într-o oră. Iar eu care am alergat ca un smintit să fac drumul acesta în două ore şi un sfert ? M-am zvîrlit la pămînt şi am început să mă dau cu capul de trotuar. De necaz îmi venea să muşc asfaltul. M-au înconjurat o mulţime de oameni miloşi :

— Ce s-a întîmplat, ce se petrece aici ?

Din ochi îmi curgeau lacrimile în două şiroaie puternice.

— Ce vreţi să se mai întîmple ? Nu vedeţi că ceasul e douăsprezece ? Iar eu aveam o întîlnire foarte importantă la ora zece !

Un trecător mă linişti :

— De unde ai mai scos-o că e douăsprezece ? Ceasul din piaţă s-a oprit de mult. S-a oprit la ora douăsprezece noaptea.

— Atunci cît e ceasul ?

— Cel mult opt !

Bucuria şi oboseala m-au îndemnat să mă întind din nou pe trotuar. Oricum, pînă la zece ajung eu la iubită. Dar din cauza fugii nebuneşti pe care am tras-o pînă

[1] Îngerul morţii la musulmani.

aici eram ud ca un şoarece. Pe deasupra, mai erau şi hemoroizii care turbaseră parcă ! Dar ce mă tulbura mai mult era faptul că leşinam de foame. Cîtva timp am zăcut acolo aproape în nesimţire.

Pe urmă, însă, m-am ridicat. Dragostea m-a ridicat ! Dar nu aveam putere să fac măcar un pas. M-am tîrît cu greu pînă la Şişli. Aici am privit din nou la ceasornice şi am luat-o iar la goană. Ceasornicul din piaţa Şişli arăta zece fără douăzeci ! Din nou m-am transformat în vînt. Am uitat şi de hemoroizi, şi de foame, şi de oboseală. Fugeam atît de tare încît doboram totul în calea mea. Dacă mi-ar fi tăiat drumul o gloată de oameni, aş fi trecut pe partea cealaltă a străzii călcînd peste capetele lor. Am sărit peste un motociclist, de parcă mă jucam de-a capra. Asta era o cursă cu obstacole şi precis că stabilisem un nou record pînă la Harbisje, dar lumea habar n-avea. După calculele mele nu făcusem mai mult de trei-patru minute pînă aici. Privii la ceasornic : şapte şi jumătate. „Sau din zăpăceală am alergat eu invers, sau s-a oprit ceasul ?!" mă gîndeam, şi din nou l-am privit. Nu stă, merge ! Minutarul se mişcă. M-am sprijinit de stîlpul pe care se găsea ceasornicul. M-am sprijinit de el de parcă eram beat. Am văzut negru în faţa ochilor şi m-a luat cu leşin. Mi-am pierdut cunoştinţa. Venindu-mi în fire, am privit în primul rînd la ceasornic — opt şi trei minute. O jumătate de oră zăcusem acolo.

M-am ridicat cu greu în picioare. Corpul mi-era parcă un sac cu oase. Pînă la întîlnirea cu iubita mai aveam la dispoziţie două ore. Am început să mă mişc încet, încet. Capul mi se învîrtea, hemoroizii îmi provocau o durere sfîşietoare, iar stomacul îmi cînta. Curînd toate astea se vor termina. La zece mă voi întîlni cu fata iubită. La unsprezece primesc medicamentul. La douăsprezece am să mănînc bine şi am să fac rost şi de o slujbă. La două, prietenul meu îmi va împrumuta bani, iar la trei voi avea şi un avocat care mă va apăra fără bani. Voi scăpa, în sfîrşit, de toate necazurile.

Iată-mă şi în Taksim. Privesc la ceasornic. Şi ce credeţi ? E zece. Fix zece ! Am închis ochii şi am luat-o la goană. Zbor şi îngîn în şoaptă : „Ah, draga mea,

dacă ai întîrzia măcar cîteva minute! Doar femeile întotdeauna au obiceiul să întîrzie la întîlnire. Dacă va întîrzia cu zece minute, asta îmi va fi destul. Femeilor le place să-i facă pe bărbaţi să le aştepte! Ah!... dacă ar întîrzia puţin..."

Picioarele mele nu mai atingeau pămîntul: călcam peste spinările şi capetele trecătorilor. La un moment dat s-a oprit drept în faţa mea un automobil şi mi-a închis drumul.

Toată lumea era uluită. În urma mea auzeam:

— Probabil că e alergător. O fi vreun concurs de alergări.

— Nu prea seamănă a sportiv, judecînd după îmbrăcăminte.

— Atunci înseamnă că e vînzător ambulant; fuge de controlorii municipali.

Forme şi culori — cînd apăreau, cînd dispăreau din faţa mea. Am căzut de două ori. Ca să nu pierd timpul făceam o tumbă, şi în felul acesta mai cîştigam cîte doi metri. În sfîrşit am ajuns în piaţa Karaköy. Privesc la ceas: şase şi jumătate. Merge bine! Iată un ceas bun!... Ştiu precis. Am plecat de acasă cum s-a luminat de ziuă. Înseamnă că acum e şapte cel mult. M-am bucurat că mai am de aşteptat trei ore şi jumătate. Dacă am să apar în halul acesta în faţa fetei, se va speria de mine. Mai am timp să mă mai dichisesc.

M-am îndreptat spre pod, pe cheiul Kadîköy, să respir puţin aer curat şi să-mi revin.

M-am întins pe ponton. Cred că dacă mai fugeam puţin corpul mi s-ar fi transformat în apă şi m-aş fi topit — atît de nebuneşte am fugit. Am pierdut din greutate cel puţin trei, ba chiar cinci kilograme. Aducîndu-mi aminte de toate întîmplările de ieri, am ridicat capul. Şi dintr-o dată am zărit ceasornicul de la debarcader. Zece fără zece!

Nu mă reţineţi. Nimeni să nu mă reţină. Un avion reactiv e un fleac pe lîngă mine. Pe toată suprafaţa podului s-a întrerupt întreaga circulaţie. În spatele meu răsună fluierături, dar cine, oare, cine, frăţioare, să le dea cea mai mică atenţie? Poliţiştii fluieră şi mă fugăresc. Poliţiştii să mă prindă? Haida-de! Nici gloan-

țele lor nu mă pot ajunge! Într-un suflet am fost în piața Eminönü. La ceasul din piață — două și jumătate. De disperare m-am prăbușit la pămînt. Tremuram tot, de parcă aveam o criză de epilepsie. Pe fată am pierdut-o. Dar am pierdut și medicamentul contra hemoroizilor. Ce medicament! Am pierdut masa de prînz și serviciul. Asta n-ar fi nimic, dar nu-l mai găsesc nici pe prietenul meu care trebuia să-mi dea banii. Mi-a mai rămas o singură speranță: avocatul. Cel puțin pe el să nu-l pierd. Am pornit ca un mort. Nu-mi amintesc cum am ajuns în Șirkeci. Am privit la ceasul din fața gării. Arăta... ora nouă! Mi-am revenit... Am uitat toată oboseala. Vedeți ce înseamnă dragostea! Am luat pieptiș panta. Răsuflu din rărunchi.

Îmi iese în cale un cunoscut:

— Ce-i cu tine în halul ăsta?

Eram cu lacrimile în ochi, de ciudă că n-am reușit să mă întîlnesc cu fata pe care o îndrăgisem.

— Nu mă întreba! i-am răspuns. Dar am început să-i povestesc totul ca și cum m-ar fi întrebat.

După ce am terminat, îmi zise:

— Prietene, toate emoțiile tale n-au nici un rost!

— De ce?

Privi la ceas:

— Pentru că pînă la întîlnire ți-a mai rămas încă o jumătate de oră! Acum e de-abia nouă și jumătate.

Am oftat deodată din străfundul rărunchilor și am plecat împleticindu-mă.

Pe măsură ce mă apropiam de Baiazid, foamea, oboseala, durerile — toate au dispărut, iar inima îmi bătea să-mi spargă pieptul de emoție.

Și iată-mă ajuns, în sfîrșit, la stația de tramvai. Ceasornicul de lîngă stație arăta opt și douăzeci. Ceasornicul care se afla în stînga intrării la Universitate arăta zece fără optsprezece minute, iar cel din dreapta — nouă și jumătate.

Ajungînd în stație am început să aștept. Aveam de gînd să-i spun iubitei că ea mi-a adus fericirea, că am găsit în sfîrșit de lucru, și bani am găsit, și medicamente împotriva hemoroizilor, și că acum putem să ne căsătorim. Așa cum fac toți cei care vin la o întîlnire,

timp de aproape un ceas am aşteptat în staţie flămînd. După care, preţ de aproape încă o oră am tot învîrtit lanţul cu chei. Apoi alte cîteva ceasuri am alternat fluieratul cu învîrtirea lanţului cu chei. Asta pînă m-am lămurit.

Cînd mi-a venit mintea la cap am ridicat ochii spre ceasornicul din piaţă: două fără douăzeci. Se vede treaba că atunci cînd omul nu are nimic de făcut i se pare că timpul trece mai repede. Şi iar am început să repet ceea ce făcusem pînă atunci. Mă uit la ceasul din staţie: e şapte. Sau merge anapoda, sau era ora şapte seara? Cît despre ceasurile din faţa Universităţii: unul arăta trei şi jumătate, altul — nouă. Mai poţi înţelege ceva?

Mă apropii de un trecător:

— Iertaţi-mă, cît aveţi ora?

Am nimerit parcă peste cel mai răuvoitor om din lume.

— Ce, eşti orb? mormăi el. Uite ceasornic la bancă, uite altul în staţie. Mai poftim şi două în faţa Universităţii.

Din nou am început să fluier, să învîrtesc lanţul şi să vorbesc cu mine însumi. Cerul prinse a se întuneca. Ceasul arăta zece fără un sfert. De bună seamă că era eclipsă de soare. M-am aşezat pe o bancă, la intrarea în parc, nu departe de staţie.

De ceea ce s-a mai petrecut după cîte le-am arătat îmi amintesc ca prin vis. M-am trezit, am căscat, m-am întins. Apoi am sărit în picioare şi am privit la ceas: douăsprezece. Iubita am pierdut-o. Cel puţin să nu pierd masa de prînz. Am plecat spre amicul cu care trebuia să mă văd la douăsprezece. Poarta clădirii unde îşi are biroul era încuiată.

— De ce e închisă poarta? am întrebat.

Mi s-a răspuns:

— Duminica nu se lucrează.

Întîlnirea cu iubita mea trebuia să aibă loc vineri. Înseamnă că am dormit în parc două zile. M-am înapoiat în piaţa Emmönü. Am privit la ceasornicul care atîrna acolo: opt fără un sfert... Ce fel de opt fără un sfert? Nici dimineaţa, nici seara...

DISCURS INAUGURAL

Îşi întinse degetul arătător din fereastra vagonului şi arătă foarte departe, tocmai la capătul văii învăluite într-o ceaţă albăstruie, silueta unui coş de fabrică. De la distanţa aceea nici nu semăna a coş ; părea un fel de creion, ajuns cît degetul cel mic de prea multă întrebuinţare.

Cel care îşi îndreptase degetul către arătarea aceea spuse :

— Eu am rostit un discurs la inaugurarea acestei fabrici !

— Deci, acolo e o fabrică ? se interesă unul dintre tovarăşii săi de drum.

— Da, e o fabrică.

— Ce fel de fabrică ?

— Zău că asta nu mai ştiu.

— Păi cum aţi rostit discursul la inaugurarea ei dacă nu ştiţi ce fel de fabrică este ?

— Ce vrei, poate a uitat omul, interveni un alt pasager.

— Nu, n-am uitat. Da' nici atunci nu ştiam, răspunse cel care începuse discuţia.

— Dar ce, fabrica nu lucrează ?

— Acum poate că lucrează. Dar în timpul ceremoniei de inaugurare, cînd am pronunţat eu un discurs, n-a putut fi pusă în funcţiune.

— Eraţi, cumva, directorul fabricii ? se interesă al treilea călător.

— Nu, nici gînd. Nu eram nimic.

— Înseamnă că erați persoană oficială.
— Nu, frate.
— Ei, asta-i bună!... Atunci, de ce ați rostit tocmai dumneavoastră discursul de inaugurare a unei fabrici despre care nu știați nimic?
— Cu totul întîmplător. Vedeți dumneavoastră, eu încă de mic copil eram bun de gură. Să nu credeți că mă laud, însă posed darul oratoriei. Cînd stau cu cineva, așa, la taclale, nu prea mă simt îndemnat să mă desfășor. Cu totul altceva e cînd mă aflu în fața unei mulțimi. Atunci, pe loc, mă simt înzestrat de Dumnezeu cu darul vorbirii. Ce vreți, tainele divinității, pur și simplu! Dacă ies în fața unui grup de oameni și încep să vorbesc, ehe! nimeni nu mai e în stare să mă reție! Nu știu cum mi se limpezește mintea, frate, dar vorbesc ore în șir... E o chestie de talent, domnule, ce mai... În fond ce este arta oratoriei? Să-ți spun eu: dacă ai deschis o dată gura și ai început să vorbești, apoi să tot vorbești, fără poticnire! Despre ce anume să vorbești? Despre orice! Dacă sfîrșitul are vreo legătură cu începutul sau nu — asta n-are importanță. Greutatea cea mare e pînă îți începi discursul. Dacă simți că predicatul e independent de subiect, nu-i nimic, principalul e să nu te pierzi, să lungești fraza, pentru că atunci și ascultătorii încurcă subiectul și predicatul, și pînă la urmă reușesc să nu priceapă nimic. Iar la sfîrșit își spun: „Se vede treaba c-a rostit o cuvîntare importantă!“ Și — fără nici o îndoială — vor aplauda!
Eu, frate, am ținut multe discursuri! Și, după fiecare, veneau toți să mă felicite. Unii îmi sărutau fruntea, alții ochii, iar unii chiar și mîinile. După cîte un discurs mă întrebam: „Despre ce am vorbit, oare?“ Și, ce crezi, niciodată nu-mi puteam aminti. Nici eu nu știam, nici ascultătorii. Discursul bun se verifică așa: întîi îl întrebi pe cel care a vorbit: „Despre ce-ai vorbit?“ iar pe urmă îi întrebi pe ascultători: „Despre ce-a vorbit?“ și dacă nici unul, nici altul nu știe despre ce s-a vorbit, iar pe deasupra ți se mai și spune: „Dar a vorbit, nu glumă!“, înseamnă că discursul a fost de cea mai bună calitate.

La şcoală mi se dusese faima de leneş. Mai ales la matematică şi geometrie nimeni nu mă egala. Cu toate astea niciodată n-am repetat anul. Şi numai datorită talentului de orator cu care eram înzestrat. Cînd se încheia anul — chiar la ultima oră — mă ridicam în picioare şi, adresîndu-mă dascălului, îi ziceam : „Vă rog să-mi îngăduiţi ca, în numele întregii clase, să vă adresez cîteva cuvinte". Era de ajuns ca omul să-mi răspundă „Despre ce e vorba ?" că nu mai scăpa ! Începeam cam aşa : „În legătură cu terminarea anului şcolar, cu permisiunea dumneavoastră, exprimînd sentimentele tuturor colegilor mei..." şi, fără să-i dau posibilitatea să-şi revină, continuam : „În decursul unui an întreg, dumneavoastră ne-aţi... pe drumul luminos al ştiinţei... luminîndu-ne..." După aceea spuneam tot ce-mi trecea prin cap. Toată arta e să nu te poticneşti... Şi să nu-i dai posibilitatea ascultătorului să se întrebe : „Despre ce anume vorbeşte ăsta ?" Trebuie să vorbeşti, să vorbeşti fără să te opreşti.

La începutul discursului meu profesorul privea în aer nedumerit, pe urmă cădea într-un soi de piroteală, apoi zbîrciturile feţei îi dispăreau, iar spre sfîrşit începea să smiorcăie, ochii îi încremeneau într-un singur punct, mîinile îi tremurau. Eu îi trăgeam fără oprire. Şi ce mai vorbe îmi ieşeau din gură ! Pînă şi pietrele ar fi plîns ascultîndu-mă. Profesorul mai întîi îşi tot ştergea nasul, apoi mărul lui Adam începea să i se ridice şi să coboare cu repeziciune, iar pînă la sfîrşit, neputînd să se mai stăpînească, începeau să-i curgă şiroaie de lacrimi din ochi. Eu cu vorba, el cu plînsul. Din cînd în cînd îmi aruncam privirile spre profesor. Cînd vedeam că e pe cale să leşine, mă opream. În asemenea împrejurare simţea şi el imboldul firesc de a ne răspunde. Dar, de cele mai multe ori, nu izbutea : puterile îl părăseau. Cu ochii în lacrimi, respirînd anevoie, de-abia putea şopti : „Copiii mei, sînt mişcat, emoţionat, starea în care mă aflu mă împiedică să-mi exprim sentimentele..." şi, lăsînd fraza neterminată, fugea din clasă. Iar noi, în urma lui, rîdeam în hohote.

Aveam unul la chimie, poreclit Nizam-zero. Era vestit în multe şcoli. Fraza lui iubită era : „nota 10

e pentru marele Allah, 9 — pentru mine, 8 — pentru cel mai silitor elev". Însă nimeni nu reuşise să obţină la el opt. Nizam-zero ne-a fost şi nouă profesor. La sfîrşitul anului şcolar i-am ţinut un asemenea discurs încît era cît p-aci să-şi dea duhul. Colegii l-au dus în braţe pînă la cancelarie. A fost chemat doctorul. Şi cînd l-a întrebat ce are, nu i-a putut răspunde, atît de tare îl podidise plînsul. Ceilalţi profesori şi-au dat seama imediat că e vorba de un discurs de-al meu. Şi trebuie să ştiţi că vestitul Nizam-zero mi-a dat nota zece! La examen, cînd m-a văzut că intru în clasă, a început să plîngă. „Luaţi-l, luaţi-l de aici!" se ruga el. Neîntrebîndu-mă nimic şi continuînd să plîngă, mi-a pus nota zece. De atunci au trecut mulţi ani. Nizam-zero a ieşit la pensie. Dar nici astăzi, de cîte ori mă vede, nu-şi poate stăpîni plînsul. Chiar numai observîndu-mă de departe îi vin lacrimile în ochi.

În general nu face să caracterizezi pe profesori după aspectul lor exterior. Cel mai ursuz dintre toţi poate să aibă inima cea mai gingaşă. Uite aşa, datorită discursurilor, am terminat şcoala. Devenind funcţionar, am plecat în provincie. Am cutreierat Anatolia în lung şi în lat. Drept vorbind, nici atunci nu m-am spetit muncind. Însă şefii totdeauna îmi dădeau caracterizări strălucite. Iar de avansat, mă avansau cu cîte două grade o dată, şi toate acestea, frate, datorită artei mele oratorice. Nici o săptămînă nu trece fără o adunare-două. Ba vreun şef ne părăseşte şi i se organizează un banchet de adio, ba e numit un şef nou şi îl primim cu un banchet de bun venit. Am spus, nici o săptămînă nu trecea fără de banchete de acest fel. Era destul ca noul şef să-şi ia locul la masă, că, pînă să înceapă lumea să bea, mă sculam în picioare şi, cu paharul în mînă, începeam discursul de bun venit. Despre ce urma, să nu mai vorbim. La fel şi cu discursurile de adio: „Stimaţi colegi, astăzi noi trebuie să supravieţuim celei mai triste, celei mai grele clipe din viaţa noastră, deoarece preastimatul şef care ne părăseşte..." Toată lumea plîngea. Dacă eram în vreun restaurant plîngeau chiar şi chelnerii, ba şi bucătarii.

Uite aşa am dus-o eu în viaţă, frate.

Odată, să tot fie patru ani de atunci, mi-am luat concediu. Am un prieten din copilărie, Hami. Îl întîlnesc în drum spre Istanbul, în autobuz. Ne îmbrăţişăm, ne sărutăm. Nu ne văzusem de mulţi ani. Ne-am amintit cum îi făceam pe profesori, apoi pe şefi să plîngă cu discursurile mele. „Ascultă, măi, rămîi la noapte la mine — mi-a zis deodată Hami — mîine are loc ceremonia inaugurării fabricii noastre."

Nu-mi dau seama cum s-a făcut, dar am răspuns afirmativ. Am coborît din autobuz exact acolo unde v-am arătat, pe fereastră, coşul fabricii. În noaptea ceea m-a găzduit Hami. A doua zi am pornit spre fabrică. Să nu mă întrebaţi de ce anume am dat acolo! Cirezi de boi, de berbeci, de cămile, de bivoli umpleau piaţa pînă la refuz. Îl întreb pe Hami :

— Ce e cu animalele astea ?

— Vor fi jertfite, îmi răspunde el.

Au spălat berbecii, i-au vopsit, le-au aurit coarnele, i-au rînduit în grupuri. Boii, cămilele, bivolii au fost de asemenea rînduiţi cu grijă. Toate aceste animale trebuiau înjunghiate imediat după solemnitatea inaugurării, în momentul în care fabrica intra în funcţiune. Masacrul urma să se producă în prezenţa întregii asistenţe.

Panglicile aşteptau să fie tăiate. În gară şi în oraş mesele pentru banchet erau pregătite în perfectă ordine. Încă de cu dimineaţă a început să vie lumea. Fabrica se afla chiar în mijlocul unui platou. Şi iată că întregul spaţiu s-a transformat într-o mare de capete omeneşti. Spre prînz au început să sosească multe coloane de maşini. Hami s-a urcat la tribună. Neposedînd darul oratoriei, a început să se bîlbîie. „Acum, onorabilul domn cutare, cu mîinile sale binecuvîntate, va pune în funcţiune fabrica noastră", reuşi în sfîrşit să spună. Toţi presupuneau că domnul amintit de Hami o să apese pe un buton, şi fabrica va începe să lucreze în văzul tuturor. Domnul s-a urcat pe un postament, a apăsat pe buton, iar a apăsat, pe urmă a mai apăsat o dată. În acel moment animalele au fost trîntite la pămînt, gata să fie înjunghiate.

Domnul acela tot apăsa pe buton, dar se vede treaba că apăsa greşit, aşa încît apăsă şi Hami la rîndul său. Lumea începu să şuşotească, feţele unora se încruntară. Ce-o mai fi şi asta ?!

Hami veni în fugă la mine. Avea faţa palidă şi ochii înspăimîntaţi. „Salvează-mă, se ruga el. Sînt gata să-ţi sărut şi mîinile şi picioarele, numai tu mă poţi ajuta."

— Stai, frate, i-am zis. Ce pot să fac ? Am eu vreo idee despre fabrică, despre procesele tehnice ?

— Totuşi, numai tu mă poţi salva !

— Cum să te salvez, dragă Hami, spune ?

— Ridică-te la tribună şi ţine-le un discurs. Noi am pregătit totul pentru intrarea în funcţiune a fabricii, însă am uitat să punem cureaua de transmisie. Pînă s-o fixăm, urcă-te la tribună şi spune-le ceva, vreo zece minute. Numai tu poţi să faci asta. Te implor, spune-le ceva, ca să linişteşti spiritele !

Ce-mi rămînea de făcut ? Prietenia mă obliga să-l ajut. M-am urcat la tribună.

„Stimaţi oaspeţi !" îmi începui eu discursul.

Dar nici nu ştiam ce fel de fabrică e. Seara precedentă, cînd am ajuns acasă la Hami, acesta, ce-i drept e drept ! mi-a vorbit despre fabrică, însă eu, cinstit să vă spun, am şi uitat totul — eram obosit de drum şi voiam să dorm. După cîteva cuvinte de început, în timp ce vorbeam priveam necontenit spre fabrică, străduindu-mă să ghicesc cam ce ar putea produce. Zadarnică sforţare ! Să fi ştiut, de pildă, că urma să lucreze automobile sau să producă zahăr, vă asigur că, în acest caz, puteam vorbi douăzeci şi patru de ore fără întrerupere. Mă uit în juru-mi. Hami ? Ia-l de unde nu-i ! Să înnebuneşti nu altceva. N-aveam încotro, aşa că am continuat să vorbesc.

„Stimaţi, multstimaţi oaspeţi ! Noi toţi... avem cinstea să vă urăm... bine-aţi venit. Deoarece... dumneavoastră aţi venit aici neţinînd seama de... oboseală... Orice am spune... nu-i de ajuns... Şi, în curînd... dragi oaspeţi... cînd în faţa ochilor dumneavoastră fabrica va începe să lucreze... Înainte de toate va trebui să vă spun că fabrica este pentru o ţară..."

Mi-am turnat un pahar de apă din cana de pe masă. Întorcîndu-mă discret către cel care stătea în spatele meu, i-am şoptit : „Caută-l imediat pe Hami şi transmite-i : indiferent ce face, să pună cureaua de transmisie sau altceva, să se grăbească". „Cureaua au pus-o, dar tot nu funcţionează, mi-a răspuns omul în şoaptă, au uitat să monteze garnitura de la axul principal. Acum o caută."

Am început să explic celor prezenţi ce înseamnă „fabrică" şi originea acestui cuvînt.

— Dumneavoastră sînteţi în problemă ? întrebă unul din vecinii de compartiment.

— Da' de unde ! Habar n-aveam de fabrică ! Eu nu ştiam nimic, da' nici ascultătorii nu erau mai breji !

Le-am vorbit despre noţiunea de fabrică, le-am arătat că acest cuvînt „fabrică" e de origină latină, le-am expus istoria dezvoltării fabricilor, le-am povestit despre prima fabrică. La un moment dat l-am văzut pe Hami care îmi făcea semne desperate : „Salvează-ne, mai spune-le ceva !"

„Stimaţi oaspeţi, continuai eu, acum cînd fabrica va fi pusă în funcţiune, vă veţi convinge că această întreprindere nu seamănă cu altele. Între toate fabricile de acest fel, a noastră ocupă primul loc..."

Mă uit la ceas. Jale ! S-au scurs doar cinci minute de cînd mi-am început discursul. Am pus din nou mîna pe cana de apă.

— Ce mai e ? întreb iar pe cel care se afla în spatele meu. N-au reuşit încă să monteze drăcia aia ?

— Ba da, au montat-o, da' fabrica încă nu poate funcţiona. Hami-bei vă salută şi vă imploră să mai lungiţi puţin discursul. A constatat că au uitat să instaleze cazanul cel mic. Va fi gata imediat.

Am mai vorbit vreo jumătate de oră : „Care este cea mai de seamă problemă, principala preocupare a ţării ? Ia să vedem cum răspundeţi dumneavoastră singuri la această întrebare." Am privit pe cei ce mă ascultau : „Desigur, cu toţii ştiţi că fiecare ţară are nevoie de fabrici. De ce tocmai de fabrici ? Pentru că fiecare fabrică are cazanul său, cureaua sa de transmisie, motorul său, strunguri, fabrica are directorul său, paz-

nicul său, lucrătorii săi, magazia sa, conducta sa de apă. Şi, dacă lipseşte ceva din toate acestea, e cu neputinţă ca fabrica să funcţioneze. După ce v-am explicat acest adevăr de netăgăduit... dorim să vă mai spunem o dată : Bine-aţi venit, preastimaţi oaspeţi !" Iar acum, cu permisiunea dumneavoastră, am să vă explic cîte ceva despre fabrici. Înainte de toate, ce-i aceea o fabrică ? Fabrica e fabrică ! Pînă cînd acest adevăr nu şi-l va însuşi toată lumea, fabrica nu va putea porni. Şi..."

Între timp, cineva mi-a pus pe masă o foaie de hîrtie. Am citit-o. Era un bileţel de la Hami. „Salvează-ne, frate. Pe tot ce ai mai sfînt pe lume, mai lungeşte discursul puţin. Coşul fabricii, în loc să-l construiască deasupra cuptoarelor, l-au construit din greşeală lîngă fereastra biroului directorului. Acum îl mutăm. Dacă taci, sînt un om pierdut. Fă ce ştii, da' vorbeşte !" M-am întors spre ascultători : „S-a primit o telegramă, am zis. În legătură cu inaugurarea de astăzi, sîntem salutaţi de ţările vecine şi prietene, care de pe acum solicită producţia fabricii noastre."

Apa din cană s-a terminat. Soarele a apus. S-a lăsat seara. S-a întunecat. Iar eu vorbeam, vorbeam într-una. La un moment dat aflu că în fabrică totul a fost pus la punct, însă deştepţii au uitat să angajeze un mecanic. „Salvează-ne, mai vorbeşte puţin — mă implora cel care stătea în spatele meu —, chiar acum se caută un mecanic."

De astă dată, însă, răbdarea mea a ajuns la capăt. L-am prins pe domnul acela de guler şi l-am tîrît în faţa microfonului. „Stimaţi oaspeţi ! am zis. Acum specialistul nostru vă va face o scurtă expunere asupra fabricii noastre..."

Am sărit de la tribună şi am fugit. M-am urcat în primul automobil şi — dă-i drumul ! Din care cauză nu ştiu nici azi dacă fabrica lucrează sau nu. Pe Hami nu l-am mai întîlnit. De el am auzit doar atît, că a plecat anul trecut în Occident în fruntea unei delegaţii.

VILA LINIŞTITĂ

— Scrierile dumneavoastră sînt minunate, îmi spuse el.

Dintru întîi, aidoma oricărui scriitor care e elogiat, am vrut să răspund prin obişnuitul „vă mulţumesc". Dar mai apoi m-am răzgîndit.

— Aş fi putut scrie şi mai bine, însă n-am condiţii favorabile.

— Cum aşa ?

— Casă mică, familie mare, gălăgie multă. Iar scrisul, înţelegeţi dumneavoastră, este o muncă intelectuală care pretinde linişte. Abia ţi-a venit inspiraţia, că unul dintre copii pîrăşte pe un frate mai mare. „Tată, uite ce face !" Nu apuc să-l îmbunez, că ăl mijlociu începe să urle. Îl liniştesc pe ăl mijlociu, începe ăl mic. Iar ăi mari, între timp, s-au şi încăierat într-un adevărat meci de box. Mi se face capul cît un butoi. Încearcă să creezi o capodoperă cînd capul ţi-e ca un cazan sub presiune !

— Dar cîţi copii aveţi ? mă întrebă el.

— Unsprezece ! i-am răspuns.

Credeam că o să-mi ureze „Să vă trăiască !" Cînd colo l-am auzit făcînd : „ciu-uş !" (Cu acest strigăt îşi opreşte ţăranul măgarul.) L-am întrebat :

— Mie v-aţi adresat ?

Simţeam că mă sufoc de mînie. Dacă era cum bănuiam, aveam de gînd să-l calc în picioare.

— Nu văd de ce v-aţi simţit tocmai dumneavoastră atins, mi-a răspuns el.

— Dar în afară de noi nu e nimeni aici.

— Prost lucru mai e şi bănuiala! Sînt unii care auzind sunetul acela nu prea plăcut al tobei de eşapament încearcă să dea în maşină. Mă gîndeam la cineva şi am spus „ciu-uş!" Ăluia m-am adresat. Să ne întoarcem însă la copiii dumneavoastră. Unsprezece copii, pentru un scriitor, orice-aţi spune, e prea mult! Chiar şi unul e mult. Scriitorul, în general, nu trebuie să aibă copii. Copiii îi fură timpul.

— Ca să faci copii nu-ţi trebuie timp. Să-i creşti, e mai greu...

— Scriitorul nu trebuie să aibă copii! Înţelegeţi? Fiecare e în stare să facă o droaie de copii, dar să scrie o carte bună, asta n-o poate realiza oricine!

— Ce să-i faci? Deocamdată am unsprezece copii. Ba unsprezece şi jumătate. Unul e pe drum!

— Dar dacă aţi trăi singur într-o casă, cît timp v-ar trebui ca să scrieţi o capodoperă?

— Am atîtea idei în cap, încît, dacă aş trăi într-o casă liniştită, la fiecare două luni aş crea cîte o capodoperă.

— În regulă! Vă pun la dispoziţie casa mea pe timp de şase luni.

La început am crezut că individul îşi bate joc de mine. Însă cînd m-a condus cu maşina acasă la el l-am crezut. Asta nu era casă, ci mai degrabă palat. Văzînd vila, am rămas uluit.

— Iarna noi locuim în Nişantaşi, mă lămuri el. Chiar ieri ne-am mutat. Pînă în mai, timp de şase luni, casa îţi aparţine. Dă-i drumul, creează capodopere. Cel puţin în acest fel o să contribui şi eu la îmbogăţirea literaturii universale!

Am rămas cu gura căscată. Ieşind din casă mi-a mai zis:

— O singură rugăminte am. Să aveţi în vedere că în grădină am un cîine-lup, iar în casă un căţeluş. Aveţi grijă de ei. În salon e o colivie cu un canar.

— Îmi plac animalele, l-am încredinţat.

Omul mi-a lăsat această vilă enormă şi a plecat. Nici în vis n-aş fi întîlnit o asemenea mîndreţe de casă.

Am inspectat, de la un capăt la altul, întîi întreaga grădină, pe urmă vila. Peste tot domnea o asemenea linişte încît mi se părea nu numai că o aud, dar că o şi văd. Aveam senzaţia că o pot atinge cu mîna. Am urcat la etaj. De sus se deschidea o panoramă splendidă înspre o pădure de pini. M-am aşezat la masă şi mi-am zis : „Aici chiar şi un măgar ar ajunge poet !"

Plin de entuziasm am luat stiloul în mînă. Dar n-am apucat să scriu o literă, cînd aud ţîrîind o sonerie. Vila era imensă, nu ştiam de unde vine sunetul, aşa încît am purces să alerg cînd într-o parte, cînd într-alta. Am făcut ocolul întregului etaj. Zadarnic. N-am reuşit să aflu de unde vine sunetul. Iar soneria continua să sune. A, probabil că e telefonul. Din nou am început să alerg încolo şi încoace, şi pînă la urmă am reuşit să descopăr telefonul. Am dus receptorul la ureche... în telefon linişte. Dar soneria nu tăcea. Înseamnă că nu e telefonul. Poate că mai e un telefon în vilă.

M-am învîrtit multă vreme prin casă pînă am reuşit să descopăr că suna clopoţelul de la intrare. Era vînzătorul de ziare.

— Nu e nevoie. De azi nu mai e nevoie de ziare !

Am închis poarta după el şi m-am aşezat din nou la masă. Abia am reuşit să iau în mînă stiloul, că din nou sună. Am coborît repede două etaje, însă la intrare nu era nimeni. N-or fi cumva nişte copii care sună şi se ascund ? Pînă la urmă am descoperit că suna clopoţelul de la poarta din spate, de la grădină. Venise lăptarul.

— Începînd de azi nu mai aduci lapte !

— Bine, dar nu mi s-a plătit laptele pe ultima săptămînă.

Omul mi-a lăsat casa pe gratis timp de şase luni ! Bineînţeles că, simţit cum sînt, i-am plătit lăptarului.

Abia am ajuns sus, că din nou a început să ţîrîie o sonerie. Din nou am alergat, întîi la intrarea principală, pe urmă la cea din spate... nimeni. Cîte porţi o fi avînd, oare, casa asta ?

Fug de la o poartă la alta... nimeni ! Porţi nu mai sînt. Dar soneria zbîrnîie în continuare. Ptiu, drace,

în felul ăsta poţi înnebuni! Probabil că se joacă copiii! Pînă fug la poarta din faţă, ei încep să sune la poarta din spate. Ca să-i zăpăcesc, mă ascund după poarta grădinii şi o deschid pe neaşteptate tocmai cînd sună la poarta cealaltă. Nimeni. Au fugit puii de lele! Da' poate că de astă dată sună telefonul?! Şi, într-adevăr, de data asta suna telefonul.

— Alo!

— Cu doamna Nazan, vă rog.

— Nu e acasă!

N-am reuşit să mă aşez pe scaun, că din nou... ţrrr! Soneria! Am fugit întîi la telefon, apoi la poartă. Era poştaşul. Am luat scrisoarea. Urcam tocmai scările, cînd din nou... ţrrr! Fuga la poartă. Nimeni! La telefon... nimic. Alerg şi în sus şi în jos, şi dintr-o dată aud: cu-cu! cu-cu! cu-cu!

Era pendula. În salon, pe doi pereţi, faţă în faţă — două pendule. Una cu clopoţel, alta cu cuc. A încetat ceasul cu cuc să bată, suna telefonul.

— Doamna Nazan...

— Nu e acasă. S-a mutat la Istanbul.

De atîta fugă, în sus şi în jos, m-am făcut lac de sudoare... Mă opresc pentru o clipă în salon, cînd deodată aud: bang! bang! bang! Nu înţeleg! Cîte sonerii, cîte ceasornice, cîte sunete sînt în această casă? De astă dată bătea ceasornicul de la intrare. Fuga-ncolo, fuga-ncoace — mi-au sleit puterile. Ba suna la o poartă, ba la alta, ba suna telefonul. M-au dat gata! Cînd îmi închipui că-i soneria îmi dau seama apoi că sună una dintre pendule. Iată, sună din nou. De data asta nu e chip să descopăr nimic. Aaa! era un puşti care trecea pe stradă cu bicicleta şi suna de zor.

Se lăsase seara şi eu nu reuşisem să scriu nici un cuvinţel. Alergînd la telefon, urcînd şi coborînd scările, am făcut cel puţin patruzeci de kilometri. Cîţi negustori sînt pe lume, de la băcan pînă la sacagiu, toţi au trecut pe aici. Şi toţi au sunat! Numai telefonul a sunat de treizeci-patruzeci de ori! Pierzîndu-mi ultimele picături de vlagă, am căzut ca mort în pat. Îmi ziceam:

— Aşa e întotdeauna în prima zi. Acum toţi au aflat că nu e nimeni acasă. Mîine nu va mai suna nimeni, iar eu voi începe să-mi scriu operele.

Abia aţipisem, că din nou se auzi un zgomot. Dar nu era de loc asemănător cu cele de peste zi. Un soi de chiţăit, de miorlăit. Soneriile ca sonerii. Nu deschizi uşa, nu ridici receptorul, sună ce sună, şi pe urmă se opresc. Dar zgomotele astea nu mai conteneau. Mi-am tras plapuma pe cap. Degeaba. Mi-am înfundat urechile cu vată. N-a ajutat la nimic. N-am avut încotro, a trebuit să încep a căuta de unde vin aceste sunete. Am trecut dintr-o cameră în alta, şi pînă la urmă am descoperit un căţeluş în baie. Văzîndu-mă, javra s-a potolit şi a început să mă lingă pe picioare. Era flămînd. I-am dat tot ce am găsit în bucătărie.

Din nou m-am urcat în pat. Soneriile tăcuseră, dar ceasornicele nu tac. A început şi javra să schelălăie din nou. Din cînd în cînd mai suna şi telefonul. S-a făcut miezul nopţii. Cotrobăiesc la ceasornice să le stric, degeaba. Javra nu mai tace. Am luat-o în dormitor. A tăcut, dar a fost de ajuns să mă vadă culcat în pat, că a pornit-o din nou. Am început să-l mîngîi, să-l rog să tacă, el, afurisitul, tot mai tare scheuna. Pînă la urmă l-am strîns la sîn, şi abia atunci a tăcut.

Căţelul tăcuse, dar acum a început să urle cîinele din grădină!

Îmi pierd minţile. Nu, nu le pierd, simt că le-am şi pierdut. Am sărit din pat şi m-am dus la fereastră.

— Taci odată, porc de cîine ce eşti, taci! Taaaaaci!

Pentru o clipă cîinele din grădină a tăcut. Dar porni iar să scheaune javra cea mică. Între ceasornice şi cîini mi-am petrecut noaptea. Abia se iviseră zorile, că din grădină a început să se audă cotcodăcit de găini şi cîntat de cocoşi. Însă eram atît de obosit, încît aceste sunete nu mă mai impresionau. Cînd deasupra capului începu să cînte şi canarul, am pus mîna pe colivie şi am transportat-o în baie. Nu ştiu dacă am reuşit să dorm zece minute, pentru ca să mă trezească iar un sunet cunoscut „Ţrrr!“ Vă daţi seama în ce hal eram, dacă o să vă spun că în loc să cobor la poartă

mă urcasem la pod. Aici mi-am revenit puţin. Nu, în această vilă nu voi putea scrie nici măcar un rînd. Ah, unde sînteţi, copii ?! Mi-aş da sufletul pentru voi! Spui copilului: „taci!“ el se sperie şi tace. Dar cîinii ăştia, soneriile, ceasornicele! Parcă te poţi înţelege cu ele, parcă se tem de ceva! Cum de locuiau aici oamenii aceştia ? Numai pentru sonerii e nevoie de cel puţin doi oameni. Ce casă liniştită am mai găsit şi eu! Aveam intenţia să mă duc la cel care, dorind să-mi facă un bine, mi-a lăsat toată casa asta liniştită pe mînă şi să-i spun: „Am renunţat. Găseşte-ţi o slugă pentru cîinii şi păsările tale!“

Cînd ieşeam tocmai pe poartă, m-a oprit un necunoscut:

— Dumneata ai să păzeşti vila în iarna asta ?

Eram grozav de nervos. Ca să scap mai repede de el i-am răspuns:

— Da!

— Cît primeşti ?

— Ce să primesc ?

— Fii atent cît ceri. Anul trecut au angajat un paznic cu cinci sute de lire şi era să-şi piardă minţile. Pe aici casa asta e denumită „Vila cu clopoţei“.

Am intrat ca o furtună la acela care îmi dorise binele.

— Renunţ, i-am zis.

— De ce ?

— E prea mare casa şi nu se aude nici un glas în ea. E prea multă linişte. Poţi să înnebuneşti de atîta linişte!

— Am ştiut eu. Sînteţi atît de obişnuit cu gălăgia şi cu hărmălaia încît într-un loc liniştit nu mai puteţi lucra! Ce, nu cunosc eu scriitorii ? Vă place să vă tînguiţi. „Dacă aş avea un loc liniştit ce-aş mai scrie, ah, ce-aş mai scrie!“ Iar cînd vă oferă omul un loc liniştit, începeţi: „E prea plictisitor acolo, nu se poate lucra.“ Dacă n-au ce scrie, ce poţi face ?

Am fugit în stradă, cît mai departe de păcat. Am plecat spre casă răsuflînd uşurat, dar în urechi mai auzeam încă „ţrrr! ţrrr!“

BANDA

Pe debarcaderul din Kadîköy, o tînără femeie începu să strige :

— Poşeta, poşeta !... Puneţi mîna pe el !

Lumea din apropiere privea neliniştită. Un vagabond desculţ sărea cîte trei trepte dintr-o dată pe scările care duceau de la debarcader jos, în port. Frumoasa femeie îi implora pe cei ce se opriseră în jurul ei :

— Fugiţi după el ! Prindeţi-l !

Hoţul dispăru. Trecură vreo cinci minute şi iată că apare un tînăr poliţist. Mîna lui era înfiptă zdravăn în umărul hoţului care furase poşeta.

— A cui e poşeta ?

Poşeta era neagră, strălucitoare, mare. Tînăra cea frumoasă se grăbi spre poliţist.

— E a mea ! Ah, vă sînt recunoscătoare !

Hoţul era pe jumătate gol, n-aveai de ce-l ţine. Poliţistul îl apucă de păr, nu care cumva să-i scape. Prin pantalonii vechi, milităreşti şi găuriţi, numai zdrenţe, ai vagabondului, i se zărea trupul negru şi murdar.

Tînărul poliţist se adresă femeii :

— Vă rog să poftiţi cu noi la comisariat.

— Pentru ce ? Poşeta e a mea ! Toţi au văzut cum acest ins mi-a smuls-o din mînă.

— Trebuie să întocmim procesul-verbal pentru darea lui în judecată.

Intrară împreună la comisariat, poliţistul şi hoţul înainte, femeia în urmă. Ascultînd pe femeie, comisarul

privea cu scîrbă la hoţul care împrăştia un miros îngrozitor.

— Nu ţi-e ruşine ? Sănătos ca un asin ! Mai bine ai munci !

Hoţul tăcea lăsînd capul în jos.

— De ce furi, ai ?...

Hoţul ridică încet capul :

— Dar ei de ce fură ?

— Tăcere !

Comisarul se adresă tinerei femei.

— Ce aveaţi în poşetă ?

— Bani, ruj de buze, o oglindă, pudrieră.

— Cîţi bani ?

Femeia nu răspunse. Comisarul întinse mîna spre poşeta aflată pe masă, însă femeia îl opri :

— Nu o deschideţi, vă rog ! În poşetă am... permiteţi-mi, o deschid eu.

Comisarul luă, însă, poşeta şi-i scutură întreg conţinutul : ruj de buze, oglindă, pudrieră, nişte mărunţiş, şi... două sute de dolari.

— De unde aveţi dolarii ? întrebă comisarul.

— N-am nici un fel de pretenţii de la el, spuse repede femeia arătînd spre hoţ. Daţi-mi poşeta, mă grăbesc !

— Eu întrebam de dolari ! De unde aveţi dolarii ?

Tînăra femeie se fîstîci :

— Mi i-a dat azi-dimineaţă madam Eleni.

Hoţul îşi înălţă capul, privi la comisar şi rîse pe sub mustaţă.

— Unde locuieşte această madam Eleni ?

Femeia şopti adresa.

Comisarul, poliţistul, hoţul si femeia s-au urcat cu toţii în maşina poliţiei şi au plecat spre madam Eleni. În prima cameră au dat peste o pereche într-o postură nu tocmai decentă. În toate cele şase camere în care a intrat comisarul se găseau asemenea perechi.

Comisarul se răsti la madam Eleni.

— Va să zică, tu eşti vestita madam Eleni care ţii un bordel ! De şase luni alergăm să-ti dibuim casa de *rendez-vous*. Ia zi, de unde ai dolarii ?

— Îi am de la un client de al meu, Riza-bei.

Bărbaţilor surprinşi acolo li s-a dat drumul, pentru că erau bărbaţi. Iar femeile, pentru că nu erau bărbaţi, au fost trimise să fie consultate la spitalul din Ahîrkapî. Pe urmă comisarul, poliţistul, hoţul, tînăra frumoasă şi madam Eleni au plecat cu maşina poliţiei la Riza-bei.

La Riza-bei, la etajul şapte, se construia de zor.

— Ce faceţi aici ?

— Nimic !

— Cum nimic ?! Dar meşterii ăştia ce fac ? Deci construiţi fără autorizaţie !

Hoţul înălţă capul, privi la comisar şi rîse din nou pe sub mustăţi. După ce a fost încheiat procesul-verbal pentru construcţie ilegală, comisarul îl întrebă pe Riza-bei :

— De unde ai dolarii ?

— Mi i-a dat Ali-bei.

Comisarul ceru telefonic prefecturii de poliţie să i se trimită un autocamion închis. Împreună cu Riza-bei s-au urcat cu toţii în maşină şi au pornit să-l găsească pe Ali-bei.

Comisarul întrebă pe Ali-bei :

— Dumneata i-ai dat dolarii ăştia lui Riza-bei ?

— Da !

— Cu ce prilej ?

— Mi-a vîndut fier de construcţie.

Comisarul se întoarse spre Riza-bei.

— Fier de construcţie ? Ai autorizaţie ? Nu ? Aşa ! Deci faci şi speculă cu fier !

Pe urmă se adresă lui Ali-bei :

— De unde ai dolarii ?

— I-am cîştigat noaptea trecută în casa lui Husein.

Hoţul înălţă capul, privi la comisar, rîse pe sub mustăţi. Poliţistul, comisarul, hoţul, femeia frumoasă, Riza-bei, Ali-bei s-au urcat în maşină şi au plecat spre casa lui Husein.

Pe masa acoperită cu postav verde se lăfăiau zece mii de lire, zaruri, cărţi. După ce jucătorii, prinşi în flagrant delict, au fost trimişi la procuratură, comisarul îl întrebă pe Husein :

— De unde ai luat dolarii ?

— S-a întors din America vaporul „Cernişkezek". Mi i-a dat Nuri. El lucrează pe vas ca maşinist.

Toţi foştii pasageri plus Husein s-au urcat în camion şi au plecat spre maşinistul Nuri. În casa lui Nuri au fost găsite zece kilograme de heroină [1]. Nuri a recunoscut că a primit dolarii de la Ihsan. Ihsan a fost prins într-o vilă de pe malul Bosforului cînd se îndeletnicea tocmai cu fabricarea heroinei.

— De unde ai dolarii ?

— De la Rezzan.

— Cine-i Rezzan ?

— Aduce prin contrabandă din Beirut lenjerie de nylon pentru femei.

Hoţul ridică încet capul, privi la comisar, rîse pe sub mustăţi. Din nou s-au urcat în maşină şi au pornit, de data aceasta, spre casa lui Rezzan.

Rezzan mărturisi că, într-adevăr, a primit dolarii de la o femeie — una pe nume Nevina — care se îndeletniceşte cu negoţul de materiale de nylon şi de costume de baie supraelastice.

Pe Nevina asta, însă, n-am găsit-o acasă. Cum era de aşteptat, femeia se afla fie la Paris, fie la Roma.

Poliţistul exclamă :

— Bine că e plecată ! Şi aşa n-a mai rămas nici un loc liber în camion !

Hoţul înălţă capul, privi la comisar şi rîse pe sub mustăţi.

Comisarul strigă :

— Ascultă, borfaşule ! N-ai de ce să rîzi ? E clar că, dintre toţi, tu eşti cel mai cinstit !

Pentru intenţia de a săvîrşi un furt, hoţul a fost judecat şi a stat trei luni la închisoare.

Acum el munceşte cinstit. E suficient să vadă, însă, o poşetă de damă pe undeva, că fuge de ea ca de ciumă.

---

[1] Stupefiant.

LUPTA ÎMPOTRIVA PROSTITUŢIEI

Din ziare :

„În oraşul nostru sînt cîteva mii de fete care au fost înşelate cu promisiuni ademenitoare că vor fi făcute stele de cinema. Organizaţia noastră feminină a făcut pregătirile necesare pentru a surprinde în flagrant delict pe aşa-zişii agenţi, trimiţînd la ei cîteva membre ale organizaţiei.

În această problemă vom fi sprijinite de către Direcţia siguranţei, prin colaboratoarele sale."

Preşedinta organizaţiei feminine, la şedinţa organizaţiei feminine :

— Prietene, ştiţi că, potrivit hotărîrii adoptate de noi...

— Ce fel de hotărîre ? Care dintre ele ? Atîtea hotărîri am adoptat, că le-am uitat şi numărul.

— Daţi-mi voie, am să v-o spun !

— Doamne fereşte, surioară, nu e nevoie ! Cine nu-ţi dă voie să vorbeşti ?

— Vreau să mă refer la cei care se ocupă cu cinematografia. De ei e vorba. Ei sînt cei care înşală sărmanele fete, promiţîndu-le că vor deveni, graţie lor, actriţe de cinema. „Vă facem, le spun indivizii ăştia, actriţe de cinema... şi..."

— Apropo de cinema ! Aţi văzut „Dragoste de fecioară" ?! Ah, ce film !

— Doamnelor, daţi-mi voie să termin !

— Dacă vrei să vorbeşti, scumpo, vorbeşte. Dar ce crezi, tu să vorbeşti şi noi să tăcem ?

— Unii indivizi amorali înşală tinerele noastre fete, promiţîndu-le să le facă artiste de cinema.

— Ruşine lor!

— Ah, ce bărbaţi mincinoşi sînt în lumea asta!

— Şi eu era să devin cît pe aci actriţă de cinema. Dar cît pe aci...

— Este cineva printre dumneavoastră care ar dori în mod voluntar să devină stea de cinema?

Ca la o comandă toate se scoală în picioare, ridicînd mîna. Femeile înconjoară masa preşedintei.

— Eu!

— La vîrsta ta, cine vrei să te mai lanseze ca stea de cinematograf?

— Să ştii, dragă, că dacă nu mă alegi, mă supăr, tu!

— Mde, ce să zic? E nevoie şi de femei în roluri de soacre!

— E clar. Deci toate sînteţi gata să luaţi asupra voastră această sarcină atît de sfîntă.

— Nu doresc să fiu doar o figurantă.

— Dacă nu mi se dă rolul principal, pentru nimic în lume nu mă duc.

— Eu aş vrea să joc într-un film... aşa... sentimental. Cu dragoste!

— Sînt nebună după filmele cu dansuri. Sînt în stare să fac nişte paşi, de-o să rămîneţi cu gura căscată.

— Doamnelor! Am impresia că n-am fost bine înţeleasă. Am discutat doar pînă acum această problemă! Nu avem de gînd să devenim artiste cu adevărat. Scopul nostru este să aflăm cum reuşesc agenţii studiourilor de cinema să corupă tinerele fete.

— Atunci eu renunţ!

— Eee! Păi eu am crezut că e de-adevăratelea.

— Şterge numele meu.

— Nimeni nu vrea?

— Înscrieţi-mă pe mine. Eu vreau.

*

În biroul unui studio de cinema:

Regizorul: Ce zici de femeile astea?

Impresarul : Care ? Care au venit azi-dimineaţă ? Nu era nici una ca lumea.
Regizorul : Nu despre ele vorbeam. Uite ce scriu ziarele !
Actriţa : Ce scriu ziarele ?
Regizorul : Organizaţia feminină... (Toţi se aplecară peste ziar. Citesc anunţul.)
Steaua de cinema : N-avem de loc poftă de rîs.
Fotograful : Ha, ha, ha !
Producătorul : Sînt lămurit. Fraţilor, aici e rost de-o învîrteală serioasă. Putem înjgheba o afacere pe cinste. Ghiulperi, pune mîna pe condei, ia o hîrtie şi scrie ce-ţi dictez : „Se caută actriţe ! Pentru producerea a cinci filme se caută femei de toate vîrstele, doritoare să devină stele de cinema". Scrie adresa. Hasan, băiatule, dă fuga pe la ziare şi du anunţul.

*

La Direcţia siguranţei (comisarul în civil, o femeie — funcţionară la poliţie) :

— Meliha-hanîm !

— Vă ascult, domnule comisar.

— Ţi se încredinţează o misiune foarte importantă.

— E vorba iar de cei cu vrăjile ?

— Nu.

— Case de *rendez-vous* ?

— Nu. E o misiune tocmai potrivită pentru dumneata. Cică ar fi nişte agenţi care recrutează stele de cinema.

— Da... da...

— Caută artiste pentru filme...

— Da, comisare !

— Adresează-te...

— Da ? Ah, ce interesant !

— Vei deveni actriţă.

— Vai, ce bine.

— Pentru a corupe tinerele fete...

— Numai de mi-ar da un rol ca lumea...

— Rolul dumitale e foarte important. Mergi la această adresă...

— Am să le spun că sînt recomandată de dumneavoastră !

— Să-mi afli numaidecît prin ce mijloace izbutesc ei să corupă fetele cinstite, abătîndu-le de pe drumul cel drept. Pricepi ?

— Da' cum nu ? Vă mulţumesc !

— Uite anunţul din ziar. E clar că un asemenea anunţ nu-i decît o capcană !

— Nu încape nici o îndoială, absolut nici una, domnule comisar. Ah, dacă aş nimeri într-un film sentimental...

— Mă bizui pe dumneata !

— Fiţi fără grijă. Plec. Am plecat !

*

În biroul studioului de cinema :

Doamna : Am citit, domnule, anunţul dumneavoastră. De mic copil am visat să devin actriţă... Ah, dacă aţi şti cît de mult mă atrage cinematograful ! Odată am trimis chiar o fotografie la un concurs de stele de cinema, însă m-au respins. A fost o nedreptate !

Impresarul : Aţi mai jucat ?

Doamna : Am mai jucat la şcoală. N-aveţi idee cîte aplauze culegeam. Ştiu şi să imit diferite sunete. Daţi-mi voie să...

(Intră femeia-poliţist)

Femeia-poliţist : Dumneavoastră primiţi... Am auzit că aveţi nevoie de actriţe... Iertaţi-mă... E atît de neaşteptată ştirea... Sînt atît de emoţionată.

Impresarul : Vă rog ! Şi nu vă emoţionaţi. Aşa e la început. Pe urmă o să vă obişnuiţi. Totul e să căpătaţi puţină experienţă. Treceţi, vă rog, alături. Acolo e regizorul. El vă va examina.

Doamna : Priviţi, vă rog, ce forme proporţionate am.

Femeia-poliţist : Se vede, se vede. S-o spună şi alţii, pentru Dumnezeu !

Doamna : Bustul meu este comparat totdeauna cu bustul Brigittei Bardot.

Femeia-poliţist : Eu sînt denumită Marilyn Melahat! Priviţi, vă rog!

Regizorul : Ridicaţi-vă, rogu-vă, puţin fusta! Încă puţin. Aveţi picioare frumoase!

Doamna : Ea şi picioare frumoase! Doar nu le vedem pentru prima oară!

Regizorul : Talia dumneavoastră? Hmmm. Bine!

Doamna : Am o talie foarte subţire. Iar fesele...

Regizorul : Şi pieptul e splendid. Minunat.

Doamna : Să ştiţi, domnule regizor, că al meu nu e fals. Vă jur că nu e fals. Priviţi!

Regizorul : Trebuie să vedem acum dacă sînteţi fotogenică.

Doamna : Nicăieri în lume nu veţi găsi o femeie atît de fotogenică! Nu vreau să mă laud, însă mulţi s-au îndrăgostit de mine numai privindu-mi fotografia.

Femeia-poliţist : Eu în fotografie arăt chiar mai bine decît în realitate.

Impresarul : Acum vă rog să treceţi alături ca să vă înregistreze.

Doamna : Ce fel de înregistrare?

Impresarul : Numele dumneavoastră vor fi trecute într-un jurnal. Vă rog să plătiţi douăzeci şi cinci de lire pentru înregistrare.

Femeia-poliţist : Poftiţi!

Doamna : Vă rog!

Impresarul : Pe urmă mergeţi şi vă fotografiaţi în atelierul nostru fotografic. Pozele trebuie să fie artistice. Profil, *en face*, din spate, de sus, de jos.

Femeia-poliţist : Pe urmă?

Doamna : Cînd începem filmarea?

Impresarul : Întîi o să filmaţi într-o probă. Dacă proba va fi reuşită o să vă facem stele de cinema, mîndria ţării noastre.

Doamna : Ah, Doamne, ce minunat!

Femeia-poliţist : Vă sînt veşnic recunoscătoare!

Doamna : Domnule regizor, vreau să vă spun ceva între patru ochi.

Femeia-poliţist : Şi eu am ceva să vă spun. Un mic secret. (Regizorul intră cu ea în camera alăturată.)

Doamna : N-o angajaţi pe aia ! N-aţi văzut ce picioare monstruoase are ? Şi ce talie groasă ! Ca să nu mai vorbim de pîntece !

Regizorul : O, cît despre asta, să nu-i fie de deochi !

Doamna : Cum credeţi. Vreau să vă mai spun ceva însă...

Regizorul : Vă rog, vă rog !

Doamna : Vă spun, însă cu condiţia că nu veţi da rolul acestei femei. Ea, vă jur, o să vă denunţe. Înţelegeţi ? Iar eu... numai din dragoste pentru artă, vă jur...

(Impresarul şi femeia-poliţist)

Femeia-poliţist : Bei-efendi, joc minunat, pe cuvînt. Şi orice fel de rol. Dacă trebuie, ştiu să plîng, şi pe urmă să rîd pînă la leşin. Sînt bună şi pentru roluri tragice, şi pentru roluri comice, zău. Pe urmă...

Impresarul : Ce e pe urmă ?

Femeia-poliţist : Dacă îmi daţi mie rolul principal... Nu-i aşa că mi-l daţi ? Numai acestei femei să nu i-l daţi. Pentru că ea a... venit aici cu alt scop, înţelegeţi ?

Regizorul : Vă mulţumesc. Amîndouă o să primiţi roluri.

Femeia-poliţist : Ah, ce bine ! Ce minunat !

CUM POATE FI DESCOPERIT UN RĂUFĂCĂTOR

Pentru specializare, poliţiştii din statul Panakoroghia urmau cursurile Biroului federal de investigaţii american. Ultima lună a cursului semestrial era consacrată însuşirii celei mai noi realizări în domeniul criminalisticii — maşina „Revelatorul minciunilor".

Instructorul cursului, mister Harry Wells, vorbeşte celor şase poliţişti ai statului Panakoroghia, care ascultă cu cea mai mare atenţie :

— Domnilor ! Lecţia de astăzi este dedicată maşinii „Revelatorul minciunilor", maşină care aduce o contribuţie nepreţuită în munca de cercetare şi interogare a celor anchetaţi. Această maşină, construită de savanţi şi tehnicieni americani, uşurează mult sarcina noastră... Să ne închipuim că avem în faţa noastră zece indivizi. Unul dintre ei a săvîrşit o crimă. Care anume dintre cei bănuiţi ? Recurgem la maşină. O punem în funcţiune, facem contactul cu fiecare bănuit în parte şi, procedăm, apoi, la interogatoriu. Maşina descoperă pe cel ce depune fals, şi în felul acesta prindem pe adevăratul asasin.

Mister Harry Wells porunceşte să i se aducă „Revelatorul minciunilor" şi îşi continuă lecţia :

— Precum vedeţi, această maşină destul de mică e alcătuită din patru piese. Împreună cu dumneavoastră o vom experimenta acum, practic, pe un bănuit...

În cameră este introdus un bărbat îmbrăcat elegant, înalt de un metru nouăzeci şi doi. Noul-sosit este in-

vitat să ia loc pe un scaun. Instructorul Harry Wells dă explicaţii :

— Una dintre piese o punem în contact cu ombilicul inculpatului, alta — cu inima, a treia i-o fixăm la cap, iar a patra la coccis. Se ştie că excitabilitatea individului se manifestă îndeosebi în aceste patru locuri. În cazul în care bănuitul face declaraţii mincinoase, regiunea ombilicului e acoperită de transpiraţie. Maşina dezvăluie automat chiar şi cea mai uşoară transpiraţie, imposibil de remarcat cu ochiul liber. Începe să oscileze şi indicatorul piesei puse în contact cu inima. Pe banda aflată în contact cu capul apare o curbă. Iar clopotul piesei, legată de coccis, datorită intensei excitabilităţi, începe să sune. În acest fel, se poate, fără greşeală, constata vinovăţia sau nevinovăţia inculpatului.

Domnilor ! Acum vom trece la demonstrarea practică a modului de funcţionare a maşinii. Bănuitul asupra căruia vom experimenta „Revelatorul minciunilor“ se numeşte Ferra Punciano şi e cetăţean american de origine italiană. Tatăl străbunicului său, învinuit de jefuirea unor corăbii, de complicitate în acţiuni piratereşti şi de tragere într-o ţeapă neunsă a trei tovarăşi ai săi, a fugit în America, găsindu-şi scut de apărare în dreptatea şi legile de aici. Acel om energic care a omorît opt tovarăşi de ai săi, toţi căutători de aur, fiind răpus de al nouălea, a lăsat după sine un fiu, bunicul lui Ferra Punciano, pentru ca nu cumva poliţia americană să şomeze. Ultimul vlăstar al acestei familii, după un vast capitol scris cu slove de aur în istoria criminalisticii din S.U.A., se află în faţa noastră.

Ferra Punciano a săvîrşit prima sa fărădelege la vîrsta de 13 ani, jefuind poşta. După ce a fost instruit doi ani într-o casă de corecţie, inculpatul a colaborat cu bandele lui Al. Capone şi Dillinger, a fost proprietarul unui tripou, iar pe urmă a început să lucreze independent, devenind căpetenia unei bande cu o largă reţea în Chicago : pînă acum el a răpit patru copii şi douăzeci de femei, a jefuit peste o sută de bănci, s-a ocupat cu contrabanda, a săvîrşit două omoruri şi a făcut comerţ cu femei albe. Înaintînd în vîrstă şi obosind în această profesie, Ferra Punciano, după o odihnă de

patru ani în închisoarea Sing-Sing, a păşit pe calea unei munci cinstite şi a devenit unul dintre cei mai cunoscuţi oameni de afaceri ai Americii. El are un birou propriu pe Wall-Street şi finanţează un ziar şi trei reviste. Este preşedintele Consiliului de administraţie al unei companii producătoare de oţel din cutii de tinichea şi mai e asociat al altor patru corporaţii. De asemenea, este acţionar al uneia din băncile pe care cîndva le jefuise...

Unul dintre poliţiştii statului Panakoroghia întreabă nerăbdător pe mister Harry Wells :

— Şi de ce anume e învinuit acum mister Ferra Punciano ?

Instructorul răspunde :

— Mister Punciano a mers cu automobilul pe o stradă pe care era interzisă depăşirea vitezei de 120 km pe oră. Mister Punciano a mers cu 121 km !

Auzind că e vorba de un asemenea delict neînsemnat, poliţiştii din Panakoroghia, gata să asculte relatarea unei crime monstruoase, se uitară miraţi unul la altul.

Mister Harry Wells, însă, continuă :

— Agenţii de circulaţie nu au reuşit să identifice pe delicvent şi, de aceea, am adunat aici pe toţi cei ce figurau în arhivele noastre ca recidivişti. Mulţumită acestei maşini s-a stabilit că toţi ceilalţi sînt nevinovaţi. Vom face ultima încercare de a descoperi pe delicvent, supunînd interogatoriului pe Ferra Punciano.

Instructorul introduse *stecker*-ul în priză, întoarse comutatorul şi se adresă inculpatului :

— Mister Ferra Punciano ! Joi, nouăsprezece martie, la ora 14,31 minute, aflîndu-vă la volanul unui „Rols-Roys“ de culoarea petrolului, însoţit de una dintre amantele dumneavoastră, pe nume Anna, îmbrăcat în costumul sport de culoare albastră, cu cravată roşie cu buline albe, pe care de altfel şi acum o purtaţi, aţi trecut pe strada 159 cu viteza nepermisă de 121 km pe oră ? E adevărat ?

— Nu.

Ferra Punciano a răspuns : Nu ! În clipa aceea, însă, indicatorul piesei care ţinea contactul cu ombilicul a

început să vibreze. Pe banda piesei legate de inimă se ivi o curbă vertiginoasă, în timp ce indicatorul de la cap începu să marcheze oscilaţiile. Concomitent, aparatul aşezat la noadă a pornit să sune.

Mister Harry Wells se întoarse radios spre poliţiştii statului Panakoroghia.

— După cum vedeţi, Ferra Punciano nu spune adevărul. Maşina l-a demascat.

Poliţiştii din Panakoroghia strigară :

— La noi această maşină n-ar face două parale. Metodele noastre naţionale de interogatoriu dau rezultate mult mai bune decît maşina voastră !

— Nu se poate, răspunse contrariat mister Harry Wells. Maşina dă aceleaşi rezultate în orice ţară din lume.

— Dar la noi nu ! se încăpăţînară poliţiştii.

Intrigat de asemenea afirmaţii, mister Harry Wells îşi luă concediu de la Biroul federal de investigaţii şi plecă în Panakoroghia. La Direcţia generală a siguranţei statului Panakoroghia lui mister Harry Wells îi fu arătat un individ. La fel cum a făcut mister Harry Wells prezentîndu-l pe Ferra Punciano, poliţiştii Panakoroghiei prezentară specialistului american pe răufăcătorul lor :

— Acest individ este „monstrul“ din Hakidikia. Şi-a ucis nevasta, soacra, cuscra şi doi vecini. Priviţi mărturiile lui...

Mister Harry Wells citi atent relatările criminalului. Într-adevăr, el a recunoscut că a omorît cinci persoane, şi cu propria mînă a semnat cele declarate.

— Iar acum, interogaţi-l cu ajutorul maşinii dumneavoastră, să vedem ce spune.

Mister Harry Wells, după ce a pus maşina în funcţiune, l-a întrebat pe criminal :

— Este adevărat că tu eşti faimosul „monstru“ din Hakidikia care şi-a înjunghiat soţia, soacra, cuscra şi doi vecini ?

— Nu !

O, minune! Acele maşinii au rămas nemişcate, n-au înregistrat nici o vibraţie, clopoţelul n-a sunat!

— Daaa... oftează mister Harry Wells, într-adevăr, la voi maşina nu funcţionează. Dar de ce?

Poliţiştii se grăbiră să-i dea explicaţii:

— Din cauza scumpetei, poporul nostru şi-a strîns în aşa hal cureaua, încît buricul nimănui nu mai transpiră. Bătăile inimii nu s-au accelerat tot din motivele cunoscute: toţi s-au obişnuit cu gîndul că, în orice zi, îşi pot da duhul căzînd pe drumurile noastre înguste şi desfundate sub vreo maşină, autobuz, tramvai, sau aflîndu-se într-un alt mijloc de transport, aşa că restul li se pare un fleac. Întrebările dumneavoastră nu-l emoţionează pe inculpat. Să vă explicăm de ce nu a reacţionat nici piesa aflată în contact cu capul: pentru că se spun multe minciuni în fiecare zi — soţia îşi minte soţul, soţul îşi minte soţia, vînzătorul pe cumpărător, cumpărătorul pe vînzător, chiriaşul pe proprietar, proprietarul pe chiriaş, adică fiecare îl minte pe celălalt. Să mai mintă o dată în plus în faţa maşinii dumneavoastră nu contează nici cît negru sub unghie. Despre noadă, ce să mai vorbim! Din cauza înghesuielii la porţile stadionului, a şederii la meciurile de fotbal, a ghionturilor căpătate la intrările cinematografelor, a frecării pe scaunele instituţiilor (pînă cînd primeşti răspuns la vreo cerere!) noada noastră şi-a pierdut sensibilitatea. Ea nu mai reacţionează la asemenea iritări neînsemnate.

Ascultînd pînă la sfîrşit aceste explicaţii, mister Harry întrebă pe „monstrul" din Hakidikia:

— Tu spui că eşti nevinovat. Însă în declaraţiile pe care le-ai făcut stă scris, negru pe alb, că ai recunoscut asasinarea a cinci persoane. Ai şi semnat cele mărturisite.

„Monstrul" replică:

— Ia să vă interogheze şi pe dumneavoastră, să vedem ce o să răspundeţi!

Mister Harry Wells întrebă atunci pe poliţişti :

— Cum aţi pus mîna pe el ?

— Foarte simplu, au răspuns poliţiştii. Ni s-a comunicat că într-o casă, cu o săptămînă în urmă, au fost ucise cinci persoane. După cincisprezece zile de la primirea acestei comunicări am trecut imediat la acţiune. În urma unor cercetări sumare am găsit cadavrele mutilate. Ucigaşul, însă, nu era acolo. Avînd în vedere că au fost omorîte cinci persoane, era clar că cineva a trebuit să le omoare. Am dat atunci un anunţ : „Ucigaşul să se prezinte la poliţie !" Nu s-a prezentat. Am tipărit în ziare alt anunţ : „Se caută un ucigaş". Nu s-a găsit. Am dat şi alt anunţ : „Cine va găsi pe ucigaş va primi o recompensă". N-a ajutat la nimic. Am făcut tot ce am putut. — Acum — fără supărare ! — am zis noi, şi am început să-i prindem pe toţi cei care, cît de cît, aduceau cu criminalul. Desigur că unul dintre ei trebuie să fie ucigaşul. Doar nu putea să zboare. Am început să-i interogăm după metodele noastre proprii. Interogatoriul încă nu s-a terminat. Pînă astăzi au recunoscut săvîrşirea asasinatelor nouă criminali. Acesta este unul dintre ei !

Lui mister Harry Wells îi străluciră ochii.

— Nu puteţi aplica şi pe mine metoda dumneavoastră ? întrebă el.

— Desigur că putem, au răspuns poliţiştii. Chiar acum. Poftiţi, avem aici opt camere speciale...

Mister Harry intră în prima din camerele care i-au fost indicate. După zece minute răzbăteau de acolo implorări, plînsete, suspine, urlete, pocnete. Mister Harry zbură ca un glonţ din cameră şi strigă din mers :

— Nu mai e nevoie să fiu dus şi în celelalte camere !

Colaboratorul Biroului federal de investigaţii american tocmai recunoscute că el este „monstrul" din Hakidikia care a înjunghiat cinci persoane, punîndu-şi semnătura sub cele declarate.

Poliţiştii au spus americanului, după ce acesta îşi veni în fire :

— Dumneavoastră sînteţi al zecelea criminal. Şi adăugară : Cum găsiţi metoda noastră ?

— Ex... extraordinară. Trebuie să folosiţi, însă, bastoane de cauciuc cu şuruburi.

Poliţiştii statului Panakoroghia îi răspunseră :

— Criminali, după cum vedeţi, găsim noi uşor. E mai greu să găsim delicte. Bine ar fi să inventaţi pentru noi o maşină care să găsească măcar cîte un delict de fiecare criminal prins, căci în această privinţă întîmpinăm dificultăţi...

SÎNTEM SPORTIVI ŞI GATA !

În tramvai găseşti locuri libere numai la capătul liniei. Eu m-am urcat de la Megidie. Nici n-apucasem s-ajung la Şişli, şi tramvaiul se şi umpluse de lume pînă la refuz. Înghesuiţi pe scări, oamenii se ţineau de ramele geamurilor.

Cunoaşteţi, desigur, cu ce se îndeletniceau călătorii. Unul dintre pasageri citea ziarul. Vecinul său, căutînd să citească, la rîndu-i, gazeta, i se uita peste umăr, iar un tînăr, aflat în spatele amîndurora, îşi întindea gîtul, aidoma girafei, ca să se informeze şi el despre ultimele noutăţi sportive.

Tînărul izbucni dintr-o dată indignat :

— Caraghioşii dracului ! Iar a pierdut „Fener“ [1] !

Cel care ţinea ziarul în mînă, un ins cocoşat, întoarse capul zvîrlind tînărului — slab şi palid — o uitătură ucigătoare :

— Nu cumva ţi-ai închipuit c-o să cîştige ? îl întrebă oarecum în zeflemea.

Vecinul cocoşatului, gras ca o focă, bolnav de astmă, intră şi el în vorbă :

— Dacă Saban ar fi jucat centru atacant, cam greu aţi fi cîştigat voi !

Tînărul cu obrajii scofîlciţi susţinea cu energie pe grăsun :

— Ai gură de aur, nene, aşa e !

---

[1] Denumirea prescurtată a echipei de fotbal „Fenerbahce"-Istanbul.

Aici, o femeie tînără şi elegantă nu mai rezistă :

— Ăia de la Beşiktaş sînt nişte cîrpe, nişte...

Nu reuşi femeia să-şi termine fraza, cînd în spatele ei se auzi un glas subţire de copil :

— Ba matale eşti !

Cît ai clipi, atmosfera se încinsese în aşa grad, încît vagonul de tramvai aducea acum leit cu parlamentul, cînd se ceartă opoziţia cu majoritatea guvernamentală. Din clipă în clipă puteau să intre în acţiune pumnii, şi toată lumea să se încaiere.

În discuţie interveni şi taxatorul :

— Dacă nu-l puneau pe Habib în apărare, „Fener" ar fi marcat cîteva goluri.

Un tînăr filfizon se amestecă şi el în vorbă :

— Ce-ai spus ? Iote-te... Zece Habibi dacă aţi fi avut, tot vă desfiinţam. Da, da, vă mîncam de vii...

— Vezi să nu-ţi rămînă-n gît !

— Ce mai driblează Habib ăsta, domnule ! veni în ajutorul taxatorului cocoşatul care citea ziarul. Toată viaţa n-am să uit cum, acum doi ani, într-un meci de campionat, Habib, luînd mingea de la centru, a driblat ce a driblat şi apoi şut... goool !...

Drept răspuns se auzi :

— Mult ai driblat în viaţa ta ?

Atunci un pasager ciung care şedea pe locul din faţă se sculă şi, dîndu-şi importanţa unui deputat al opoziţiei căruia i se refuză cuvîntul, spuse :

— Să-i mulţumiţi vîntului. Dacă nu era împotriva noastră...

— Ce vînt, domnule ? Dar să avem pardon. Vorbeşti pesemne de vîntul stîrnit de extrema dreaptă *Geafer And* ?

— Dar Habib ? Habib are trei copii şi aleargă pe teren ca un ogar ! Rupe plasa cînd şutează, ce mai...

— Întîi şi-ntîi Habib are doi copii, nu trei.

Taxatorul nu se mai putu abţine.

— Ştii matale mai bine ca mine ?! Are trei copii, domnule, doi băieţi şi o fată !

— Vezi-ţi de treabă, cetăţene! Ce ştii dumneata despre Habib, cu care eu, în fiecare seară, iau masa la barul „Cincin“ ?

— Mie-mi spui de Habib ? Trei ani am jucat cu el în echipa de tineret din Tahtacale.

— Amîndoi vă înşelaţi. Copiii ăia nu-s copiii lui, intră în vorbă un pasager.

— Ce vrei să insinuezi cu asta, mă ?

— „Mă“ e tăticu' tău, nu eu!

— De ce te superi ? Am spus şi eu aşa. La nevoie îmi spui şi tu ceva asemănător. Aşa înţelegi tu intimitatea ?...

Interveni un bătrîn ştirb :

— Domnule, s-a dus dracului sportivitatea de altădată. Pe vremea noastră ne adresam şi cu „mă“ şi cu nume de animale, şi nimeni nu se supăra...

— Bine, dar nici n-ai aşteptat să-mi termin vorba. Copiii sînt de la bărbaţii ăilalţi pe care i-a avut soţia lui Habib.

În timp ce taxatorul şi o parte din pasageri se certau şi încercau să stabilească numărul copiilor lui Habib, în alt capăt al vagonului se ciorovăiau alţii.

— Dacă în depoziţia a doua nu-l cotonogeau pe Zulfi, atunci aţi fi văzut, v-aţi fi convins ce e de capul vostru!

— Ia-o mai domol. Îl ştii tu pe Murtaza ? Da, da, Murtaza. Face cît cincizeci de Zulfii.

— Du-te dracului cu Murtaza al tău. Cînd ţi-oi trage una, la iuţeală uiţi pe ce lume trăieşti!

— I-ascultă, vrei să-ţi culegi dinţii de pe jos ?

— Mai va!

— Mucles!

Tramvaiul opri la Taksim, şi de data asta ajunse un fel de cutie de conserve. Taxatorul continua să convingă lumea că Habib are trei copii şi uită nu numai să dea bilete, dar uită cu totul că e taxator. În gură nu avea decît cîţiva dinţi, aşa că împroşca cu salivă pe toţi pasagerii aflaţi în apropierea lui.

— Dacă nici eu nu mai ştiu cîţi copii are Habib, atunci cine ştie ?

— Mă faci să plesnesc de rîs!

Un pasager încercă, pornind la atac, să se mişte spre ieşire. Dar n-a fost chip.

— Nu te mai foi, că-ţi trag acu' una de n-ai să mai ştii pe ce lume te afli!

— Să am mîinile libere — ţi-aş veni eu de hac!

— Ia coboară din tramvai să-ţi văd mutra!

Pasagerii, împărţiţi în cîteva grupe, continuau să se certe şi să se înjure. Pasiunile se dezlănţuiau.

Un ins mai în vîrstă, cu un gît de broască ţestoasă, începu să-i certe pe cei ce se înjurau:

— N-aveţi nici pic de ruşine!

Mă gîndeam: acum bătrînul o să-i pună la punct! Însă acesta continuă:

— Dacă orbul acela de arbitru ar fi văzut cum a atins fundaşul mingea în careul de 16 se schimba figura...

Un puşti de treisprezece-paisprezece ani, care se urcase la Megidie, se adresă bătrînului:

— Vorbeşte şi ramolitul ăsta ca să nu tacă. Baha e arbitru internaţional, bătrîne, e clar?

— Ştiu eu cum a devenit el internaţional. Şi tata ar fi ajuns arbitru internaţional dacă se înscria în partidul democrat.

— Aiurează, moşul.

Undeva se auzi o voce de bas:

— Trebuie să ştim cu toţii, cetăţeni, că în două locuri nu se face politică: la universitate şi în tramvai. Vatman! Domnule vatman! În tramvaiul tău se face politică, frate! Opreşte! Cobor. N-am de gînd să intru la apă!

— Cine face politică, nene?

— N-ai pomenit de partidul democrat?

— Ei şi?

— I-auzi! Partidul democrat nu înseamnă politică!

— Domnilor, nu amestecaţi sportul cu politica.

În acest timp bătrînul îşi descărca năduful pe băieţel.

— Tu încă nici în matca maică-ti nu erai cînd eu jucam extremă în prima echipă a clubului „Aivansarai". Ai priceput, gură-cască?

— Nu-i greu !

Tramvaiul se opri în staţia Galatasaray. Taxatorul continua să vorbească despre copiii lui Habib. Pînă la urmă nu mai putu să rabde nici vatmanul. Îşi întoarse capul furios. Am crezut că o să strige la taxator : „Vezi-ţi de treaba ta !" Dar, în locul acestor cuvinte, vatmanul întrebă :

— Cine e ăla de ţine cu „Fenerbahce" ?

— Şi ce-i, nu-ţi convine ? Uite, eu ţin cu „Fenerbahce !" îi răspunse unul dintre pasageri.

Vatmanul se înfierbîntă :

— Afară ! Cei din „Fenerbahce" n-au ce căuta aici. Jos !

— Eu am fost măgar că m-am urcat într-un tramvai condus de unul care ţine cu „Beşiktaş" ! spuse pasagerul şi sări din mers.

La staţia Tepebaşî, se urcă un controlor. Mă gîndeam : „Acum să-l văd pe taxator ! De la Megidie n-a mai dat nici un bilet" !

Unul dintre pasageri continuă :

— A învins „Beşiktaş", dar ce contează o victorie cîştigată prin metode sălbatice ?

— Tacă-ţi fleoanca, ai auzit ? urlă vatmanul.

Pasagerul care ţinea cu „Fenerbahce" se sperie, închipuindu-şi că va fi aruncat din tramvai, şi se ascunse în spatele unui bărbat gras.

— Auzi, metode sălbatice ! N-ai văzut cum a tras Mestan de la 18 metri ?

— Nu-i adevărat !

— Habib are trei copii, domnule. Jur pe onoarea mea, ce naiba ! continuă să demonstreze taxatorul.

— L-ai văzut tu măcar o dată în viaţa ta pe Habib ăsta ?

— Adică mă faci şi mincinos ? Cetăţeni, sînteţi martori. Am fost jignit în public. Îl dau în judecată !

— Ce s-a întîmplat ? interveni controlorul. „Fenerbahce" a bătut pe „Beşiktaş" de cincizeci de ori şi a pierdut poate numai de zece ori.

Controlorul şi taxatorul ţineau cu „Fenerbahce", iar vatmanul făcea parte din tabăra adversă.

Vatmanul strigă la controlor :

— Crezi că mă sperii cu amenda ? N-ai decît să mă amendezi ! Plătim în cinstea lui „Beşiktaş". Trăiască „Beşiktaş" !

Taxatorul lovi cu geanta în cap pe unul dintre pasageri. Bătrînul smulse ghiozdanul puştiului şi-i arse una peste ceafă. Controlorul prinse de cravată pe unul care ţinea cu „Beşiktaş". Apărură poliţiştii.

— Ce se petrece aici ? întrebă unul dintre ei pe controlor.

— Uite, ăştia pretind că cel de-al doilea gol a fost băgat de „Fenerbahce" din ofsaid.

— Care-i nătărăul care susţine asta ? izbucni poliţaiul.

— Ofsaid n-a fost, dar era henţ ! îndrăzni unul din fundul vagonului.

— Ciu-uş, iată şi unul care visează henţ !

Printre poliţişti era unul care ţinea cu „Galatasaray" [1].

— Hai cu toţii la comisariat !

Toţi porniră cu cîte o reclamaţie, iar eu am fost luat ca martor. Ne-am îndreptat spre comisariat.

Comisarului i se năzări să mă ia pe mine la rost :

— Din ce parte eşti ?

— Din judeţul Erzerum.

— Nu asta, cu ce echipă ţii ?

— Cu nici una !

— Zău ! Curios ! Din ce club faci parte ?

Am priceput că trebuie neapărat să ţin cu un club, însă nu cunoşteam care este echipa preferată a comisarului, aşa că am zis la întîmplare :

— Eu ţin cu „Fenerbahce".

— Bravo ! Treci aici.

Comisarul împărţi pe toţi pasagerii în grupuri după apartenenţa lor la un club sau la altul. Apoi se adresă unuia.

— Acum povestiţi ce s-a întîmplat.

Omul cu ochiul învineţit începu :

— Domnule comisar, m-am urcat în staţia Megidie. Mergeam la muncă. La piaţa Taksim trebuia să cobor.

---

[1] Rivala tradiţională a echipei „Fenerbahce"

— De ce n-ai coborît ?

— Cum puteam coborî ? A venit vorba de sport şi am uitat. Uite, ăsta a zis că Malzum de la „Fenerbahce" a ieşit pe teren fără permis şi că „Beşiktaş" vrea să protesteze pe lîngă federaţie.

Comisarul sări ca ars :

— Cum ? Despre Mazlum a afirmat asta ? Care-i ăla ?

M-am folosit de o clipă de neatenţie şi mi-am luat valea.

Sîntem sportivi, ce mai ?...

TRĂIASCĂ PATRIA!

— Dacă vrei să mă crezi, mi-a spus, eu de multă vreme am murit! Pur şi simplu: nu mai trăiesc.

Rezemaţi cu spatele de peretele atelierului închisorii, ne încălzeam la soare. Gardianul „Jumătate-porţie", cu mîinile la spate, trecu pe lîngă noi cu o asemenea mutră, de parcă ar fi vrut să spună că el e stăpînul acestor locuri.

— Da, la urma urmei, cine mai trăieşte? Toţi o ducem la fel! Cu toate astea, l-am consolat eu, fii mulţumit şi aşa! Mai sînt, doar, pe lume oameni care o duc şi mai rău! Fii vesel că eşti sănătos!

— Nu, nene, obiectă el, eu de trăit nu trăiesc. Nici nu ştiu cum să-ţi explic. Tu mă vezi pe mine, dar asta nu înseamnă nimic: pur şi simplu nu exist. Nu trăiesc. Despre faptul că nu exist am aflat pentru prima dată cînd aveam doisprezece ani. Pînă atunci prin părţile noastre nu aveam o şcoală de stat. Un an după introducerea noului alfabet s-a deschis şi la noi o şcoală. Oamenii de vază din orăşelul nostru au hotărît să-şi trimită acolo copiii. Tatăl meu se considera şi el om de vază, aşa că şi el a vrut să mă înscrie la şcoală. M-a luat de mînă şi m-a dus acolo. Directorul şcolii i-a cerut certificatul meu de naştere.

— Nu i l-am scos încă, i-a spus tata, poate e bun certificatul meu?

Dar fără act de naştere nu se putea! Numai la şcoala lui Davud Hodja, la care învăţau copiii vechiul alfabet, nu se cerea nici un certificat.

Însă tata dorea să învăţ la şcoala cea nouă...

A trebuit să ne adresăm unui scriitor de cereri, care locuia peste drum de primărie. Cu cererea asta ne-am dus la biroul unde se eliberau certificatele de naştere. Funcţionarul luă cererea. Scoase nişte registre. Începu să caute şi-l găsi pe tatăl meu.

— Reşit te cheamă ? îl întrebă pe tata.

— Da ! răspunse el.

Funcţionarul a început să citească datele care îl priveau pe taică-meu.

— Anul naşterii — 1897... cartierul, strada Tavusgabî, casa cu numărul vechi 51, numărul nou 28... În 1911 te-ai însurat cu Hager. Ţi s-a născut un fiu pe nume Emin. Este ?

— Aşa e, confirmă tata. Doresc certificatul de naştere al fiului meu Emin. Vreau să-l dau la şcoala de stat. Pînă acum n-am avut nevoie de ţidula asta.

Funcţionarul privi bănuitor la tata.

— Domnule, ce fel de certificat doreşti ? se supără el, fiul dumitale doar a murit !

Tata a înlemnit.

— Vai de mine, ce vorbă e aia ? Iată-l pe fiul meu, iată-l aici.

Funcţionarul începu din nou să citească în registrul stării civile.

— Te cheamă Reşit ?

— Reşit !

— Iar pe tatăl dumitale Mehmet ?

— Aşa e.

— Te-ai însurat cu Hager şi vi s-a născut un copil pe nume Emin ?

— Întocmai. Aşa-i cum spuneţi, iar acum vreau să obţin certificatul de naştere al acestui Emin.

— Păi ce-ţi închipui dumneata, că tot ce e scris aici nu e adevărat ? Că nu-i adevărat că Emin e mort ? Scrie în registru că a murit ? Scrie ! Morţilor nu le putem elibera certificate !

Am început să plîng.

— Taci odată, strigă tata enervat. Tu crezi că moare omul numai pentru că ăştia l-au trecut în registru la rubrica decedaţilor ?

— Da, dar domnu' zice că am muriiiit !
— Lasă-l să spună. Tu ascultă ce-ţi spun eu.
— Registrul nu poate minţi, stărui funcţionarul. Cum scrie aici, aşa şi este. Dacă ai de gînd să faci vreo coţcărie, nu-ţi pot fi de folos. Celor morţi nu le eliberăm certificate.
— Ce înseamnă că „am de gînd" ?
— Ăştia de-alde tine învîrtiţi tot felul de afaceri, răspunse funcţionarul. Vă înţelegeţi cu primarul, pe cei morţi îi daţi drept vii, pe cei vii drept morţi, şi faceţi coţcării.
— Aş vrea să ştiu cînd a murit fiu-meu ? întrebă tata.
Funcţionarul privi din nou în registru.
— În timpul primului război mondial a fost chemat sub arme. În 1915 a căzut la Cianccale. Din rubrica celor vii a fost şters pe baza comunicării comisariatului militar cu numărul 331/85.
Tata se înfurie :
— Ascultă, domnule, uită-te în registru : m-am însurat eu în 1911 ? Da sau nu ?
— Da, răspunse funcţionarul, aşa şi scrie aici : însurat în 1911.
— Atunci, dacă s-ar fi născut copilul meu chiar în ziua nunţii noastre, în 1915 tot n-ar fi avut decît patru ani. Cum putea un copil de patru ani să meargă la armată şi să cadă pe cîmpul de luptă ?
Funcţionarul se pierdu. Privi la mine, pe urmă în registru, apoi la tata, din nou privi în registru şi continuă :
— Fiul tău Emin s-a născut în 1896. Înseamnă că avea nouăsprezece ani cînd a murit pentru patrie.
— Fiul meu s-a născut în 1896 ? întrebă încă o dată tata. Dar ia vezi, domnule, cînd m-am născut eu, ia vezi.
Funcţionarul privi din nou în registru.
— Dumneata te-ai născut în 1897, spuse el.
— Ascultă, domnule, nu vorbi prostii, cum adică, eu m-am născut cu un an mai tîrziu decît fiul meu ?
S-au apropiat de noi alţi funcţionari care se găseau acolo, în cameră. Nici unul însă nu reuşi să ne descurce.

— Din registru aşa reiese. N-ai ce-i face, spuse funcţionarul. Poate să fie şi o greşeală, dar unde ?

— Domnilor, se adresă tata celorlalţi funcţionari, este cineva printre dumneavoastră care s-a născut înaintea tatălui său ?

La această întrebare îşi ieşi din fire funcţionarul.

— Ia nu te lega de părinţii altora. Nu eliberăm certificate morţilor. Şi cu asta basta !

M-am dus cu tata la şeful biroului de stare civilă. Tata i-a povestit totul. Şeful a coborît cu noi în camera unde se găseau registrele. Au căutat încă o dată în registre.

— Totu-i în regulă, spuse şeful. Fiul tău a murit în 1915. Şeful căzu pe gînduri. E sigur că aşa s-a întîmplat, se însenină el deodată. Soţia ta e mai bătrînă ca tine. Se vede treaba că te-ai însurat cu o văduvă. Ea avea un fiu pe nume Emin de la primul bărbat. Fiul tău vitreg Emin e mai mare cu un an decît tine. Însă în registru te-a trecut pe tine drept tată.

Eu am început din nou să plîng.

— Taci odată, băiete, spuse tata, cine ştie mai bine al cui eşti : registrul sau eu ?

Funcţionarul spuse plin de respect :

— Cum de v-a venit în minte asta, domnule şef ? Negreşit, aşa s-a întîmplat !

Cu toate că tata nu ştia să scrie, nici să citească, nu era dintre cei care se dau bătuţi cu una, cu două.

— Hager, fiica lui Bekir... s-a născut în 1904, citi în registru funcţionarul.

— Deci reiese, spuse tata, că soţia mea s-a născut în 1904, iar fiul ei Emin în 1896, nu ? Ascultă aici, ai mai auzit vreodată ca fiul să se nască cu opt ani înaintea mamei sale ?

Din registru reieşea că eu m-am născut cu un an înaintea tatălui meu şi cu opt ani înaintea mamei mele. Mama s-a căsătorit cu tata cînd avea şapte ani, iar pe mine m-a născut cu cincisprezece ani înainte de a se căsători.

Funcţionarii, directorul, toţi se adunară în jurul registrului. Aplecîndu-şi capetele, au rămas pe gînduri. Iată, însă, că şeful se înseninează din nou în chip subit.

— Am găsit, spune el. S-o fi întîmplat aşa : Hager a mai fost căsătorită cîndva. Primul ei bărbat avea un fiu, provenit din altă căsătorie, pe care îl chema Emin. Fiul vitreg al lui Hager era mai mare decît dînsa cu opt ani. Cînd i-a murit soţul, femeia nu l-a zvîrlit pe drumuri pe Emin, nu ! Măritîndu-se cu Reşit, l-a luat la dînsa. Aşa că, vedeţi, Emin e cu opt ani mai în vîrstă ca maică-sa vitregă şi cu un an mai bătrîn decît taică-su vitreg.

— Fireşte, numai aşa s-or fi petrecut toate, întări şi funcţionarul.

— La dracu ! se înfurie tata. Ce-aţi mai născocit ? Soţia mea s-a căsătorit cu mine cînd avea şapte ani, iar înainte fusese căsătorită cu altul ?

— Bine, spuse şeful, dar cum e posibil să fie altfel ? Dacă ne poţi explica, poftim !

Eu continuam să plîng.

— Ia mai taci, băiete, mă mîngîia tata. Ai să te duci la şcoala lui Davud Hodja şi gata !

De atunci a trecut mult timp. M-am făcut mare.

Mă credeţi că m-au chemat la armată ? „Domnilor, le-am spus, eu sînt mort. Serviciul militar l-am făcut, şi pe deasupra am căzut la Cianccale. Ce fel de treabă e asta ? Poate un mort să facă militărie ?" Nu am reuşit să-i conving. M-au înhăţat jandarmii şi m-au tîrît la comisariat. Tata a venit şi el cu mine.

— Domnule, în registru scrie că fiul meu e mort. Nu e în viaţă. Dacă ar fi fost viu i s-ar fi eliberat certificat de naştere.

Nu reuşi să-şi termine fraza că a şi început să urle comandantul :

— Vrei să-ţi fereşti prăjina asta de serviciul militar ?

Şi m-au trimis la unitate. Să vă spun drept, eu m-am bucurat. Înseamnă, totuşi, că trăiesc. Foarte bine. A venit sorocul eliberării. Pe tovarăşii mei îi demobilizaseră, iar mie nu-mi mai dădeau drumul. Cum să mă lase la vatră ? Pentru asta trebuia să ai certificat de naştere unde să scrie că ţi-ai făcut stagiul militar. Pe cînd eu, o asemenea dovadă, ia-o de unde nu-i ! De

aceea mă ţineau în armată. Unitatea din care făceam parte a trimis la comisariat după certificat. După vreo lună veni răspunsul : „Persoana pentru care aţi solicitat certificatul de naştere a murit în 1938, în timpul satisfacerii serviciului militar, în operaţia de la Dersim“.

— Aici e o greşeală, i-am spus eu comandantului de companie. Eu am murit la Cianccale, nu la Dersim. Mai bine întrebaţi biroul nostru de stare civilă, cei de acolo ştiu mai bine.

Ce n-am făcut ca să demonstrez că sînt viu ? Doar fără asta nu puteam să mă demobilizez. În sfîrşit, mi-au dat o hîrtie cu ştampilă în care scria că mi-am satisfăcut stagiul militar şi mi-au dat drumul.

Întorcîndu-mă acasă am aflat că tata a murit. După el au rămas multe datorii : cinci mii de lire la bancă şi două mii — impozite către stat. Datoriile trebuia să le plătesc eu, fiind unicul său moştenitor legal. Funcţionarii de la fisc nu-mi dădeau pace nici măcar o clipă. Le-am spus :

— Eu sînt mort ! Cine nu crede să se adreseze comisariatului militar. Dacă nici atunci nu crede, poate afla asta şi de la biroul de stare civilă. Poate oare să plătească datoriile tatălui său un om care de mult nu mai e printre cei vii ?

— Nu eşti dumneata fiul lui Reşit ? Ce, te dezici de tatăl dumitale ?

— Nu, nu mă dezic, însă eu nu mai trăiesc...

Parcă poţi să-i lămureşti ! Ei ştiau numai una : trebuie să plăteşti datoriile tatălui tău ! Eu, să vă spun drept, nu le-aş fi plătit, însă îmi spuneam că în acest caz nu voi putea primi moştenirea. Iar tatăl meu avea pămînt mult, păşuni, o casă şi o prăvălie. M-am împrumutat şi am plătit datoriile. Mă gîndeam că voi primi moştenirea şi voi putea să întorc creditorilor banii. Eram de acord să plătesc impozite, căci astfel simţeam că trăiesc. Dar cînd a fost vorba de moştenire, iar mi s-au pus în cale. Cum să demonstrez că sînt fiul tatălui meu ? E nevoie de certificat de naştere ! „Tu nu mai trăieşti, cum poţi să primeşti moştenirea ? Doar ai murit înaintea tatălui tău“, mi-au spus. Mi-a fost din nou cu neputinţă să le dovedesc că trăiesc. I-am întrebat :

— Spuneţi-mi : mă aflu, da sau nu, în faţa dumneavoastră ? Mă vedeţi sau nu ? La armată am fost ? Impozitele le-am plătit ?

— Asta nu înseamnă nimic, mi-au răspuns. Oficial, dumneata nu mai trăieşti.

— Bine, dar eu n-am murit ! susţineam.

— Eşti trecut printre cei decedaţi !

M-am adresat unui tribunal. Am angajat un avocat. La judecată a luat cuvîntul împotriva mea un jurist al fiscului. Reprezentînd interesele fiscului, acesta afirma că, avînd în vedere faptul că în urma morţii tatălui meu nu a rămas nici un moştenitor, toată averea lui va trece în proprietatea statului. Susţinea una şi bună : moştenitorul a murit. Avocatul meu susţinea că trăiesc, avocatul fiscului — că am murit. Au început să se certe. Juristul fiscului a prezentat asemenea documente încît eu însumi eram gata să mă declar de acord şi să recunosc că nu mai sînt printre cei vii.

Vreo doi ani m-am tot judecat. Neavînd certificat de naştere, n-am putut intra nicăieri în slujbă. Mă înglodasem în datorii. Nu ştiu cum s-a întîmplat că, într-o bună zi, mi-am cam pierdut capul şi am început să vorbesc ce nu trebuie. Ce am spus, zău că nu ştiu. M-au arestat şi m-au aruncat în închisoare.

— De ce mă arestaţi ? le-am zis. Doar eu nu mai trăiesc. Un decedat poate fi arestat ?

— I-ascultă, juneţe, ai mai auzit tu p-ăi morţi vorbind ? Priviţi numai ce namilă, plesnind de sănătate, care o ţine morţiş că-i mort !

Şi către mine :

— Vă rog să mă credeţi, m-am bucurat cînd v-am întîlnit în puşcărie.

Din nou s-a trezit în mine credinţa că sînt viu.

Am ieşit din închisoare şi mai abătut. Moştenirea s-a dus pe copcă. Cei care m-au împrumutat cu bani au început să mă caute. Am plecat la Istanbul. De lucru nu găseam. M-am îndrăgostit de o fată şi am vrut să mă însor cu ea. Dar cum, cînd de la biroul stării civile poţi obţine numai actul de deces ? Am trăit împreună necăsătoriţi. Dar cu ce să trăieşti ? Nici o fabrică nu mă primeşte, în alte locuri mă refuză. Am

deschis o prăvălioară pe numele altcuiva, pentru că, fiind decedat, nu puteam s-o deschid pe numele meu. Aşa a mai trecut un an. Pe urmă cel pe numele căruia deschisesem prăvălia a fugit cu banii. Impozitele a trebuit să le plătesc tot eu. Am murit, le spuneam eu, dar nimeni nu mă credea ! Ce-mi rămînea de făcut ? Am început să fur.

M-au prins. „Oficial eu nu exist“ — le-am spus, însă asta pe ei nu-i interesa. „Dacă furi, mi-au răspuns, înseamnă că trăieşti.“ Şi iar la închisoare. Uite, aşa se întîmplă : vrei să mergi la şcoală — ţi se spune că eşti mort. Cînd e vorba de serviciu militar — atunci eşti viu ; trebuie să te demobilizeze — te consideră decedat ; e vorba de plătit datoriile tatălui tău — trăieşti ; ai cerut moştenirea — nu mai exişti. Cînd te aruncă în închisoare — eşti viu ; vrei să te căsătoreşti — eşti mort... Oricum, situaţia mea e mai uşoară. Cel puţin sînt considerat un om care pe vremuri a trăit, iar apoi a murit. Un om care oficial nu trăieşte. Dar am şi patru copii, care nici nu trăiesc, nici n-au murit. Oficial, nu s-au născut. Cum puteau să se nască dacă tatăl lor era mort ? Peste trei zile am să ies din închisoare, şi atunci iar încetez să mai exist...

Gardianul duse fluierul la gură. Deţinuţii porniră spre celule. I-am urmat şi noi.

— Nene, îi spusei, oficial eu nu trăiesc, da ce importanţă are dacă mai trăim sau nu ? Principalul e ca ţara să trăiască. Nu-i aşa ? Trăiască patria ! Iar noi, putem să nu existăm !

EDUCAȚIE

Vîrsta n-avea nici o importanță la închisoare — nu se făcea acolo vreo deosebire între tineri și bătrîni. Și nici între delicte.

În aceeași celulă se putea afla un delicvent minor alături de un condamnat la moarte sau de un borfaș care ispășea o pedeapsă de trei ani. Iată de ce osîndiții la pedepse mari puteau mai ușor să-i buzunărească pe cei cu pedepse mici. Nenorocirea era, însă, că minorii, stînd alături de infractori de cea mai josnică speță, se contaminau și ei de păcatele elementelor putrede. Fiecare staroste de celulă, ca și ajutoarele sale, ca și cei ce se aciuaseră pe lîngă ei aveau cîte unul sau cîțiva ocrotiți printre copiii delicvenți.

Căpetenia tuturor deținuților era un condamnat la 25 de ani de închisoare. Zidurile pușcăriei i-au văzut adesea fața. Obișnuiții închisorii îi cunoșteau toată povestea. Aidoma nevîrstnicilor care îl slujeau acum, el a nimerit pentru prima dată în închisoare la vîrsta de treisprezece ani. Pe urmă a fost eliberat și din nou arestat, din nou eliberat și iarăși prins, pînă cînd, în sfîrșit, n-a mai scăpat. Acum era în al zecelea an de detențiune. „Știm noi ce poamă e ăsta", spuneau despre el cei care priveau cu ochi răi prerogativele sale de tartor al deținuților.

Criminalul acesta trebuia de mult să fie transferat într-o închisoare provincială, fiind condamnat pe termen lung, însă nicicum nu reușeau să scape de el, deoarece, la un an-doi, mai rănea cu cuțitul pe vreun

deţinut. Iar după legile existente, în asemenea cazuri, răufăcătorul trebuie judecat acolo unde a comis fărădelegea. Deci nu putea fi transferat într-o închisoare provincială, fiind judecat necontenit în acelaşi loc pentru noi delicte.

Odată, un băieţandru de vreo cincisprezece ani, care se bucura de ocrotirea acestui staroste, după ce a stat închis şase luni, a fost eliberat. Nu după multă vreme, criminalul i-a trimis vorbă să se înapoieze cît mai repede la puşcărie. Ţinînd seama de faptul că puştiul o ducea mult mai bine după gratii decît în libertate, iată-l peste o lună revenind în închisoare. Cîtă vreme s-a găsit în libertate primea regulat bani de la stăpînul lui.

Cam aşa se desfăşura viaţa în închisoare.

Dar iată că într-o bună zi a fost schimbat directorul puşcăriei. Noul şef era un tînăr plin de energie. N-au trecut mai mult de zece zile şi directorul cunoştea viaţa închisorii pînă în cele mai mici amănunte. A hotărît atunci să pună capăt vechilor rînduieli. În primul rînd a despărţit copiii de ceilalţi deţinuţi, strîngîndu-i pe toţi într-o celulă specială. În această celulă, care se şi numea „celula minorilor“, erau la început patruzeci şi patru de copii. Cel mai mic avea unsprezece ani, cel mai mare şaptesprezece. Pentru că era timp de iarnă, numărul celor deţinuţi în celula minorilor creştea în fiecare zi. Apoi, tot aici au fost aruncaţi un flăcău de douăzeci şi unu şi altul de douăzeci şi doi de ani, pe care, nu ştiu de ce, directorul îi considera tot minori.

Căpeteniile deţinuţilor turbau de mînie din pricina acestor noi rînduieli ale directorului, însă nu aveau curajul să scoată o vorbuliţă măcar. Numai cîţiva, care deveniseră dintr-o dată umani, şi-au exprimat nemulţumirea :

— N-aveţi pic de suflet ! Bieţii copii n-au pe nimeni. Pînă acum mai aveam noi grijă de ei, acum, însă, vai şi amar de viaţa lor !

Noul director a mărit minorilor raţia zilnică de pe urma ajutoarelor primite din partea Semilunii Roşii. Inimosul director nu s-a oprit aici. El ştia că delicvenţii minori au nevoie, în primul rînd, de hrană sufle-

tească, de o bună educaţie şi de aceea a pus pe lîngă copii un învăţător condamnat la şase ani pentru o ispravă foarte ruşinoasă. Era nevoit să apeleze la el, neputînd angaja unul de afară.

Înainte de a-l trimite în celula copiilor, directorul i-a ţinut o predică severă.

— Fii cu ochii în patru, conchise el. Nu permit nici un fel de abatere ! Dacă ai să educi copiii cum se cuvine, voi ţine seama !

Se ştie că, în închisoare, unui condamnat îi foloseşte mai mult sprijinul pe care i l-ar acorda directorul, decît în libertate protecţia unui ministru. De aceea, învăţătorul, om limbut de felul lui, îi spuse, cu ochii în lacrimi :

— Vai, domnule director, n-am cuvinte să vă arăt cît sînt de fericit ! Sînt aici din cauza calomniilor a căror victimă am fost. Acum pot spune că dumneavoastră îmi redaţi posibilitatea de a-mi exercita iar profesia. Puteţi fi sigur că tot timpul meu, ziua şi noaptea, îl voi consacra copiilor.

Învăţătorul lucra într-adevăr cu tragere de inimă. În orele de dimineaţă, de la nouă la zece, şi după masă, de la cinci la şase, ieşeau la plimbare în curtea închisorii numai copiii. Ceilalţi deţinuţi stăteau în acest timp închişi în celule.

Copiii au învăţat să cînte cîteva marşuri. În orele de plimbare se aşezau pe două rînduri, cu învăţătorul în frunte, şi, cu pasul hotărît, cîntînd vesel, înconjurau curtea închisorii.

Directorul fiind un om cu inimă bună, ori de cîte ori privea pe fereastră această procesiune gălăgioasă i se umezeau ochii de bucurie.

În mîinile învăţătorului, pensionarii din celula minorilor se transformau în ceară uşor de modelat. Înainte de a veni el în celula minorilor, copiii îşi făceau de cap : spărgeau geamurile, se băteau şi se tăiau cu bucăţi de sticlă, ridicau în picioare întreaga închisoare. De cînd se afla, însă, învăţătorul printre ei se liniştiseră.

— Fiecare cu profesia lui, iată unde-i secretul, spunea directorul. Pînă acum copiii nu puteau fi influen-

ţaţi în nici un fel — nici cu vorba, nici cu bîta. Dar pedagogul a găsit imediat calea spre inima lor.

Copiii au învăţat două marşuri: „A zecea aniversare" şi „O, patrie". Mărşăluind prin curte, cîntau tare, întîi „A zecea aniversare", apoi „O, patrie".

O, patrie-e-e! Usucă-ţi lacrimile,
de-acum şi noi îţi vom fi scut!...

Zău că au devenit de nerecunoscut copiii din celula minorilor! Numai îmbrăcăminte nu prea aveau. Mai bine de jumătate dintre ei umblau desculţi. Iar ca să consideri încălţăminte ceea ce purtau ceilalţi trebuia să ai o fantezie bogată. Pantalonii se transformaseră în zdrenţe prin care li se vedea pielea. Cămăşile, sfîşiate, nu reuşeau să le acopere pieptul.

Ce putea face, însă, directorul? Bugetul nu prevede cheltuieli pentru ciorapi, încălţăminte şi îmbrăcăminte... De două ori pe zi directorul se topea de fericire auzind cum cîntă copiii.

O, *patrie-e-e! Usucă-ţi lacrimile...*

Tare ar fi dorit să pice vreun şef. Ca orice om care a înfăptuit un lucru bun, el avea tot dreptul să fie apreciat după fapte. Desigur, aştepta vizita şefilor nu numai ca să-şi evidenţieze propria-i persoană. Într-o bună zi va veni un şef, va vedea cît de bine sînt educaţi copiii aici şi poate va ordona să li se dea haine şi încălţăminte.

În sfîrşit, dorinţa directorului se îndeplini. Fu anunţată vizita ministrului în persoană.

Directorul chemă pe învăţător la el:

— Ei, acum să te văd! Peste patru zile vine ministrul. Mai ales marşul acela, marşul...

— Care?

— „O, patrie". Să-l înveţe cum trebuie. Fără poticniri! Să-l cînte ca şi cînd ar fi un singur glas. Iar acum ia-ţi aşternutul şi mută-te în celula minorilor. Zi şi noapte vei fi cu copiii. Fii atent, să-i înveţi numai la bine!

Pe faţa învăţătorului apăru o umbră de nelinişte :

— Permiteţi-mi, domnule director, să nu rămîn tot timpul în celula minorilor ! Să procedăm ca şi pînă acum. Vin dimineaţa, iar seara mă întorc în celula mea !

— Nu se poate ! spuse directorul. Nu se poate. Hai, apucă-te de treabă !

— Pe urmă, ştiţi, bolborosi învăţătorul, pot oamenii să-şi închipuie fel de fel de...

— Tăcere ! strigă enervat directorul. Ce te-a apucat ? Cine poate să gîndească aşa ceva despre un învăţător ?

După ce învăţătorul plecă, directorul dădu dispoziţii gardianului-şef al închisorii :

— Educatorul nu va mai părăsi celula minorilor. Va lucra cu ei zi şi noapte !

În ziua aceea toate zidurile închisorii se cutremurau de cîntecul copiilor :

O, *patrie-e-e ! Usucă-ţi lacrimile !*

Ministrul sosi la închisoare însoţit de directorul general al penitenciarelor, de doi inspectori şi de trei funcţionari superiori. Directorul închisorii dădu repede ordin gardianului-şef să iasă cu copiii în curte şi să-i pregătească. Pe urmă, prinzînd un moment prielnic, raportă ministrului despre cele înfăptuite de el aici. Pentru a pune capăt imoralităţii, a adunat toţi copiii într-o celulă a minorilor. Un învăţător dintre deţinuţi se ocupă de ei. Da, învăţătorul îşi iubeşte mult meseria, depune mult suflet pentru educarea şi instruirea copiilor. Este un învăţător minunat... Spune că a fost învinuit pe nedrept. S-a întîmplat o nenorocire cu el, pur şi simplu.

Ministrul ascultă totul cu multă atenţie şi rămase foarte mulţumit. Se pregătea tocmai să coboare ca să vadă copiii, cînd uşa se deschise brusc şi apăru în cadrul ei capul speriat al gardianului-şef. Fără să-l observe ministrul, el făcu un semn discret directorului închisorii.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă directorul.

— Domnule director, copiii nu vor să cînte !

— Cum aşa ?
— Nu ştiu !
Gardianul-şef ştia, se înţelege, despre ce era vorba, însă n-avea curajul să-l pună în curent pe director.
— Ce-i aia că nu vor ? Să se ducă de rîpă atîta muncă ? Eu am vorbit tocmai ministrului despre ei. Să ajung de rîs ?
Directorul a dat ordin să fie adus învăţătorul.
— De ce nu vreţi să cîntaţi ?
— Nu cîntăm ! răspunse învăţătorul.
— Ce-e-e ?
— Aţi auzit, el nu zice „nu cîntă", ci „nu cîntăm" ! Înseamnă că e în cîrdăşie cu ei !
— De ce ? urlă roşu de furie directorul.
— Nu cîntăm şi pace !...
Ah, dacă n-ar fi aici ministrul, l-ar fi tîrît pe învăţător cu mîna lui la carceră şi l-ar fi burduşit pînă îi săreau scîntei din ochi. Acum însă nu se putea.
— Dar de ce, omule, explică !
— Nu cîntăm !
— Piei din faţa mea !
Directorul chemă pe cel mai vîrstnic din celula minorilor, tînărul acela de douăzeci şi doi de ani.
Nici de la el, în afară de „nu cîntăm", nu putu să afle nimic. Directorul era gata să plesnească de furie. Chemă apoi pe cel mai mic dintre minori. Era un puşti de unsprezece ani, cu faţa măslinie şi cu părul ciufulit. A fost arestat în timp ce fura cărbuni dintr-o maşină şi, fiind prea mic, a fost condamnat numai la o lună.
Puştiul era desculţ. Prin găurile pantalonilor se vedea că n-are nici chiloţi. Cămaşa soioasă şi ruptă îi acoperea numai un umăr.
— De ce nu vreţi să cîntaţi ?
Puştiul, asemenea unui măgăruş, lăsă capul în jos şi spuse :
— Nu cîntăm şi gata !
Directorul îi arse cîteva palme.
— Răspunde, de ce nu cîntaţi ?
Copilul începu să plîngă. Ştergîndu-şi ochii cu mîneca şi smiorcăindu-se, recunoscu :

— Nu putem cînta. N-avem chef. Fără chef poţi să cînţi ? De patru zile îl ţineţi pe învăţător în celula noastră, iar el nu poate să ne aducă de la şefu' nici haşiş şi nici opiu. Sîntem sleiţi. Chiar dacă ne-ai omorî, de cîntat nu putem să cîntăm. N-avem poftă nici să ne mişcăm picioarele !

— Ptiu, lua-v-ar toţi dracii !

— Acum arătaţi-ne celulele, ceru ministrul care se afla în camera vecină.

— Dar unde-i directorul ? se interesă inspectorul.

Pierzîndu-se cu totul, directorul ordonă în grabă gardianului-şef :

— Fugi repede la staroste, ia de la el haşiş şi opiu pentru dracii ăştia şi împarte-le imediat. Iar cînd s-o termina cu inspecţia am să le arăt eu lor !

Gardianul-şef a adus un pachet întreg de heroină. Primul tăbărî pe el învăţătorul.

Au ieşit cu toţii în curtea închisorii. Băieţii se aşezară în rînd. Învăţătorul se instală în fruntea coloanei şi dădu comanda :

— Înainte-e-e, marş !

Tinerii trecură prin faţa ministrului. Patruzeci şi trei de băieţi desculţi, fără cămaşă, cu pantalonii făcuţi ferfeniţă. În faţă păşea tînărul de douăzeci şi doi de ani, fiind cel mai înalt. Coloana o încheia mititelul de unsprezece ani. Mărşăluiau cu pas hotărît. Cînd coloana ajunse în dreptul ministrului, învăţătorul dădu semnalul.

O, patrie-e-e-e ! Usucă-ţi lacrimile,
de-acum şi noi îţi vom fi scut !

cîntau copiii plini de entuziasm.

Directorul închisorii nu putu să-şi stăvilească lacrimile.

— Adevărat, e greu să-ţi stăpîneşti lacrimile ! spuse ministrul.

După ceremonie, ministrul îl chemă pe învăţător :

— Te felicit ! Ai educat frumos copiii. Într-o închisoare nici nu se putea face mai mult. Aici ţi-ai termi-

nat misiunea. Acum te mut în altă închisoare. Nădăjduiesc că, în patru-cinci luni, vei putea să-i educi şi pe aceia întocmai ca pe cei de aici.

— Sînt la ordinele dumneavoastră, răspunse învăţătorul. Am, însă, o rugăminte, excelenţă.

— Care ?

— Mi-a ajutat foarte mult... la educarea minorilor unul dintre băieţi. Ar fi bine să-i permiteţi să vină cu mine. În acest caz vom munci mai bine !

CUM A FOST PRINS HAMDI-ELEFANTUL

De la Siguranţa din Istanbul a fost expediată astăzi, către toate vilaietele, o telegramă cu următorul conţinut :

„A evadat faimosul hoţ recidivist cunoscut sub numele de Hamdi-Elefantul. Treizeci şi cinci de ani, înalt, greutate — două sute de kilograme, şaten, îi lipsesc trei dinţi, în partea de jos, stînga — dinte de aur, costum gri în dungi, păr destul de puţin, faţă rotundă, ochi căprui. Folosindu-se de faptul că doi poliţişti de-ai noştri au adormit, după ce au făcut de gardă trei zile şi trei nopţi, criminalul a fugit. În urma cercetărilor, a anchetelor întreprinse şi a interogatoriilor luate de noi, s-a stabilit cu exactitate că Hamdi-Elefantul a evadat. În cazul că va veni la vreunul dintre comisariatele de poliţie din vilaietul dumneavoastră, sau se va adresa pentru vreo informaţie vreunui funcţionar de poliţie, transmiteţi-i că îl aşteptăm cu nerăbdare, că îl rugăm să nu ne facă să-l aşteptăm prea mult, iar cînd va găsi puţin timp liber să se prezinte la Siguranţa din Istanbul şi să se predea.

Se anexează fotografia faimosului recidivist Hamdi-Elefantul".

*

Într-o gară din provincie stau de vorbă doi poliţişti

— Ramazan, frăţioare, uită-te la tipul care bea *salep*. Cred că e Hamdi-Elefantul !

— Hm-m... Seamănă... Scoate fotografia, să vedem.

Poliţistul scoate fotografia din buzunar şi o arată colegului său.

— Ce faci, Ramazan ? Asta-i fotografia ta !

— Aşa-i, zău ! M-am fotografiat de sărbători. E reuşită ?

— Înţeleg ! Dar scoate odată fotografia lui Hamdi-Elefantul.

Ramazan scoate un vraf de fotografii. Începe să caute.

— Uite, asta-i fotografia puştiului meu... Asta-i amintire din armată. Dar ăsta cine o fi, Mahmud ?

— Ăsta ? Parcă e contrabandistul Duman Ali !

— Iar ăsta-i „Şobolanul" de la hotelul Subhi. Toate fotografiile s-au amestecat.

— Caută mai repede pe Elefant, Ramazan.

Mahmud şi Ramazan caută printre fotografii poza lui Hamdi-Elefantul.

— Mai repede, Mahmud ! Tipul a băut *salepul* şi acum o întinde !

— Uită-te la el cum priveşte în juru-i !

— Am găsit ! Uite fotografia. Precis, el e !

Cei doi se apropie de individul care le părea suspect.

— Hei, cetăţene, stai !

Privesc, pe rînd, cînd la fotografie, cînd la tip.

— Ia, întoarce-te niţeluş !

— Parcă nu seamănă, Ramazan !

— Să-l vadă şi domnu' comisar, poate îl recunoaşte el.

— Hai, cetăţene, dă-i drumu'. Mergi cu noi la comisariat !

*

O piaţă în alt oraş. Doi poliţişti stau de vorbă.

— Ce ruşine, frate Sükrü. De azi-dimineaţă alergăm şi n-am fost în stare să-l prindem pe acest Hamdi-Elefantul.

— Poate că e ăsta ?

— Poate. Hai să-l întrebăm.

— Domnule, care e numele dumneavoastră ?

— Mustafa.
Poliţiştii şuşotesc între ei :
— Zice că îl cheamă Mustafa.
— Doar n-o să-ţi spună aşa, deodată : „Eu sînt Hamdi-Elefantul“ !
— Ai dreptate, unul ca ăsta te duce cum vrea el.
— Domnule, fii amabil şi vino cu noi !

*

O cafenea într-un orăşel. Doi poliţişti îşi fac unul altuia destăinuiri :
— Ieri am prins trei Hamdi, dar comisarului nu i-a plăcut nici unul.
— O fi el şefu' nostru, da' e un tipicar...
— Taci ! Priveşte la tipul ăla care bea ceai !
— E clar... El e !
— Da, dar în telegramă scrie că e gras, iar ăsta-i slab ca un schelet !
— Mai slăbeşte omul. Ce, e aşa uşor să stai ascuns ?
— Aşa e... Însă vezi că-i brunet, iar Hamdi-Elefantul parcă e şaten.
— Tot cutreierînd prin văi şi munţi i s-o fi închis părul.
— Ai dreptate ! Dar totuşi parcă are părul prea negru şi prea des. În hîrtie scrie că Hamdi-Elefantul e cam năpîrlit.
— Pentru ca să nu fie recunoscut şi-o fi pus probabil o perucă.
— Atunci, ce mai aşteptăm ? Hai să înhăţăm canalia !
S-au apropiat de individ :
— Cum te cheamă ?
— Hamdi.
Poliţiştii au făcut un schimb de priviri şi au început să rîdă.
— Hai la comisariat. Dă-i drumu' !
— De ce ? Ce s-a întîmplat ?
— Vorba ! O să afli la comisariat.

*

Pe şoseaua care leagă două oraşe, doi poliţişti au reţinut un trecător.

— Deschide gura !

— N-am nimic în gură.

— Dacă n-ai, deschide-o fără teamă !

Omul deschide gura. Poliţiştii privesc dinţii individului.

Unul spune celuilalt :

— Ia uită-te în hîrtie, cîţi dinţi îi lipseau lui Hamdi-Elefantul ?

Acesta citeşte : „Îi lipsesc trei dinţi, în partea de sus — o măsea plombată, iar în partea de jos, stînga — dinte de aur..."

Poliţistul numără dinţii celui reţinut :

— Unul, doi, trei, patru... Nu te mai mişca ! Na, că m-am încurcat ! Unul, doi, trei, patru, cinci, douăzeci şi patru ! Are douăzeci şi patru.

— Douăzeci şi patru ? Cîţi lipsesc ? Cîţi dinţi îţi lipsesc, ştii ?

— Opt !

— I-ai scos ! Şi-a scos dinţii ca să nu fie recunoscut.

— Domnule poliţist, eu am proteze. Nu mai am nici un dinte de-al meu.

— Ia vezi, cum e în hîrtie ? Scrie ceva despre proteze ?

— Nu scrie. Au uitat. El e, frăţioare. El e Elefantul ! Uită-te aici, dinte de aur ! Hai, domnule, mergi cu noi !

— Unde ?

— La comisariat ! Mişcă-te !...

*

De la secţiile Siguranţei din provincie, la Siguranţa din Istanbul soseau zilnic sute de asemenea telegrame :

„Răspuns la telegrama cu numărul cutare, din data cutare. În raza judeţului nostru au fost reţinuţi paisprezece Hamdi, din care patrusprezece au costume gri în dungi, opt au cîte un dinte de aur. Cu respect vă rugăm a ne comunica dacă numărul lor vă satis-

face sau considerați că trebuie să continuăm cercetările."

„Răspuns la telegrama cu numărul cutare, din data de cutare. În raza județului nostru au fost prinși două duzini de Hamdi în greutate de 180 pînă la 220 kg. Diferența de greutate provine din defecțiunea cîntarului. Toți au ochii căprui, așa că nu ne îndoim că toți sînt Hamdi-Elefantul. Cei reținuți v-au fost expediați. Cei care încă nu au fost prinși vor fi căutați minuțios și îi vom expedia pe măsură ce îi vom prinde."

*

Telegrama expediată de Siguranța din Istanbul către secțiile provinciale:

„Toate încăperile sînt arhipline. Cantitatea Hamdizilor arestați o considerăm satisfăcătoare.

Exprimăm mulțumiri și ordonăm ca, pînă la primirea unui nou ordin, să fie oprite operațiile pentru prinderea lui Hamdi."

P.S. Evadatul Hamdi-Elefantul a fost prins.

DE CE A MIEUNAT PISICA

„În fiecare chestiune există un «de ce».“

Nu, nu merge. Schiţa trebuie începută într-un fel mai filozofic. De pildă, aşa : „Orice s-ar întîmpla, oamenii trebuie să-şi regăsească liniştea“.

La drept vorbind, nici aşa nu merge. Pentru ca să spui ceva important, trebuie să devii întîi un om important. De aceea mi-e totdeauna milă de mine. De fiecare dată cînd vorbesc, încep cu cuvinte mari, demne de a fi trecute în cărţi. Nimeni, însă, absolut nimeni nu-mi acordă vreo atenţie, nici mie, nici cuvintelor rostite. Ce-or fi spus oare cei care sînt consideraţi oameni mari ? Cutare om mare a spus „Vara-i cald“. Doamne, ce perspicacitate, Doamne, ce cugetare adîncă ! Adevărul pe care omenirea l-a căutat sute de ani el l-a exprimat în trei cuvinte.

Să zicem că un alt om mare, murind, în ultima clipă a spus : „Deschideţi uşa !“ Cîte adevăruri mari se descoperă în această frază ! Cuvintele : „Deschideţi uşa !“ arată calea ce va fi urmată de omenire. „Deschideţi uşa !“ Gîndiţi-vă ce înseamnă asta ! Ce cuvinte măreţe ! Pentru a descoperi adevărul ascuns în aceste două cuvinte nu sînt suficiente tomuri întregi. Doar el spune că... „Ei, oameni ! Nu vă ascundeţi în grajduri precum măgarii ! Deschideţi uşile grajdurilor şi lăsaţi să intre în ele razele ştiinţei !“

Nu, nu spune asta : „Deschideţi uşa ! Deschideţi ochii şi priviţi lumea. Smulgeţi-vă din temniţele propriului vostru spirit în care vă irosiţi !“

Adevărul e că marele om, ca toţi oamenii, dîndu-şi sufletul, a simţit că se sufocă şi, ca să poată respira, a spus : „Deschideţi uşa !“ Asta-i tot.

După moarte, cînd voi ajunge pe lumea cealaltă, primul lucru pe care îl voi face va fi să-l caut pe Goethe şi să-l întreb :

— Se zice că dumneavoastră, luîndu-vă rămas-bun de la viaţă, aţi spus : „Ridicaţi obloanele, mai multă lumină !“ Care este sensul acestor cuvinte măreţe ?

Şi sînt sigur că, rîzînd, Goethe îmi va spune :

— De ce-am zis eu : „Mai multă lumină“ ? Pentru că începuse să mi se întunece vederea. Cred că am pronunţat această frază din dorinţa de a-i vedea pe cei care se aflau în jurul meu.

*

...Treceam pe o stradă. Din poarta unei case ţîşni o pisică mieunînd înfiorător. Făcînd cîteva salturi, a dispărut. Şi iată că această pisică m-a făcut să reflectez adînc. De ce a zbughit-o din casă mieunînd în aşa hal ? În orice chestiune există un „de ce“. Aşadar, de ce a fugit pisica ?

Tocmai despre acest lucru am intenţia să vă vorbesc. Însă, vedeţi dumneavoastră, nu găsesc cuvintele potrivite. Să vă povestesc folosind metoda democratică, de jos în sus, sau, după tradiţia noastră orientală, de sus în jos ? Adică să încep cu pisica spre a ajunge pînă la ministru sau de la ministru să cobor pînă la pisică ? Să nu ne îndepărtăm, totuşi, de tradiţiile noastre !

Istoria pisicii, istoria bătăii care a luat-o a început aşa.

Toate ziarele — dar toate în acelaşi timp — au atacat pe un ministru. Tare l-a mai înfuriat acest atac pe domnul ministru. Pur şi simplu nu ştia ce să facă. Iar cînd nu ştia ce să facă şi era tare supărat, de obicei îl chema pe subsecretarul ministerului. Aşa a făcut şi acum. L-a chemat şi l-a întrebat ceva. Subsecretarul a răspuns. Din nou l-a întrebat ceva. I-a răspuns. Cu toate acestea, ministrului nu-i mai trecea supărarea. Precum ştiţi, „orice s-ar întîmpla, oamenii trebuie să-şi regăsească

liniştea". Şi ministrul îl mai întrebă ceva pe secretar. Acesta îi raportă cum a rezolvat treaba respectivă. „Nu, nu aşa trebuia rezolvată. De ce a rezolvat-o tocmai aşa ? Aşa nu se poate !" „Se poate !" „Nu !" „Ba se poate !" „Nu se poate !"

Ministrul se bucură că în sfîrşit reuşi să-i găsească un punct slab. L-a săpunit zdravăn pe subsecretar şi s-a liniştit. Dacă nu s-ar fi liniştit, dacă ar fi mers la întrunirea din seara aceea supărat, n-ar fi obţinut acel succes despre care s-a vorbit a doua zi peste tot. „Orice s-ar întîmpla, oamenii trebuie să-şi regăsească liniştea." Dar cum să se liniştească subsecretarul de stat ? Să-şi dea demisia ? Nu. De ce, mă rog, să demisioneze ? A pus o întrebare directorului general. Directorul general a răspuns. A pus altă întrebare. Directorul general a răspuns şi de data asta. A venit cu încă o întrebare. Directorul general iar a răspuns. De răspuns, a răspuns el, însă nu cum trebuia. Gata ! Consilierul şi-a chemat secretarul.

— Scrie !

El dicta, secretarul scria. Treptat se linişti. Dacă nu şi-ar fi uşurat sufletul ar fi plesnit, şi toată familia şi-ar fi pierdut liniştea şi echilibrul sufletesc.

Bine, dar ce să facă directorul general ?

Poate oare înghiţi ceea ce a scris despre el subsecretarul ? A apăsat pe buton.

— Cheamă-l pe inspectorul Ali-bei !

— Ali-bei ? De zece zile e plecat în inspecţie.

— Cheamă-l pe Veli-bei.

Inspectorul Veli-bei se prezentă.

— La ordinele dumneavoastră !

— Cum stăm cu cutare chestiune ?

— S-a rezolvat.

— Dar cu cutare ?

— S-a rezolvat şi asta !

— Dar cum ?

— Aşa, aşa şi aşa.

— Nu aşa trebuia rezolvată ! Cine v-a spus s-o rezolvaţi aşa ? Trebuia aşa, aşa şi aşa. Se poate ?

Directorul general îi dădea înainte. Ah, frumoasă-i lumea asta ! Dacă nu-şi uşura sufletul se sufoca.

Ce să facă inspectorul ? Să rabde ? Nu, aici răbdarea nu-i de nici un folos.

— Domnule director !

— Ce este ?

— Cum „ce" ? Ce v-am spus azi-dimineață ?

— Azi-dimineață ? Nu mi-ați spus nimic.

— Cum nu v-am spus ? V-am spus ceva.

— Azi încă nici nu v-am văzut !

— Atunci ieri dimineață.

— Dumneavoastră erați ieri indispus !

— Atunci alaltăieri dimineața !

— Da, ați spus... ceva.

— Vedeți că am spus ? Și dacă am spus, de ce nu s-a făcut ? Nu este permis un asemenea lucru. E clar ? Nu e permis ! Vă interzic... în mod categoric !...

Figura directorului se întunecă. „Orice s-ar întîmpla, oamenii trebuie să-și regăsească liniștea."

— Cheamă-l pe adjunct.

— Am înțeles.

Vine adjunctul directorului. Directorul îl întreabă :

— Situația „D" a fost întocmită ?

— Întocmită, don'le director !

— În întregime ?

— Da, în întregime.

— Are și anexele ?

— Da, le are.

— De ce, mă rog, sînt așa de exacți ? A fost expediată ?

— Da, a fost expediată !

— Parcă nu puteau s-o mai rețină ! Cînd a fost expediată ?

— Ieri.

— Cî-î-înd ? Ieri ? Ce e neglijența asta, ce stil de muncă este ăsta ? Nimeni nu face nimic. Trebuie să munciți. Să munciți și iar să munciți ! Vă oblig ! Ați înțeles ?!

Ah, ce bine se simte omul după ce și-a ușurat sufletul !

Adjunctul directorului intră în biroul șefului de serviciu. Era supărat foc.

— Ce-i cu hîrtiile astea ?
— Sînt documentele de trimis la contabilitate.
— Aşa ?! E clar ! Vă faceţi de cap !...
Nici n-a ieşit bine adjunctul directorului că şeful de serviciu explodă de mînie şi începu să bată cu pumnul în masă :
— Unde-i Hasan-bei ?
— Care Hasan-bei ? Hasan-bei din biroul doi ? Sau Hasan-bei de la corespondenţă ? Mai este un Hasan-bei la registratură. Sau poate Hasan-bei de la secretariat ?
— Oricare dintre ei. Adică pe ăla... pe Hasan-bei de la secretariat !
— E pauză, s-a dus la masă.
— Atunci... vino dumneata.
— Dar eu mă numesc Husein.
— Tot una-i. V-am mai spus eu că voi toţi...
Continuă să strige la el vreo zece minute. Pe urmă simţi o uşurare. Parcă era o corabie care, după ce a aruncat ancora, a dat drumul la presiune. Liniştindu-se cu totul, a plecat.
Iar funcţionarul Husein-bei nu întîrzie să se năpustească la omul de serviciu :
— Ce e cu geamurile astea ? De ce sînt păianjeni pe tavan ? Pe mese — praf, duşumeaua e murdară ! Nu mai merge aşa. Nu mai merge ! Ai înţeles ?
Pe urmă plecă şi Husein-bei uşurat ca un om care a lepădat de pe el în pragul verii şuba, după o iarnă viforoasă.
Omul de serviciu, înfuriat peste măsură, căută pe portar ca să-şi verse necazul. Acesta, însă, plecase acasă. Ce să facă ? „Orice s-ar întîmpla, oamenii trebuie să-şi regăsească liniştea."
Se urcă în tramvai.
— M-ai călcat pe picior. Fii atent unde-ţi pui umblătoarele !
Omul nu-i dădu nici o atenţie. Veni taxatorul.
— Taxa-a-a !
— Nu vezi ce înghesuială e ? Nu vezi cum stau ? Nu vezi că nu pot scoate banii ? Am să plătesc mai încolo.
— Asta nu se poate !

— Ba da, se poate.

— Nu se poate !

— Lasă-mă, te rog, în pace...

— Dar ce, sînt de capul meu aici ? Dacă vine controlorul ?

Gălăgie, scandal. Găsi, în sfîrşit, pe cine să-şi verse focul şi omul de serviciu.

Fiind în ultimul tur, la capătul liniei, taxatorul plecă spre casă. Soţia îl aştepta în bucătărie zîmbind :

— Ce tot rînjeşti ? O soţie... Apoi o căptuşi cum scrie la carte. Pe urmă se aşeză la masă şi cină cu poftă.

Soţia taxatorului plîngea cu sughiţuri. Printre picioare se împleticea o pisică. I-a croit cîteva peste spate. Pisica, mieunînd de durere, se refugie în stradă.

Soţia taxatorului veni lîngă soţul ei. Ce dulce e dragostea după lacrimi ! S-au liniştit amîndoi...

În fiecare chestiune există un „de ce“. Dacă ziarele nu-l atacau pe ministru, oare biata pisică ar fi mieunat astfel trecînd pe lîngă mine ?

Oamenii, totuşi, ştiu să-şi regăsească liniştea. Dar pisicile... Pisica trecu pe lîngă mine ca o cometă. Ce-a făcut însă ca să-şi regăsească liniştea — asta n-am mai văzut.

STRIPTIES BASRI

Domnul Basri fu trezit de dimineață. Venise băcanul. Nici azi, măcar că e duminică, n-are linişte.

— Am să fug de acasă, zău că am să fug! urlă el.

Soția, însă, i-o tăie scurt:

— Vrei să fugi, fugi!... Dar dacă aşa stau lucrurile, am să fug eu înaintea ta. Mai bine gîndeşte-te ce să-i spun băcanului?

S-au împlinit două luni de cînd nu e în stare să plătească băcanului un fleac de şaizeci şi două de lire şi treizeci şi patru de *kuruşi* [1].

— Spune-i că nu sînt acasă!

— Nu pot, nu pot să mint. Nu e frumos!

— Atunci să-i spună maică-ta.

— Femeie bătrînă şi să mintă?!

Domnul Basri, neavînd încotro, se îndreptă spre uşă.

— Nene Tanaş, scuză-mă, te rog. Orice ai spune, îți dau dreptate, zău. Nici acum n-am reuşit s-o scoatem la capăt.

— Dar, Basri, nu mi-ai spus tu: „la sfîrşitul lunii"? Şi cîte luni au trecut de atunci?

— Ai dreptate!

— Şi în fiecare duminică aud acelaşi lucru! M-am săturat!

— Îți dau cuvîntul meu, nene Tanaş, îți dau cuvîntul că în săptămîna asta...

— A cîta oară îți dai cuvîntul?

---

[1] Monedă divizionară, a suta parte dintr-o liră.

— Ultima !

Tanaş a plecat înfuriat. Basri s-a întors în cameră bolborosind.

— La dracu cu asemenea viaţă !

Soacra îl opri :

— Nu-ţi face păcate de dimineaţă !

Domnul Basri era un om liniştit ca un mieluşel. Trăia cu nevastă-sa de douăzeci şi doi de ani. Dar cu copii nu l-a fericit Allah.

Cineva bătu în uşă.

— Proprietarul ! şopti soţia.

— Doamne sfinte !

Pe Basri îl năpădiră căldurile şi, pînă reuşi să-i facă vînt proprietarului, se făcu lac de apă.

— Am să fug, jur pe Allah că am să fug. Plec undeva, unde nu mă cunoaşte nimeni. Mai bine mă fac... mai bine mă apuc de cerşit ! Ce alta îmi rămîne de făcut ? Să nu-mi mai ziceţi Basri dacă... Cucoană ! Fă o cafea !

— Nu întrebi dacă am cu ce ? Nici cafea, nici zahăr...

— Doamne ! Decît aşa viaţă...

Din camera vecină se auzi glasul soacrei :

— Taci ! Nu-l supăra pe Allah !

— Ei şi ? Acum mi-e totuna !... Iartă-mă şi miluieşte-mă ! Ei şi ?... Iartă-mă !...

Soţia şopti :

— Sacagiul a zis că vine şi el astăzi. Ce-o să ne facem ?

— Faceţi ce ştiţi ! Vreţi să înnebunesc ? Şi sacagiul, şi băcanul, şi proprietarul ! Ce, s-au înţeles cu toţii să mă scoată din minţi ? Pe cuvîntul meu că înnebunesc !

Se auziră bătăi în uşă

— E sacagiul ?

— Nu. Cărbunarul a trimis băiatul...

— Spune-i că nu sînt acasă, că nu mai exist. Am murit. Am murit, şi gata ! Iartă-mă, te rog ! Nu mai pot...

Cînd s-a trezit şi cu perceptorul, iar pe urmă cu măcelarul, Basri nu mai putu să rabde. Şi-a pus pantalonii, pe urmă haina.

— Cucoană, aveam în buzunar două lire.

— Le-am luat eu.

— Inimioara mea, de ce iei fără să-mi ceri ?

— A-a-a ! Dar ce era să fac ? Vrei să crăpăm de foame ?!

— Sfinte Allah ! Sfinte Allah ! Decît aşa viaţă... Iartă-mă şi miluieşte-mă !...

Fugi în stradă. În buzunare nu mai avea nici o leţcaie. Mergea pe stradă şi vorbea singur :

— Ce să fac ? Ce să fac ?

Şi-a adus aminte de Hamdi. Nu l-a mai văzut de un car de ani. A auzit că Hamdi s-ar fi îmbogăţit. Sînt legaţi de o veche prietenie. Ce-ar fi să meargă la el şi să-i zică : „Uite, aşa şi aşa stau lucrurile" ? Să-i ceară un împrumut. Nu se poate să nu-i dea vreo cincizeci de lire. „Să-i cer ? Mi-e ruşine. Celui care cere îi e ruşine o dată, celui care refuză, de două ori !" Nu avea bani nici de tramvai, nici de autobuz... Era nevoit să meargă pe jos. „Şi dacă nu-l găsesc acasă pe Hamdi ? Of, decît aşa viaţă... Iartă-mă ! Iartă-mă, Allah... Dacă s-a mutat în altă parte ? Of, Doamne, decît aşa viaţă..."

Cînd a ajuns la Hamdi, se înserase de-a binelea.

— Ah, dragul meu Basri ! Ah, prietene ! Ah, porumbelule ! Unde ai dispărut ? De unde vii ?

Orice ai zice, prietenul e prieten. L-a primit bine. Şedea la masă în balcon şi sorbea *rakî*. De oboseală, lui Basri i se tăiaseră picioarele. Foamea însă îl chinuia şi mai rău.

— Bine că ai venit. Rachiul ăsta nu merge pe gît cînd îl bei singur. În sănătatea ta.

Pe masă nu era nimic de-ale gurii.

Lui Basri băutura îi ardea stomacul gol. Basri îşi întrebă gazda :

— Ascultă, Hamdi, ce s-a întîmplat cu soţia ta ? Văd că ai altă femeie ?

Hamdi dădu din mînă a lehamite.

— De mult am divorţat de ea. După ea am mai avut patru neveste. Dragul meu Basri, nu sînt aşa de prost încît să-mi amărăsc toată viaţa cu o singură femeie. Mă crezi chiar atît de idiot ? Sau măgar ? Uită-te la mine, am eu mutră de nătărău ? Hai să bem !

Basri se ameţi repede. Băutura asta nu era pentru el. A mai băut doar un păhărel de *rakî* cînd s-a însurat şi cu alte prilejuri, şi anume de două ori la nişte cunoscuţi, dar atunci mai mult din politeţe. Acum, însă, a băut crezînd că îşi va putea astîmpăra foamea. De fiecare dată cînd Hamdi îi întindea paharul, el îl golea pînă la fund, deşi ochii îi scăpărau scîntei.

Au băut pînă la unsprezece. Stomacul lui Basri sta să plesnească. „Cum să-i cer bani ? Ce să-i spun ? Cît e de greu să ceri bani cu împrumut !"

Să ceară un mic împrumut ! Dar Hamdi o să ghicească atunci că el, Basri, e sărac. Să ceară mult... Dar dacă n-o să-i dea ?

Nu se mai gîndea acum la cincizeci de lire. Să-i dea barem două lire şi jumătate. Cum să meargă pînă acasă pe jos în miez de noapte ?

— Fug ! Am să fug de-acasă ! Iartă-mă ! Decît aşa viaţă...

— Ce tot bolboroseşti acolo, Basri ? Hai mai bine să bem !

Basri nu se mai gîndea la bani. Dacă i-ar da ceva de mîncare !

— Hai să mergem undeva. Ştiu eu un locşor, spuse deodată Hamdi. Ne urcăm în maşina mea şi pornim ! Să sărbătorim întîlnirea noastră. De un car de ani nu ne-am mai văzut. Să petrecem puţin. A venit o dansatoare... Ai auzit ? Cică în timpul dansului se dezbracă, şi pînă la urmă dansează în pielea goală. Hai, să mai tragem o duşcă !

Au golit două sticle. Împleticindu-se, s-au urcat în maşină.

— Cică dansatoarea scoate tot-tot de pe ea. În pielea goală dansează. Cum a născut-o mă-sa ! Parcă *stripties* se cheamă asta.

„Ce-ar fi să-i ceară bani ? Dar cum ? Cum ? O să zică omul : «Nu m-a văzut atîţia ani şi a venit la mine numai ca să-mi ceară cincizeci de lire !» Ah, Doamne ! Decît aşa viaţă..."

Localul era plin. Cu greu au găsit o masă.

— *Garçon*, deschide o sticlă. De mîncare nu e nevoie. Adu alune, migdale. Să fie sărate !

— Ține-te, dragă Basri ! În sănătatea ta !

„Cincizeci de lire ! Dacă i le-ar da Hamdi, ar pleca imediat."

— În sănătatea ta ! Hai, dă-i drumul, Basri !

Orchestra începu să cînte. S-au stins luminile, s-au aprins reflectoarele. Dansatoarea se opri în mijlocul estradei. Începu să danseze în lumina reflectoarelor. Își scoase rochia. La dracu' ! Basri uită de oboseală, uită de foame, uită chiar și de faptul că voia să ceară bani cu împrumut.

Femeia dansa. Și-a aruncat pantofii. Și-a scos brățările, cerceii. Hamdi nu izbuti să zică : „Hai să mai bem", că Basri înșfăcă paharul și-l dădu peste cap.

Femeia dansa. Și-a scos corsetul. Și-a scos ciorapii, sutienul...

— În sănătatea ta, Basri !

— Sănătate, dragă Hamdi ! Sănătate !

Femeia dansa. Și rînd pe rînd își zvîrlea îmbrăcămintea pe mesele consumatorilor. Iată că și-a aruncat și sutienul. După ce descrise un cerc prin aer, sutienul de culoare galbenă, parcă ar fi fost un canar lovit de alice, căzu în brațele lui Basri.

Femeia dansa ! Și... O, Allah !... și... chiloții !

— Ei, Hamdi !... O, Allah ! În sănătatea ta !

Basri strîngea în pumni sutienul.

Femeia scoase de pe ea totul. Spectatorii erau înnebuniți. Aplauze, fluierături, urlete, zgomot de furculițe și de pahare.

Femeia dansa. Basri dansa și el.

Asta însă nu era de ajuns. Ea... această femeie cu desăvîrșire goală se apropie, da, da ! — se apropie... și îl sărută pe Basri pe chelia lui strălucitoare.

Fiecare fibră a ei dansa... Dintr-o dată lumina s-a stins. Cînd s-a aprins din nou, dansatoarea nu mai era.

Cei doi prieteni au ieșit. Basri nu-și mai amintea cînd și unde a coborît din mașină. Soacra sforăia puternic în patul ei.

Basri a urlat :

— Sculați-vă ! Sculați-vă ! Sculați-vă, vă spun !

Ce s-a întîmplat deodată cu acest om cuminte și așezat ? Soția sări din pat.

— Dezbrăcaţi-vă ! Auziţi ?! Dezbrăcaţi-vă ! Şi tu, babo, şi tu să te dezbraci ! Sau...

Tremurînd de spaimă, femeile s-au dezbrăcat.

S-a dezbrăcat şi el. Şi-a scos flanela de bumbac roz cu mîneci lungi, şi pe urmă izmenele cu elastic la glezne.

— Aruncaţi de pe voi totul ! Totul, auziţi ?

Soacrei îi atîrnau sînii vlăguiţi.

— Ieşiţi în stradă !... Ieşiţi !... Ieşiţi, cînd vă spun, sau termin acum cu voi ! Marş afară, sau vă strîng de gît !

Pe stradă şi-au făcut apariţia două femei şi un bărbat, goi, jalnici.

— Dansaţi !

Basri începu să bată din palme şi să danseze din buric... şi astăzi dansează tot gol. La balamuc, aşa l-au şi poreclit : „stripties Basri".

PRIMA LITERĂ A ALFABETULUI

De astă dată, pornind la drum, n-am luat cu mine nici cărţi, nici ziare. Lasă — gîndeam — să mă odihnesc puţin. Voi intra în vorbă cu vecinii din compartiment. Cine ştie cîte întîmplări frumoase vor povesti. Povestind ba unul, ba altul, va trece vremea fără să simţim.

Ce plăcute sînt aceste cunoştinţe făcute întîmplător în timpul călătoriei ! Pătrunzi în lumea unor oameni străini, şi în străfundul inimii te bucuri de parcă ai fi descoperit ţări necunoscute. Cinci ore, zece ore, o zi, două, călătorii îşi deschid unul altuia sufletul. Pe urmă, într-o staţie se despart. Şi nu se mai întîlnesc niciodată. Sau poate aşa, o dată, întîmplător. Chiar dacă s-ar mai întîlni peste cîţiva ani, tot nu s-ar mai recunoaşte. Figurile tovarăşilor de drum întîlniţi întîmplător în cursul călătoriilor nu stăruie în memorie. Dar o istorioară, o întîmplare din viaţă, povestită în asemenea împrejurări, îţi rămîne pentru totdeauna în minte.

Cu asemenea speranţe m-am urcat în tren. În compartimentul cu patru locuri eram numai două persoane. Cu atît mai bine. Cînd compartimentul nu e plin, oamenii devin mai intimi.

Amîndoi şedeam lîngă fereastră, unul în faţa celuilalt. Tovarăşul meu de drum avea vreo cincizeci şi cinci-şaizeci de ani. Era un grăsun cu o burtă respectabilă. De obicei oamenii graşi sînt mai veseli decît cei slabi. Probabil pentru că le şade bine cînd li se cutremură burta, cînd bărbia li se mişcă în sus şi în jos.

Un om trebuie să fie înzestrat cu burtă, pentru ca să aibă ce-i tremura cînd rîde. Altfel rîsul nu i se potriveşte.

Intrînd în compartiment, l-am salutat pe grăsun. Drept răspuns la salut am auzit un fel de mîrîit. Nici n-am reuşit să mă aşez pe locul meu, că el îşi şi puse ochelarii pe nas şi se adînci în citirea unui ziar. Nasul său, aducînd cu o pară măricică din sortul „mustabei", se înfipse parcă în pagina ziarului. Omul care se afla pe bancheta din faţa grăsunului putea fi convins că individul nu citeşte gazeta, ci o miroase.

Ţinea în mînă un stilou.

În timp ce citea, grăsunul făcea nişte însemnări pe marginea ziarului şi sublinia, probabil, paragrafele mai importante.

Alături de el se găsea un vraf de ziare. Se vede treaba că omului îi plăcea să citească. Poate că e un savant, sau vreun profesor. Sau poate că e vreo personalitate politică. Şi-a băgat nasul în ziar şi adulmecă atmosfera politică.

Cînd trenul se puse în mişcare, ca să pot intra în vorbă cu grăsunul, i-am urat :

— Călătorie plăcută !...

Fără să-şi ridice nasul din ziar, scoase iarăşi nişte sunete neînţelese.

Trenul făcu prima oprire şi porni mai departe. Am trecut de a treia, de a patra staţie. În compartimentul nostru — linişte. Simţeam că plesnesc de plictiseală ! Să ies din compartiment — în tren era înghesuială. Mai bine să stau pe loc. Recunosc că în fond grăsunul are dreptate ! La ce foloseşte pălăvrăgeala ? ! Omul trebuie să-şi întrebuinţeze cu folos timpul liber. Trebuie să citească neîncetat. Cunoştinţele făcute în tren or fi ele bune, dar... ah, palavragiii ăştia ! Atîtea îţi îndrugă, de-ţi fac capul calendar. Cine ştie, poate grăsunul s-o fi săturat de asemenea cunoştinţe guralive !... Un singur lucru mă intriga : grăsunul nu întorcea pagina. Tot timpul privea într-unul şi acelaşi loc al ziarului.

Tipul şade tăcut, vagonul se leagănă, iar eu încep să moţăi. Pînă la urmă, adorm de-a binelea. M-au trezit nişte ghionturi.

— Scuzaţi, vă rog!

Grăsunul mă trăgea de mîneca hainei.

La început am crezut că a deraiat trenul, pe urmă că am trecut de staţia la care trebuia să cobor. Am sărit ca ars. Grăsunul îmi zise:

— Iertaţi-mă, vreau să vă întreb ceva.

„În sfîrşit, se va înfiripa o conversaţie!“ — m-am bucurat eu.

— Vă rog!

— De ce se teme bolnavul?

L-am privit drept în faţă — nu glumeşte cumva? Nu, nu s-ar părea.

— De ce se teme bolnavul? am repetat eu.

— Da.

— De doctor!

A scris ceva pe ziar, apoi a constatat:

— Nu iese!

— De spital!

Din nou a scris ceva, apoi a mormăit:

— Nu merge.

— De banii care trebuie să-i dea doctorului.

— Nu! Prima literă e „o“, a doua „p“ din opt litere.

— Operaţie!

— Asta-i!

Din nou se adînci în lectură. Cîtva timp — tăcere. Apoi:

— Iertaţi-mă că vă stingheresc din nou.

— Vă rog!

— Cînd într-o ţară creşte populaţia, ce ar trebui să crească o dată cu aceasta?

— Numărul deputaţilor!

Grăsunul scoase nişte sunete nearticulate.

— Numărul închisorilor!

Însemnă din nou ceva pe ziar.

— Nu se potriveşte!

— Bursa neagră!

— A doua literă e „o“, ultima — „m“.

— Consum!

— Hm-m! Aşa e!

Cîtva timp tăcu din nou. Pe urmă, aşa, deodată, grăsunul mă întrebă :

— Nu sînteţi femeie, nu ?

— Cum aşa ? Nu vedeţi ?

— Deci bărbat... Da, se poate.

— Ce înseamnă „se poate" ?

— Uite, aici scrie „cînd nu e femeie"...

„Grăsunul e nebun, mă gîndeam. Te pomeneşti că sare la mine şi mă sugrumă." Din nou mi se adresă :

— Să am iertare, aş vrea să vă întreb ceva.

— Vă rog !

— Vreţi să-mi spuneţi denumirea unei note muzicale ?

— Do !

— Nu, nu merge !

— Re !

— Nici asta !

— Mi !

— Nu !

— Fa !

— Nu-i bună. Prima literă e „s". Din două litere.

— Si !

— Ah, vă mulţumesc. De două ore mă chinuiesc şi-mi era cu neputinţă să-mi amintesc. Vă felicit că aveţi asemenea vaste cunoştinţe în muzică !

— Asta aşa e ! Mai ştiu şi alte note : sol, la...

— Încă ceva !

— Vă ascult !

— Cum se cheamă locul unde se desfăşoară luptele sportive ?

— Saltea !

— Vai, vă mulţumesc. Eu scrisesem „saftea" şi mă miram de ce nu-mi iese.

Aruncă ziarul şi luă altul. Din nou mă întrebă :

— Ce cade din cer ? Am scris „paraşută", dar nu merge.

— Ploaie.

— Ia uite, domnule, s-a potrivit !

Mai trece cîtva timp. Trenul mai face cîteva opriri. Grăsunul întrebă :

— Să nu vă supăraţi, dar cum se spune la „asin“ în limbaj obişnuit ?

— Măgar !

— Se potriveşte de minune !

— Cred şi eu !

— Dar „mîncare“ în arabă ?

— Ce fel de „mîncare“ ?

— Simplu, „mîncare“ !

— Simplu, „mîncare“ se spune într-un fel, dar dacă are alături şi „compot“ altfel.

— Din trei litere !

— *Ekl*[1].

— Merge !

Am sosit la Ankara. Tot drumul grăsunul a dezlegat cuvinte încrucişate. De fiecare cuvînt mă întreba pe mine.

— În fiecare zi cumpăr toate ziarele, mi se destăinui el.

— Bun obicei, să citeşti ziare, recunoscui eu.

— Nu-u-u ! spuse el, nu citesc nici un rînd. Cumpăr ziarele numai pentru cuvinte încrucişate. Şi pînă nu dezleg toate jocurile din ziare nu mă liniştesc. Mare satisfacţie îmi produce ocupaţia asta ! Pînă acum, nici un joc nu mi-a scăpat ; le-am dezlegat pe toate. Le dezleg aşa, din goană...

Mi-am luat geamantanul din plasă. Eu trebuia să cobor, iar el mergea mai departe.

— La revedere !

Grăsunul îşi înălţă capul.

— Prima literă a alfabetului ? mă întrebă el, privindu-mă atent !

— „A“, i-am răspuns.

— Uite, domnule ! se bucură el, se potriveşte şi asta de minune !

---

[1] Mîncare, în limba arabă.

ÎN CĂUTAREA ROŞIILOR

Avînd în vedere că în acest an roşiile au dispărut de pe piaţă, prefectura a adresat populaţiei următorul apel : „Direcţia Siguranţei roagă să fie înştiinţată imediat despre orice încercare de dosire a roşiilor. Cei care cunosc asemenea cazuri şi nu le denunţă vor fi consideraţi drept oameni care nu şi-au îndeplinit datoria lor cetăţenească."

Telefonul începu să sune.

— Maestre, i se adresă doctorul Watson lui Sherlock Holmes, sună telefonul ! Ridicaţi receptorul !

— Nu mă caută pe mine, răspunse Sherlock Holmes. Dacă m-ar căuta pe mine, ar suna în altă casă, la alt număr. În Turcia, dacă sună telefonul la cineva, este sigur că e căutat altcineva.

— Maestre, întrebă doctorul Watson, aţi citit romanul „Pentru cine sună telefonul ?"

— Da, l-am citit. Toate telefoanele sună în folosul serviciului de telefoane, dacă judecăm după chitanţe.

Telefonul continua să sune.

Sherlock Holmes începu să muşte cu nervozitate din imameaua pipei.

— Doctore, spuse el, poate e vorba de o chestiune urgentă, vezi ce doreşte.

Doctorul Watson ridică receptorul :

— Cu cine doriţi ?

— Acolo locuieşte frumoasa Ecaterina ? se auzi în receptor un glas nerăbdător.

— Nu ! Şi stăpîna acestei case este frumoasă, însă nu o cheamă Ecaterina ci Marika... Aveţi o chestiune urgentă ?

— Da, da, foarte urgentă ! Trebuie să mă văd neapărat cu frumoasa Ecaterina. De mai bine de o lună o caut la telefon.

— Dacă e chiar aşa de urgentă chestiunea, lăsaţi-ne adresa dumneavoastră... iar noi o vom înştiinţa.

În acest timp cineva bătu la uşă. În încăpere intră poştaşul şi îi înmînă lui mister Holmes o telegramă. Maestrul începu s-o citească.

„Stimate domnule detectiv al poliţiei secrete, după datele pe care le deţine Siguranţa oraşului Adana de la un cetăţean loial, o femeie făcînd parte dintr-o faimoasă bandă de contrabandişti a trecut graniţa ascunzînd în părţile... interne ale corpului două sute cincizeci de grame de roşii. Rugăm luaţi măsuri urgente şi comunicaţi rezultatele."

Doctorul Watson era profund emoţionat.

— Ce facem, maestre ?

— Ceva foarte simplu : răspundem întîi telegramei.

— Apoi ?

— Apoi ne vor răspunde ei !

— Şi pe urmă ?

— Le răspundem iar !

— După aceea ?

— După aceea ne vor răspunde ei din nou, şi pe urmă noi lor, apoi ei nouă, pînă cînd, în sfîrşit, una dintre părţi nu va mai putea rezista şi va renunţa.

— Bine, maestre, atunci...

— Atunci, una dintre părţi îşi va aminti, va trimite o confirmare. Şi, uite aşa, se va strînge un teanc imens de hîrtii, vor fi angajaţi funcţionari, secretară, dactilografă, arhivar, femeie de serviciu, portar. Cu timpul va fi necesar şi un contabil. Atunci ne vom organiza pe secţii, birouri, grupuri.

— Apoi ?

— Vom avea şi buget propriu. Pînă la urmă se va crea „Direcţia generală pentru descoperirea roşiilor".

— Bine, maestre, însă cu cele două sute cincizeci de grame de roşii din părţile intime ale femeii ce se va întîmpla ?

— Pînă atunci nu vor mai fi două sute cincizeci de grame, ci o tonă. Ele se înmulţesc doar repede.

— Mister Holmes, în Anglia, după cîte îmi amintesc, acţionaţi altfel...

— Da, dar în Anglia situaţia se prezenta altfel. Nu uita că un adevărat detectiv al poliţiei secrete trebuie

totdeauna să se adapteze cît mai repede condiţiilor locale. Cu roşiile nu trebuie să ne grăbim. Problema e să răspundem la telegramă. Scrie :

— Siguranţei oraşului Tarsus, secţia a II-a, biroul contrabandă, serviciul II, şefului grupei a IV-a.

Răspuns la telegrama dumneavoastră din data... cu numărul...

Am primit telegrama dumneavoastră cifrată în care ne înştiinţaţi, pe baza denunţului unui cetăţean loial, despre femeia contrabandistă care a trecut graniţa, ascunzînd două sute cincizeci de grame de roşii într-un anumit loc. Avînd însă în vedere că aţi omis un lucru foarte important pentru începerea cercetărilor, şi anume dacă roşiile erau coapte sau nu, rugăm a preciza aceste date şi a ni le comunica urgent.

SHERLOCK HOLMES,
agent internaţional al poliţiei secrete.

Doctorul Watson tocmai terminase de scris la maşină răspunsul, cînd telefonul sună din nou.

— Alo... fiule, acolo e comisariatul poliţiei ? Vino urgent ! Aici este un tip care a dosit coşurile cu roşii şi le vinde la negru.

— Numele dumneavoastră ? întrebă Watson.

— Şehnaz.

— Vîrsta ?

— Ce are a face aici vîrsta ?

— Doamnă, nu pot începe cercetările pînă cînd nu cunosc vîrsta dumneavoastră. La solicitările unei femei de treizeci de ani alergi într-un fel, la cele ale uneia de patruzeci de ani, cu totul altfel.

Doctorul Watson, cu toată minuţiozitatea caracteristică unui detectiv priceput, continuă interogatoriul, întrebînd-o dacă e recidivistă, ce studii are etc. Şi numai după ce notă toate răspunsurile spuse : „Venim imediat !“ şi puse receptorul în furcă.

Sherlock Holmes şi ajutorul său ieşiră în stradă. Totul era clar — trebuie curmate fărădelegile afaceristului de bursă neagră.

— Încotro o luăm ? întrebă Sherlock Holmes pe ajutorul său.

— Ptiu ! am pus atîtea întrebări, însă tocmai de adresă n-am întrebat-o !

— Bravo, te felicit ! Într-un timp atît de scurt ai reuşit să te adaptezi perfect condiţiilor locale. Va trebui să-i dai un telefon femeii şi să afli adresa.

S-au întors acasă. Doctorul Watson formă un număr de telefon.

— Iertaţi-mă, am vorbit înainte cu dumneavoastră şi am uitat să vă întreb numărul dumneavoastră de telefon, se adresă el femeii care răspunse la celălalt capăt al firului. Fiţi atît de amabilă şi spuneţi-mi-l !

Femeia, după ce-i dictase a treia cifră, se opri deodată.

— Dar cum aţi reuşit, necunoscînd numărul meu, să obţineţi legătura ?

— Am lăsat totul la voia întîmplării. Oricum, telefoanele sînt toate încurcate. Am format un număr la noroc...

— Vai, ce inteligenţă ! Cine sînteţi ?

— Colaboratorul celebrului detectiv Sherlock Holmes. O individă a trecut graniţa cu nişte roşii şi noi îi căutăm urmele.

— Păi eu sînt femeia pe care o căutaţi !

— Noi nu căutăm femeia, ci roşiile. Dacă le găsiţi, în numele umanităţii, vă rugăm să ne comunicaţi.

Şi doctorul Watson se grăbi să pună receptorul în furcă.

— Pentru astăzi cred că ajunge, maestre. Sîntem prea obosiţi pentru a continua cercetările.

În acest timp, faimosul detectiv, scoţîndu-şi de pe el lenjeria de corp, o cercetă cu lupa.

— Maestre, aţi dat de vreo urmă ? întrebă emoţionat doctorul Watson.

— Da, răspunse Sherlock Holmes, a intrat pe mînecă un purice şi simt că trebuie să fie undeva prin apropiere.

Doctorul Watson privi la ceas.

— Maestre, e ora cinci. Serviciul s-a terminat. Cu permisiunea dumneavoastră, plec. De roşii ne ocupăm mîine.

— Eu la noapte sînt de serviciu la comisariatul din Horhor. La revedere !

Din uşă, doctorul Watson se întoarse şi-l rugă pe maestru :

— Te implor, dacă găseşti roşii, ia-mi şi mie vreo două. Tare aş mînca o salată !

FELINARUL DE PE STRADA NOASTRĂ

Locuitorii de pe strada noastră nu sînt mulţumiţi de faptul că alegerile de deputaţi au loc o dată la patru ani. Să nu credeţi că avem vreun deputat care ne sprijină şi ne apără. Ţi-ai găsit ! Sau că vrem să alegem vreun deputat de pe strada noastră. Nici vorbă ! Pe strada noastră nu vin deputaţii. Şi dacă din întîmplare ar nimeri vreunul pe la noi, nu ar mai reuşi să iasă. Automobile pe strada noastră nu trec. Nici tramvaie. Nici căruţe. Nici măcar catîri.

Şi iată că locuitorii străzii noastre au început să-şi vîre nasul în treburile de stat. Nu mai vor ca alegerile să aibă loc o dată la patru ani !

— Ascultaţi, le-am zis, cine sînteţi voi ? Ştiţi voi ce sînt acelea alegeri ? Şi cine-s deputaţii ?

Încearcă să le explici dacă poţi. Parcă pricep !

— Bine, le-am zis eu, înţelegînd care e situaţia, dacă nu vreţi ca alegerile să aibă loc la patru ani, atunci cînd vreţi să fie ? La opt ani ?

— Nu, au răspuns ei, mai des !

— La doi ani ?

— Nu, omule ! Să se facă alegeri în fiecare noapte, îndată ce se lasă întunericul.

— Aoleu, am oftat eu, te pomeneşti că toţi locuitorii străzii noastre şi-au ieşit din minţi.

— E tare ciudată strada noastră. Toţi sîntem înglodaţi în datorii pînă peste cap. Proprietarii ne gonesc din casă. Creditorii roiesc în fiecare zi pe la uşile noastre. Pe tocurile uşilor n-a mai rămas nici un locşor

pe care lăptarul, sacagiul sau brutarul să mai poată trage o liniuţă cu briceagul, cu creta sau cu creionul. Ne sculăm o dată cu vrăbiile şi pînă la amiază ducem o luptă înverşunată pentru existenţă : cui să dai, de la cine să iei ? De la amiază şi pînă la rugăciunea a treia [1], mamele îşi bat copiii. Pe urmă, pînă seara tîrziu, copiii se bat între ei. Mirosul de ceapă prăjită se amestecă cu bîrfeli şi înjurături. În acelaşi timp femeile se ocărăsc una pe alta. Iar de seara pînă dimineaţa se ceartă cu bărbaţii lor.

Pe glob, războiul — se spune — s-a terminat. Cui îi pasă de asta ?! Pe strada noastră războiul continuă.

Pe scurt, eu v-am mai spus : locuitorii străzii noastre, din cauza nenorocirilor, a durerilor şi a grijilor, şi-au ieşit din minţi.

— Păi bine, fraţilor, cum credeţi că se pot face alegeri în fiecare noapte ? am încercat eu să le explic.

Alta era, însă, tărăşenia : în colţul străzii noastre era un felinar. A-ă-ă, nu-mi place să mint. În colţul străzii noastre nu era nici un felinar. Numai numele îi rămăsese : nici sticlă, nici cutie, nici fitil. Pe scurt, nu era în el nimic care să amintească de felinar. Doar un stîlp de fier a rămas, şi noi, din obişnuinţă, îi zicem felinar. Este ceva ca o podoabă şi distracţie pentru copii. În vîrful stîlpului se aşază ciorile, iar copiii cu praştia trag în ele.

Cine a pus aici felinarul ? Vreun filantrop ? Vreo societate de binefacere ? Statul ? Guvernul ? Municipalitatea ? Nu ştim. Cînd l-au pus şi pentru ce ? Nu-i totuna dacă ştim sau nu ? Doar bătrînii, care sînt de pe acum cu un picior în mormînt, povestesc că felinarul a ars atunci cînd sultanul Reşad [2] s-a urcat pe tron. A mai ars o noapte-două şi cînd a fost votată constituţia. Dacă a ars sau nu la proclamarea republicii, asta nu se mai ştie precis. Unii zic că a ars, alţii că nu.

---

[1] Una dintre cele cinci rugăciuni obligatorii pe care musulmanii le rostesc de la amiază şi pînă la apusul soarelui.

[2] Este vorba de sultanul Mehmed al V-lea (Reşad) care a domnit între 1909 şi 1918.

Ei, dar să ascultăm ce spun locuitorii străzii noastre. Un bătrîn mai mucalit zice :

— Vă amintiţi că nu demult au fost alegeri ? Uite, în ziua aceea i-au pus felinarului nostru şi sticlă, şi cutie, şi fitil, iar noaptea au pus gaz şi l-au aprins. Cum se înviorase strada noastră ! Dar din noaptea aceea n-a mai ars.

În sfîrşit, am priceput şi eu cum se prezintă situaţia. Am priceput de ce locuitorii străzii noastre vor ca alegerile să se ţină în fiecare seară cînd se lasă întunericul. Ar arde atunci şi felinarul lor. Pe bună dreptate ! Le împărtăşesc dorinţa.

OGLINDA-MINUNE

Davud Soüvar, reprezentantul unei firme pentru importul pieselor de schimb, organizase în casele lui o serată. Printre cei invitaţi la această strălucită serbare se aflau : directorul băncii „Labada Banc“ cu tînăra lui soţie, Hamza Jatmaz, politician de-al nostru, ins „forte“, care venise şi el cu soţia, Medeni-bei, mare moşier, secretara lui, o fată cu ochi migdalaţi, doamna Ipek, Hagi Osman din Adana, împreună cu Fîstîkhanîm, cumnata lui...

Deodată, în aparatul de radio răsună cu putere glasul crainicului :

„Stimaţi ascultători. Cu aceasta concertul nostru de muzică clasică turcă a luat sfîrşit. Ascultaţi în continuare emisiunea din ciclul «Noi descoperiri». Va vorbi cunoscutul specialist, inginerul Mekki Makinegi.“

— Ah, nu pot să sufăr glasul acestui tip ! spuse tînăra soţie a directorului băncii „Labada Banc“.

Negustorul Hagi Osman Baiur o rugă, însă :

— Vă rog, permiteţi-ne să-l ascultăm. Săptămîna trecută a vorbit despre fabricarea vatei din hîrtie.

Inginerul Mekki Makinegi îşi începu emisiunea :

„Dragi ascultători. În aceste momente, cînd are loc emisiunea noastră «Noi descoperiri», începe să funcţioneze în oraşul american Atom-York o nouă staţie atomică, construită în vederea aplicării principiului : atomul în slujba omului. De la amintita staţie atomică se vor răspîndi radiaţii nucleare spre toate cele patru puncte cardinale. Această nouă descoperire atomică este

o adevărată minune, care va ului întreaga omenire. Radiaţiile atomice vor atinge orice punct de pe glob şi vor influenţa toate oglinzile întîlnite în cale. Astfel, în aceste oglinzi vor apărea toate imaginile care s-au reflectat în ele, de cînd au fost fabricate şi pînă în prezent. Iată, de pildă, să presupunem că aveţi în casă o oglindă pe care o folosiţi de douăzeci de ani. De îndată ce va începe căderea radiaţiilor atomice, vor apărea în oglindă, pe rînd, toate imaginile celor care, în decurs de douăzeci de ani, s-au privit într-însa. Experienţele care au avut loc pînă acum au fost încununate de succes. Datorită acestei descoperiri neobişnuite, oglinda dumneavoastră vă poate reînvia imaginile din tinereţe şi din copilărie, amintirile amoroase.

Mîine dimineaţă, începînd de la ora nouă, staţi în faţa oglinzilor dumneavoastră !"

Tînăra soţie a directorului băncii „Labada Banc" începu să bată din palme :

— Doamne, ce interesant, ce interesant ! Eu am o oglindă pe care o folosesc din copilărie. Am să revăd mîine în oglindă întreaga mea viaţă !

Oaspeţii s-au sculat de la masă şi au trecut în salon, unde, în grupuri mici, discutau despre noua minune atomică.

Politicianul Hamza Jatmaz vorbea în şoaptă cu Medeni-bei, onorabilul proprietar de moşii :

— *Mon cher*, această nouă descoperire e o adevărată minune. Cu ajutorul ei pot fi reînviate nenumărate lucruri uitate. Odată pe mine m-au bătut măr la Siguranţă. Cum am scăpat de acolo m-am prezentat la expertiza legală, de unde am obţinut o adeverinţă că am fost bătut, şi m-am adresat justiţiei. La judecată, însă, n-am reuşit să-l recunosc pe cel care m-a bătut, aşa că tribunalul a ajuns la concluzia că m-am bătut singur.

— Ce legătură este, Hamza-bei, între oglindă şi această istorie ? întrebă nedumerit Medeni-bei.

— Cea mai strînsă. Cînd m-au bătut, am reuşit să văd pe peretele camerei unde mă aflam o oglindă. Acum va ieşi totul la iveală.

— Da, ai dreptate, recunoscu Medeni-bei. Iar eu, datorită oglinzii fermecate, voi pune mîna pe cel puţin patruzeci-cincizeci de mii de lire.

— Cum ?

— Foarte simplu ! Această minune o va înfăptui oglinda de cristal de pe bufet. Ştiţi că eu am avut legături cu Altînghiul, fata lui Kallavi-zade.

— Da, cunosc povestea !

— Tatăl ei n-a vrut să-şi mărite fata cu mine. Iar fata m-a uitat repede. Acum, însă, voi reuşi să mă însor cu fata lui Kallavi-zade şi voi deveni milionar.

— Dar cum, cum ?

— Zile întregi făceam cu ea dragoste la mine acasă în faţa oglinzii de pe bufet. Mîine dimineaţă în oglindă se vor repeta toate aceste scene de dragoste. Am să merg cu oglinda la Kallavi-zade. Sau îmi dă fata de nevastă, sau îmi cumpără oglinda.

— Şi dacă spune nu ?

— Şi mai bine ! Am să arăt tuturor oglinda, ca la teatru, şi în felul acesta voi cîştiga o grămadă de bani. Trăiască oglinzile atomice, făcătoare de minuni !

Soţia lui Davud Soűvar, reprezentantul firmei pentru importul pieselor de schimb, discuta în şoaptă cu Fîstîk-hanîm, amanta lui Hagi Osman Baiur.

— Nicicum nu pot uita pe tînărul acela !

— Pe Kaplan ?

— Da ! Ah, Kaplan ! El m-a uitat repede. Mîine voi sta în faţa oglinzii şi voi retrăi din nou acele momente fericite.

— Şi eu mă voi răzbuna pe soţul meu. Am să-i arăt eu în oglindă cum arătam înainte. Ce, aşa eram eu cînd m-a cunoscut ? Acum, vedeţi dumneavoastră, nu mă mai place. Aşa-s bărbaţii !...

Toţi cei prezenţi vorbeau cu însufleţire despre noua descoperire.

Fîstîk-hanîm repeta într-una :

— Ah, de-ar veni mai repede dimineaţa !

Îi ţinea isonul cumnata directorului băncii :

— Da, de-ar veni mai repede ! Nici eu nu mai am răbdare. Ah, amintirile ! Ah, tinereţea !

Unii se bucurau că își vor vedea în oglinda-minune mama decedată, alții — imagini din tinerețe. La un moment dat sună cineva la ușă. Noul oaspete era cunoscutul ginecolog-chirurg, doctorul Sahab Genabeddin. Fața îi era palidă.

— Ce s-a întîmplat, doctore ? Ești bolnav ? îl întrebă stăpînul casei.

Ginecologul oftă și abia reuși să îngîne :

— N-ați auzit ? Nu știți nimic ?

— Ce anume, doctore ? Vești proaste ?

— S-a anunțat la radio ! Cu ajutorul radiațiilor atomice vor apărea în oglinzi toate imaginile reflectate pînă acum în ele ! Iar dumneavoastră stați aici și nu știți nimic !

Cei care ascultau se priveau nedumeriți. Unii începură să rîdă.

— Păi asta-i ceva minunat, doctore !

Doctorul Șahab Genabeddin exclamă indignat :

— V-ați pierdut cu toții mințile !

Pe urmă luă pe bărbați deoparte.

— Această nouă descoperire înseamnă moartea mea. În sala mea de operație, exact în fața mesei de operație, se găsește o oglindă enormă.

— Ei și ?

— Cum „ei și" ? Sînt un om pierdut. Toate raclajele, nașterile... Toate astea și multe altele mîine dimineață vor apărea în oglindă ca la paradă !...

Bărbații — oaspeții lui Davud Soűvar — se priviră unii pe alții.

— Drace !...

— Nu ne-a trecut prin cap !

— Toate matrapazlîcurile noastre...

— Și chiar crima pe care eu... adică nu asta am vrut să spun...

Femeile trăgeau cu urechea la discuțiile bărbaților. Soția lui Davud Soűvar, reprezentantul firmei pentru importul pieselor de schimb, spuse printre suspine :

— S-a zis cu fericirea familiei mele. Douăzeci de ani de căsnicie ! Soțul meu va afla totul. Întîi a fost unul

din şoferii lui, apoi altul, şi pe urmă încă unul — tot dintre şoferi ! Şi cu toţii în faţa oglinzii !

— De unde pînă unde să-şi închipuie omul că într-o bună zi oglinzile vor destăinui secretele ! se lamentă Fîstîk-hanîm.

— Eu... în fiecare dimineaţă... umblam în portmoneul lui — ah, Doamne ! — şi-i luam... asta cînd dormea. N-a simţit, omu' meu, nimic niciodată ! Şi acum, află totul dintr-o dată... totul... totul...

— Pe mine cine dracu' m-a pus să mă încurc cu servitoarea ? se căina Hagi Osman Baiur.

Oftaturile şi suspinele se înteţeau. După cîtva timp salonul se cufundă într-o tăcere de ţintirim.

Liniştea fu sfîşiată de basul răsunător al ginecologului-chirurg, doctorul Şahab Genabeddin :

— Doamnelor şi domnilor, dumneavoastră încă vă mai îndoiţi că aceste oglinzi atomice ne vor face nefericiţi ?

— Aceste oglinzi ne vor nenoroci !

Doctorul continuă, accentuînd fiecare cuvînt :

— Oglinzile supuse radiaţiilor atomice vor tulbura întreaga ordine socială a societăţii.

Din toate colţurile salonului se auzeau exclamaţii :

— Da, da, însă ce putem face ?

— Ce să facem ?

— Există vreun mijloc de salvare ?

Doctorul Şahab Genabeddin găsi soluţia :

— Unica soluţie — să transformăm în cioburi toate oglinzile noastre !

Medeni-bei completă :

— Nu e suficient. Trebuie să le sfărîmăm în bucăţele.

— Trebuie să le transformăm în pulbere, îşi dădu cu părerea secretara cu ochii migdalaţi.

Oaspeţii au plecat spre casele lor.

În multe case din oraş se auzi pînă dimineaţa un zgomot asurzitor. Pretutindeni în aceste locuinţe se spărgeau oglinzile.

A doua zi, gunoierii, veniţi să golească lăzile de gunoi din curţile locuitorilor, rămăseseră uluiţi : toate curţile erau pline de cioburi şi de pulbere de oglinzi.

În dimineaţa următoare, la ora nouă fix, se auzi glasul puternic al crainicului : „Cetăţeni, cele mai bune oglinzi din lume, oglinzile marca «Minune». Ele vor reflecta imaginea dumneavoastră numai atunci cînd le priviţi, iar pe urmă totul dispare. Reţineţi marca ! Oglinzile «Minune»... oglinzile «Minune»...“

Proprietarul fabricii de oglinzi „Minune“, în decursul unei singure zile, a devenit milionar.

FOTOLIUL

— Fii bun, Rahim, şi adu-ne şase cafele...

— Imediat, *bei baba*[1] !

Fahrye, unica femeie între bărbaţii funcţionari din birou, îl opri :

— Vă mulţumesc de atenţie, *bei-baba,* dar eu nu obişnuiesc cafea !

— Ce vorbă-i aia ? Trebuie să iei o cafea, decise cel mai vîrstnic dintre slujbaşi. Purta ochelari şi ocupa biroul cel mai mare din colţul drept al încăperii. Zilnic, continuă el, puteţi consuma, în contul meu, trei ceşti de cafea sau de ceai la alegere. Dacă nu, puteţi lua o limonadă.

— Bine, dacă-i aşa, să iau o limonadă !

Ea lucra în această instituţie doar de două luni.

— Va să zică, cinci cafele şi o limonadă, se adresă funcţionarul vîrstnic cafegiului.

— Am înţeles, *bei-baba.*

— Copii, au mai rămas douăsprezece zile, doar douăsprezece ! spuse, dus pe gînduri, funcţionarul cu ochelari, căruia aici toţi, de la portar la director, îi spuneau „*bei-baba*".

În faţa fiecărui perete se găseau cîte două mese. *Bei-baba* era şeful acestui birou în care lucrau şase funcţionari.

Se auziră bătăi în uşă şi în cameră intră o femeie. Avea în mînă o hîrtie. *Bei-baba* privi în silă la hîrtia care i se întindea.

---

[1] Formă politicoasă de a te adresa celor în vîrstă.

— La biroul din faţa mea, spuse el.

Femeia se apropie de biroul adjunctului, pe nume Saim.

Acesta luă hîrtia din mîna femeii şi începu să caute prin dosare.

— Să vă ajute Dumnezeu, să scăpaţi şi voi în curînd! le ură *bei-baba.*

— *Bei-baba,* de cîţi ani sînteţi în serviciul statului? întrebă un tînăr funcţionar. Purta părul lung şi pomădat, iar gîtul îi sta ţeapăn în gulerul său scrobit.

— Dacă m-o ajuta Dumnezeu, la şaptesprezece august împlinesc treizeci şi nouă de ani de serviciu!

Femeia care adusese hîrtia la semnat plecă, iar *bei-baba* continuă:

— Am intrat în slujbă la vîrsta de douăzeci şi unu de ani. La început ca stagiar în armată, la secţia a doua a Corpului de intendenţă. După război am fost avansat şi transferat în Ministerul de Război.

A sosit cafeaua. *Bei-baba* îşi aprinse, mulţumit, o ţigară. Cafeaua a fost adusă în ceşti mici albe, iar şefului — într-o ceaşcă mare albastră pictată cu steluţe şi flori. Această ceaşcă a adus-o şeful de acasă şi a dat-o cafegiului Rahim. Era ceaşca lui specială.

Înainte de a lua o înghiţitură de cafea, bătrînul, ţuguindu-şi buzele, sorbi zgomotos. Cafeaua, ascultătoare, se revărsă în gura lui ca dintr-o ţeavă.

— Pe atunci eu nici nu eram încă pe lume! observă tînărul elegant.

— Nu numai tu, dar nici taică-tu nu se născuse încă, spuse zîmbind *bei-baba.*

— De ce n-aţi ieşit pînă acum la pensie? se interesă Fahrye.

— Unsprezece ani de slujbă nu mi s-au luat în considerare, fata mea. De aceea mi se recunosc acum numai douăzeci şi opt de ani.

Adjunctul şefului spuse:

— Eu mai am nouă ani de serviciu.

— Ai să-i faci şi ai să scapi şi tu de slujbă. O să scăpaţi cu toţii! Cînd te gîndeşti: treizeci şi nouă de ani. Uşor de spus, da' anii ăştia: o viaţă de om!

— Aşa e, ai dreptate!

— Ascultaţi sfatul meu părintesc. Feriţi-vă să faceţi din copiii voştri funcţionari. Mai bine şoferi, frizeri. Numai să aibă o meserie. Ea e brăţară de aur !

Au intrat în birou doi cetăţeni cu treburi. Bătrînul nu mai lucra nimic, ţinînd seama de faptul că peste douăsprezece zile avea să iasă la pensie. Hîrtii, timbre, semnături, ştampile, dosare — i se urîse de toate. Cu capul le arătă vizitatorilor masa adjunctului.

— De-ar trece mai repede aceste douăsprezece zile. Mi se par o veşnicie ! Mai lungi chiar decît cei treizeci şi nouă de ani de slujbă.

— *Bei-baba,* dumneavoastră sînteţi obişnuit să munciţi. Ce o să faceţi ca pensionar ? Sînt sigur că o să vă plictisiţi ! spuse deodată Safa, un ins nebărbierit de cel puţin trei zile. Avea haina slinoasă, şi nu scosese încă nici un cuvînt de dimineaţă.

— Ah, dragule ! Crezi că o să mă plictisesc ? ! Ce vorbeşti, domnule ? ! Treizeci şi nouă de ani să vii dimineaţa, să pleci seara, crezi că e uşor ? Numai în biroul acesta, în faţa acestei mese, pe scaunul ăsta stau de opt ani. Viaţa funcţionarului e ca arcul unui ceas. Chiar dacă ceasul e „Roskopf-patent“, în treizeci şi nouă de ani tot se rablageşte.

— Să presupunem că aţi ieşit la pensie. Ce faceţi acum ?

— Ce fac ? !

Bei-baba începu să enumere cu satisfacţie tot ce avea de gînd să facă acasă.

— Mai întîi, am o grădină destul de mare. Dis-de-dimineaţă ies în grădină. Munca aceasta întinereşte omul. Pînă seara mă iau la trîntă cu pămîntul. Într-un strat pun roşii, în altul — castraveţi, fasole, porumb... Am să pun şi flori. Iar în faţa casei, sper să fac un bazin cu fîntînă arteziană. Sînt mort după peşti roşii. Apoi mă duc la bucătărie şi-mi gătesc prînzul după pofta inimii... Pilaf cu vinete, halva de griş, scrumbii umplute. Pe urmă, dragul meu, mă pricep la tîmplărie. Am să-mi schimb toată mobila. Of, de-ar trece mai repede aceste douăsprezece zile !...

Bei-baba pînă seara numai despre dorinţa lui de a se pensiona şi despre ceea ce va face acasă a vorbit.

De şase luni numai despre asta vorbea, dar cu cît se apropia sorocul, cu atît devenea mai limbut.

A doua zi sosi, ca de obicei, punctual la slujbă. Îşi salută colegii, se aşeză la masă şi începu :

— Aşa, dragii mei, curînd-curînd ajung la capăt. Da, da, ajung ! Încă unsprezece zile mi-au mai rămas de slujbă ! Vă urez şi vouă, fraţilor, să ajungeţi la pensie ! Rahim, ia vezi, ce doresc colegii mei să ia ? Adu şase cafele !

Fahrye refuză din nou cafeaua ; *bei-baba* căută din nou s-o convingă şi pînă la urmă îi comandă o limonadă.

Bătrînul începu din nou să vorbească în chip amănunţit despre ceea ce va face în timpul liber. Pînă seara comandă încă trei rînduri de cafele şi trei limonăzi. Nu-şi putea stăvili bucuria. Numai zilele care îi mai rămăseseră de slujit i se păreau o veşnicie.

În ziua următoare constată :

— Slavă Domnului, au mai rămas doar zece zile !

A venit şi duminica. Luni dimineaţa, intrînd în birou, îl chemă pa Rahim :

— Rahim, fiule, adu cinci cafele şi întreab-o pe Fahrye-hanîm ce doreşte — ceai sau limonadă ? Ah, copii, continuă el, adresîndu-se celorlalţi funcţionari, lunea viitoare va fi ultima zi cînd am să mai fiu cu voi. Au rămas opt zile pînă să ies la pensie, iar dacă scădem duminica — şapte... Da, iar dacă scădem şi jumătate zi din sîmbătă — rămîn şase şi jumătate ! Cîte douăzeci şi patru de ore fac...

Şi se cufundă în calcule, socotind ca un copil, orele, minutele şi chiar secundele, dar fără a pune la socoteală cele opt ore zilnice de somn.

— 65 de ore, 52 de minute, 14 secunde au mai rămas pînă la pensionare. Însă trei secunde au trecut în timp ce vorbeam. Deci au mai rămas nu 14, ci 11 secunde.

Şi iar porni cu poveştile care nu se mai sfîrşeau, despre grădină, tîmplărie şi aşa mai departe. Funcţionarii le cunoşteau toate astea pe de rost.

În sfîrşit sosi şi ultima zi.

Bei-baba trecu prin toate birourile, îşi luă rămas bun de la colegi, povestind iar şi iar despre proiectele lui de după ieşirea la pensie.

— Şi voi, pînă la urmă, veţi ieşi la pensie, cu ajutorul Celui-de-sus !

Luni seara toţi funcţionarii, directorul şi ajutorul său l-au condus pînă la scară pe *bei-baba* care părăsea instituţia în care slujise atîţia ani. El coborî scările de marmură la fel ca o stea de cinema care coboară din avion, făcînd bezele cu mîna :

— Vă doresc şi vouă să scăpaţi cît mai repede de slujbă ! Să vă ajute Dumnezeu, să scăpaţi !

Şi iată-l, în sfîrşit, pe *bei-baba,* după treizeci şi nouă de ani de slujbă, ieşit la pensie.

Prima noapte a visat numai despre viitoarele lui îndeletniciri. La marginea grădinii va rîndui coteţele găinilor de rasă. Va avea şi cocoşi. Găinile de rasă Pleymouth vor sta mai departe. Cocoşii de Denizli trebuie să stea mai aproape de ferestre, pentru ca prin cîntecul lor să-l trezească pe stăpîn.

În dimineaţa primei zile libere, *bei-baba* se trezi îndată ce întîile raze timide ale soarelui începură să înroşească orizontul. Se simţea cu zece — nu, cu douăzeci, ba cu treizeci de ani mai tînăr. Ieşi în grădină. Respiră adînc, se întinse pînă simţi că-i trosneşte şira spinării. În cei treizeci şi nouă de ani de cît a stat pe scaun spinarea i se încovoiase ca unui cocoşat. Cu ce să înceapă ? Să sape straturile sau să lucreze coteţele ? S-a hotărît : întîi va săpa.

— Cucoană ! îşi strigă soţia.

Soţia dormea încă. Se trezi cu greu.

— Ai înnebunit ! De ce te-ai sculat aşa de dimineaţă?

— Scoală-te !... Caută-mi repede lopata. Sapa şi grebla unde sînt ?

— Ce ? nu eşti în toate minţile ?

Bătrînul însă nu se lăsă pînă cînd nu-şi văzu soţia în picioare.

Lopata au găsit-o, sapa însă şi grebla nu erau nicăieri. Şi-a trezit fiul. După lungi căutări, nu găsi decît o săpăligă. Au trezit-o şi pe noră. Ea reuşi să găsească sapa şi grebla. De atîta gălăgie se treziră şi copiii.

Timp de două ceasuri, pînă la gustarea de dimineață, *bei-baba*, cu mînecile suflecate, săpă grădina.

Cei din casă îl priveau, amuzîndu-se pe seama lui. Imediat ce a terminat micul dejun, a ieşit afară, din nou grăbit. Cazmaua era foarte greu de mînuit. La prînz măsură pămîntul săpat — şase paşi în lungime, doi în lăţime. După prînz, ca să evite insolaţia, *bei-baba* îşi puse în cap o pălărie de paie. Cazmaua, însă, îi cădea din mînă. Începu să grebleze. Sădi roşii, iar pe margine — fasole şi porumb. La cină, ochii i se închideau de oboseală.

— Copii, vedeţi ce mult mi-a ajutat munca în grădină. În fiecare seară mă chinuia insomnia, iar acum abia mai ţin ochii deschişi. Noapte bună tuturor !

Bei-baba se îndreptă spre dormitor, iar ceilalţi rîdeau în urma lui. A doua zi de dimineaţă încercă să se ridice din pat, dar degeaba. Îl dureau mîinile şi nu putea nici să le mişte. Îl durea şi mijlocul.

— Au, şalele, şalele, şalele !... Au, mîinile ! se văita *bei-baba*. Gîndind, însă, că cei din casă vor rîde iar de el, tăcu. Tot corpul îi ardea. Se ridică anevoie din pat, străduindu-se să nu fie observat de nimeni. Abia reuşi să-şi îmbrace pantalonii. Necazul, însă, începu puţin mai tîrziu.

Bei-baba, abia tîrîndu-şi picioarele, se împiedică şi căzu pe scări, prăvălindu-se în jos. Soţia, fiul, nora, nepoţii, sărind din paturi, se strînseră împrejurul lui. *Bei-baba,* întins cît era le lung, se silea să se îmbărbăteze :

— Nu s-a întîmplat nimic. Am căzut puţintel şi gata !

Nu reuşi să se scoale singur. Fii-sa îl ridică cu greu. Iar *bei-baba* repeta într-una :

— Nu s-a întîmplat nimic. Am căzut şi gata !

Cu aceste cuvinte, *bei-baba* se îndreptă spre grădină. Se lovise aşa de tare, încît la fiecare pas durerea îi chinuia tot corpul. Încercînd să-şi ascundă slăbiciunea, *bei-baba* rămase în grădină. Nu putea să mişte nici măcar un deget. Îl dureau umerii, spatele, picioarele. *Bei-baba* se făcea doar că lucrează. Adevărul, însă, era că nenorocitul nu se putea mişca. Voind să pună un răsad, se aplecă. Nu izbuti să-şi mai îndrepte corpul.

— Fir-ar să fie! M-a distrus, m-a omorît munca de ieri! bolborosea într-una *bei-baba*. Aoleu, şalele... aoleu, mîna... aoleu, umerii...!

Bei-baba ceru soţiei toporul, fierăstrăul şi nişte cuie. Voia totuşi să lucreze ceva.

— M-am săturat de topoarele şi cazmalele tale! Mai bine nu te mai pensionau! Ce bine era înainte: plecai dimineaţa şi veneai seara!

Şi fiul era nemulţumit că taică-su stricase toată rînduiala casei.

Zece zile se tot învîrti prin grădină. Se făcea că lucrează de zor. Intrase în a doua săptămînă de viaţă liberă. Într-o dimineaţă se auzi din grădină un strigăt disperat:

— Aoleu, degetul!

Toţi se repeziră în grădină. Bătrînul sărea într-un picior, ţinîndu-se de deget.

— Ce s-a întîmplat?

Lucrînd la coteţul pentru găini, *bei-baba* îşi arse una cu ciocanul peste arătător. Unghia i se înnegri imediat. L-au uns cu alifie şi l-au legat la deget.

— Nu-i nimic! au, au... un fleac... vai, vai!

Pînă la urmă nu mai rămăsese pe corpul bătrînului nici un locşor nevătămat. Totul îl durea. Părea că ieşise chiar atunci de sub o casă dărîmată de cutremur. Totuşi continuă să cumpere găini de rasă şi să pună răsaduri în grădină.

Într-o bună dimineaţă nu putu să se mai scoale din pat. Răcise în ajun. Tuşea, şi temperatura i se ridicase la 39 de grade. O lună întreagă a zăcut. Numai după două luni de zile doctorii au reuşit cu greu să-l pună pe picioare. În timpul bolii i-a căzut unghia de la degetul pe care şi-l strivise cu ciocanul. Mijlocul, mîinile, picioarele îl dureau mereu. Fiul îi interzise să mai iasă în grădină. Acum a înţeles el că nu mai poate comanda în propria-i casă. *Bei-baba* se făcea că e supărat, dar în acelaşi timp era bucuros. Hotărî să renunţe la grădinărit şi la creşterea păsărilor. Aceste ocupaţii nu erau de el. Dacă ar fi luat parte la o mare luptă armată, probabil că nu ar fi căpătat atîtea

rani şi contuzii. Dacă mai continuă să lucreze, rămîne fără mîini şi picioare.

„Ce-ar fi să mă apuc de tîmplărie?" se gîndi *bei-baba*. Dar nici cu asta nu i-a mers. Arunca sculele încolo şi încoace, le pierdea şi pe urmă îi punea pe toţi ai casei să i le caute. Ca să repare obiectele stricate, le tăia şi le strica pe cele bune. Ai casei l-au răbdat. Cînd se tăie însă cu fierăstrăul la mîna dreaptă, i s-a interzis să se mai ocupe de tîmplărie. Zece zile a stat cu mîna bandajată.

Începu să trebăluiască în bucătărie. Şi abia atunci familia cunoscu adevărata nenorocire. În zilele cînd îşi făcea apariţia în bucătărie, întreaga familie rămînea nemîncată. Cîte o săptămînă întreagă căutau obiectele zvîrlite cine ştie unde. Un castron l-au găsit în dulap, altul în bibliotecă. A fript o găină pînă a făcut-o scrum. În *muhallebi* [1] în loc de zahăr a pus sare, iar în supă — zahăr. Soţia şi nora erau disperate.

— De cînd ai ieşit la pensie, toată casa e întoarsă cu fundul în sus! îi strigă nevasta.

— Ce cauţi în bucătărie?! îi ţinea nora isonul.

Dar cel mai îngrozitor lucru s-a petrecut în ziua în care *bei-baba* a lăsat deschis robinetul de gaz al plitei. L-au găsit, bietul de el, întins pe duşumeaua bucătăriei. Dacă nu veneau la timp, nu l-ar mai fi putut salva. Abia după trei zile şi-a revenit.

— Totuşi vreau să fac ceva. Ce să fac? îşi întrebă fiul după ce acesta îi puse în vedere că n-are voie să mai intre în bucătărie.

— Ce să faci? Ce fac toţi pensionarii. Du-te la cafenea, joacă table, stai la taifas cu alţi pensionari.

N-avu încotro. Răsadurile puse în grădină s-au uscat. Găinile s-au îmbolnăvit şi au murit. Curcile le-a furat dihorul.

A doua zi de dimineaţă, bătrînul plecă la cafenea. Se întîlni cu alţi pensionari. Vorbiră despre politică, criticară orînduirea din ţară... Aşa a dus-o un timp. Cafeneaua însă nu era pe placul lui *bei-baba*.

[1] Desert preparat din amidon.

Juca table şi domino. Pe urmă a început să joace cărţi. S-a plictisit. Era tare nemulţumit de o asemenea viaţă.

Începu să ducă o existenţă de om supărat pe sine însuşi. Dimineaţa citea ziarele în camera sa, iar apoi stătea singur toată ziua, fără a vorbi cu nimeni. Ah, unde sînteţi voi, binecuvîntate zile cînd mergeam la slujbă ! Ce viaţă era aceea ! Îi mai muştruluia pe subalterni, se mai răstea la portari şi la femeile de serviciu, mai dăscălea pe cei care veneau cu cereri, ba că nu ştiu cum să întocmească o hîrtie, ba că nu ştiu unde să lipească un timbru, ba că nu înţeleg ceea ce li se spune.

Ce viaţă ! Ce zile bune !

Bei-baba îşi reamintea de toate aceste clipe, dar nici faţă de sine nu voia să recunoască faptul că regretă vremea de altădată. „Ruşine să-mi fie — îşi zise într-o zi — a trecut atîta timp şi nu m-am dus o dată măcar să-mi văd foştii colegi de slujbă. Mîine dis-de-dimineaţă mă duc neapărat să-i văd. Atîta neglijenţă e prea de tot. Vor zice «Uite, *bei-baba* s-a aranjat frumuşel şi ne-a uitat cu totul».“

Şi iată că *bei-baba,* cel care a visat ca după treizeci şi nouă de ani de serviciu să iasă la pensie şi să-şi vadă de grădină, să crească păsări, să se ocupe de tîmplărie, acum, după atîtea încercări nereuşite — mai bine zis, după atîtea răni căpătate — ieşi dis-de-dimineaţă din casă, îndreptîndu-se spre birou, ca să-i viziteze pe foştii săi colegi. A ajuns la birou la o oră atît de matinală încît s-a simţit ruşinat. Se gîndea că foştii săi tovarăşi de muncă vor rîde de el. Mai bine de două ore se învîrti în jurul clădirii, temîndu-se să nu fie văzut. Aşteptă să se facă ceasul zece şi jumătate, apoi urcă scările de marmură ale intrării principale. Primul întîlnit fu Rahim-cafegiul.

— O, o ! Bine aţi venit, *bei-baba,* exclamă el.

— Bună ziua, Rahim, mă bucur că te văd.

Rahim alergă în birou :

— Ce staţi, domnilor ? A venit *bei-baba !*

Funcţionarii alergară în întîmpinarea fostului lor şef. L-au condus în birou. Dactilografa Fahrye l-a sărutat

pe amîndoi obrajii. Saim-bei şi tînărul elegant îi sărutară mîna. Safa-bei şi fostul adjunct al bătrînului s-au înclinat respectuoşi.

Bei-baba se aşeză lîngă fosta sa masă de birou.

Aveai impresia că acum-acum începe să plîngă. Gîtul îi era uscat. Fostul său adjunct ocupa acum postul de şef, iar în locul acestuia venise un alt funcţionar. *Bei-baba* nu-şi mai lua ochii de la vechiul său birou. Chiar şi pata de cerneală, făcută de el într-o zi cînd era nervos, rămăsese acolo. Ochii i se umeziră. Începu să tuşească pentru a-şi ascunde emoţia.

— Ce noutăţi, *bei-baba* ?

— Toate bune. Dar voi cum o duceţi ?

— Cum s-o ducem ? Bine.

Rahim a adus cafea, însă nu în ceaşca lui cu flori şi steluţe. Ieşind la pensie, *bei-baba* şi-o luase acasă.

— Ei, *bei-baba,* cum e viaţa de pensionar ?

— Sînt foarte mulţumit, oftă *bei-baba.* În curînd o să vă zîmbească şi vouă fericirea asta.

— Găini v-aţi luat ?

— Desigur ! Numai de rasă Leghorn. Ouă de şase ori pe săptămînă şi numai o zi se odihnesc. Am pus două cloşti pe ouă de găină rasa Pleymouth şi nici un ou nu s-a prăpădit.

Zîmbetul nu i-a dispărut de pe faţă atît timp cît a povestit despre preocupările sale.

— Da-a-a, continuă el, uite aşa ! Am şi curci. Şapte curci. Iar în bazin înoată şase gîşte şi şase raţe. Mai mare dragul să le vezi.

Bei-baba a vrut să adauge că în bazin are şi peşti roşii, dar amintindu-şi că gîştele au mîncat peştii, s-a oprit.

— O gîscă a căzut cloşcă. A scos nouăsprezece bobocei. Sînt foarte mulţumit, cît se poate de mulţumit...

— Dar grădina ?

— O... o... de grădină ce să mai vorbesc ! A crescut porumbul uite atît ! Nu te vezi din el. Culeg cu mîna mea şi dă-i pe spuză...

De la porumb a trecut la fasole.

— Am şi verde şi grasă... O rup de-a dreptul de pe vrej. Dovleceii au înflorit. Roşiile s-au făcut cît capul !

Bei-baba a luat-o razna. Nu se mai putea opri.

— Mă îndeletnicesc şi cu tîmplăria !

Pronunţînd aceste cuvinte, îşi privi mîna dreaptă rănită şi degetul cu unghia căzută. Simţi iar că-l încearcă durerea.

— Ce mai fotolii am făcut ! Nici cu trei sute de lire nu cumperi aşa ceva. Dar ce masă şi ce bufet ! Fără pereche !

La sfîrşitul fiecărei fraze *bei-baba* exclama :

— O să ajungeţi şi voi ca mine. O să vă zîmbească şi vouă norocul !

O oră întreagă povesti fără oprire despre viaţa fericită pe care o duce ca pensionar. Cînd biroul se umplu de vizitatori, *bei-baba* îşi luă rămas bun !

— Să plec şi eu !

— Mai pofteşte, *bei-baba*. Nu ne uita.

Funcţionarii l-au condus pînă la poartă.

În timp ce cobora scara de marmură, lui *bei-baba* i se părea că o părticică din el a rămas acolo, în birou. În ziua aceea, pînă seara tîrziu, a hoinărit pe străzile oraşului... Acasă, seara, se simţi mai bine ca de obicei.

Niciodată încă, de cînd a ieşit la pensie, nu s-a simţit atît de fericit ! A doua zi nu mai ştia de ce să se apuce. Nu-şi găsea locul. A treia zi se îndreptă spre birou, însă nu se hotărî să intre. Dădu cîteva tîrcoale clădirii şi se întoarse acasă.

Dacă foştii lui colegi vor afla că nu are nici găini, nici grădină, că totul a fost o minciună ? Totuşi îi spuseseră : „Mai pofteşte, te aşteptăm, *bei-baba* !"

Cu greu răbdă cinci zile. A şasea zi plecă iar la birou. Adevărat că nu l-au mai întîmpinat ca în prima zi, dar nici lipsă de respect nu i-au arătat. *Bei-baba* le povesti iarăşi de găinile sale, de grădină, ba mai adăugă că a cumpărat şi o pereche de oi.

Între timp venise un cetăţean după treburi. Funcţionarii începură să se ocupe de cererea lui, însă nu reuşeau de loc să găsească numărul de ieşire şi ziua eliberării documentului.

Bei-baba nu se putu reţine ;

— Safa-bei, fiule, hîrtia asta e înregistrată în dosarul aflat aici în dulap. Trage al treilea sertar. Ai să găseşti în partea stîngă dosarul „C". Hîrtia e, de bună seamă, acolo, intrată, pare-mi-se, în iunie.

Safa-bei reuşi astfel să găsească fără greutate hîrtia în dosarul indicat. De astă dată *bei-baba* rămase la birou mai mult decît la prima vizită. Dacă de data asta nu l-au condus chiar pînă la poartă, totuşi pînă la uşa biroului tot l-au însoţit.

Din ziua aceea *bei-baba* nu reuşea nici un minut să mai rămînă în casă, unde i se părea tot timpul că mii de ace îi găuresc pielea. Se învîrtea în jurul clădirii unde se găsea biroul, ca pelerinii în jurul Kaabei[1]. După trei zile veni din nou la birou şi se aşeză mai la o parte pe un scaun. Şi de data asta vorbi despre fasole, porumb, cocoşul indian şi despre scaunul lucrat de el, dar mai pe scurt.

Saim-bei răsfoia un dosar.

— Nu, spuse la un moment dat *bei-baba*, nu acolo sînt hîrtiile pe care le cauţi. Aici sînt îndosariate hîrtiile intrate. Ţie îţi trebuie dosarul cu cele ieşite. Adu de acolo dosarul acela negru... Aici trebuie să fie !

Şi într-adevăr, hîrtiile căutate se aflau în dosarul acesta. Iar Saim-bei ameţise căutîndu-le două zile.

Fahrye bătea la maşină. *Bei-baba* s-a apropiat de ea şi văzînd ce scrie s-a încruntat.

— Ce-i asta, fata mea ? Faceţi o greşeală ! Se poate aşa ceva ? De treaba asta trebuie să se ocupe secţia a doua. Îl faceţi pe om să aştepte degeaba. Mai bine du-o la secţia a doua.

I-au ascultat sfatul. De data aceasta *bei-baba* a rămas la birou mai bine de două ore. A băut trei cafele. Cînd s-a pregătit să plece, ceilalţi funcţionari abia s-au ridicat de pe scaun :

— Mergi cu bine, *bei-baba*. Şi mai dă pe la noi din cînd în cînd.

---

[1] Moschee la Mecca. Pelerinii veniţi aici trebuie să înconjoare de cîteva ori moscheea înainte de a putea intra în ea.

Bei-baba a venit şi a doua zi. De la ora prînzului şi pînă la sfîrşitul zilei de muncă rămase în birou şi ieşi cu ceilalţi. Funcţionarii erau mulţumiţi, pentru că pensionarul le dădea sfaturi preţioase.

A doua zi după prînz *bei-baba* veni din nou. Să nu fi fost el acolo, pentru nimic în lume nu s-ar fi găsit o hîrtie importantă, pe care o căutau de zor.

— Păi hîrtia asta e în arhivă. Coborîţi la subsol. Deschideţi dulapul nr. 3 şi în partea de jos căutaţi dosarul „195 C". Acolo se găseşte hîrtia.

Şi într-adevăr, hîrtia pe care, la cererea Direcţiei generale, o căutau de o săptămînă, se afla exact în dosarul indicat de *bei-baba*.

Începu să vină la birou regulat, în fiecare zi după prînz, se aşeza pe un scaun şi dădea sfaturi cum să se întocmească un document sau unde să fie căutat, corecta greşelile... Toţi se obişnuiseră să-i ceară mereu sfaturi.

— *Bei-baba,* unde e tabelul-inventar de anul trecut ?

Sau :

— Nu ştiţi unde e lista de fonduri ?

Se părea că fără ajutorul lui nu s-ar mai fi putut face nici o treabă în birou.

Apoi începu să vină şi dimineţile. Acum, la fel ca altă dată, îşi aducea de-ale gurii şi la prînz mînca aici, povestind celorlalţi despre moţatele sale, despre stridiile pregătite de el, despre castraveţi. Din nou şi-a adus de acasă ceaşca cu flori şi steluţe şi i-a dat-o lui Rahim. Acum bea iarăşi cafea din ceaşca lui. Dacă se întîmpla cîteodată să întîrzie 5—10 minute, toţi se întrebau neliniştiţi :

— Ce-o fi cu *bei-baba* ?

Chiar şi directorul îl chema, ca şi cînd ar fi fost trecut pe stat, îi da de lucru, îl întreba cîte ceva. Iar el nu mai putea de bucurie. Aici cuvîntul lui atîrna mai greu decît acasă.

Într-o dimineaţă, înainte de a veni *bei-baba*, fostul său ajutor se adresă celorlalţi şase salariaţi :

— Domnilor, ştiţi desigur cu toţii ce-i cu poveştile lui *bei-baba*. E nevoie să vă mai spun ?

— Sigur că ştim, spuse Safa-bei, n-are nici fasole, nici găini...

— Toate-s scorneli de-ale lui, completă tînărul elegant.

— Da, spuse şeful, însă nouă prezenţa lui ne e foarte necesară. Propun să adunăm bani şi să-i facem cadou un fotoliu.

Toţi au primit propunerea cu bucurie. Au adunat 28 de lire, iar şeful cumpără de la bazar un fotoliu vechi, tapisat cu catifea roşie, ca un tron. Fotoliul fu aşezat alături de biroul şefului.

A doua zi de dimineaţă, cînd sosi *bei-baba*, şeful i se adresă :

— *Bei-baba*, locul dumneavoastră e în acest fotoliu. Colegii vă roagă să veniţi în fiecare zi, să vă aşezaţi în acest fotoliu, să beţi cafea sau ceai în contul nostru. Concursul dumneavoastră ne este de mare folos.

Bei-baba se aşeză în fotoliu şi îşi lăsă capul în piept. Un timp stătu aşa nemişcat. În mîini ţinea două pungi, într-una avea castraveţi, în alta — ouă, pe care le cumpărase în drum spre birou.

— Copiii mei, spuse el, v-am adus castraveţi din grădina mea şi ouă proaspete de la găinile mele. Cine dă din puţin, dă din inimă, nu-i aşa ?

Funcţionarii începură să rîdă. Mai tare decît toţi rîdea *bei-baba*. Cîteva lacrimi îi căzură pe haină. Toţi credeau că plînge de bucurie.

— Rahim ! strigă *bei-baba*. Adu în contul meu cafea pentru toţi... iar pe Fahrye întreab-o ce doreşte — limonadă sau ceai ?

S-a adus cafeaua. *Bei-baba* se încruntă :

— Saim-bei, nu în dosarul acela trebuia pusă hîrtia. De cîte ori ţi-am spus că astea trebuie puse în dosarul „K".

— Voi face aşa cum spui, *bei-baba*, răspunse Saim-bei.

Bei-baba, şezînd în fotoliu, trase din ţigară şi sorbi o gură de cafea.

O DUC BINE CU TOȚII

Știați că există și oameni de categoria a doua? Cea mai mare parte a vieții mele am trăit-o printre asemenea oameni, așa că îi cunosc foarte bine. Ca să-i recunoști e în același timp și foarte greu și foarte simplu. E foarte simplu pentru că după înfățișare ei seamănă mai mult sau mai puțin unul cu altul. Intrați o dată în clasa a doua într-un vapor care face cursa pînă la insulele Prinkipo, pînă la Kadîköy, sau navighează pe Bosfor. Oamenii pe care îi observ în vapoare, în clasa a doua, sînt parcă mereu aceiași. Oricînd intru în clasa a doua văd tot oameni de categoria a doua, aceiași ca acum treizeci de ani. Pe băncile fără speteze de lîngă perete stau aceiași bătrîni știrbi, aceiași bărbați de vîrstă mijlocie, cu obrajii năpădiți de barbă, aceiași tineri prematur îmbătrîniți, și femeile sînt aceleași, și copiii. Nu s-au schimbat nici materialele din care e cusută îmbrăcămintea lor decolorată, nici ciorapii lor cîrpiți peste tot. Asta încă nu e tot: nu s-au schimbat de fel dialogul lor, cuvintele, glumele.

Acum eu locuiesc în Erenköy. De obicei, pe înserate, mă urc în autobuzul în care se află pasagerii sosiți cu vaporul de ora nouă. E ultimul care merge spre suburbie. Obișnuit, vehiculul e plin pînă la refuz de oameni de categoria a doua. Și cînd, în lumina slabă a autobuzului, mă uit la obrajii acestor oameni, mi se pare că m-am urcat printre călătorii clasei a doua într-un vapor care merge spre insule.

Autobuzul n-are locuri de clasa întîi şi altele de a doua. De aceea, călătorii clasei întîi se folosesc de *dolmuş*[1]. Se întîmplă, însă, cîteodată să folosească şi ei autobuzul, călătorind, deci, cu pasagerii de clasa a doua. Ieri seară am văzut pe unul dintre aceştia în autobuzul de ora nouă. S-a urcat printre ultimii, aşa că a fost nevoit să stea în picioare. Era înalt, atît de înalt încît aveai impresia că acu-acu se loveşte cu capul de plafonul autobuzului. Era un bărbat solid. Cu mîna dreaptă — masivă — se încleştase de o curea ce atîrna din plafon. Era îmbrăcat într-un palton gros, bleumarin-închis. În cap purta o pălărie de fetru fin. La chip semăna mult cu Mussolini. Figură pătrată, frunte lată şi fălci şi mai late. Nu se simţea, printre oamenii aceia de categoria a doua, în apele sale. Avea bilet pînă la capătul liniei. În clipa în care autobuzul se pregătea să plece, se mai urcă un pasager. Ciudat, ceea ce am observat la el, din capul locului, erau galoşii. Purta nişte ochelari rupţi ; prinşi de urechea stîngă cu o sfoară. Pe mîneca paltonului său jerpelit se lăfăia un petic cît toate zilele. Era clar că individul aparţinea clasei a doua. El şi bărbatul elegant, care se urcase mai înainte, stăteau unul în faţa celuilalt.

Omul cu ochelari îl salută :

— Bună seara !

Bărbatul cel solid i-a răspuns „Bună seara" şi s-a întors cu spatele. Era limpede că nu dorea să intre în discuţie.

Iar pe celălalt îl mînca parcă pe limbă :

— Cum o duci, Geafer-bei ? întrebă el.

Fără să se întoarcă, bărbatul elegant îi răspunse scurt :

— Bine.

Dar celălalt avea chef de vorbă. Probabil că dorea să dea de înţeles celorlalţi pasageri că se cunoaşte cu domnul cel elegant. Pe deasupra, stînd de vorbă cu un asemenea personaj, creştea şi el în ochii celorlalţi. Aşa că omul continuă :

— Ce mai e nou ?

---

[1] Taxi pe rută fixă.

Domnul solid încercă să înainteze, dar era aglomerație mare. Văzînd că nu se poate mișca, răspunse :

— Nimic !...

Nu voia omul să vorbească și pace ! Nu voia pentru ca lumea să nu înțeleagă că făcuse și el parte cîndva din categoria a doua. O fi ghicit, oare, tipul cu ochelari pricina tăcerii celuilalt și continua cu întrebările numai din dorința de a-l necăji pe grăsun, sau avea, pur și simplu, poftă de vorbă ? Care-i adevărul — asta, vedeți, n-am cum să știu.

— Cum îți merg treburile, Geafer-bei ?

Geafer-bei se înfurie :

— Și treburile îmi merg bine !

— Oh, oh ! Să dea Dumnezeu să-ți meargă tot' în plin ! Dar copiii ce-ți fac ?

— Bine !

— Bravo ! Să-ți trăiască !

Autobuzul porni. Toți cei care se aflau în picioare și-au pierdut pentru o clipă echilibrul. Folosindu-se de acest prilej, grăsunul făcu un pas înainte. Acum, între cei doi, se găsea un al treilea pasager.

Tipul cu ochelari se adresă acestuia :

— Domnule, n-ați fi de acord să schimbați locul cu mine ? Vreau să mai vorbesc cu amicul meu.

Cei doi schimbară locurile, și din nou tipul cu ochelari se afla alături de grăsun.

— Ce mai e nou, Geafer-bei ?

Geafer-bei răspunse atît de răstit, încît să-i taie pofta individului de a se mai agăța de el :

— Ce e nou ? E bine, frate !

— Mă bucur, sincer mă bucur !

Tăcu vreo două minute, pe urmă din nou îl întrebă :

— Dar ce noutăți mai ai, Geafer-bei ?

Geafer-bei, de astă dată, nu scoase nici un cuvînt. Acesta repetă întrebarea. El tăcu din nou, prefăcîndu-se că n-a auzit. Neprimind nici un răspuns, tipul cu ochelari îl bătu pe grăsun pe umăr. Acesta întoarse capul supărat :

— Ce dorești ?

— V-am întrebat ce noutăți mai sînt ?

— Toate-s bune, frate!
— Să te audă Dumnezeu! Dar Ahmed-bei ce face?
— O duce bine!
— Dar lepra aia de om, căruia toţi îi zic „stăpîne“, cum o duce? Şi el o duce bine?
— Şi el o duce bine!
— Foarte bine, minunat! Las' s-o ducă toţi bine!
Au trecut în răstimp trei staţii de la Kadîköy. Tipul cu ochelari se mai gîndeşte, caută în minte pe cineva de care încă nu s-a interesat cum o duce şi, realizîndu-şi dorinţa, întreabă imediat:
— Ascultă, Geafer-bei, aveaţi un vecin Nagi sau Negat. Cum o duce?
— Bine!
Ca să scape de tipul cu ochelari, Geafer-bei se strecoară înainte, pe urmele celor care coboară. Dar tipul cu ochelari nu-l slăbeşte de loc.
— Mai aveţi un vecin. Numele i l-am uitat. Acela căruia îi plăcea să pescuiască!
— Şi el o duce bine!
— Dar soţia şi ceilalţi ai casei?
— Toţi sînt bine.
— Dintre vecinii dumneavoastră...
— Toţi vecinii o duc bine! Toţi!
— Oh, oh! Las' să le fie bine! Dar ăsta? Na, că pe limbă îmi stă... Cum îi zice?
— Şi el o duce bine, frate. Ţi-am mai spus doar: „bine“. Toţi o duc bine!
Tipul cu ochelari continua să-şi amintească de cunoscuţi comuni şi să întrebe: Cum o duce ăsta? Dar ăla?... Celălalt, scos cu totul din fire, îi răspundea strigînd de-a binelea, de parcă l-ar fi înjurat: „Bine“. Am căzut pe gînduri. La urma urmei, ce urmăreşte tipul cu ochelari? E supărat că la toate întrebările i se răspunde „Bine“? Poate că, dacă Geafer-bei i-ar răspunde la una din întrebări: „N-o duce bine, o duce foarte rău“, tipul cu ochelari s-ar fi liniştit şi ar fi încetat să mai pună întrebări? Probabil că e un om rău. Nu se linişteşte pînă nu aude ceva rău despre un om. Dar poate că nu e aşa. Poate aşteaptă ca

acest domn solid şi bine îmbrăcat, vechiul său prieten, să-l întrebe la rîndul lui „Dar tu cum o duci ?“

El vrea probabil să fie considerat ca un om. Şi dacă Geafer-bei l-ar întreba : „Cum o duci ?“, tipul cu ochelari s-ar bucura, ar răspunde „Slavă Domnului, bine !“ şi şi-ar vedea de treabă. Sau poate că are vreun necaz pe care simte nevoia să-l destăinuiască şi altuia ? Iar omul ăsta nu-l întreabă nimic. Dacă ar spune şi el cum o duce, s-ar linişti.

— Geafer-bei, dar contabilul dumneavoastră ?...

— Bine, doar ţi-am spus : toţi o duc bine. Toţi, înţelege odată !

Tipul cu ochelari se mai gîndeşte puţin, pe urmă iar îşi aminteşte de cineva.

— Dar ăsta... cum îi zice ?

— O duce bine !

— Dar ăla care...

— O duce bine !

— Dar femeia aceea care s-a făcut dactilografă ?

— Bine, bine ! Şi dactilografei, şi tuturor le merge bine.

Domnul solid cu palton nou, tot încercînd să scape de acest tip sîcîitor, a înaintat pînă a ajuns aproape de şofer. S-a oprit lîngă uşă şi s-a lipit de ea. Mai departe nu avea unde înainta.

Tipul cu ochelari, lipăind din galoşi, se ţinu tot timpul după el.

— Da' una Fatma, care spăla cu ziua, aia cum o mai duce ?

— Bine !

Mă aşteptam ca omul cu ochelari să întrebe, în cele din urmă : „Dar eu ?“. Şi iată-l începînd din nou :

— În ultima vreme am fost cam bolnav, Geafer-bei. Am slăbit, ce zici ? Arăt prost, nu ?

— Arăţi bine, foarte bine !

Pînă la ultima staţie, unde merge Geafer-bei, n-o să reziste. Va exploda ca o bombă.

— Avea patronul un şofer...

Geafer-bei tace. Tipul cu ochelari îi dă zor mereu :

— Am întrebat de şofer. El...

— E bine !

— Dar meşterul Kiazim ?
— Şi el e bine. Toţi sînt bine !
— Mai era un grădinar *laz*[1]...
— E bine. Doar ţi-am spus, pentru numele lui Dumnezeu, toţi o duc bine.
Taxatorul anunţă staţia următoare. Autobuzul se opri. Se deschiseră uşile.
— Mai era o croitoreasă, Melahat-hanîm...
Nu reuşi să termine fraza că Geafer-bei sări din maşină. Tipul cu ochelari strigă în urma lui :
— Dar Melahat-hanîm ?
— E bine !
— Dar soţul ei ?
— Şi soţul, şi soţia, şi copiii o duc bine ! Tuturor, auzi, cap de lemn ce eşti, tuturor le merge bine. Tuturor, lepră, le merge bine !
Şi Geafer-bei se pierdu în întuneric strigînd : „Tuturor, lepră, le merge bine !"
Autobuzul nostru îşi continua drumul. Insul cu ochelari vorbea de unul singur, dar călătorii îl auzeau.
— Cică le merge bine tuturor ! Minte, scîrnăvia, pe cuvîntul meu de onoare că minte ! Cum e cu putinţă ca în ziua de azi să le meargă tuturor bine ? Doar n-or fi intrat cu toţii în acelaşi partid ?
Pe urmă rîse înfundat :
— La ora asta n-o să găsească nici *dolmuş*, nici taxi, nici autobuz. Nu-i nimic, lasă-l să meargă pe jos pînă la Icerenköy, poate îşi bagă minţile în cap !... Cărpănosul naibii !... Are o grămadă de bani şi nu ia un taxi din Kaldîköy. Bine că s-a urcat tocmai în autobuzul ăsta. Ştiu că l-am fiert, porcu' dracului !

---

[1] Naţionalitate în Turcia.

CADOURI

De mai bine de trei ani, prietenul meu Dogan n-are nici o slujbă. În pofida faptului că nu lucrează nimic, el trăieşte mai bine ca înainte, ba, s-ar zice că huzureşte, pur şi simplu. Să fi fost burlac, situaţia asta nu mi-ar fi stîrnit mirare. Dar Dogan e familist, are patru suflete în grija lui şi cu toţii duc o existenţă cît se poate de bună.

Cu trei ani în urmă, m-a rugat să-l împrumut cu o mie de lire. N-au trecut decît patru zile, şi omul mi-a restituit banii.

Ştiam că Dogan nici nu lucrează, nici vreo moştenire n-a primit.

— Mi-e penibil să te întreb, i-am zis eu alaltăieri, însă tu, Dogan, îmi eşti prieten vechi, n-am de ce să mă feresc. Spune-mi, totuşi, cu ce te ocupi, cum cîştigi banii ?

Dogan începu să rîdă :

— Nu-mi complic viaţa muncind. Cînd eram funcţionar cîştigam 250 de lire, doar tu ştii. Trăiam într-o sărăcie lucie. Acum nu mai sînt funcţionar şi cîştig, slavă Domnului, destul de bine. Totul fără nici un pic de efort. Ba pe deasupra mai pun şi bani de-o parte.

Îmi veni în minte un lucru îngrozitor. Dar Dogan era totuşi cel mai vechi prieten al meu, aşa că i-am zis :

— Fii atent, Dogan, păzeşte-te... !

— Nu-u-u, răspunse el. Nu fac nimic în afara legii, fii fără grijă. Totul e legal.

— Bine, dar cu ce te ocupi ?

— Să-ţi spun despre ce e vorba : în fiecare zi apar noi şi noi sfere de activitate. Oamenii scot banii chiar şi din aer. Am găsit şi eu un izvor de venituri.

Văzînd că sînt atît de curios să aflu cum cîştigă banii, mi-a propus :

— Hai la mine acasă şi ai să vezi.

O cameră întreagă din apartamentul lui Dogan era tixită cu lămpi de masă, bibelouri, rame, vaze, glastre, albume scumpe, portmoneuri de piele, abajururi şi alte asemenea obiecte.

— Ce-i asta, Dogan ? Te pomeneşti că i-ai pus pe ai tăi să confecţioneze toate astea, iar tu le vinzi !

Dar obiectele din faţa mea nu arătau de loc a fi confecţionate de mînă. Drept răspuns la întrebarea mea, Dogan îmi arătă un anunţ în ziar.

— Citeşte-l. „Începînd de astăzi, agenţia noastră din Okameidanî este la dispoziţia dumneavoastră. Celor care vor depune în contul lor personal, la filiala băncii noastre, cel puţin o sută de lire, li se va înmîna cîte un cadou preţios. Afară de aceasta... etc., etc. Banca Cutare."

Am citit anunţul şi l-am întrebat cu uimire :

— Şi ce-i cu asta ?

Dogan, privindu-şi ceasul, mi-a spus :

— Hai să luăm o maşină pînă în piaţa Okameidanî. Acolo o să-ţi dai imediat seama de unde scot eu bani !

Am ajuns la filiala băncii, care îşi începea în ziua aceea activitatea.

Am dat acolo de mulţi invitaţi. Încăperea era plină de flori. Bufetul era bogat : prăjituri, limonadă, tartine grozave, siropuri. Dogan zise :

— Mănîncă, frate, nu te sfii !

Am mîncat pe săturate, dar Dogan stăruia mereu :

— Zău, mă supăr dacă nu iei şi castane cu zahăr. Sînt minunate !

— Nu mai pot mînca, Dogan.

— Atunci mai bea un sirop de vişine. Sau poate vrei mai bine unul de mere.

— Crede-mă, nu mai pot. Am să plesnesc.

— Nu-i nimic. Încearcă şi bomboanele astea cu lichior. Sînt foarte gustoase.

— Tu mă inviţi de parcă ai fi la tine acasă.

— Dacă am fi fost la mine acasă, fii sigur că nu te-aş fi tratat aşa ! Dar asta-i fleac. La festivităţile prilejuite de deschiderea unor bănci am cununat pînă acum cinci sau şase fete fără zestre.

— Nu exagera !

— Zău, nu te mint. Pe toţi invitaţii la nuntă i-am adus la inaugurarea băncii. Toţi au mîncat şi au băut bine, iar eu am pus tinerilor verighetele în deget. Acolo — flori, pregătite de cu vreme, cîte vrei ! Am şi fotografiat tinerele perechi — între flori, fireşte ! Şi toate au mers ca pe roate. Îţi dai seama pe cîţi oameni nevoiaşi i-am făcut fericiţi ! Încearcă să faci o nuntă. Fără două mii de lire nu o scoţi la capăt. Uite-aşa, frăţioare. Se împlinesc trei ani de cînd n-am mai intrat într-un restaurant. În fiecare zi se deschid cel puţin două filiale bancare. La aceste ceremonii mănînc pe săturate. Uneori mi-aduc familia, şi-mi hrănesc în felul acesta şi nevasta, şi copiii. Ne săturăm aşa de bine încît seara nu ne mai trebuie nimic. Alteori îmi invit şi prietenii.

— Bine, Dogan, dar nu-ţi zice nimeni nimic ?

— Cum să-mi zică ? Doar sînt clientul tuturor acestor bănci !

— Spune-mi, totuşi, cum cîştigi tu banii ?

— Ai răbdare, nu te grăbi. Cremă nu vrei ?

— Mulţumesc !

După ce a mîncat zdravăn, Dogan m-a dus într-un colţ al salonului :

— Priveşte ! spuse el.

Am privit. În faţa mea se găseau o mulţime de lucruri asemănătoare cu cele pe care le văzusem în casa lui Dogan : abajururi, stilouri, bibelouri, baticuri. Toate aceste obiecte erau făcute cadou celor care depuneau la agenţie cel puţin o sută de lire.

Dogan a scos din buzunar şaptesprezece mii de lire.

— Mîine se deschide altă filială, spuse el. Zece mii le ţin pentru ea.

A depus la bancă şapte mii de lire şi, primind pentru fiecare sută de lire cîte un cadou, a ales şaptezeci de obiecte diferite.

— Gata ! Să mergem !

— Stai puţin ! Totuşi, nu pricep, am zis eu.

El începu să calculeze preţul cadourilor.

— Vaza — zece lire.

— Da de unde ! am zis. Nici cu douăzeci nu o cumperi.

— Hm, asta cînd o cumperi, însă cînd o vinzi — o dai mai ieftin. În plus, cînd vînd, nu-mi place să mă tîrguiesc. Baticurile astea două a cincisprezece lire bucata — treizeci de lire. Iar portmoneurile, să zicem, două lire şi jumătate bucata — şapte lire jumătate.

Dogan continuă să calculeze preţurile obiectelor.

— Cîştig curat 280 de lire. De dimineaţă am fost la deschiderea altei agenţii. Acolo am cîştigat 130 de lire. Deci în total am cîştigat astăzi 410 lire. Asta-i puţin. Uneori cîştig şase-şapte sute de lire pe zi.

— Să presupunem că vinzi toate aceste cadouri, dar de unde iei şapte-opt mii de lire ca să depui la fiecare agenţie bancară care se deschide ?

— N-ai nevoie de atîţia bani ! Eu am douăzeci de mii de lire. Depun banii la bancă, şi după trei zile mă duc şi îi scot. Iar banii obţinuţi din vînzarea cadourilor îmi rămîn cîştig curat. Pe urmă, banii scoşi de la o bancă îi depun la altă bancă.

— E simplu de tot.

— Nu, frăţioare, nu e simplu. Se întîmplă să se deschidă deodată trei-patru filiale bancare şi nu pot ajunge la toate.

— Bine, dar dacă toţi ar proceda la fel cu tine, băncile astea ar da faliment.

— Nici vorbă de aşa ceva... Doar nu scot toţi banii. Sînt un om simţit. Le mai las cîte o liră. Iată, de exemplu această bancă are în Istanbul treizeci de filiale. La fiecare filială am cîte o liră în contul meu. Punînd în circuit toţi aceşti bani, filialele respective cîştigă şi ele. Totul e să te pricepi a introduce banii în circuit. Acum am să duc toate aceste obiecte la

Capalî Cearşî[1] şi am să le vînd. Trebuie să scap de ele cît mai repede.

Cînd am coborît din taxi, aparatul de radio transmitea reclama unei bănci :

„Mîine deschidem o nouă agenţie la Karageaahmed. Fiecăruia care depune o sută de lire i se vor înmîna cadouri preţioase. Banca Trînk, Banca Trînk, Banca Trînk."

[1] Piaţă în Istanbul.

VINE INSPECTORUL

Instituţia noastră are douăzeci şi nouă de funcţionari, în afară de vreo douăzeci de persoane care împlinesc diferite alte sarcini.

Fără îndoială că aţi auzit de expresia : „a ieşi la pensie cu salariul întreg".

Ei bine, noi cu toţii facem parte din această categorie a celor ieşiţi la pensie cu salariul întreg. Nu cumva să vă închipuiţi că avem chiulangii printre noi. Nu, toţi venim regulat la serviciu. Întrebarea, însă, e : lucrăm noi, oare, ceva ?

Iată, eu, de pildă, sînt în instituţia asta de nouă ani, dar nu izbutesc să-mi amintesc de vreo treabă ca lumea pe care s-o fi făcut cîndva. Probabil că instituţia superioară a uitat de noi. Existăm, nu existăm — nu se ştie. Se prea poate că au fost timpuri cînd şi în instituţia noastră se mai făcea cîte ceva. Poate veneau şi la noi cetăţeni cu diferite probleme. Pe urmă, cine ştie ce s-a întîmplat că ăi de sus ne-au uitat cu totul ? Ne-au uitat şi cei de jos. Desigur că, pe vremuri, instanţele superioare ne mai ordonau cîte ceva, ne întrebau de una, de alta. A venit însă şi ziua în care instituţia, condusă de un director comod ca nimeni altul, n-a mai acordat nici o atenţie ordinului venit de sus. Şi astfel autorităţile superioare s-au plictisit să se mai adreseze instituţiei noastre. Nu mai voiau să ştie de existenţa noastră, de parcă am fi pierit cu desăvîrşire. Dar să se desfiinţeze instituţia — de aşa ceva nici pomeneală ! Şi, cînd stai să te gîndeşti, cum ar

fi cu putinţă să închizi ditai instituţie numai pentru că nu dă urmare ordinelor primite ?

Anii îndelungaţi de slujbă mi-au deschis ochii asupra unui adevăr : cu cît un funcţionar munceşte mai mult, cu atît i se dau sarcini mai multe. În dorinţa de a-şi usura povara, săracul de el îşi dă toată silinţa. Iată însă că alte şi alte sarcini îi sînt puse în cîrcă. Şi, dimpotrivă, cu cît eşti mai leneş, cu cît eşti mai nepăsător, cu atît ţi se dă mai puţin de lucru. „Are cap tare, nu e capabil de nimic !" Slujbaşul sîrguincios, încărcat peste măsură pe motiv că este capabil, face, fireşte, şi greşeli. Iar asta îi aduce mustrări, admonestări. Si, muncind neîncetat, îl paşte pericolul de a greşi mai des şi de a fi luat în răspăr. Funcţionarul care nu face nimic nu face nici greşeli. Deci este ferit de orice fel de belea.

Acelaşi lucru se poate spune şi despre instituţii. Iată, de pildă, să presupunem că sînt două instituţii : un serviciu veterinar şi un birou al contractelor imobiliare. Biroul lucrează din plin, iar serviciul veterinar, dimpotrivă, nu face nimic.

Ei şi, o să înceteze, oare, în ţară asistenţa veterinară numai pentru că o instituţie oarecare nu-şi vede de treabă ? Vă rog să mă credeţi că atribuţiile serviciului veterinar vor fi trecute sîrguinciosului birou al contractelor imobiliare.

Cine ştie care direcţie vrednică s-o fi ocupînd şi cu treburile noastre ? Sau poate nu lucrează nimeni pentru noi, pentru simplul motiv că nu avem nimic de făcut ?

Dă-i, Doamne, sănătate directorului care a ajutat instanţele superioare să uite de existenţa noastră !

— Asta-i bine, însă nu cumva uită instanţele superioare să vă plătească salariul ?

— Nu-u-u ! Noi n-am tărăgănat lucrurile niciodată cînd a fost vorba de salarii. Dacă ne-am fi lipsit vreo lună-două de salarii, poate că ne-ar fi uitat. Însă noi în fiecare lună ne încasăm salariul. Contabilul face statele, iar noi semnăm. Casierul primeşte de la Administraţia financiară banii noştri şi ni-i împarte. De fapt, a pune semnătura pe statele de salarii este munca

cea mai grea în instituţia noastră. Dacă n-ar fi fost această obligaţie, se putea considera că primim într-adevăr salariu degeaba.

Şi ştiţi dumneavoastră ce gînduri îmi trec prin cap cînd chibzuiesc la instituţia în care lucrez de nouă ani? Ar fi interesant de ştiut, mă gîndesc, dacă instanţele superioare nu ne-ar fi uitat de tot, ar fi mers, oare, treburile mai bine sau nu? Apoi, dimpotrivă, mă întreb: oare s-ar schimba ceva dacă şi alte cîteva instituţii, una cîte una, s-ar face uitate ca şi noi? Sau totul ar rămîne ca pînă acum? Poate că ar fi mai bine, cine ştie! Tare sînt curios să ştiu!

Dar viaţa asta a noastră atît de lipsită de griji a luat şi ea sfîrşit îndată ce în locul directorului ieşit la pensie a venit Saffet-bei. Nici pînă azi nu mi-am putut lămuri un lucru: cum de au izbutit sferele superioare să afle că directorul nostru a ieşit la pensie şi, locul fiind liber, să numească unul nou? Eram convins că instituţia noastră va fi lichidată prin scoaterea noastră, unul cîte unul, la pensie. După ce vom fi scoşi la pensie — nimeni nu ne va mai înlocui. În felul acesta, credeam eu, o dată cu ultimul slujbaş ieşit la pensie, instituţia noastră îşi va lua locul cuvenit în istorie. Da' — precum se vede — cei de sus nu ne-au uitat chiar cu totul, dovadă că ne-a venit un nou director.

Saffet-bei, chiar din prima zi, a luat-o tare de tot. În primul rînd a tras cîte o săpuneală grădinarului, portarului, curierului şi paznicului.

Venind la ora nouă dimineaţa, n-a găsit pe nimeni. Gîndiţi-vă, vă rog: nouă dimineaţa... Cine vine la slujbă la ora asta? Şi chiar dacă vii, ce-ai putea face? Dacă am fi avut ce face, vă asigur că am fi venit nu la ora nouă, ci chiar la opt.

Directorul a venit deci la ora nouă. Uşa era încuiată. A rămas acolo. Pe la zece a venit paznicul Mustafa şi, tocmai cînd descuia uşa, directorul l-a întrebat:

— Tu cine eşti?

Trebuie să vă spun că în instituţia noastră domneşte o democraţie deplină. La noi nu se face diferenţă între director, funcţionar sau paznic. Mustafa a rămas trăs-

nit. Apoi, ca un om care de mulţi ani nu văzuse în instituţie şi în vecinătate figuri necunoscute, i-a pus, la rîndu-i, exact aceeaşi întrebare :

— Dar tu cine eşti ?

— Cu ce te ocupi tu aici ? ridică directorul vocea.

— Asta-i treaba mea. Dar tu ce faci aici ? şi paznicul, văzînd că un străin, poate chiar un spion, dă tîrcoale instituţiei noastre, hotărî să-l ducă la poliţie. Noroc că directorul se grăbi să-i spună paznicului :

— Sînt noul director al instituţiei.

— Iar eu sînt de paisprezece ani paznicul acestei instituţii, fiţi binevenit, i-a răspuns Mustafa.

— În afară de tine nu e nimeni aici ?

— Cum să nu fie ?

După cum am aflat mai tîrziu de la paznic, Saffet-bei i-a mai pus următoarea întrebare :

— Acum e ceasul zece, şi instituţia e încă închisă. Dacă ar veni funcţionarii cum ar putea intra ?

— Fiecare are cheia de la intrare. Cine vine primul, acela deschide. Nu vă neliniştiţi, încă astăzi voi comanda o cheie şi pentru dumneavoastră.

Cînd am venit la serviciu, peste tot domnea o linişte de cavou.

— Ce e cu voi, ce se întîmplă aici ? mi-am întrebat colegii.

— Ne-au trimis pe cap un director nesuferit, mi-au răspuns ei.

N-am apucat să schimb cîteva fraze cu colegii, că în încăpere intră Mustafa şi-mi zice :

— Vă cheamă directorul.

M-am îndreptat spre cabinetul lui.

În faţa mea apăru un om tare încruntat ; şedea sprijinindu-se cu coatele de cristalul care acoperea biroul.

— Bine-aţi venit ! am zis eu, întinzîndu-i mîna.

O clipă a stat pe gînduri : ce să facă, să-mi răspundă sau nu ? Dar pînă la urmă mi-a strîns mîna.

— Dumneavoastră cu ce vă ocupaţi ? mă întrebă el.

— Cine ? eu ?

— Da, dumneavoastră.

— Sînt salariat !

— Dar cu ce anume vă ocupaţi ?
Auziţi ce întrebare !
— Sînt funcţionar în această instituţie.
— Asta am înţeles, domnule, însă ce fel de funcţionar ? Cu ce chestiuni vă ocupaţi ?
— La noi, zău, între colegi, nu există chestii din astea. De aceea...
— La ce oră veniţi la serviciu ?
— Asta nu se poate şti. În orice caz, pînă în prînz sînt aici.
— Oare nu aveţi obligaţia să veniţi la ora nouă ?
— Păi, dacă n-avem de lucru ! Ce să fac dacă vin la nouă ?
— Dacă-i aşa, staţi acasă, nu mai veniţi de loc !
— Vai de mine, domnule director, dar poate oare omul să stea de dimineaţă pînă seara acasă şi să suporte ţipetele soţiei şi gălăgia copiilor ? O să mai treacă puţin timp şi vă veţi convinge singur că nu e posibil să stai acasă ziulica întreagă. Vă veţi simţi şi dumneavoastră silit să veniţi la serviciu.

Directorul nu m-a invitat să iau loc, iar eu, ca să nu se simtă prost de lipsa-i de politeţe, m-am instalat cu de la mine putere într-un fotoliu. Am scos din buzunar un pachet de ţigări, l-am deschis şi l-am întins directorului.

Dar directorul mi-a zis :
— Puteţi pleca.

Ce om nesuferit ! Mi-am pus ţigările în buzunar şi am ieşit.

Saffet-bei nu ne lăsa de loc în pace. La început a introdus condica de prezenţă. Fiecare trebuia să vină la serviciu pînă la ora nouă, şi nimeni nu avea voie să plece înainte de cinci. La începutul şi sfîrşitul zilei de muncă trebuia să semnăm în condică. Astfel, el intenţiona să afle cine e la serviciu, cine a venit la timp, cine a plecat înainte. Însă condica lui Saffet-bei n-a fost de nici un folos : nimeni n-a vrut să semneze.

— Curăţaţi tavanul de păianjeni ! Spălaţi geamurile ! Măturaţi scările ! se auzea glasul furios al directorului. El striga, el auzea. Nimeni nu acorda vreo atenţie ordinelor sale.

— Întocmiţi lista lucrărilor ce le aveţi în evidenţă! Asta ce mai e? Fiecare funcţionar trebuie să facă un dosar şi să mi-l prezinte!

— Dosar? Ehe, cine ştie de cînd n-am mai pus mîna pe un dosar? În dulapul cu dosare praful era de un deget.

În fiecare zi directorul venea cu cîte o trăsnaie.

— Vom introduce condica de înregistrare a documentelor! Vom ţine la zi o condică de control al rezolvărilor.

Auzi! Ce fel de condici? Doar noi nu primim nici un fel de documente? Ce să înregistrăm?

În fiecare zi mai scornea cîte ceva. Să fie sănătos! Oricum, nimeni nu-i dădea vreo atenţie. El cu ale lui, noi cu ale noastre. Într-o zi, colegii mi-au zis:

— Du-te şi vorbeşte cu el. Explică-i omului situaţia.

M-am dus.

— Domnule director, i-am zis. Degeaba vă chinuiţi. Instituţia noastră nu e la fel cu celelalte. Aici n-avem ce lucra. De ce să ne facem singuri de lucru?

— Salariu primiţi? întrebă el.

— Da, desigur.

— Pentru ce?

— Sîntem funcţionari de stat, cum să nu primim salariu? Doar n-o să slujim statul pe gratis?

— Dacă-i aşa, vedeţi-vă de lucru!

— Avem noi oare de lucru şi nu vrem să lucrăm? Instituţia noastră a fost uitată de toţi. Nimeni nu ştie că mai existăm.

Directorul se înfurie. Începu să strige, să dea din mîini:

— Eu vreau să munciţi! Lasă că vă pun eu la punct!

O să ne pună la punct! Dacă n-o da el pe de lături.

— O să-ţi scriu în dosarul personal că...

— Să scrie!

— Mă voi plînge...!

Poate să plîngă cît vrea.

Tot ce făcea era de prisos. Cu noi n-ajungea la nici un rezultat. Păianjenii au rămas la locul lor pe tavan,

praful din şi de pe dulapuri la fel. Ca şi înainte, nimeni nu respecta orele de serviciu, iar de semnat în condică — nici pomeneală ! Am mers pînă acolo încît i-am trimis şi vorbă :

„Nu te ţine de noi. Stai liniştit acolo unde te-au pus. Ce, te supără liniştea de aici ? Dacă nu ne laşi în pace, ne unim cu toţii şi te reclamăm."

— Faceţi ce vreţi. De acum nu mă mai amestec, s-a predat pînă la urmă Saffet-bei.

A reînceput viaţa tihnită dinainte. Aveam director, sau nu ? Nimeni nu-şi mai dădea seama. E adevărat că directorul nostru venea în fiecare dimineaţă la ora nouă, iar la cinci fix pleca. De dimineaţă pînă seara şedea acolo în cabinet. Dar ce făcea acolo ? Nimeni nu ştia.

Într-o bună zi, factorul a adus un plic oficial de culoare galbenă. Ia te uită ! De unde a mai ieşit şi asta ? Ne-am pierdut cu toţii capul, nu ştiam pur şi simplu ce să facem. Ne-am adunat în jurul plicului. Fiecare îşi îndemna colegul : „Deschide-l tu !" însă nimeni nu îndrăznea.

Muhsin se adresă lui Hüsamettin :

— Hai, deschide tu plicul !

Hüsamettin se supără :

— De ce numaidecît eu ? Tu nu poţi ?

— Doar tu răspunzi de corespondenţă !

— Cine a spus asta ?

Avea dreptate. Am luat plicul şi am zis :

— Ce ne trebuie nouă bătaie de cap ? De ce să ne luăm asemenea răspundere pe cap ? Să-l deschidă directorul.

Am plecat cu toţii la director.

— Aveţi o scrisoare, domnule director, am zis eu.

— Nu e scrisoare, sări Hüsamettin. E ceva oficial, adresat instituţiei.

— Neapărat vrei să te arăţi deştept, i-am şoptit la ureche. Parcă eu nu ştiu ce e o scrisoare ? Dar m-am gîndit că, dacă nu spuneam aşa, directorul nu ar fi vrut să deschidă plicul, ni-l restituia nouă.

Saffet-bei, cu un cuţit de tăiat hîrtie, a desfăcut plicul şi l-a deschis sub privirile noastre uimite. Ce

dracu o fi acolo ? Eram atît de emoţionaţi, încît nu ne-am fi mirat de loc dacă din plic ar fi sărit un iepure sau ar fi zburat un porumbel. Cui i-o fi trecut prin cap să trimită un document instituţiei noastre ? În sfîrşit, directorul a scos documentul din plic, l-a citit şi ne-a zis :

— Instituţia noastră a fost afiliată circumscripţiei de inspecţie numărul trei. În cursul lunii aprilie vor controla activitatea noastră.

— Vai de capul nostru ! oftă unul.

— Control ? Va veni inspectorul ? se nelinişti altul.

— Ne-am ars deci ?

— Ce ne facem, fraţilor ?

Directorul s-a dovedit om cu sînge rece :

— Dar ce, inspectorul e Dumnezeu ? Ce poate să ne facă ?

— Doamne, Saffet-bei, cum vorbiţi aşa ? Poate n-aţi văzut niciodată un inspector. O dată a venit la noi unul, la instituţia unde lucram mai înainte...

— Doar nu-i Azrail... N-o să ne omoare !

— Dacă ar face aşa, tot ar fi bine ! Dar poate să ne trimită pe fiecare în alte locuri.

— Şi tocmai acum ! Tocmai cînd aştept avansarea „la vechime".

— Dacă mă mută, s-a zis cu mine !

— Cu inspectorii ăştia nu-i de glumit ! Cît ai zice peşte — te-au şi scos la pensie !

— Da' v-aţi uitat la director ? Nici că-i pasă de inspectori ! Ne spune mereu acelaşi lucru : „Şi ce dacă-i inspector ? Să fie sănătos ! Nu vă faceţi griji de pomană ! N-o să ne facă nimic !"

Acum toţi povestesc ce au păţit de pe urma vreunui inspector, sau de ce sînt în stare aceştia.

— La instituţia unde lucram pe vremuri, venise unul. Şi, imaginaţi-vă, i-a făcut vînt unui coleg, tocmai într-un fund de provincie, numai pentru că l-a găsit pregătindu-şi o cafea.

— N-au nici un pic de milă inspectorii ăştia. A venit o dată şi la noi...

Orice am fi spus, oricîte am fi povestit, directorului nostru nici că-i păsa. Ce era de făcut decît să ne pu-

nem noi înşine pe treabă ? Ne-am suflecat mînecile şi am început curăţenia. Aoleu, ce murdărie. Am cărat căruţe întregi cu gunoi. Praful depus în straturi pe dulapuri era atît de gros, încît mulţi care veniseră cu treburi pe la noi nu se putuseră abţine de a scrie cîte ceva cu degetul. Unii şi-au pus semnătura, alţii au scris „amintiri".

Un om de serviciu, văzînd pe dulapul cu articole de cancelarie însemnarea : „Şaban, fiul lui Hîdîr, născut în 1330 [1], în satul Bulungiac, judeţul Sivas" nu vroia de loc să o şteargă.

— E o amintire de la un vechi prieten, să n-o ştergeţi ! ne ruga el.

Cui îi păsa acum de amintiri ? Vine ditai inspector, nu glumă. Dacă este vorba de amintiri, apoi instituţia noastră e un adevărat muzeu. Pe ziduri, peste tot, numai inscripţii... Am şters praful, am cărat gunoiul, am zugrăvit. Cu forţe comune am vopsit lemnăria. Unul îl învinuia pe celălalt că nu păstrează curăţenia. Instituţia noastră devenise acum de nerecunoscut. Totul strălucea. Bine că am făcut curăţenie. A venit, cică, inspectorul în plasa vecină. A pus mîna pe o maşină de scris şi a întrebat : „De cîţi ani stă praful ăsta aici ?" Apoi, pe loc, a trîntit un raport, şi astfel a anulat avansarea funcţionarului în cauză.

Grădinarul nostru se muncea de zor să scoată toate legumele din grădină, să le înlocuiască cu flori. Ne interesam peste tot de inspector. Umblau zvonuri că, în toate instituţiile pe unde trecea, transfera în alte locuri pe toţi funcţionarii pe care nu-i găsea la slujbă în orele de serviciu. Pe cei care nu lucrau bine, nu dădeau randament, îi punea în disponibilitate prin rapoartele trimise instanţelor superioare.

Începusem să venim la serviciu — cînd credeţi ? La ora opt dimineaţa — nici măcar la nouă !

— Pentru numele lui Dumnezeu, să lucrăm ceva ! Pe vremuri întocmeam parcă nişte rapoarte lunare !

— Hîrtiile pe masă !

---

[1] După calendarul musulman.

— Pregătiţi listele !

Munceam de ne sminteam. În fiecare zi aduceam directorului hîrtii la semnat. Fiecare îşi găsise de lucru. Ne-am împărţit pe servicii şi grupuri. Din clipa în care am început să trimitem hîrtii sus, au început să curgă şi de acolo dispoziţii. Bat maşinile, scîrţîie peniţele, se scriu şi se rescriu ciornele. S-au obişnuit şi cetăţenii să dea pe la noi. Mulţime de timbre, semnături, stampile, adeverinţe...

— Duceţi-o în biroul de alături !

— Daţi-o la semnat vizavi !

— Plătiţi la casă taxa !

— Aduceţi douăsprezece fotografii !

— Şi-a dat avizul şeful biroului doi ?

— E nevoie de un timbru fiscal de 270 piaştri.

Zvonurile despre inspector se înteţesc pe zi ce trece. În instituţiile în care pune piciorul, se zice, zboară fulgii.

Lucrăm nu cîte opt ore pe zi, ci cîte zece, ba chiar şi duminica venim la birou. Şi cu toate acestea nu reuşim să ne terminăm treburile.

Şi, într-o bună zi, aflăm că, în sfîrşit, inspectorul îşi va face apariţia la noi. Va veni în ziua de miercuri. Lucrăm pe brînci cu toţii. Ca să se obţină o semnătură, se formează cît ai clipi adevărate cozi. Trebuie să ni se mărească schema, altfel ne istovim de atîta muncă.

Ne-am prezentat la director.

— Am auzit că miercuri vine inspectorul.

— Se prea poate, ne răspunse el cu un calm desăvîrşit.

— Dar, pentru Dumnezeu, Saffet-bei, cum „se prea poate" ? Nu ne arde acum de glume. Noi am aflat din surse sigure că vine miercuri.

— Să poftească, doar n-o să ne mănînce !

— Se pare că n-aţi avut pînă acum de-a face cu inspectori.

— Păi ce vrei să facem dacă vine, domnule ?

— N-ar trebui să-i pregătim o cameră, să dăm un banchet în cinstea lui ?

— Nu se poate. Nu avem bani prevăzuţi pentru banchete.

Vedeţi ghinionul ? Două luni şi jumătate să ne trudim, să ne consumăm ultimele picături de energie pentru inspector, şi iată că în ziua în care vine nu sîntem în stare să organizăm un banchet. Nemaipomenit ! Numai din cauza acestui banchet s-ar putea duce de rîpă toată truda.

A pus fiecare cît a putut şi am comandat pentru miercuri un banchet la clubul comercianţilor.

Marţi noaptea n-am putut închide un ochi. M-am sculat dis-de-dimineaţă, m-am spălat, m-am bărbierit. M-am înfiinţat la serviciu la ora şapte şi jumătate. Eram ultimul. Toţi se şi aflau la locurile lor, îmbrăcaţi cu ce aveau mai bun.

Directorul a venit ca de obicei la nouă şi a intrat în cabinetul său.

Mulţimea de solicitanţi, mai mare ca oricînd ! Ne străduim să ne îndeplinim atribuţiile cît se poate mai bine şi mai repede. S-a făcut ora prînzului, iar despre inspector nici o veste.

Poate vine mîine ? Am trimis veste la club că banchetul se amînă pentru mîine. Doar nu s-o strica mîncarea într-o zi.

Au început să zbîrnîie telefoanele, să zboare telegramele, toţi căutau să afle ceva despre inspector. Un singur lucru am aflat : nimeni nu auzise nimic de el, nimeni nu-l văzuse.

— Nu cumva aţi scos chiar voi zvonul despre venirea inspectorului ? ne întreba toată lumea.

— Cum vă îngăduiţi asemenea presupuneri ?

Seara, de voie, de nevoie, ne-am dus la banchetul pregătit în cinstea inspectorului.

Toţi aveam un singur subiect : inspectorul.

— De ce n-o fi venit ?

— Cînd vine oare ?

— Să vezi că o să vină cînd nici nu ne aşteptăm şi o să ne găsească nepregătiţi.

În sfîrşit, directorul, care rîdea într-una, nu mai putu răbda :

— Domnilor, nu vine nici un inspector. Eu am răspîndit zvonul despre sosirea lui. Şi scrisoarea, tot eu am trimis-o !

Ah, mizerabilul !

— Ce puteam face ? Nici una dintre măsurile luate de mine n-a folosit. Nu munceaţi. Nu reuşeam să vă chem la ordine. Voi înşivă m-aţi obligat să vă mint, să vă spun că vine inspectorul. După cum vedeţi, acum treaba merge bine.

Banchetul a decurs într-o atmosferă sumbră. În zilele următoare, oricît ne-am străduit, cu sforţări comune, să aducem instituţia noastră la situaţia din trecut, n-am reuşit.

Forurile superioare au aflat din nou de existenţa noastră şi au început să ne inunde cu instrucţiuni. Apoi se obişnuiseră şi cetăţenii să apeleze la noi. Cu toate eforturile pe care le făceam, nu mai era chip să scăpăm de ei.

Ceva mai mult, au început să ne apostrofeze :

— Ce va să zică asta ? Noi plătim doar impozite ! Din impozitele noastre primeşti leafă ! Vezi-ţi de treabă, altfel te vom reclama.

De atunci n-am mai izbutit să scăpăm de muncă. S-o ia dracu de treabă, dar parcă instituţia înfloreşte pe zi ce trece. Nu mai avem putere să-i dăm de capăt. Au mai fost angajaţi zece funcţionari, dar degeaba. Şi toate astea au căzut pe capul nostru din pricina mincinosului de Saffet-bei.

Şi uite aşa, nici pînă astăzi n-am văzut picior de inspector, dar lucrăm ca şi cînd tot timpul ar fi pe capul nostru.

Cu toţii implorăm cerul :

— Milostive Doamne, trimite-ne un director ca cel dinainte, încît, tot stînd degeaba, să ne uite şi forurile superioare !

TRĂIASCĂ LEFTERII

Băncile îţi asigură locuinţe, bani, călătorii, cîştiguri, rentă, tot ce vrei. Dar ce nu-ţi asigură băncile astea ? E suficient să faci rost de undeva de o sută de lire şi să-i depui imediat la bancă. Să presupunem că n-ai noroc şi n-ai cîştigat. Ce pierzi ? Banii tăi rămîn întregi, ba, mai mult, îţi aduc şi dobîndă.

Uite, însă, drăcie : de mulţi ani mă străduiesc şi nu izbutesc să adun o sută de lire şi să mă duc cu ei glonţ la bancă, să-i depun. Scrîşnesc din dinţi, renunţ la una, la alta, adun optzeci de lire, nouăzeci, şi cînd în buzunarul meu trebuie să fie exact o sută de lire, hop, se iveşte ceva şi se duc bănişorii. Parcă se încăpăţînează banii ăştia, parcă îşi zic : să nu ne adunăm în buzunarul acestui om, să n-aibă niciodată o sută de lire. Dacă ei sînt încăpăţînaţi, apoi şi eu m-am încăpăţînat şi, pînă la urmă, am strîns totuşi o sută de lire turceşti. Temîndu-mă să nu-mi scape iarăşi printre degete, am hotărît să-i duc imediat la bancă ; însă în ziua aceea am fost reţinut de treburi şi, pînă să ajung la casierie, băncile s-au închis.

Eram atît de păţit, încît mă temeam ca banii să nu mi se rostogolească din mînă ca picăturile de argint-viu. Ce putea să facă unul ca mine, care nu văzuse nicicînd atîţia bani laolaltă ? Asta-i adevărul, de ce să mă laud ascunzînd faptele ?

Mi-am pus toţi banii sub pernă şi m-am culcat. Nu puteam să adorm de loc. Reuşisem să adun o sută de lire, şi acum stabileam norme filozofice : unui om

hotărît nimic nu-i este imposibil. Este destul să vrea şi poate face orice. Ce înseamnă „cîştig puţin", „viaţa e scumpă", „nu pot, domnule, abia îmi ajung banii pentru mîncare". Pretexte şi atîta tot! Iată, eu am economisit o sută de lire. Deci, dacă vreau, pot să economisesc şi două sute, şi cinci sute, şi o mie, şi zece mii!

Apoi îmi dau frîu liber imaginaţiei. Mia se transformă în zece mii, zece mii — în o sută de mii, suta de mii — în o sută de milioane. Aliniez fără încetare într-un singur rînd şirul de zerouri, iar pe urmă, în întunericul nopţii, îi împart în grupuri de cîte trei şi pronunţ cu glas tare „o sută de milioane, un miliard, zece miliarde, o sută de miliarde..." Zău că totul îi este cu putinţă omului hotărît.

Pe vremuri, ziarele se ocupau, cu toată admiraţia, de viaţa milionarilor. Astăzi avem milionari la care milionul nici nu contează — un fleac de bani — ce mai? Ajung mai întîi milionar, apoi miliardar, şi pe urmă şi — de ce nu? — trilionar. Să fi existat oare, în lume, trilionari? Pînă azi, nu! Ei bine, atunci am s-ajung eu trilionar! Milionar, miliardar poate deveni oricine. Totul e să devii trilionar! Trilionar, domnule, asta e! După cifra unu aranjezi... Cîte zerouri trebuiau? Iată că nu reuşesc să le pun la rînd. Atunci scriu cu degetul în întuneric o unitate, iar pe urmă înşir zerourile. Un zero, doi zero, trei..., zece, unsprezece..., doisprezece, exact doisprezece zerouri. Ei sînt în urma cifrei unu. Dar dacă în locul ei ar sta cifra doi? Două trilioane. Pe urmă trei trilioane. Mai pun un zero, treizeci de trilioane... La urma urmelor e zero, scot mîna de sub plapumă, desenez în întuneric încă un cerc şi gata. Total trei sute de trilioane. Zerourile atîrnă în aer ca nişte candele. Unele dintre ele se rostogolesc, cad, fug. Le prind pe cele neastîmpărate şi le aşez la locul lor. Ele fug din nou, eu din nou le prind. Doar aşa ni se cîntă în fiecare zi: „A cîştiga bani nu e greu, totul e să ştii să-i ţii..." Într-adevăr, aşa e! Nicicum nu pot să mai reţin zerourile. Ele fug, se rostogolesc ca nişte bile. Dar orice ar face, de mine nu vor scăpa. M-am hotărît eu să mă îmbogăţesc?! Da sau ba?

Ridicîndu-mă în capul oaselor, îmi aprind o ţigară. Privesc cu satisfacţie şirul de zerouri. Să nu le fie de deochi, toate sînt plinuţe, rotunjoare. Aşa ajung să mă gîndesc la farmecele femeilor frumoase, adică la buzele lor, la şoldurile, umerii, talia şi sînii lor. Ce dulce e viaţa omului bogat!

Se crapă de ziuă. Pipăi cu mîna sub pernă suta mea de lire. E acolo. Fug direct la bancă. Nu numai băncile, dar nici tarabele nu s-au deschis încă. Aştept la poarta băncii. Mă vede un prieten.

— Ce e? Ce ţi s-a întîmplat? mă întreabă.

— Nimic... nimic nu s-a întîmplat, îi zic.

— Îţi sînt ochii cam injectaţi, iar faţa ţi-e tare palidă. Ce e cu tine?

— N-am dormit azi-noapte şi... şi am avut mult de lucru, am lucrat.

I-am făcut vînt de acolo. De ce să ştie şi el că depun bani la bancă?! Se deschide banca. Intru cu teamă. Doamne! Ce încăpere mare şi frumoasă! Flori, vaze, femei fermecătoare, bărbaţi eleganţi. În plafon nişte lustre enorme, iar pe pereţi ornamente strălucitoare. Parcă aş fi într-un palat. Se aflau acolo pe puţin douăzeci de funcţionari. De jur împrejur totul era nou. Mobilă modernă. Mi-a intrat spaima în suflet. Înseamnă că toţi aceşti oameni vor trăi din dobînda banilor pe care îi depun eu? Toate aceste încăperi vor fi întreţinute din bănişorii mei? Şi toate lucrurile acestea strălucitoare, şi maşinile de calculat, şi dactilografele — toate pe banii meu?! Aşa nu merge! Eu să le dau banii mei, iar ei să huzurească!

— Poftiţi, domnule, sîntem la ordinele dumneavoastră!

Cît de atenţi, cît de amabili sînt aceşti funcţionari de bancă. La atîta politeţe nu puteam răspunde printr-un „stînga-mprejur“ şi să-mi iau valea. Am depus, prin urmare, suta de lire. Un funcţionar cu figură zîmbitoare a făcut toate operaţiile în mai puţin de două minute. În afară de carnetul de cecuri, mi-a făcut cadou şi un blocnotes. În ziua aceea colegii de muncă îmi ziceau mereu:

— Tu dormi de-a-n picioarele!

N-am dat nimănui atenţie. La prînz, colegul meu de birou îmi zise:

— Hai la masă!

— Sînt sătul, i-am răspuns.

Nu mîncasem de dimineaţă nimic. Se spune că prin muncă nu poţi economisi nimic, dar de la gură poţi rupe cîte un pic. Seara mi-am astîmpărat foamea cu un covrig. Fiind nedormit, m-am culcat devreme. Dar abia am lăsat capul pe pernă, că zerourile au început să danseze din nou.

Totul a început de acolo de unde mă oprisem noaptea trecută.

Un zero a zburat asemenea unui fluture transparent şi luminos, a zburat şi s-a aşezat lîngă sută. O mie..., zece mii..., o sută de mii..., un milion..., zero, zero, zero... Printr-o singură mişcare a degetului creez un zero şi îl aşez la locul lui.

Pe urmă le zic:

— Purtaţi-vă frumos! Nu sufăr obrăzniciile. Baza vieţii e ordinea. Fiecare zero — la locul lui, marş, marş!...

Zerourile, tremurînd de spaimă, zboară la locurile lor. Iar eu, asemenea unui general, le ordon cifrelor mele:

— Ali-ni-ereaaa!

Zerourile se aşază în rînd.

— Înainte, marş! Unu, doi, unu, doi!

Unu, doi, trei, patru, o mie, o sută de mii, un milion!

Acord cifrelor o odihnă de zece minute.

— Să trăiţi! strigă ele.

Toată noaptea am făcut instrucţie cu cifrele, nereuşind să dorm de loc. Cînd am ieşit din casă eram ameţit. Picioarele mergeau singure spre bancă. Ba mi se părea că banca a dat faliment, ba că a fost jefuită.

În seara aceea am mîncat pîine cu brînză. Somnul fugea de mine. M-am băgat în pat devreme. Închid ochii, îi deschid — nu pot dormi. În întunericul nopţii, zerourile ba dansează din buric, ba dansează mambo.

De la bancă obţin o locuinţă. O dau cu chirie. Iau banii înainte pe cinci ani. Ba mai iau şi filodormă. Mă mut într-o locuinţă ieftină. Nu-i păcat să plătesc pentru casa asta o sută douăzeci de lire chirie ? Chiar mîine dimineaţă mă voi muta într-o locuinţă mai ieftină. Trebuie să găsesc o cămăruţă pe la marginea oraşului cu vreo douăzeci de lire. În fiecare lună îmi va rămîne o sută de lire pe care o voi depune la bancă. Într-un an asta înseamnă 1 200 de lire. În zece ani — 12 000, în o sută de ani — 120 000. Iată, bani veniţi direct din văzduh... Nu e cazul să fiu risipitor.

Din nou n-am închis ochii toată noaptea. Dimineaţa am trecut iar prin faţa băncii. Colegii au încetat de a mai fi prieteni cu mine. Ei şi ? Nici că-mi pasă ! Şi nu e bine că m-am lecuit de obiceiul de a le oferi ceai şi cafea ? Am fost chemat la telefon de prietena mea Leman. I-am spus :

— Astăzi n-a venit la serviciu.

Şi doar aveam intenţia să mă însor cu Leman, dar acum m-am răzgîndit. Din clipa în care am depus banii la bancă, nu vreau s-o mai văd. Căsătoria e un prilej continuu de cheltuieli. Pleoapele mi se închideau, de parcă atîrnau de ele greutăţi. Cînd mi-am lăsat capul pe un dosar, încercînd să adorm, zerourile s-au aşezat în faţa mea ca fetele de la varieteu. Mai poţi dormi ?

Înainte de a porni spre casă mă gîndeam că ar fi bine să iau un somnifer ! Unul dintre colegii mei avea asemenea tablete. I s-a făcut milă de mine şi mi-a dat. Somniferul însă nu mi-a ajutat. În noaptea aceea am devenit atît de bogat, atît de bogat, încît nici nu vă puteţi închipui... Iar pe urmă, ce credeţi ? M-am ruinat. Toate miliardele mele mi s-au scurs printre degete. Era cît pe aci să mă sinucid, conform tradiţiei milionarilor ruinaţi. Cum mi-am adus aminte, însă, de suta mea de lire depusă la bancă, am renunţat la sinucidere. Am devenit din nou bogat. Atît de bogat, încît am adunat toţi banii care se găseau în lume, şi nimănui nu-i mai rămăsese nici o leţcaie. Vin ziarişti la mine să-mi ia un interviu :

— Cum aţi reuşit ?

Asta-i bună : parcă o să le spun cum am reuşit !

Şi încep să le îndrug :

— Am obţinut totul prin muncă. Am pornit în viaţă fără un ban.

Pe urmă încep să fac acte de caritate. În zile de sărbătoare împart ciorapi copiilor ai căror părinţi au fost omorîţi de mine pentru bani. Ofer muncitorilor bolnavi o porţie de fasole pe zi. Împart cîte un pumn de ţărînă ţăranilor cărora le-am luat pămîntul.

Nu există act de caritate care să nu-l fi înfăptuit. Toţi spun despre mine : „Ce om bun, ce filantrop !" Astă-noapte, din pricina acestor fapte bune, din nou n-am închis măcar un ochi. Dimineaţa, din cauza foamei şi a nesomnului, cu greu mă ţineam pe picioare. M-am îndreptat spre bancă. Am aruncat carnetul de cecuri funcţionarului de la ghişeu :

— Daţi-mi suta de lire !...

— Doriţi toţi banii ? mă întrebă el.

— Toţi, toţi ! am urlat eu. Îmi ajunge ! Am rămas fără prieteni, am pierdut tot ce era omenesc în mine, mi-am pierdut sănătatea, fericirea. Îi dau dracului de bani...

Nervii mei erau tare zdruncinaţi. Nu mă puteam stăpîni. M-au înconjurat toţi funcţionarii care se aflau prin apropiere, încercînd să mă liniştească.

— Veţi primi imediat banii, nu vă neliniştiţi.

Am primit banii. Mai aveam în buzunar încă optzeci de lire. Am intrat în primul restaurant. Daţi-mi asta, daţi-mi şi aia, daţi-mi şi ailaltă ! Iar pe urmă glonţ în cel mai grozav hotel. Am dormit trei zile şi trei nopţi. Aaaah, ce frumoasă-i viaţa ! Am cheltuit toţi banii !

Ori de cîte ori îmi amintesc ce sentimente îi încearcă pe cei bogaţi, îmi binecuvîntez situaţia. Eu ştiu, doar, acum cît suferă aceşti oameni necăjiţi. Suferă, bieţii de ei, de insomnie, de foame, de teama posibilei ruinări, de groaza falimentului şi a hoţilor care-i pot jefui ! Trăiască lefterii !

BUSSINESMAN

Printre anunţurile pe care le publicau ziarele se afla şi acesta : „Bussinesman american doreşte să intre în legături de afaceri cu întreprinderi turceşti de export-import. Pentru relaţii adresaţi-vă la Siegman Chase, D.X.L. — Michigan U.S.A.“

Salih Küpoglu a luat cunoştinţă de anunţ, dar nu i-a dat nici o importanţă. El nu era omul afacerilor mici. Se lansa numai în afaceri care puteau să-i aducă beneficii mari. A ridicat edificii mari, a construit drumuri şi poduri, a vîndut tutun, nuci, lînă, piei ; iar de peste graniţă aducea de toate, începînd cu aparate de radio şi terminînd cu pietre de moară sau lac pentru unghii.

Unul dintre strămoşii lui poseda oale de pămînt „Küp“, pline cu aur, şi de aceea familia lor de mult timp era denumită Küpzade. Salih era ultima progenitură a acestei familii, şi cînd şi-a mutat activitatea comercială în Istanbul, şi-a schimbat şi numele vechi al familiei din Küpzade în Küpoglu [1].

Nimeni în afară de secretarul său, armeanul Osep, nu cunoştea nefericita situaţie în care se afla. Salih Küpoglu era în pragul ruinării. Mai mult, urma să dea un faliment răsunător. Avea să tragă după el firme mari, cu capital de milioane. Şi asta tocmai cînd de-

[1] Joc de cuvinte, intraductibil. Numele de Küpzade, care avea o rezonanţă nobiliară din cauza particulei *zade* devine, de o extremă banalitate prin schimbarea lui *zade* în *oglu* (Küpoglu înseamnă : fiul oalei).

pozitele lui gemeau de mărfuri care putrezeau. Şi nimeni nu bănuia apropierea acestei catastrofe.

Mărfurile care zăceau prin depozite nu puteau acoperi nici a zecea parte a datoriilor lui. Pe deasupra, mărfurile acestea erau vechi, aproape cu neputinţă de vîndut.

La ora zece, Salih Küpoglu şi-a părăsit apartamentul. S-a îndreptat în maşina sa proprie spre birou.

— Ce noutăţi ? îl întrebă el pe secretarul Osep.

Osep dădu deznădăjduit din cap.

Ca să spuie ceva, Salih Küpoglu rosti într-o doară :

— Un om de afaceri american vrea să intre în legături comerciale cu firme de-ale noastre. A publicat un anunţ în ziar.

Aidoma ogarului care simte iepurele, Osep şi-a ascuţit urechile.

— Unde, musiu Küpoglu ?

Salih Küpoglu întinse secretarului ziarul cu anunţul. Osep citi de cîteva ori micul anunţ care se pierdea printre altele. Pe urmă spuse :

— Să-i scriem imediat o scrisoare.

— Osep, spuse Küpoglu fără pic de entuziasm, n-ai ce face ? Ce poate să ne propună ? Sau reprezentanţa unei firme producătoare de vopsea de păr, sau : „Hai să devenim asociaţi — tu dai banii, eu — sfaturile".

Osep, în afară de armeană şi turcă mai cunoştea încă patru limbi. De douăzeci de ani se ocupa cu corespondenţa în străinătate a firmei Küpoglu.

— Nu vorbiţi aşa, musiu Küpoglu, spuse el. Cîte afaceri n-am făcut noi datorită scrisorilor de felul ăsta !

— Da, însă tocmai de pe urma acestor scrisori firma noastră se ruinează cu succes ! observă cu sarcasm Salih Küpoglu.

Şi asta era adevărat. Totuşi scrisoarea către omul de afaceri american, mister Chase, a fost întocmită. Salih Küpoglu a semnat-o în silă.

Iar peste zece zile, prin poşta-avion, a sosit răspunsul. Mister Chase mulţumea lui Salih Küpoglu pentru scrisoare şi îl anunţa că va sosi în curînd în ţară pentru tratative.

A trecut puţin timp şi, într-adevăr, bussinesmanul Chase sosi. Salih Küpoglu se mai învioră puţin. Cine ştie, poate să-i fie de folos americanul. De aceea îl primi pe mister Chase ca pe un oaspete ales. Mister Chase îi zise:

— Mister Küpoglu, nu pot rămîne aici mai mult de două zile. Haide să ne ocupăm imediat de afaceri.

— Cu ce fel de afaceri vă ocupaţi? întrebă Küpoglu.

— Cu orice fel de afaceri. Principalul e să fie afaceri!

— Îmi pare bine. Deci dumneavoastră, ca şi noi, vă ocupaţi cu orice fel de afaceri. Am tutun, pot să vi-l pun la dispoziţie imediat. Ştiţi că tutunul turcesc este cel mai bun...

Mister Chase l-a întrerupt:

— Cu marfa asta se ocupă prea mulţi. Mii de firme vînd tutun.

— Atunci putem să vă vindem alune.

Nici la această propunere nu s-a oprit mister Chase.

— Dar ghindă? Ce părere aveţi de ghindă? Am opt mii de tone de ghindă.

— Nu. Eu urmăresc o afacere originală.

— Cred că pieile v-ar interesa. Am un depozit întreg de piei crude.

— Nu!

Toate propunerile le-a respins. Fier vechi, fasole, conserve de peşte... I-a propus pînă şi broaşte ţestoase şi şerpi — voia doar să încheie o afacere originală!

— Regret, dar se vede treaba că nu vom reuşi să încheiem vreo afacere, constată cu amărăciune Salih Küpoglu.

Mister Chase începu să rîdă.

— O dată ce am venit pînă aici, trebuie să încheiem o afacere plăcută. Îmi daţi voie să văd depozitele?

Salih Küpoglu îşi pierduse de mult orice speranţă.

— Cu plăcere, le puteţi vedea, răspunse el în silă.

Au pornit cu maşina. I-a arătat întîi americanului două mii de saci cu alune aruncaţi în subsolul unei clădiri din Tohtahale. De acolo au plecat spre antre-

pozitele din Sirkegii. Aici se găseau tone de lînă şi de legume uscate. Văzînd toate astea, mister Chase se strîmbă. Acum mergeau spre cele mai mari depozite ale lui Salih Küpoglu, care se găseau la Topkapî. Erau patru magazii, fiecare de mărimea unui hangar. Una dintre ele era plină cu stafide şi smochine. După ce au cercetat-o, s-au îndreptat spre a doua magazie. Baloturi, din nou baloturi, şi iar baloturi cu vechituri, pe care Salih Küpoglu le-a strîns ca să le vîndă în străinătate. Iată încă o magazie. Era plină cu măsline.

Cei doi oameni de afaceri au decis să se întoarcă la birou. Salih Küpoglu avea chipul descompus. Mai rămăsese o singură speranţă : să stoarcă nişte dolari de la bussinesmanul american şi să înceapă o nouă afacere. Cînd s-au aşezat în maşină, mister Chase arătă cu mîna spre cea de-a patra magazie, cea mai mare dintre toate.

— Acolo ce este, mister Küpoglu ?

— Nimic demn de atenţie, lucruri nefolositoare, răspunde acesta.

Însă mister Chase, voind parcă să-l necăjească, se îndreptă spre cea de-a patra magazie, pe care nu ţinea de loc să i-o arate. Salih Küpoglu, Osep şi paznicul magaziei au tăiat drumul americanului.

— Nu e nimic acolo, mister Chase !

Salih Küpoglu îşi ieşi din fire. Îi spun : „Nu e nimic", şi americanul ăsta tot stăruie.

— Eu nu ascund doar nimic de dumneata. Dacă ar fi fost aici ceva de vînzare, ţi-aş fi arătat !

Mister Chase stătea rezemat de uşile magaziei pe care atîrna un lacăt enorm.

— Mister Küpoglu, eu sînt om de afaceri, spuse el. Am un miros bun. Mărfurile de aici...

Osep şi magazinerul pufniră în rîs. Salih Küpoglu îl întrerupse pe american :

— Ceea ce gîdilă nările dumitale nu s-ar putea spune că miroase prea frumos, mister Chase.

Americanul, însă, stăruia : „Deschideţi, să vedem", şi Salih Küpoglu, în sfîrşit, ieşindu-şi cu totul din fire, spuse paznicului în turceşte :

— Deschide, să vadă tipul ăsta ce avem aici!

Şi cînd au deschis enorma magazie cu pereţi de cărămidă şi acoperiş de tablă ondulată, ţîşni de acolo o duhoare grea. Toţi, în afară de american, s-au prins cu mîinile de nas.

Coşuri, butoaie, butoiaşe, saci erau de-a valma peste tot, iar din nişte cutii de tinichea, deschise, curgea ceva vîscos.

Salih Küpoglu se văzu obligat să dea explicaţii:

— Aici am depozitat o mie de butoaie cu bulion de roşii. Pe urmă italienii ne-au comandat două tone de melci.

Mister Chase asculta cu interes.

— Am ridicat în picioare toţi ţiganii. O lună întreagă în tot Istanbulul oamenii căutau melci în locuri virane şi în grădini. Am depozitat aici toţi melcii.

Osep completă.

— Înainte a fost aici marmeladă, patru tone de marmeladă!

— Da, da, da! întări Salih Küpoglu. Înainte de a depozita melcii, aveam aici patru tone de marmeladă. N-am reuşit nicicum s-o vindem şi s-a stricat. Pînă la urmă s-a amestecat marmelada cu bulionul. Coşurile cu melci trebuiau păstrate în frigorifere, dar atunci creştea şi preţul lor. Ne ameninţau pierderile, aşa că i-am lăsat unde se găseau şi, ce credeţi, mister Chase? melcii au ieşit din coşuri şi-au intrat în bulion şi în marmeladă, unde au murit.

Mister Chase manifesta pentru tot ce auzea un interes crescînd.

— Ce fel de marmeladă e asta? întrebă el.

Salih Küpoglu răspunse:

— Ce importaţă are felul marmeladei? Nu-i simţiţi duhoarea? Toată marfa e stricată!

Paznicul magaziei însă îl lămuri:

— O parte din marmeladă e de căpşuni, cealaltă de caise.

— Asta încă nu e tot, interveni Osep. Aici se mai găsesc şi îngrăşăminte artificiale aduse din Norvegia.

— Că şi astea se găsec aici, nu-i vina mea! se scuză paznicul magaziei. Atunci eu nu eram aici!

— Într-adevăr, întări Küpoglu, pe atunci depozitele erau pline pînă la refuz. Am adus două tone de îngrăşăminte artificiale şi le-am pus peste butoaiele cu bulion. Din cauza umezelii, ambalajul s-a rupt, şi îngrăşămintele s-au amestecat cu bulionul.

Mister Chase îşi frecă mîinile cu satisfacţia afaceristului care a dat de un mare chilipir.

— Excelent, mister Küpoglu, excelent!

— Excelent? Dumneata glumeşti?

— N-a mai fost nimic acolo?

Osep răspunse:

— Au mai fost murături. Cutiile au ruginit, saramura a curs, iar varza şi castraveţii au mucegăit şi au putrezit.

— Ca să arunci totul de aici şi să cureţi magazia trebuie bani mulţi, spuse Salih Küpoglu. Putem avea şi neplăceri, mister Chase. Dăm de belea dacă află municipalitatea!

— Toată porcăria asta n-o scoţi de aici fără vreo douăzeci-treizeci de mii de lire. Totul trebuie aruncat în mare. Dar pentru asta ai nevoie de mijloace de transport şi de mînă de lucru, întări Osep.

Întorcîndu-se de la depozite, mister Chase stărui:

— V-am spus că am un nas fin! O să încheiem o afacere bună!

Küpoglu se adresă secretarului său în limba turcă:

— Pe cinstea mea, tipul ăsta nu-i în toate minţile!

Cînd ajunseră la birou, mister Chase spuse:

— Ce-mi oferiţi ca să vă curăţ magazia?

— Din păcate trebuie să mai aşteptăm. Asta cere mulţi bani.

— Nu vă cer mult! Şi nici nu trebuie să-mi daţi banii înainte. Vă fac magazia lună pentru cinci mii, pe care mi-i puteţi plăti anul viitor.

Osep şi Küpoglu schimbară priviri între ei.

— De acord.

— Să încheiem imediat contractul, mai spuse mister Chase.

După o săptămînă de la semnarea contractului, întregul conţinut al magaziei era împachetat în cutii solide de tinichea şi încărcat pe un vas cu destinaţia America.

Plecînd din Istanbul, mister Chase zise:

— Vă sînt foarte recunoscător. Mi-aţi dat posibilitatea să cîştig cinci, dacă nu zece milioane de dolari. Care era pierderea dumneavoastră?

— Peste un milion de lire.

— O să cîştigăm mai mult. Mult mai mult.

După o lună de la plecarea lui Mister Chase, una dintre cele mai mari reviste de cinema americane a publicat interviul cu cea mai disputată stea de cinema, cunoscută sub numele de „Racheta blondă". Corespondentul revistei o întreba:

— În ce constă secretul frumuseţii dumneavoastră? De ce sînteţi atît de fermecătoare? Îi vine omului să vă mănînce, să vă muşte, să vă înghită. Ce-aţi făcut? Cum aţi ajuns la acest *sexapeal* care scoate bărbaţii din minţi?

Răspunsul „Rachetei blonde" a fost scurt. Răspunsul acesta, însă, i-a adus de zece ori mai mulţi bani decît cele zece filme în care jucase pînă atunci.

Iată-l:

— Înainte eram o fată tare urîtă. Bărbaţilor le era silă de mine. Eram bătaia de joc a prietenelor. Faţa îmi era plină de coşuri, de pistrui şi de pete. Dar iată că, într-o zi, o bătrînă indiană de o sută douăzeci de ani mi-a recomandat un leac. După reţeta ei am pregătit o alifie cu care mi-am uns pielea. Şi astăzi o mai folosesc. Iată rezultatul.

— Puteţi să ne spuneţi despre ce fel de alifie e vorba?

— Cu plăcere! Să aduc şi eu un folos omenirii! Conţinutul ei e următorul: bulion, pastă de căpşuni şi caise, magiun de melci, saramură de castraveţi şi varză mucegăită. Mai trebuie adăugate, într-o doză nu prea mare, îngrăşăminte...

— Îngrăşăminte?!

— Da, îngrăşăminte artificiale!

Dezvăluirile „Rachetei blonde" l-au costat pe mister Chase sute de mii de dolari.

Peste două zile, într-unul dintre cele mai mari ziare, sub semnătura unui cunoscut medic, apăru un articol ştiinţific despre vitamina „K" descoperită în îngrăşămintele artificiale şi care s-a vădit a fi un foarte bun mijloc de hrănire a pielii. Peste alte zece zile au fost lansate în comerţ creme, pudră, loţiuni, apă pentru păr, briantine, marca „Amor-sex". Toate erau însoţite de o reclamă fantastică. Acestea erau cele mai scumpe articole de toaletă din lume. Cel mai mic flacon de loţiune costa cincizeci de dolari.

Articolele de cosmetică purtînd marca „Amor-sex" erau cerute în toate colţurile lumii. În reclamele apărute în reviste şi ziare, cele mai fermecătoare stele de cinema, după care înnebunea toată lumea, declarau că frumuseţea lor o datorează folosirii săpunului, pudrei şi cremelor „Amor-sex". Pe etichete, sub semnătura unor foarte cunoscuţi chimişti şi medici, era arătat conţinutul acestor loţiuni, creme, săpunuri şi briantină: bulion, saramură de castraveţi, melci, îngrăşăminte artificiale, varză acră mucegăită, gem de căpşuni stricat, pastă de caise...

Salih Küpoglu era în pragul falimentului. Se părea că nimic nu-l mai putea salva. Dar a fost salvat. Într-o bună zi a sosit o scrisoare din America. În ea se arăta că mister Chase îl numeşte pe Salih Küpoglu reprezentantul firmei „Amor-sex" pentru Orientul apropiat, mijlociu şi îndepărtat.

Acum Salih Küpoglu e milionar, şi milioanele lui continuă să se înmulţească.

TREBUIE SĂ FII TUBERCULOS

M-am însurat... Ce face omul cînd se însoară ? Să nu mă întrebaţi „de ce te-ai însurat dacă nu ştiai nici asta ?“ Ştiu bine ce am de făcut ! După ce se însoară cineva, primul lucru pe care trebuie să-l facă este să se asigure de cărbuni pentru la iarnă. Am început să-mi întreb prietenii cum se poate realiza această dorinţă.

— Oho ! mi-au răspuns, nu capeţi tu cărbuni.

— De ce ?

— Nu capeţi şi pace !

— Cum se poate ? Nu e dreptul meu ?

Tuturor celor care îmi ziceau „Nu vei căpăta cărbuni“ le ţineam cîte o prelegere despre drepturile cetăţeneşti.

M-am dus la primar. După ce am aşteptat vreo zece minute, ca să-i treacă criza de tuse bătrînească, l-am întrebat :

— Ce partid susţineţi ?

— Democrat ! mi-a răspuns.

— Bine ! şi eu la fel. Vreau să cumpăr cărbuni. Locuiesc în strada cutare, numărul cutare. Şi dacă sîntem din acelaşi partid trebuie să mă ajutaţi.

— Cum căpătai cărbuni pînă acum ?

— N-am mai cumpărat niciodată. Pentru prima dată vreau şi eu cărbuni !

— Dar cum ai ajuns în cartierul nostru ?

— Eu, ca să spun aşa, mi-am încropit un cuibuşor fericit. Pînă acum n-aveam nici un fel de cuib. Acum

vreau să cumpăr cărbuni pentru ca păsărelelor din cuibuşorul nostru fericit să le fie cald la iarnă.

— Adu adeverinţă de la vechiul domiciliu al dumitale şi al soţiei.

Au început să zboare telegrame simple, telegrame fulger, telegrame cu răspuns plătit, şi peste o lună şi jumătate am obţinut adeverinţele. De data aceasta primarul mi-a zis :

— Trebuie să faci o cerere către instituţia care se ocupă cu distribuirea cărbunilor.

Am înaintat cererea. Mi-au dat un formular care să fie completat de primar. Cine a zis că nu voi putea obţine cărbuni ? ! Uite, că mi-au şi dat formularul. Primarul l-a completat. L-am adus înapoi. Trebuie o semnătură. Gata-a-a ! Acum să vadă ei dacă primesc sau nu cărbuni ! Iată, am şi semnătura. Domnule, aşa sîntem noi, vrem să scoatem banii din buzunar, să spunem : „daţi-mi o tonă de cărbuni" — şi gata ! Se poate ? Asta e băcănie ? Chiar şi la băcănie trebuie să stai la coadă. Doar aici sînt atîţia funcţionari. Trebuie să facă şi ei ceva !

Cînd am terminat cu toate semnăturile, funcţionarul care se găsea la biroul cel mai obscur din încăpere m-a întrebat zîmbind :

— Cărbuni ?

— Da ! Cărbuni !

Zîmbetul de pe faţa funcţionarului devenea tot mai larg.

— Doriţi deci cărbuni ?

Îmi plac grozav oamenii veseli. Şi i-am răspuns încercînd să zîmbesc la fel.

— Da !... Cărbuni ! Cărbuni doresc !

Nu ştiu dacă aţi observat că majoritatea funcţionarilor noştri au o figură acră. Nu pot înţelege de fel cum un om care se află în slujba populaţiei poate avea o faţă posomorîtă. Funcţionarul din faţa mea începu să se înece de rîs. Rîdea în hohote :

— Cărbuni deci ?

Eu rîdeam aproape tot atît de tare ca şi el.

— Cărbuni, desigur ! Cărbuni !

Funcţionarul se întrecea pe sine însuşi. Rîdea în hohote. Iar eu... ce vreţi să fac ? Să-l privesc — şi atîta tot ? Da' de unde ! Rîdeam şi eu, aidoma funcţionarului, în hohote. Nu puteam, doar, să fac o mutră urîtă cînd omul se arăta atît de bine dispus ? Rîdea el, rîdeam eu. Dă, Doamne, să putem rîde cu toţii !

— Deci... ha-ha-ha !... cărbuni ! Ha-ha-ha-ha !...

Cînd omul începe să se cutremure de rîs, e greu să-l mai opreşti, aşa că rîd şi eu şi mai tare.

— Cărbuni ! Ha-ha-ha-ha !...

Rîdem ţinîndu-ne de burtă, iar din ochi ne curg şiroaie de lacrimi. Mai trece puţină vreme şi simt că leşin.

— Aşa !... Cărbuni ? Ha-ha-ha !...

— Ha-ha-ha ! Cărbuni, desigur !

— Păi n-avem !

— Ce-e-e ? N-aveţi ? Atunci de ce rîdeţi ?

— N-avem, d-aia rîd. Ha-ha-ha !

Acum, nu să rîd, ci să plîng ar trebui, dar nu mă pot abţine. Continuăm să rîdem. Nu mai era un rîs normal, era un rîs nervos. Bine că m-au aşezat pe un scaun, mi-au dat un pahar de apă, mi-au tras cîteva palme şi mi-au dat să miros apă de colonie, căci altfel era de rău. După ce mi-am revenit puţin, am întrebat :

— Deci, nu putem obţine cărbuni ?

— Abia reuşim să dăm cărbuni celor ce iau de ani de zile. Dumneavoastră sînteţi nou. Pentru dumneavoastră n-avem.

— Bine, dar ce se va întîmpla la iarnă cu cuibuşorul nostru fericit ?

— Puteţi obţine cărbuni cu o singură condiţie.

— Care condiţie ?

— Dacă în familia dumneavoastră este cineva bolnav de reumatism. Aduceţi adeverinţă, şi atunci vă vom elibera un sfert de tonă de cărbuni.

— Este vreunul reumatic în casă ? am strigat eu din prag.

Soacra se bucură :

— Doamne, te pomeneşti că s-a găsit vreun medicament ? De zece ani mă chinuie reumatismul.

Nu trebuie să nesocotim soacrele. Iată că reumatismul uneia îţi poate fi de folos. Şi am scos adeverinţă.

Ah! Numai să obţin cărbunii şi ştiu eu ce am să le fac celor care îmi ziceau: „N-ai să găseşti cărbuni!“ Nişte pesimişti, domnule! Doar n-o să dea cărbuni celor sănătoşi, cînd avem atîţia bolnavi. Să devină şi ei reumatici, şi atunci să ia cărbuni!

Am adus adeverinţa.

— Adeverinţa nu-i valabilă!

Au crezut probabil că e falsă!

În general au dreptate. În ultimul timp au apărut atîţia ingineri, magistraţi, avocaţi şi medici falşi, încît de unde să ştie ei că adeverinţa a fost eliberată de un doctor adevărat, şi nu de un escroc? De aceea cer adeverinţă din partea unei comisii. Nu se poate ca întreaga comisie să fie o ficţiune!

Ca să obţin adeverinţa comisiei am întîmpinat mai mari dificultăţi decît la eventuala cumpărare a cărbunilor.

Dar, ceea ce e important e să nu dezarmezi, să lupţi pînă la victorie! După vreo lună, iată-mă şi în posesia adeverinţei comisiei. O dată cu adeverinţa am răsuflat cu uşurare. Spuneau că nu se dau cărbuni. Cum să-ţi dea dacă n-ai adeverinţă?

Le-am adus adeverinţa.

— Din păcate... nu se poate!

— De ce? Uite adeverinţa!!

— Adeverinţa e de reumatism.

— Dumneavoastră aţi cerut adeverinţă de reumatism. Dacă aţi fi cerut adeverinţă de cancer, aş fi adus de cancer.

— Înainte dădeam cărbuni reumaticilor, însă acum nu prea mai avem, aşa că reumaticilor nu le mai dăm!

— Şi acum? În ce fel o să încălzim cuibuşorul nostru fericit?

— Nu aveţi în familie bolnavi de tuberculoză?

— Nu.

— Dacă n-aveţi, noi ce putem face? Ca să primeşti cărbuni trebuie să fii tuberculos!

Ah, ce ciudă mi-e pe pesimiştii ăştia! zic că nu se dau cărbuni. Uite că tuberculoşilor li se dau!

O să vedeţi, cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă apucăm anul viitor, o să ne dea la toţi cărbuni. Oricum, locuind într-o casă rece, neîncălzită, te-ai învîrtit de tuberculoză!

Dacă tot trebuie pînă la urmă să ne dea cărbuni, atunci să ne dea mai bine înainte de boală... Dar ei nu dau.

Iar după ce ne vom îmbolnăvi de tuberculoză, te pomeneşti că ne vor spune: „Ca să primeşti cărbuni întîi trebuie să mori. Eliberăm cărbuni numai ca să încălziţi apa de spălat mortul."

Şi încă mai zic unii „Nu se dau cărbuni". Doar sînt directive oficiale, ordine stabilite. Dacă nu mori, cum să-ţi dea cărbuni?

Să iau numai cărbunii — că ştiu ce am de făcut. Am să-i aduc şi am să-i descarc sub nasul celor care susţin una şi bună: „Nu poţi găsi cărbuni!"

CHEIA

— Hai să mergem la bar ! zice Ibrahim. Ce zici, intrăm ?

— De intrat, intrăm, însă pe urmă o să ne trezim scoşi pe uşă afară şi fără pantaloni pe noi !

— Eşti copil ! Lupi de soiul nostru nu-i prinzi uşor !

Se zice că nenorocirile se presimt. În seara aceea ceva mă neliniştea. La intrarea în bar ardeau lămpi colorate de neon. Am coborît scările, la subsol. Iată-ne intraţi şi aşezaţi la o masă. Deodată porni jazul. Bărbaţii se repeziră spre femeile lor, aidoma amatorilor de fotbal cînd se năpustesc pe stadion să-l cotonogească pe arbitru.

Ni se înfăţişează chelnerul.

— Să ne dai ceva tare !

— Nu cumva aveţi un foc ? mă întreabă femeia cu ţigară în gură — una dintre femeile barului — vecină de masă cu noi.

Lasă că ştiu eu, îi dai foc şi apoi urmează toate celelalte stratageme, după care te poţi considera un om pierdut. Am intors capul. Ibrahim scăpără bricheta.

— Vă mulţumesc, domnule !

— N-aveţi pentru ce.

I-am tras un cot lui Ibrahim :

— Termină !

Dar Ibrahim nu-i puişor cu caş la gură, şi-a tocit multe pingele prin baruri.

În ce mă priveşte, vă spun fără să mă laud : de mai bine de douăzeci de ani mă ocup cu studierea femeilor de cabaret.

Femeia de la masa vecină oftă adînc :

— Cît de grea e singurătatea, nu-i aşa ?

Eu priveam ţintă spre plafon. Ibrahim nu se putu abţine.

— Singurătatea e dată tot de Allah.

Da, am uitat să vă spun : barul acesta nu e vreo cîrciumă oarecare, unde pentru cîţiva gologani bei cocteil şi ţopăi pînă la trei dimineaţa, schimbînd femeile după pofta inimii ! Aici oricare dintre femei, dacă nu cîştigă într-o noapte o sută de hîrtii, se consideră jignită în cinstea ei profesională, se simte prost. E un lucru cunoscut de toţi.

Femeia de la masa vecină îi zice lui Ibrahim :

— Vreau să vă dezvălui un secret.

Şi cînd Ibrahim întinse gîtul ca o gîscă, mi-am spus : „Gata, Ibrahim e pierdut. Cel puţin eu să rezist..."

Ibrahim luă femeia de braţ şi trecu cu ea în barul american. Ca să nu întîlnesc privirea vreunei femei, ţin capul sus şi mă uit fix la plafon.

— Am impresia că v-am mai văzut undeva !

Am luat ochii din tavan. O pereche de ochi trişti, melancolici, provocatori, buze întredeschise, dinţi cu sclipiri de perle.

— Nu cred ! i-am răspuns.

— Pot să iau loc la masa dumneavoastră ?

— Dacă nu găsiţi loc în altă parte, poftiţi !

Femeia se aşeză pe scaunul liber de lîngă mine. Mă impresionează întotdeauna femeile cu faţa palidă, cu privirea plină de enigme, cu vocea subţire, care nu ştii niciodată ce fac — rîd sau plîng ?

— Mă cheamă Alice.

— Încîntat. Pe mine, Regap.

— Îmi pare bine.

Tocmai atunci se apropie de masă chelnerul.

— Nu doresc nimic ! spuse ea.

Doamne sfinte ! Pentru prima dată în viaţă văd o femeie dezinteresată. De aceea nu m-am mai putut abţine :

— Poate, totuşi, vrei ceva ?

— Vă mulţumesc, răspunse ea. Ştiţi, nu mă pot obişnui de fel cu această situaţie. Mă doare capul de vin. Doresc, pur şi simplu, să stau de vorbă cu un om care poate înţelege nenorocirea mea, atîta tot !

Apoi, începu să povestească. Tatăl ei era armean, mama — grecoaică. Ea se consideră turcoaică. A păşit pe acest drum în urma unei întîmplări triste. Avea un logodnic care semăna cu mine. Nu numai la înfăţişare, dar şi glasul, şi gesturile erau exact ca ale mele. El a părăsit-o, a dispărut.

— Nu sînt ca alte femei din bar, mie mi-e scîrbă de viaţa asta !

Ea tot vorbea şi vorbea, iar eu aveam impresia că acu-acu încep să plîng. Vedeţi, mai există asemenea femei ! Am descoperit deodată că ea e tocmai femeia pe care o caut de o viaţă întreagă.

De data asta eu am fost cel care stăruia :

— Vă rog, vreţi să bem ceva ?

— Dacă îmi daţi voie să comand eu, voi bea.

Hmm ! Se pare că nu-i displac ! Fiecare femeie are şi un pic de inimă, domnule !

Aproape cu forţa am dus-o pe Alice în barul american. Acolo am dat peste Ibrahim care îşi îmbrăţişa blondina lui plinuţă.

— Ce bei ?

— Cocteil.

Alice îmi zice :

— Ia să-ţi văd ochii. Sînt aşa de frumoşi ! N-am mai întîlnit în viaţa mea asemenea ochi.

Se vede imediat că Alice e o femeie cu gust. Mi-am amintit de o altă femeie, pe care am iubit-o la nebunie. Şi aceea îmi vorbea la fel :

— Nu pot privi în ochii tăi !

Pînă la urmă am înghiţit momeala :

— Barman ! Încă un cocteil !

— Sînt îndrăgostită de ochii tăi.

Ce femeie fină e Alice !

— Barman ! Încă unul !

— Dar dacă aceşti ochi vor privi o altă femeie, atunci...

— Alice, draga mea, dacă aceşti ochi vor privi o altă femeie să orbească! Chelner, cîte un păhărel de *whisky*.

Am privit la Ibrahim. Moţăia. Se vede treaba că blondina l-a ameţit zdravăn. Alice îmi zice:

— Ah, toată viaţa aş privi în ochii tăi!

Ochii mei... cînd beau sînt tare injectaţi. Dar cînd îi privesc în oglindă îmi plac.

— *Garçon!*... Ce vrei să bei, draga mea Alice? Coniac? Adu coniac!

Alice a scos o cheie din poşetă.

— Viaţa mea, a zis, ia cheia asta! E de la locuinţa mea. Vino în noaptea asta la ora patru: Torlabaşî, strada Salkîmsaciak, nr. 14, etajul doi. Ah, sînt geloasă pe toate femeile astea care te privesc.

Ce sentimente înălţătoare nutreşte pentru mine!

— *Garçon,* plata!

În faţa mea, apăru nota de plată: 258 de lire. Mi s-a oprit respiraţia. Am început să-l caut pe Ibrahim, dar acesta dispăruse.

— Dragă Alice, nu am decît o sută şaptezeci de lire la mine. Ce mă fac?

Biata Alice a îngălbenit.

— De ce am băut aşa mult?! se văita ea. Aceşti indivizi nu au pic de inimă. N-o să ne lase în pace pînă nu le vei da toţi banii. Iar eu n-am la mine decît vreo cincisprezece lire.

Îmi veni o idee salvatoare.

— Iartă-mă, Alice, că m-am făcut de rîs. Uite, ceasul ăsta! Am dat pe el trei sute douăzeci de lire. Are optsprezece rubine.

— Ăştia nu-ţi dau pe el nici o sută de lire!

— Uite stiloul. Are peniţă de aur. O sută de lire am dat pe el.

— E îngrozitor! Dar nu-i destul!

Mi-am scos butonii de aur. Alice a luat toate astea şi s-a dus la patron.

După cincisprezece minute s-a înapoiat.

— Ai mai rămas dator cincizeci de lire. Le voi plăti eu, spuse Alice.

— Mulţumesc, Alice, ce inimă bună ai ! Mîine îţi aduc banii !

— Te aştept în noaptea asta. Vino negreşit ! Ah, ochii ăştia !

Am ieşit din bar. Pînă la ora patru am hoinărit pe străzi. Ora patru ! Cu cheia în mînă caut strada Salkîmsaciak. Întreb paznicii, habar n-au de ea. S-a făcut ziuă. Ce-mi rămînea de făcut ? Am plecat acasă şi m-am culcat. M-am trezit spre seară. Trebuie neapărat s-o găsesc pe draga mea Alice. Să merg din nou la bar ? Buzunarele îmi sînt goale.

Pînă la miezul nopţii am hoinărit pe străzi. Şi iată că întîlnesc un cunoscut de-al meu, Magit.

— Ei, Magit, ce cauţi pe aici ?

— Frăţioare, zise el, am fost noaptea asta la bar. Am cunoscut acolo o femeie. Dacă ai fi văzut-o, zău că niciodată n-ai fi zis că e o femeie de bar. Mi-a dat cheia de la locuinţa ei. Se întoarce şi ea la patru.

— Ce adresă are ?

— Strada Salkîmsaciak, nr. 14, etajul doi.

— Cum o cheamă ?

— Alice.

— Şi ai cheltuit mult cu ea la bar, nefericitule ?

— Ea nu e ca femeile pe care le cunoşti tu ! Cu forţa am făcut-o să bea, zău ! Am cheltuit patru sute de lire.

Pe lîngă noi trecu un bărbat.

— Scuzaţi-mă, spuse el. Pe unde vine strada Salkîmsaciak ?

— Ce căutaţi acolo ?

— Numărul 14, etajul doi.

Am scos cheia din buzunar.

— Cheia de la locuinţă e la mine, am zis eu.

Dacă doriţi, plimbaţi-vă după miezul nopţii pe străzile din cartierul Tarlabaşî. Şi, fără nici o îndoială, veţi întîlni pe acolo cincisprezece, douăzeci de bărbaţi. Fiecare are în mînă cîte o cheie. Toţi caută strada Salkîmsaciak, numărul 14, etajul doi.

CONSTRUCTORII

Ne aflăm într-o şcoală profesională superioară. Cel mai tînăr dintre noi are douăzeci şi trei de ani. Cu două luni în urmă a fost numit un nou director al şcolii. Înainte de orice, s-a interesat ce a făcut vechiul director. A reieşit că, după indicaţiile lui, încăperile de la subsolul şcolii au fost adîncite cu un metru şi jumătate, reparate, tencuite, vopsite şi transformate în sală de mese. Iar vechea sală de mese de la ultimul etaj a devenit auditoriu. Deci şcoala s-a lărgit.

Ce-a mai făcut vechiul director ? Pereţii auditoriilor au fost vopsiţi în galben, iar pereţii dormitoarelor — în roz. Asta-i tot ? Desigur că nu. În sălile de clase erau bănci de cîte două persoane. Dar cînd într-o bancă stau două persoane, ele vorbesc, nu-şi văd de carte. Şi directorul a comandat bănci de cîte o singură persoană.

Noul director şi-a început activitatea de-abia după ce a fost pus la curent şi în chip amănunţit cu toată munca predecesorului său.

Îl numeau pe vechiul director „Constructorul" ? Foarte bine, acum se va vedea cine e într-adevăr constructorul !

— Ce-i cu celula asta întunecoasă ?

— Sala de mese.

— Cum se poate ca sala de mese să fie la subsol ? Aici îţi piere, pur şi simplu, pofta de mîncare. Astupaţi groapa asta !

Sala de mese a fost mutată în vechiul loc. Din sălile de clasă au fost scoase băncile destinate unei singure persoane. În locul lor au apărut din nou bănci de două persoane.

— Doi la un loc studiază mult mai bine.

Pereţii roz au fost vopsiţi în alb, iar cei galbeni — în verde.

Refăcînd tot ce a realizat vechiul director, noua conducere începu să-şi pună în aplicare ideile originale în domeniul construcţiei. Întîi a decis construirea unui bazin de înot.

Toţi îl admirau ca pe un bun constructor.

— Poate exista oare o şcoală superioară, în zilele noastre, fără bazin de înot ? se întreba el.

A început construirea unui bazin enorm în mijlocul curţii. S-au adus nisip, pietriş, ciment, cărămidă. Însă... chiar în timpul acesta directorul constructor a fost transferat într-o muncă mai importantă, iar construcţia bazinului de înot a fost părăsită.

A venit un alt director, şi el cu veleităţi de constructor. Pereţii încăperilor au început să fie vopsiţi din nou. Vechiul subsol a devenit din nou sală de mese. Dormitorul a fost transformat în sală de cinema. Băncile de două persoane au fost scoase.

— Ce, aici e şcoală elementară ?

Şi în locul băncilor au apărut mese.

Toate aceste schimbări nu ne prea interesau. Dar ce va fi cu bazinul ?

Da, da, bazinul de înot — mîndria unei şcoli profesionale superioare !

— Ce-i cu groapa asta ? a întrebat într-o zi directorul. Dar nisipul, pietrişul acesta ce caută aici ?

— Aici va fi un bazin de înot.

— Ce-e-e ? Bazin de înot ? Ce-i aia ? Să se niveleze imediat terenul !

Şi tot ce se găsea lîngă groapă : nisip, pietriş, ciment, a zburat jos, în groapă.

Noul director nu s-a lăsat mai prejos decît cel vechi în privinţa construcţiei, ba chiar l-a întrecut.

— Foarte des, tinerii din ziua de azi nu izbutesc să se adapteze societăţii în mijlocul căreia trăiesc pentru

că nu ştiu să danseze : asta e singura cauză ! Se adună, e drept, la cîte un ceai, dar e cu neputinţă ca tinerii să-şi biruie sfiiciunea, constată într-o bună zi directorul şi ordonă ca, acolo unde urma să se construiască bazinul de înot, să se pornească imediat la amenajarea unui teren de dans.

Au început lucrările. Locul a fost nivelat, s-a turnat beton deasupra. Însă tocmai cînd se aplica stratul lucios, directorul a fost trecut într-o altă muncă, mult mai importantă.

Directorul care i-a luat locul s-a dovedit a fi un constructor care îi depăşea pe toţi ceilalţi.

A început cu mesele din sălile de cursuri.

— Ce-i aici, şcoală sau cîrciumă ? Luaţi mesele de aici !

Mesele au fost înlocuite cu bănci de două persoane.

Din nou au fost zugrăviţi pereţii : galbenul a devenit roz, rozul-crem, albul — bleu, bleul — alb. Sălile de clasă, sala de mese, dormitoarele şi-au schimbat locurile între ele. A venit rîndul şi platoului de dans.

— Asta ce mai e ? a întrebat el.

— Teren de dans ! Fostul director l-a construit... Dar lucrările...

— Teren de dans ? Da' ce-i aici ? Cazinou ? Bar ? Acum pricep eu de ce şcoala asta a dat rezultate atît de slabe la învăţătură ! Să dispară imediat prostia asta !

Terenul de dans a fost stricat.

Înainte de toate un corp sănătos ! proclamă directorul. Tinerii trebuie să facă gimnastică.

În locul platoului de dans se porni construirea unui mic stadion : într-o parte urma să fie un teren de tenis, în partea cealaltă un teren de volei. Au fost aduse stachete, paralele, inele. Au fost săpate gropi pentru paralele, s-au turnat stîlpii de beton şi, deodată tocmai, cînd lucrările se desfăşurau mai cu ardoare, directorul constructor a fost transferat.

Faţă de predecesorii săi, cel care i-a luat locul era un constructor fără pereche. Încă în prima zi, cînd a dat o raită prin şcoală, s-a mirat :

— Ce-i cu drugii ăştia de fier, cu cercurile şi lanţurile acestea ?

N-am apucat noi să zicem : „Vechiul director a vrut..." că el ne-a şi luat-o înainte şi, ridicînd glasul, a ordonat :

— Îndepărtaţi porcăriile astea de aici !

— Am înţeles.

— Ce-i aici, şcoală superioară sau circ ? Înainte de toate o şcoală are nevoie de grădină, de parc. La mijloc trebuie să fie un bazin cu o fîntînă arteziană.

Şi noul director constructor a distrus tot ce făcuse celălalt — începînd cu tencuiala şi terminînd cu băncile. Din nou au început lucrări de construcţii.

În sfîrşit, s-au apucat să strice şi terenul de sport neterminat, dar aceasta nu era o treabă uşoară. De fiecare dată cînd au construit aici ceva — bazin de înot, ring de dans, stadion — fundamentul l-au turnat din beton. Au încercat să-l spargă cu dinamită, dar au zburat toate geamurile. Atunci au adus ciocane pneumatice. Nici aşa n-au reuşit. Să sapi aici pămîntul era mult mai greu decît să forezi o sondă de petrol. Pînă la urmă, pe locul respectiv s-a turnat pămînt, peste care s-au pus îngrăşăminte. Au fost aduşi copaci, flori, arbuşti. Era să iasă o grădină frumoasă. Dar nici treaba asta n-a fost terminată, pentru că directorul constructor a plecat, şi în locul lui a venit altul, tot mare constructor. Văzînd brazii, palmierii, grămezile de îngrăşăminte, pămîntul negru, toate aruncate de-a valma, directorul începu să urle cît îl ţinea gura :

— Ce-i cu debandada asta ? Aici e şcoală superioară, grădină botanică sau pepinieră ?

Pe urmă, răcorindu-se puţin, adăugă :

— Imediat să aruncaţi toate astea ! Aici vom construi un patinoar !

În timp ce se construia cordonul de piatră al patinoarului, noi tocmai terminam şcoala. În ziua festivităţii pentru înmînarea diplomelor, se turna şi fundamentul de beton al patinoarului. Părăsind şcoala, n-am mai aflat ce au făcut directorii constructori care s-au perindat la conducere. De atunci au trecut exact douăzeci şi unu de ani.

Şcoala noastră are o tradiţie : în fiecare an, în cinstea absolvenţilor, se organizează într-un cadru festiv „ziua fasolei cu carne". La festivitate sînt invitaţi şi cei care au terminat şcoala în anii precedenţi. În felul acesta vechii şi noii absolvenţi se cunosc între ei.

Întîmplarea a făcut ca, în timpul acela, director al şcolii să ajungă un fost coleg de-al meu.

Şi-a adus aminte omul de mine — îi sînt pentru această atenţie recunoscător — şi m-a poftit la banchetul tradiţional.

Am vizitat cu mult interes încăperile şcolii, pe care nu le-am mai văzut de douăzeci şi unu de ani. Prietenul meu, directorul, ne dădea explicaţii :

— Cînd am fost numit aici, sălile de cursuri erau sus, iar sala de mese — jos. Dar de la ferestrele ultimului etaj elevii aveau o panoramă splendidă, ceea ce îi sustrăgea de la studiu. De aceea am mutat sălile de clasă la subsol, iar sala de mese am mutat-o la ultimul etaj. Afară de asta, am schimbat între ele laboratorul şi dormitoarele. Toaletele erau în stil turcesc. Le-am transformat în stil european. Tencuiala...

Se făcu ora prînzului. La fel ca acum douăzeci şi unu de ani, cînd sună clopoţelul, se iscă o hărmălaie îngrozitoare. Fiind prezenţi absolvenţi ai diferitelor promoţii, am pornit care încotro, în speranţa de a găsi sala de mese. Unii au alergat în dormitor, alţii în sălile de clasă. Eu am nimerit la toaletă. Se vede treaba că unul dintre directori a transformat sala de mese din vremea noastră în toaletă ! Cu greu am reuşit să găsim sala de mese. În timpul mesei, directorul se adresă noilor absolvenţi :

— Tinerii mei prieteni ! Civilizaţia înaintează datorită mîinilor oamenilor constructori. Fiecare om luminat păstrează cu grijă tot ce e frumos, folositor, toate cîte s-au creat pînă la el, le dezvoltă pînă la un punct şi transmite ştafeta mai departe.

Civilizaţia, cultura se transmit din generaţie în generaţie, amintind o ştafetă veşnică. Astăzi şi dumneavoastră păşiţi în viaţă. Şi dumneavoastră veţi perfecţiona ceea ce a fost creat pînă acum, iar pe urmă, ca

şi noi, veţi transmite totul tinerei generaţii care vă urmează. În felul acesta, noi vom contribui la progresul civilizaţiei, vom duce ţara noastră mereu înainte ! Tineri colegi ! Dacă am reuşit să vă inoculăm dragostea pentru construcţii, înseamnă că ne-am îndeplinit cu cinste datoria.

Fiţi adevăraţi constructori ! Vă doresc tuturor succes !

Cuvintele directorului au fost întîmpinate cu un ropot de aplauze.

Mai tîrziu am vizitat „Salonul oamenilor de seamă". Pereţii încăperii erau împînziţi de portretele în mărime naturală ale celor care au adus şcolii, de la înfiinţarea ei, vreo modificare folositoare.

SLAVĂ LUI ALLAH!

La Kadîkäy am reuşit cu mare greutate să mă urc în vagonul din urmă al tramvaiului care mergea spre Bostanigî. Pe platforma din spate ne înghesuiam opt persoane. Un bătrîn care ţinea în mînă o legătură se sprijinea cu ea de geamul tramvaiului. Bătrînul încălţase o pereche de papuci de casă din stofă groasă de lînă, peste care purta galoşi. Pe cap avea o căciulă veche şi soioasă. Alt pasager, mai tînăr, şi-a atîrnat coşul acoperit cu paie de frîna vagonului, după care, atrase atenţia unui pasager cu faţa palidă:

— Fii atent, am ouă în coş!

Tot ce s-a vorbit pe drum porni de la aceste ouă. E adevărat că dacă n-ar fi fost ouăle, tot am fi găsit despre ce să vorbim. Ouăle, cuiele sau vremea ne dau prilejul de a ne uşura sufletul!...

Cel rugat să nu atingă coşul cu ouă întrebă:

— Cît ai dat pe ele?

Trăsăturile feţei i se prelungiseră în jos, parcă sub influenţa forţei de atracţie a pămîntului.

Cel cu coşul cu ouă îi răspunse:

— Nu mai întreba. Sînt scumpe foc!

Bătrînul cu căciulă se crezu obligat să-l completeze:

— Da' ce găseşti azi ieftin? Azi totul e...

Numai eu şi un alt pasager, în haină de piele şi cu mustăţi negre, nu scoteam nici un cuvînt.

Ceilalţi şase pasageri, ca şi cînd ar fi zis „Amin" toţi într-un singur glas, au întărit:

— Adevărat!

— Ce găseşti astăzi ieftin ?
— Viaţa ieftină a ajuns un vis, domnule !
— Cît o să mai ţină aşa ?
— Să dea Domnul să se termine odată !
— Nu te poţi aştepta la nimic bun.
— Ce-ai cumpărat ieri cu două lire, în dimineaţa următoare costă două şi jumătate. Se poate aşa ceva ? Tu dormi, iar ei stau toată noaptea şi ridică preţurile.
— Şi dacă ar fi numai scumpetea ! La piaţă nu mai găseşti nimic, frăţioare.
Şase pasageri îşi împărtăşeau pe rînd necazurile, şi fiecare părere era însoţită de aprobări.
— Da-a-a.
— Adevărat, adevărat ?
— Ai dreptate !
Tramvaiul se apropia de staţia Altîyol. Nu coborî nimeni. Din contra, se mai urcă un pasager şi ne înghesui. Proprietarul coşului cu ouă o luă de la început.
— Viaţa a devenit foarte grea. Pe vremuri se zicea că pîinea e în gura leului. Acum să-mi fie cu iertare, a dispărut în partea posterioară a leului. Mai scoate-o dacă-ţi dă mîna !
Noul pasager intră şi el în vorbă :
— Toate-s scumpe, dar chiria le întrece pe toate !
Şi din nou, toţi într-un singur glas, de parcă ar fi zis „Amin", au zis : „Adevărat !"
Unii se plîngeau de scumpetea vieţii, alţii de chirie, alţii că nu poţi găsi lucrurile de care ai nevoie, iar alţii erau necăjiţi că se demolează case fără a se construi altele. Ce să vă spun ? Eu n-am curajul să redau toate cele auzite. Oamenii erau atît de iritaţi, încît parcă nu mergeau acasă, obosiţi după o zi de muncă, ci la un miting de protest împotriva scumpetei.
Din timp în timp ridicau glasul şi parcă ţineau discursuri.
Iar eu, ascultîndu-i, îmi ziceam : „Luaţi-o mai domol, fraţilor ! Nu încape nici o îndoială c-aveţi temei să vă supăraţi. Da' nu sînt chiar toate aşa cum le vedeţi voi ! Şi apoi, dacă o să tot vorbiţi aşa, pe şleau, mai devreme sau mai tîrziu, o s-o păţiţi !" Voiam să

le spun toate astea cu glas tare, dar teama a făcut să-mi piară graiul. Nu e bine nici măcar să stai aproape de un om înfierbîntat, darmite să încerci să-l calmezi. Te înjură, ba te mai şi bate. Am stat deoparte şi am hotărît că e mai bine să tac.

Cînd tramvaiul a trecut şi de staţia Yogurteiu, discuţiile au ajuns la punctul culminant. Tipul în haină de piele şi cu mustăţi negre care, ca şi mine, a tăcut tot timpul, nu s-a mai putut abţine şi a început :

— Cine a pretins că nu se poate găsi tot ceea ce doreşti ? ! Slavă lui Allah, avem de toate !

Mi-era teamă pentru cel care s-a hotărît să facă un asemenea pas. Poate să înceapă acum o ceartă. Cei şapte de pe platformă puteau să se năpustească asupra lui. I-am privit pe rînd. Se uitau şi ei la pasagerul cu haină de piele.

Pe platformă domnea o linişte deplină. Cei şapte parcă nu înţelegeau ce a spus, ce a vrut tipul în haină de piele. Glumeşte sau vorbeşte serios ?

— Ştiţi una şi bună : „Nu e, nu e !" — continuă în acest timp cel cu scurta de piele. Ce nu se găseşte ? Dacă ştii să cauţi, slavă lui Allah, găseşti de toate !

Ceilalţi şapte şi-au pierdut glasul cu totul. Primul şi-a revenit cel cu trăsăturile feţei prelungite în jos.

— Slavă lui Allah, de toate poţi găsi, desigur !

Ceilalţi, ca şi cînd ar fi zis „Amin", au răspuns toţi într-un glas :

— Slavă lui Allah !

— Şi nici viaţa nu e scumpă, slavă lui Allah ! zise mustăciosul.

Pasagerul, care pînă acum cîteva clipe ţinuse discursul cel mai violent împotriva scumpetei, răspunse :

— Scumpetea o provocăm noi înşine, strigînd neîntrerupt : „scumpete, scumpete !"

— Da ! Da ! Fiindcă am tot repetat : „nu este, nu este" au dispărut toate. Am tot cobit. Cînd colo nu lipseşte nimic, slavă lui Allah !

— Slavă lui Allah !

— Slavă lui Allah !

— Haideţi să facem o socoteală, spuse cel în haină de piele, ca să vă convingeţi. Eu sînt şofer. Acum

şaisprezece ani aveam o sută douăzeci şi cinci de lire pe lună. Atunci un kilogram de zahăr costa treizeci de *kuruşi*. Acum costă două lire. Dar şi salariul meu acum e de şase sute de lire pe lună. Ce s-a întîmplat ? Zahărul s-a scumpit, dar şi salariul meu a crescut.

— A crescut, a crescut, slavă lui Allah ! răspunseră ceilalţi.

Unul din cei şapte completă :

— E adevărat că azi sînt bani mulţi pe piaţă. Slavă lui Allah, bani sînt mulţi !

— Slavă lui Allah !

— Chiar şi un hamal, cincisprezece lire pe zi nu-i consideră bani.

— Nu-i consideră, slavă lui Allah !

Bătrînul cu căciulă zise :

— Dacă vreţi să ştiţi, chiar noi purtăm vina ! Se găseşte unul să scoată un zvon : „Nu găseşti nicăieri ceai !“ şi-i vezi imediat pe toţi că dau năvală în prăvălii şi cumpără cîte cinci sau şase pacheţele. După care se plîng că nu există ceai ! Păi sigur că nu există ! Slavă lui Allah, avem de toate !

— Slavă lui Allah, de toate !

— Slavă lui Allah !

Unul dintre pasageri, neîncetînd să repete „Slavă lui Allah, slavă lui Allah !“, coborî din tramvai la staţia Feneryolu.

Tipul în haină de piele remarcă :

— Apoi, în ţara noastră se realizează un progres vădit. Noi vindem mărfuri peste graniţă, fără să cumpărăm de acolo nimic. De aceea lipsesc unele mărfuri.

Unul dintre cei care repeta tot timpul „Slavă lui Allah“, zise :

— Lipsesc unele, slavă lui Allah !

Pe urmă se opri şi se corectă :

— Da, da, e progres. Numai puţine lucruri le găseşti greu. Cu timpul se vor găsi şi ele, slavă lui Allah !

— Slavă lui Allah !

— Slavă lui Allah ! nu se lăsa haina de piele. Istanbulul, de cînd a devenit el Istanbul, nu a cunoscut o asemenea dezvoltare, o asemenea reconstrucţie.

— N-a văzut, slavă lui Allah ! Vreau să zic că acum vede. Se deschid artere noi, slavă lui Allah. Din timpul sultanului Fatih [1] n-a mai fost aşa ceva.

— Se deschid, slavă lui Allah !

— Se dărîmă peste tot.

— Se dărîmă, slavă lui Allah ! Adică... deschid drumuri !

Şi aşa, tot slăvindu-l pe Allah, am ajuns la Geaddebostan. Pasagerii de pe platformă au coborît unul cîte unul. Acum, am rămas pe platforma tramvaiului numai eu şi pasagerul în haină de piele.

Deodată acesta mi se adresă :

— Dumneavoastră ce credeţi ? Pînă acum n-aţi spus nimic.

Aoleu ! Am dat de belea ! Şi încă ce belea ! Am ridicat din umeri şi mi-am îndepărtat mîinile de corp, ca şi cînd aş fi zis : „Nu ştiu, ce pot să spun !" Nu eram atît de pesimist încît să mă asociez cu cei care începuseră discuţia, dar nu eram nici chiar atît de optimist încît să zic „Slavă lui Allah !"

Tipul în haină de piele mă întrebă din nou :

— Dar dumneavoastră ce spuneţi ?

Dacă tramvaiul n-ar fi mers aşa de repede, aş fi sărit imediat din el. Tipul în haină de piele e, fără îndoială, un zurbagiu. Din nou mi-am tras capul între umeri, am dat din mîini şi mi-am ţuguiat buzele.

Omul în scurtă de piele zise :

— Josnici oameni !

— Cine ? întrebai eu.

— Cei care repetau „Slavă lui Allah !"

— Da-a !

— Acum toţi mă înjură. Ştiu eu ce gîndesc chiar şi cînd zic „slavă lui Allah !" Orice le-ai spune, la toate îţi răspund : „Da". Aşa-s ei, să se pună bine şi cu Dumnezeu, şi cu dracu.

Tramvaiul se apropie de Erenköy.

— Ei, există scumpete la noi ?

---

[1] E vorba de Mahomed al II-lea, care a cucerit Constantinopolul (sec. al XV-lea) ; a fost supranumit Fatih (Cuceritorul).

Întrebarea aceasta m-a pus într-o mare încurcătură, pentru că nu am reuşit să-mi dau seama ce răspuns aşteaptă de la mine tipul în haină de piele.

— Nu puteţi găsi lucrurile de care aveţi nevoie ? Există oare scumpete ?

— Slavă lui Allah ! am răspuns eu.

Tramvaiul se opri. Am sărit repede de pe scară şi, în sfîrşit, „slavă lui Allah“, am reuşit să scap de tipul în haină de piele.

SE UDĂ SAU NU SE UDĂ

Şomajul mi-a venit de hac. Aş fi bucuros de orice fel de muncă. De orice fel, fie chiar şi aceea de gunoier.

Şi să vezi ce întîmplare! unul dintre cunoscuţii mei mă anunţă :

— Ragîp-bei are nevoie de un om. Vrei să te duci ?

— Dacă-i vorba că Ragîp are nevoie de un om, apoi unul mai potrivit ca mine nici că se află ! Da' de ce fel de muncă e vorba ?

— De asta, vezi, ca să fiu sincer, habar n-am !

Binevoitorul meu aşternu cîteva rînduri pe cartea sa de vizită şi mă trimise la Ragîp-bei. Cînd am păşit pragul cabinetului său, Ragîp-bei tocmai se întreţinea cu doi bărbaţi.

— De-aş avea, domnilor, o sticlă de apă... E, ce ziceţi, cu o sticlă de apă aş putea uda tot ce-i aici ? Da sau ba ? Fireşte că n-aş putea. Aşadar, ţinînd seama de faptul că n-am putut stropi...

I-am întins cartea de vizită.

— Luaţi loc, vă rog, mă pofti Ragîp-bei.

Au mai vorbit puţin şi apoi cei doi au plecat. După ce am rămas singur cu dînsul, Ragîp-bei îmi zise :

— Am cincizeci şi şase de ani. Am trecut prin multe. Din experienţa vieţii mele am tras următoarea...

Am devenit numai ochi şi urechi pentru a reţine ceva din înţelepciunea unei experienţe de cincizeci şi şase de ani.

— Din experienţa vieţii mele am reţinut următoarele : dacă aş avea o sticlă de apă... Ce spuneţi ? Aş putea cu această sticlă de apă să ud tot cabinetul sau n-aş putea ? Scuzaţi-mă, n-am auzit !

A întrebat pe un asemenea ton, încît nu era posibil să nu-i răspunzi. Dar ce să-i răspunzi ca să-i convină ? Trebuie oare să-i răspund „Da, se poate uda“ sau „Nu se poate“ ? Doar cu puţin mai înainte Ragîp-bei însuşi a pus întrebarea aceasta şi tot el a răspuns negativ.

Văzînd că am căzut pe gînduri, repetă întrebarea :

— Ei, se poate uda ? Hai, ce zici ?

Am început să tremur ca la examenul de absolvire a liceului.

Încercam să măsor din ochi suprafaţa cabinetului. În lăţime să fi fost vreo patru metri, în lungime — şase.

— Ce zici ? Se poate ? Nu se poate ? S-auzim !

— Cît e de mare sticla ? cutezai să-l întreb.

Ragîp-bei se zăpăci.

— Sticla ?

— Da, sticla de apă cu care veţi stropi cabinetul.

Citeam pe faţa sa că la o asemenea întrebare nu se aştepta.

— Păi... o sticlă obişnuită !

— Nu se poate, domnule !

— Aţi văzut ? Nu se poate ! Plecînd de aici, fiecare om care cunoaşte acest adevăr, în conformitate cu.. nu-i aşa ?

— Da !

— V-am angajat. Am un alt salariat. Îl voi concedia acum, pe loc, în prezenţa dumneavoastră.

Eram într-o situaţie penibilă. Înseamnă, deci, că din cauza mea cineva va rămîne fără lucru. Conştiinţa nu-mi îngăduia să primesc o asemenea ofertă.

— Domnule, am zis. Eu nu vreau să iau altuia bucata sa de pîine, să-i vîr cuţitul în gît.

— Nu-u-u ! răspunse el. Chiar dacă nu v-aş fi angajat pe dumneavoastră, tot l-aş fi concediat. N-am mai văzut pînă acum un om încăpăţînat ca el. Îl voi chema chiar acum, ca să vă convingeţi.

Sună şi spuse servitorului :

— Adu o sticlă de apă şi cheamă-l pe Mümtaz-bei !

În cabinet intră Mümtaz-bei. Din primul moment am simţit o simpatie deosebită pentru el. Era un om plăcut, cu o faţă zîmbitoare, şi nu arăta de loc a fi un ins încăpăţînat.

— La ordinele dumneavoastră, se adresă el patronului.

Între timp, servitorul aduse o sticlă de apă. Cum a văzut Mümtaz-bei sticla de apă, faţa i s-a crispat, sprîncenele i s-au ridicat, iar maxilarul i s-a lăsat în jos. Am fost uluit de metamorfoza neaşteptată a acestui om. Desigur, vă amintiţi că, în unele romane şi în filmele de groază, există personaje care ziua au o înfăţişare omenească, iar cînd apare luna se transformă în animale. Aşa şi faţa lui Mümtaz-bei se transformă în întregime.

Patronul luă sticla în mînă şi întrebă :

— Dacă golesc apa care se găseşte în sticlă, voi putea stropi tot cabinetul sau nu ? Aud ?

Mümtaz-bei ţipă :

— Da, se poate !

A fost mai curînd un muget. Faţa lui Mümtaz-bei aducea acum cu botul unui buldog uriaş.

Patronul zise :

— Nu, nu se poate !

Mümtaz-bei spuse printre dinţi :

— Se poate stropi !

— Nu se poate stropi !

— Se poate !

— Nu se poate !

— Vezi, mi se adresă Ragîp-bei, cum neagă un adevăr de netăgăduit... Spune, cu apa din sticla pe care o am în mînă se poate uda tot ce e aici sau nu ? Se poate ?

— Nu ! am răspuns eu.

— Desigur că nu ! Şi pentru că nu poate fi udat întreg acest cabinet cu apa din această sticlă, eu nu mai pot lucra cu un asemenea încăpăţînat !

Apoi se întoarse către Mümtaz-bei :

— Nu mai putem lucra împreună. Predaţi ce e de predat şi plecaţi !

Faţa lui Mümtaz-bei se schimbă din nou, căpătînd aceeaşi înfăţişare plăcută pe care o avea la început.

— Vă mulţumesc, domnule. Rămîneţi cu bine, spuse el.

Am rămas uluit.

— Pot să ştiu ce treburi am de făcut ? am întrebat. Poate că n-oi fi capabil să-l înlocuiesc pe Mümtaz-bei.

— Eu am nevoie de un om care să gîndească logic, îmi răspunse Ragîp-bei. Logica înainte de toate. Aţi înţeles ? Dacă am să golesc apa din această sticlă, am să pot uda tot cabinetul ? Ce ziceţi ?

— Nu veţi putea !

— Perfect. Este exact ceea ce gîndesc şi eu ! Treceţi în camera de alături şi luaţi în primire de la Mümtaz-bei tot ce are în inventar.

— Am înţeles.

Trecînd în camera de alături, l-am găsit pe Mümtaz-bei adunîndu-şi catrafusele. Ce figură simpatică ! Şi mă întrebam : cum a fost cu putinţă ca, numai cu cîteva minute înainte, cînd s-a aflat în faţa patronului, acest om atît de plăcut la vedere să se fi preschimbat într-un monstru ?

Plin de sfiiciune, m-am apropiat de el.

— Îmi pare foarte rău, am zis, că din cauza mea aţi rămas fără slujbă.

Mümtaz-bei a răspuns rîzînd :

— Nu, nu plec din cauza dumitale. Dacă n-ai fi fost dumneata, ar fi fost altul.

— Iartă-mă, dar ce te-ar fi costat să răspunzi „Nu se poate uda" ?

— Acum, orice aş fi zis, ar fi fost inutil. Nu am cum să-ţi explic. O să te convingi singur. Sînt al cincilea om pe care îl schimbă în decurs de un an. Am reuşit să rezist doar două luni şi jumătate. Eu ştiu ce-nseamnă să fii şomer, de aceea nu vreau să te sperii. Rămîi cu bine. Să-ţi dea Dumnezeu şi dumitale putere să înduri...

— Cu bine !

Mümtaz-bei şi-a luat servieta şi a plecat. Eu încă nu ştiam ce va trebui să fac aici, ce fel de muncă mă

aşteaptă. M-am apropiat de masă. M-am aşezat pe un scaun.

După cîtva timp, din cabinetul patronului începură să se audă glasurile unor oameni care se certau. Intră servitorul.

— Sînteţi chemat, spuse el.

În cabinetul stăpînului se mai găseau trei persoane. Vorbeau despre o afacere comercială, însă despre ce fel de afacere, n-am reuşit să pricep.

— Dacă am să deşert aici o sticlă de apă, va uda ea tot cabinetul sau nu ? Ce ziceţi ?

— Nu-l va uda ! am răspuns.

— Aţi văzut ? Nu-l va uda. Pe cînd dumneavoastră susţineţi că...

Unul dintre cei prezenţi remarcă :

— Afacerea noastră nu are nici o legătură cu apa. Mai mult de cinci la sută nu putem plăti !

— Înainte de toate : logica, spuse patronul. Logica e baza tuturor lucrurilor.

În ziua aceea mă chemă la el în cabinet de patru ori. De fiecare dată îmi puse aceeaşi întrebare, iar eu i-am răspuns la fel :

— Nu se udă !

A doua zi istoria se repetă. Întreaga săptămînă trecu în acest fel. În unele zile am pronunţat „Nu se udă" de patru ori, în altele — de cinci-şase ori. Sîmbătă am primit salariul pe o săptămînă. Exact o sută de lire. Rezultatul experienţei de o viaţă, patronul îl concentra în următorul mare adevăr : „Locul care poate fi udat numai cu o găleată de apă să nu încerci să-l uzi cu apa dintr-o sticlă". Şi aceasta nu ieşea din gura lui ca o zicală oarecare, ci ca o dogmă filozofică, era ca o constatare plină de înţelepciune. Iar sarcina mea era să confirm acest adevăr.

A trecut o lună. Pentru că îmi îndeplineam în mod conştiincios atribuţiile, patronul mi-a ridicat salariul la o sută cincizeci de lire. Acum mă lua cu el peste tot şi, cum apărea în discuţiile lui de afaceri ceva ce nu-i convenea, imediat mă întreba :

— Dacă golesc apa dintr-o sticlă, va uda ea aici totul sau nu ?

— Nu va uda ! răspundeam eu.

Acum pronunţam aceste cuvinte de cîte douăzeci-treizeci de ori pe zi, dar şi salariul mi-a fost ridicat la două sute de lire pe săptămînă. Patronul mă lua acum şi la el acasă. Mă despărţeam de el numai cînd dormea. Dacă soţia sau fiul îi cereau bani, sau fiica mantou, el răspundea :

— Eu prea multe nu ştiu. Am trăit atîţia ani şi am descoperit un singur adevăr : uite, am în mînă o sticlă de apă. Dacă vărs apa din sticlă, se vor uda toate lucrurile de aici sau nu ?

Nelăsîndu-l pe patron să-şi termine măcar fraza, strigam :

— Nu se vor uda !

Datorită acestei fraze scurte, care însă conţine o idee atît de cuprinzătoare, patronul avea totdeauna dreptate. Dar ce, se poate ca logica să dea greş ? !

Ca să facă dovada că are dreptate şi ca să-i convingă şi pe alţii că tot ce întreprinde se bazează pe logică, eu trebuia să confirm că apa dintr-o sticlă nu poate uda o suprafaţă mare de duşumea.

Ajunsesem să lucrez aici de cinci luni. Salariul meu se ridicase la două sute cincizeci de lire pe săptămînă. Toată activitatea mea se reducea, ca şi pînă acum, la a striga de patruzeci-cincizeci de ori pe zi : „Nu se udă !"

Încă nici unul din cei angajaţi înaintea mea nu rezistase cît am rezistat eu. Dar la un moment dat şi eu am simţit că nu mai pot. Eram gata să car saci în spate sau să şomez, să stau fără apă şi fără mîncare, decît să mai lucrez aici. Această muncă îmi devenise insuportabilă.

Într-o zi, în cabinetul patronului se iscă o discuţie în jurul unei afaceri. „Şapte la sută, nu, opt la sută..." Mă chemă patronul :

— Dacă torn aici o sticlă de apă, se poate stropi toată duşumeaua sau nu ? Ce zici ?

— Se poate ! am strigat eu.

— Ce ?

Patronul a încremenit.

— Se poate ?

— Se poate!

Ragîp-bei era atît de convins de adevărul său, încît a trebuit să golească sticla de apă pe duşumea. Abia a cincea parte a suprafeţei se udă. Faţa lui Ragîp-bei se schimbă la fel ca altădată faţa lui Mümtaz-bei. Apoi şuieră printre dinţi :

— Se udă sau nu se udă ?

— Se udă ! urlam eu.

Cei ce se aflau de faţă au început să rîdă.

— Se udă ?

— Se udă !

— Nu, nu se udă !

— Se udă !

— Nu se udă !

Eu urlam cît mă ţinea gura :

— Se udă ! Auzi, se udă, se udă !...

— Ieşi ! Să nu te mai văd în ochi, strigă patronul.

Am ieşit în stradă. Mai bine de un an am continuat să-l văd pe patron în faţa ochilor. Hoinărind pe străzi, mergînd cu vaporul, cu tramvaiul, chiar şi în somn, tot timpul strigam :

— Se udă ! Da, da, se udă ! Da, se udă !

Şi, slavă lui Allah, m-am lecuit de această boală numai după ce am strigat „Se udă !“ tot de atîtea ori, de cîte ori îl aprobasem pe patron : „Nu se udă !“

CLUBUL ÎNCORNORAȚILOR

Imensul salon al clubului avea toți pereții acoperiți cu capete de animale cornute. Îți rețineau privirea îndeosebi cele de cerbi și de boi sălbatici. Coarnele acestea, de variate mărimi, erau, toate, poleite. Fiecare membru nou era obligat să doneze clubului o asemenea podoabă.

Dedesubtul fiecărui cap încornorat se afla cîte o tăbliță cu numele proprietarului.

Dar și fără această indicație, toți membrii clubului știau cui aparține fiecare cap.

La capătul salonului, în dosul tribunei, pe un perete întreg, se aflau niște coarne uriașe de cerb.

În ziua aceea trebuia să aibă loc o festivitate de primire a noi membri. Potrivit regulamentului, pentru a fi primit, trebuia să ai recomandarea a doi dintre membrii mai vechi ai clubului. Dar numai atît nu era de ajuns. Candidatul trebuia să povestească de la tribună cum și de ce i s-au pus coarne. Se putea considera primit numai după ce relatarea lui era aprobată de către adunare și era găsit demn de a deveni membru al clubului bărbaților înșelați.

Președintele clubului, posesorul uriașelor coarne de cerb, invită candidații la tribună.

După ce îi puse să jure că „în umbra acestor capete încornorate, în numele insemnelor proprii vor spune numai adevărul", președintele continuă :

— Veţi fi primiţi în rîndurile membrilor clubului, în cazul în care aventurile despre care veţi povesti vor fi considerate de către colegii mei drept originale.

Solemnitatea primirii în club semăna mai degrabă a examen, avînd în vedere că membrii conducerii clubului erau în drept să pună candidaţilor întrebări.

Primul candidat care s-a urcat la tribună fu recomandat de doi dintre vechii membri ai clubului.

— Sîntem martori că prietenul nostru este înşelat de soţia lui.

Pe urmă candidatul începu să povestească :

— Am intrat la şcoală la vîrsta de opt ani. La şcoala elementară am rămas de două ori repetent, aşa că am terminat-o la cincisprezece ani. Intrînd în gimnaziu, am mai rămas o dată repetent. La nouăsprezece ani am trecut din gimnaziu la liceu. Un an n-am putut învăţa din motive de boală. Pe urmă am repetat şi aici un an. Am terminat liceul la douăzeci şi cinci de ani. Am intrat apoi la universitate. Dar, peste un an, am înţeles că nu am vocaţie pentru facultatea pe care o alesesem şi am trecut la alta. Mai trebuia să şi muncesc, ca să am ce mînca, aşa că abia după şase ani am reuşit să termin universitatea. Cînd mi s-a înmînat diploma aveam treizeci şi doi de ani. Am făcut apoi armata şi-am ajuns la treizeci şi patru de ani. Specializarea mi-a mai luat trei ani. La treizeci şi şapte de ani am devenit specialist. Timp de un an am tot căutat de lucru. Au trecut alţi trei pînă am reuşit să capăt o slujbă ca lumea. Precum se vede, am căpătat, de-abia la vîrsta de patruzeci şi unu de ani, un serviciu sigur. Am vrut să mă însor, dar leafa nu era atît de mare ca să-mi pot întreţine şi soţia.

Au trecut alţi zece ani pînă ce am primit un salariu cu care puteam plăti chiria şi cumpăra cîteva mobile.

Ca să-mi găsesc o fată, n-a fost de loc uşor. Am izbutit s-o găsesc abia la şaizeci de ani şi, ca să mi-o ataşez, am avut nevoie de încă un an. Fata mi-a propus : „Întîi să stăm un timp logodiţi. De-abia după ce ne vom cunoaşte bine, să ne căsătorim !“ De fapt, avea dreptate. Doi ani am stat logodiţi. Ei, şi cînd ne-am căsătorit aveam şaizeci şi trei de ani.

— Şi cîţi ani are soţia dumneavoastră ? întrebă unul dintre membrii conducerii clubului.

— Douăzeci şi cinci !

— Sînteţi convins că vă înşală ?

Nici n-a apucat candidatul să deschidă gura, că ceilalţi membri au strigat :

— Noi sîntem convinşi !

Candidatul continuă :

— Aşa că, vă rog să-mi acordaţi cinstea de a fi primit în rîndurile dumneavoastră.

Luă cuvîntul preşedintele :

— Nu, nu se poate ! Relatarea dumneavoastră e un exemplu clasic de trădare a soţului. E foarte banală, nu are nimic original în ea. Regret, însă nu vă putem primi în rîndurile noastre.

În timp ce candidatul nenorocos părăsea sala, copleşit de supărare, la tribună se urcă al doilea aspirant la dobîndirea calităţii de membru al clubului.

— Stimaţi domni ! începu el. Nu mă îndoiesc că unor asemenea specialişti ca dumneavoastră le e suficient să arunce o privire spre mine ca să-şi dea seama că sînt un soţ înşelat.

— Sîntem în curent cu tot ce priveşte celebra dumneavoastră persoană, afirmară toţi membrii clubului într-un glas.

— Vă mulţumesc, sînteţi foarte amabili ! răspunse soţul înşelat. Am terminat cu chiu, cu vai şcoala elementară şi, din cauza incapacităţii, n-am mai fost înscris la gimnaziu. În schimb, însă, eram un adevărat tip de bărbat standard : înalt, lat în umeri, măsliniu, cu ochi verzi. După tipi de ăştia ca mine femeile îşi pierd minţile, chiar cînd îi privesc de la distanţă. Datorită acestor însuşiri, am reuşit să-mi cîştig viaţa, făcînd pe plac femeilor.

Unul din membrii comitetului îl întrerupse :

— E clar, e clar ! Apoi s-a agăţat de tine o femeie foarte frumoasă şi ţi-a zis : „Însoară-te cu mine". Tu i-ai zis că nu te poţi însura, pentru că n-ai nici o leţcaie. Ea ţi-a răspuns : „Am noroc în viaţă. Ne căsătorim şi-ţi voi aduce şi ţie noroc." V-aţi căsătorit şi, cu toate că abia ai reuşit să termini şcoala elemen-

tară, soţia ţi-a găsit un serviciu bun. Asta însă nu e tot. Sînteţi căsătoriţi numai de cinci ani şi ai şi fost de cinci ori avansat. Pînă la urmă, ai fost numit director la o firmă comercială, ajungînd astfel la înalta situaţie de azi.

Bărbatul întrebă uimit :

— De unde ştiţi toate acestea ?

— Adulterele de acest soi, de multă vreme, nu mai sînt la modă. Asemenea cazuri au fost cu nemiluita. Nu-i de mirare, prin urmare, că le cunosc, constată cel din conducerea clubului.

— Bine, dar dacă sînteţi convinşi că soţia mă-nşală, înseamnă că mă veţi primi în club !

— Vă credem că sînteţi un soţ înşelat, dar, din păcate, nu vă putem primi în rîndurile noastre, pentru că soţia dumneavoastră vă înşală într-un mod foarte obişnuit, foarte des întîlnit în viaţă.

Bărbatul coborî de la tribună, mîhnit şi fără pic de vlagă. În clipa cînd ieşi din sală, se urcă la tribună un alt candidat, care la rîndul său începu :

— Acum douăzeci de ani eram foarte sărac. Eram însurat...

Preşedintele clubului îl întrerupse :

— E limpede, nu are rost s-o lungim. Pe urmă, într-o bună zi, cînd aţi cîştigat o sumă mare într-o afacere, care nu trebuie dezvăluită aici, nivelul de trai vi s-a ridicat brusc. Soţia dumneavoastră însă nu corespundea acestui nivel, aţi divorţat şi v-aţi căsătorit cu o femeie care se potrivea noului rang social. Cîştigul dumneavoastră, ca şi nivelul de trai, creştea necontenit.

Dar şi a doua soţie devenise, faţă de noul dumneavoastră nivel de trai, necorespunzătoare. Aţi divorţat şi v-aţi însurat cu o femeie şi mai frumoasă şi, în acelaşi timp, şi mai instruită.

— Într-adevăr, întocmai aşa a fost !

— Cîştigul dumneavoastră sporea zi de zi şi, pe măsură ce vă creştea avuţia, găseaţi mereu pretexte să vă schimbaţi nevestele. De fiecare dată v-aţi căsătorit cu altă femeie, pe care aţi considerat-o la nivelul poziţiei dumneavoastră sociale. Aţi schimbat şase, şapte

sau opt soţii. Aţi întreţinut şi cîteva amante, pentru că nu aţi reuşit să găsiţi o femeie care să fie mai demnă de rangul dumneavoastră decît ultima soţie. Pe urmă, într-o bună zi...

— Într-o bună zi totul s-a întors pe dos.

— V-aţi întors la situaţia dinainte, de om cu venituri modeste. Ultima soţie, cea mai bogată dintre toate, n-a putut suporta un trai lipsit de strălucire şi de aceea...

— Da... şi de aceea a început să mă înşele. Deci o să mă primiţi în club...

— Nu ! Din păcate nu-i nimic original în felul în care sînteţi înşelat. Asemenea mod de a fi înşelat este foarte răspîndit.

Al patrulea candidat a relatat că soţia lui e o fiinţă adorabilă şi că, datorită ei, în cincisprezece ani nu a trebuit să lucreze nici cincisprezece minute şi că a dus o viaţă îmbelşugată. Nici acesta n-a fost primit.

Al cincilea candidat începu :

— Eu şi soţia mea sîntem artişti de cinema.

Membrii comitetului l-au întrerupt după prima frază.

— Suficient ! E limpede. N-aveţi cu ce vă lăuda. Astfel de cazuri fiind foarte frecvente, avînd în vedere rolurile pe care le interpretează actorii...

Al şaselea candidat arătă că e însurat de doi ani, şi că în acest timp a numărat peste şaizeci de prieteni ai casei, iar pe urmă le-a pierdut socoteala.

Nici unul din aceşti soţi încornoraţi n-a fost considerat demn de a fi primit în club.

În sfîrşit, ultimul candidat, un bărbat bine legat, se adresă celor prezenţi :

— Domnilor ! Soţia mea nu m-a înşelat niciodată şi nici nu poate să mă înşele. Nici o femeie nu poate să mă înşele. După cum vedeţi sînt un bărbat prezentabil. Am şi bani, şi un post înalt. Sînt bogat şi cult. Satisfac femeile din toate punctele de vedere. Asta încă nu e totul. Pentru ca soţia să-mi poarte respect, o bat de două ori pe săptămînă pînă la leşin. Soţia mea nu îndrăzneşte să zică nici „pis". I-am interzis categoric să iasă singură din casă. Cînd sînt

plecat, o ţin sub lacăt. Nu-i permit să aibă prieteni sau prietene. În schimb, îi satisfac orice dorinţă. Avem maşină, locuim într-un apartament splendid, o duc la plimbare, se îmbracă cum şi cu ce doreşte. Dar prea decoltat, niciodată. Soţia mea ştie că dacă mă înşală, o tai în bucăţi. Încă nu s-a născut femeia care să mă înşele !

După ce a povestit toate acestea, s-a înroşit pînă în vîrful nasului.

Membrii comitetului au conchis :

— Într-adevăr, nu există nici un motiv ca să fiţi înşelat !

Atunci, cel care vorbise pînă acum cu glas hotărît, îşi plecă umil capul şi spuse în şoaptă :

— Tocmai de aceea mă îndoiesc !

Candidatul fu primit în unanimitate în „Clubul încornoraţilor".

NU FACEȚI COPIII SĂ PLÎNGĂ

Cineaștii noștri au obiceiul să spună că, dacă în timpul proiectării unui film, spectatorii nu varsă lacrimi din abundență, înseamnă că au dat fără nici un rost banii pe biletele de intrare.

Și eu împărtășesc această părere a lor. Noi știm prea bine și să plîngem, și să rîdem. Cale de mijloc nu cunoaștem. Uitați-vă la fețele trecătorilor : veți vedea fizionomii plîngărețe, sau veți auzi rîsete care vă vor aminti de pocnetul boabelor de porumb puse pe jăratec. Sîntem, mai ales, amatori de plîns ! Filmul sau romanul care nu ne stoarce lacrimi nu face nici o ceapă degerată !

Nici astăzi nu știe nimeni de ce, cu mulți ani în urmă, am fugit de la școală. Toți doreau să ajungă în această școală, eu, însă, am fugit de acolo. Dintr-o școală-pension fără taxe ! Ne dădea mîncare, haine și, în general, tot ce aveam nevoie. Oare mai fuge cineva dintr-o asemenea școală ? Și doar nu eram un leneș. Eram socotit un elev model în clasa mea.

Cînd, după cîtva timp, cei de-acasă au aflat că am fugit de la școală au început să mă bombardeze cu întrebări :

— De ce ai fugit de la școală ?

Iar eu n-am reușit de fel să le explic de ce am fugit. De atunci au trecut exact treizeci și doi de ani. Acum pot să-mi explic purtarea. Pricina fugii mele de la școală au fost lacrimile.

La vîrsta de zece ani am dat cu succes examenul de admitere la această şcoală, iar apoi am reuşit şi la tragerea la sorţi, aşa că am intrat. Primul an l-am trecut cu bine. Tot necazul a început cînd am ajuns în clasa a cincea.

Pe atunci se predau la şcoală nişte lecţii denumite „Discuţii despre morală" — un fel de poveţe privind respectarea regulilor de morală. Noi auziserăm despre aceste lecţii de la elevii din clasele superioare. Discuţiile erau conduse de un profesor pe nume Sukrü-bei. După cum spuneau ei, nu cunoscuseră un om mai bun ca profesorul ăsta. Era atît de bun, încît la fiecare lecţie îi făcea pe elevi să plîngă cu trei şiroaie de lacrimi. Cei din clasele superioare ziceau :

— Ţine nişte lecţii atît de frumoase, încît şi pietrele de mormînt ar plînge, darmite un om !

Mă interesa foarte mult acest Sukrü-bei. E adevărat că în acea vreme toţi profesorii noştri ne făceau să plîngem tot timpul. Şi cu cît ne storceau mai multe lacrimi, cu atît eram mai ataşaţi de ei ; ne simţeam cu tot sufletul, cu toată inima legaţi de profesorii noştri. Încearcă să nu plîngi cînd cel care ne preda „Vieţile prorocilor", un hoge [1] cu barbă şi turban, îţi povesteşte despre moartea prorocului nostru Huşein, fiu al lui Ali, în bătălia de la Kerbel. Parcă numai la lecţia aceasta...? Dar la lecţia despre Muavi [2] ?

Şi după ce ieşea hogea din clasă continuam să vărsăm lacrimi pînă la ora următoare, cînd se ivea profesorul de religie. Cînd acesta începea să ne vorbească despre chinurile iadului, care îi aşteaptă pe păcătoşi, cei şaizeci de elevi din clasa noastră — copii în vîrstă de unsprezece-doisprezece ani — plîngeau cu sughiţuri, lingîndu-şi lacrimile. Eu, de obicei, nu aveam batistă, aşa că lacrimile mi se amestecau şi cu altceva. Plîngeam smiorcăind din nas cu zgomot şi oftam din adînc. Ultima lecţie era aproape totdeauna cea de limba turcă. Profesorul de limba turcă nu rămînea în urma celorlalţi colegi ai săi în ce priveşte arta de

---

[1] Profesor în şcoala musulmană.

[2] Primul calif din dinastia omeiazilor (sec. al VII-lea).

ă ne stoarce lacrimi. La lecţie, ne vorbea de chinurile poetului patriot Hamîk Kemal[1], zvîrlit în temniţa de la Magos. În timpul acesta, prin ferestrele clasei urcau spre cer hohote de plîns, smulse împreună cu „of“-uri şi „ah“-uri din şaizeci de gîtleje tinere. Iar la lecţiile de muzică, atunci cînd cîntam imnuri religioase, lacrimile curgeau din ochii noştri asemenea rîurilor din rai.

Nu exista lecţie la care să nu plîngem, nu exista profesor care să nu ne stoarcă şiroaie de lacrimi. Plîngeam chiar şi la lecţiile de gimnastică, numite încă pe atunci lecţii de „educaţie fizică“. Profesorul de gimnastică, neavînd ce ne povesti, ne bătea. Iar noi plîngeam !

Prestigiul unui profesor se măsura prin cantitatea de lacrimi pe care o storcea din ochii noştri şi, dacă băieţii de la altă şcoală ne spuneau : „Ştii, cînd profesorul nostru ne explică lecţia, toată clasa are ochii înlăcrămaţi“, noi, ca să ne arătăm superioritatea, îi întrerupeam zicîndu-le : „Asta încă nu-i nimic ! Să-i vedeţi pe profesorii noştri. Cînd ne vorbesc ei, plîng şi pietrele.“

Era mai mare cantitatea de lacrimi decît cantitatea de apă pe care o beam. Iată de ce mă interesa profesorul Sukrü-bei. Şi mă întrebam : dacă toţi profesorii ne fac să vărsăm atîtea lacrimi, atunci ce de-a lacrimi o să ne stoarcă Sukrü-bei care, din acest punct de vedere, are o faimă deosebită ? Îmi amintesc că, în aşteptarea lecţiei lui Sukrü-bei, ne pregătiserăm cu toţii să plîngem zdravăn.

Prima oră era de istorie. Profesorul ne-a vorbit cu atîta patos despre eroismul strămoşilor noştri, încît nu era cu putinţă să nu plîngi. Ora a doua aveam limba turcă şi profesorul de turcă ne făcu la rîndul lui să plîngem, citindu-ne elegia poetului Redjai-zade Ekrem, scrisă la moartea fiului său Nejad. Iar, cînd la lecţia de geografie, profesorul ne-a povestit cum s-a năruit imperiul nostru care se întindea odată pe

---

[1] Cunoscut poet turc (sec. al XIX-lea).

trei continente, ni s-a părut că în ochii noştri nu va mai rămîne nici o lacrimă.

La ora a patra a venit Sukrü-bei. Avea o statură potrivită şi un cap mare. Pantaloni negri în dungi, haină de postav negru. Cămaşă albă, bine călcată. Pantofi de lac. Din buzunarul de sus al hainei ieşea, în formă de triunghi, batista. O chelie strălucitoare. Cele cîteva fire de păr, pe care i le puteai număra, erau pieptănate de la stînga spre dreapta. A intrat cu paşi timizi, temîndu-se parcă să nu calce într-un furnicar, şi s-a aşezat la catedră.

Noi atîta auziserăm despre el pînă atunci şi eram în aşa măsură convinşi că Sukrü-bei ne va face negreşit să plîngem, încît, chiar dacă ar fi stat la catedră fără a scoate un singur cuvinţel, noi tot am fi plîns.

Doamne, cînd începe, în sfîrşit, Sukrü-bei să vorbească ? Nu ştiu cum se simţeau alţi băieţi, dar eu eram gata-gata să plîng. Crezusem pînă atunci că mi-au secat toate lacrimile după primele trei lecţii. Dar nu, am început iar să plîng, nu mă mai puteam stăpîni.

Cînd a ieşit Sukrü-bei din clasă, la terminarea orei, eram aproape leşinat de atîta plîns.

Ce fel de om era Sukrü-bei ? Noi auziserăm că era bogat şi că era şi director la un institut superior. Pentru că el însuşi absolvise cîndva şcoala noastră, s-a simţit obligat să predea lecţii claselor inferioare în chip gratuit. Şi asta, pentru propria-i mulţumire sufletească. Şi satisfacţia şi-o afla tocmai în capacitatea lui de a ne face să vărsăm lacrimi cu nemiluita. O asemenea satisfacţie n-are pereche !

Niciodată nu s-a pomenit ca Sukrü-bei să-şi ţie lecţia iar noi, elevii, să nu plîngem.

Ne-a vorbit despre anii copilăriei sale, petrecuţi între zidurile acestei şcoli — şi noi, ce făceam noi ? — plîngeam de mama focului. Pronunţa cuvîntul „patrie“ şi atît era de ajuns ca noi să plîngem. Spunea „ţară“ şi ne făcea să plîngem. Ne sfătuia : „Iubiţi-vă mamele“ iar noi plîngeam în hohote.

Motivul pentru care am fugit de la şcoală au fost lacrimile pe care le-am vărsat cu prilejul cutremurului de la Torbala. Acolo s-au dărîmat casele şi a murit multă lume. Sukrü-bei, cînd a intrat în clasă, părea a fi o piatră de mormînt însufleţită. Pînă atunci am plîns numai noi. Dar, iată că în ziua aceea Sukrü-bei a plîns împreună cu noi. Semănam cu perşii în timpul ritualurilor din luna muharrema [1]. Sukrü-bei a propus să acordăm şi noi ajutor bănesc celor care au avut de suferit de pe urma cutremurului. Nu numai banii, dar chiar şi viaţa am fi fost în stare să i-o încredinţăm ! Pe fiecare în parte îl întreba cît poate să dea. Banii trebuia să-i aducem după prima învoire acasă. Noi... Cine eram noi ? Toţi eram copii de oameni săraci, fără tată sau fără mamă... Cei care primeau de acasă în fiecare săptămînă cîte douăzeci şi cinci de kuruşi se considerau bogaţi. Sukrü-bei ne-a povestit în chip atît de emoţionant despre cei ce au pierit în timpul cutremurului, despre cei ce au rămas fără cămin, că băieţii, cu lacrimile pînă în bărbie, strigau :

— O liră !

— Două lire !

Eu eram milos din fire. Din acest punct de vedere nimeni nu mă întrecea.

Cînd Sukrü-bei spunea : „Iată, voi staţi acum aici la căldură, iar fraţii noştri din Torbala...", eu mă sufocam de plîns. Pur şi simplu, nu m-am mai putut stăpîni.

— Două lire şi jumătate ! am strigat eu.

Sukrü-bei scrise pe hîrtie în dreptul numelui meu : „Aduce două lire şi jumătate". Vîrsta : „Unsprezece". Două lire şi jumătate de acum treizeci şi doi de ani sînt egale azi cam cu cincisprezece lire. Dar parcă eu mai eram în stare să judec atunci ?

Sukrü-bei nu înceta o secundă. Cu atîta talent ne descria nenorocirile aduse de stihie, încît eu, cu ochii plini de lacrimi şi smiorcăind, nu m-am mai putut abţine şi am strigat :

---

[1] Este vorba de ritualul religios persan „Şahsei-vahsei" din prima lună a anului musulman-muharrema. În timpul acestui ritual fanaticii se autotortureaza.

— Trei lire!

Nu mă mai gîndeam la nimic acum.

— Patru lire!

Cînd Sukrü-bei a pronunţat printre suspine: „Concetăţenii noştri", eu am urlat:

— Cinci lire!

— Cei de o religie cu noi...

— Şase lire, domnule profesor!

Ce era în clasa noastră! Toţi plîngeau în hohote!

— Şapte lire!

— Conaţionalii noştri... fraţii voştri!...

— Opt lire!

În momentul în care clopoţelul anunţa sfîrşitul orei, am strigat:

— Zece lire!

Dacă ar mai fi întîrziat puţin clopoţelul, ascultînd cuvintele emoţionante ale lui Sukrü-bei, aş fi ajuns la o sută, la o mie, la un milion.

Cînd am ieşit din clasă, mă dureau ochii de atîta plîns, pleoapele îmi erau umflate şi continuam să smiorcăi. Obţinînd învoirea, am plecat acasă. Cînd mama mi-a vîrît în mînă cei douăzeci şi cinci de kuruşi pentru cheltuielile săptămînale, mi-am adus aminte de cele petrecute la ora lui Sukrü-bei.

Dacă aş fi zis: „Mamă, trebuie să ajut pe cei ce au avut de suferit de pe urma cutremurului, dă-mi zece lire", mama ar fi început de bună seamă să plîngă, bănuind că fiul ei şi-a pierdut, pur şi simplu, minţile. Din ziua aceea nu m-am mai dus la şcoală. Şi, pînă acum, nimeni nu ştie de ce am fugit din această şcoală gratuită şi cu internat.

Se mai găsesc oare printre profesorii de azi oameni ca foştii noştri dascăli, al căror cuvînt avea efectul unei bombe cu gaze lacrimogene? Şi mai sînt oare elevi cu un asemenea izvor nesecat de lacrimi, cum am fost noi?

OMUL-ORCHESTRĂ

Sînt pe lume oameni care se îndeletnicesc cu atîtea meserii cîte degete au la mîini. Eu însă, cu cele zece degete ale mele nu pot oferi nimănui decît cele zece unghii — şi atîta tot. Dar, ca să nu mint, degetele mele sînt, totuşi, în stare să facă şi ele ceva : cînd mă aflu la o înghesuială, ar putea pipăi cîte o femeie. Dar asemenea îndemînare nu-mi aduce nimic, dacă nu ţin seama de cîteva palme pe care le primesc.

Întreaga mea destoinicie se află adunată în nas şi în limbă.

Sînt în stare, emiţînd sunete nazale, să imit cu precizie trombonul. Tot aşa, pocnind din limbă şi utilizînd şi piciorul, izbutesc să imit sunetele tobei. În asemenea exerciţii sînt meşter. Nu mă întrece nimeni.

E greu să trăiesc însă de pe urma nasului-trombon şi a limbii-tobă. Din păcate, educaţia artistică a oamenilor nu e de un nivel atît de înalt şi gusturile lor nu sînt atît de subtile, iar eu, ca toţi artiştii neînţeleşi, sînt silit de multe ori să flămînzesc.

M-am adresat pretutindeni în căutarea unei ocupaţii.

De obicei, sînt întrebat :

— Ce ştii să faci ?

Eu nu spun ca alţii :

— Îndeplinesc orice muncă !

Sînt partizanul diviziunii muncii. Oricine pe lumea asta trebuie să aibă de lucru. În cadrul acestui sistem

de diviziune a muncii, eu sînt sortit să imit trombonul.

Este însă de ajuns să zic : „Eu, domnilor, pot să imit trombonul", că toţi încep să rîdă şi să-şi bată joc de mine. Cînd le zic :

— Permiteţi-mi să vă fac întîi o demonstraţie şi apoi să-mi spuneţi ce părere aveţi !

Ei îmi răspund :

— Dă-i drumul !

Întîi improvizez, iar pe urmă fac o introducere. Din cînd în cînd bat în „tobă". Aici, de obicei, ascultătorii cad în extaz. N-o să mă credeţi, dar cîţi oameni cu posturi înalte, din acei cu figuri încruntate, cad în timpul concertului meu într-o adevărată stare de exaltare ! Ei îşi zvîrlă cît colo hainele, rămîn în costumul lui Adam şi pornesc, plini de avînt, să execute dansul buricului. Şi ce dans ! Mamă, mamă !

Dacă ar fi după mine, cei care cîştigă astăzi mai puţin de două mii de lire pe lună nici n-ar trebui să încerce acest dans : vor rîde şi curcile de ei ! Ca să dansezi din buric trebuie să ai pîntec — şi încă un pîntec respectabil !

Şi ştiţi ce se întîmplă după un asemenea concert ? Numai ce aud spunîndu-se :

— Vai, vai, dacă acest om ar trăi în Europa sau în America, cu siguranţă că ar deveni milionar !

La noi se spune asta tuturor celor ce flămînzesc. Se vede treaba că locul nostru nu e aici, ci în Europa sau în America. Înseamnă că Cel-de-sus a creat două soiuri de oameni : unul pentru Asia şi Africa, altul pentru Europa sau America. Se vede că cei din soiul nostru sîntem condamnaţi să rămînem fără de lucru, chiar dacă am prinde păsări, numai imitînd trombonul.

Ei, şi după toate aceste aprecieri, că merit să trăiesc în Europa sau America, sînt nevoit să-mi văd de drum cu cîţiva piaştri în mînă.

Sînt un om care a suferit de dragul artei. Şi dacă nu aş fi dat peste un patron cu o inimă foarte bună şi mare cunoscător al artei, aş fi continuat pînă la sfîrşitul vieţii să duc existenţa mea mizeră de diletant, de muzicant care cîntă din propriul său nas.

Am făcut cunoştinţă cu el, într-o zi, cînd ţineam loc de orchestră într-un teatru improvizat... Ce, vă miraţi ?

Da, eu eram orchestra. Păi, dacă cineva poate imita trombonul şi toba, asta înseamnă că a şi realizat o orchestră minunată ! Însă obligaţiile mele nu se rezumau doar la atît. Apăream şi pe scenă, cîntam şi dansam travestit în femeie. Pe lîngă asta, mai vindeam bilete la casă, montam decorurile şi mutam dintr-un loc în altul baraca şi toate boarfele. Dacă vreun artist se îmbolnăvea, tot eu îi ţineam locul.

Am montat odată „Hamlet" de Shakespeare. Rolul lui Hamlet mi-a fost încredinţat mie. Nu ştiu cum s-a întîmplat, însă, că au uitat să mă prevină că voi juca chiar în seara aceea. Poate că mi-au spus, dar am uitat. Cum în ajun jucasem în piesa „Horhor, neguţătorul de năut", eram convins că vom da din nou o reprezentaţie cu această operă. Ei, şi cînd mi-a venit rîndul, am ieşit pe scenă în rolul lui Horhor, fornăind pe nas ca din trombon şi bătînd toba cu limba. Mă uit eu la decoruri, mă uit la ceilalţi artişti şi văd că ne aflăm în Danemarca, într-un castel, şi-mi aduc aminte că eu... sînt prinţ danez. La început m-am pierdut, nu ştiam ce să fac : să continui rolul lui Horhor şi să imit trombonul, sau să mă transform în Hamlet. Adică : a fi sau a nu fi ? !

După cîteva clipe, mi-am revenit. Cum spectacolul a început înainte de intrarea mea pe scenă, însemna că trebuia să-l interpretez pe Hamlet. În faţa mea, rolul Ofeliei îl interpreta soţia violonistului Cristos, Eleni, o femeie foarte grasă. Era îmbrăcată în capotul de nylon al fiicei sale, Maro. Eleni avea nişte sîni enormi, şi în sutienul din material roz care i se vedea prin capotul strîmt de nylon, parcă erau doi dovleci de mărime mijlocie.

Am început imediat monologul lui Hamlet :

„Mă voi răzbuna de moartea tatălui meu pe această regină necinstită care se cheamă că e mama mea. Sînt prinţul Hamlet !... Moartea misterioasă a tatălui meu nu va rămîne în dosarul „crimelor ale căror autori au rămas necunoscuţi" ! Voi cere o expertiză judiciară.

Voi ordona să fie dezgropat cadavrul tatălui meu şi voi dezlega nodul acestei crime misterioase. Iar pe criminal, care se zice că e unchiul meu, îl voi da pe mîna poliţiei, să-l bată cu bastoane de cauciuc !"

Terminînd monologul, am început să urlu :

— Ofelia !... Ofe-e-elia ! Ofe-e-elia !

Şi m-am aruncat în braţele Elenei.

Dar rolul lui Hamlet n-a plăcut publicului. Se auzeau strigăte :

— Vrem trombonul ! Vrem trom-bo-nul !

Protestele publicului l-au scos din sărite pe patron. A ţipat să fie trasă cortina şi pe urmă a răcnit :

— Ascultă, tinere, aici eşti pe scenă ! Ce, îţi închipui că te afli în piaţă, la un miting electoral, şi poţi spune tot ce-ţi trăsneşte prin cap ?

Şi m-a concediat. Dar ce-am avut şi ce-am pierdut ? Şi cînd se chema că sînt angajat, tot pe gratis lucram.

Ce e drept e drept : cînd cineva lucrează undeva, poate cu mai multă uşurinţă să găsească un împrumut, ba la unul, ba la altul. Fiind şomer, nu mai puteam îmbrobodi pe nimeni.

Luîndu-mi pantalonii înguşti, transformaţi dintr-o pereche de pantaloni militari, în care interpretam pe Hamlet, ciorapii de fotbalist şi maşina de ras, am ieşit din baracă. Cei care căscau gura, mă arătau cu degetul şi ziceau :

— Îl vezi ? E artistul ăla care cîntă cu nasul ca din trombon !

Se apropie de mine un tip :

— Domnule, vreau să vă vorbesc.

— N-am timp, i-am răspuns, întîi trebuie să vă fixez ora de audienţă.

— Am o treabă foarte importantă cu dumneavoastră, susţinea el.

— În acest caz, dă-mi o ţigară ca să-mi revin.

Mi-a dat o ţigară aromată. Pe urmă, ne-am urcat în propria lui maşină şi ne-am dus la o fabrică.

Am intrat într-un cabinet modern mobilat. Totul era aşa de frumos, încît nu m-am putut abţine să nu exclam :

— Aici să joci „Hamlet" !

Necunoscutul îmi zise :

— Să trecem la ce ne interesează. Eu sînt proprietarul acestei fabrici.

— O asemenea înştiinţare trebuia comunicată din capul locului, i-am răspuns oarecum uimit. Nu de alta, da' ca să ştiu cum să mă port !

— N-are importanţă. De felul meu sînt democrat şi nu acord atenţie unor asemenea fleacuri, spuse omul din faţa mea. Ascultă-mă cu atenţie. Eu sînt fabricant, însă nu mă ating de drepturile nimănui.

— Ha, ha ! dacă ar fi aşa, ar însemna că ar trebui să mori de foame.

Fabricantul se supără :

— Nu mă crezi ? ! Ţi-am spus că sînt împotriva exploatării. Poţi chema pe oricare muncitor să-l întrebi.

Am intrat în fabrică şi am întrebat pe primul muncitor care ne-a ieşit în cale :

— I-auzi ce pretinde patronul tău !

— Patronul are dreptate, îmi răspunse acesta. Noi primim aici de două ori mai mult decît muncitorii din alte fabrici. În fiecare an avem o lună de concediu. Concediu plătit. Afară de asta, pentru munca efectuată luăm şi premii. La sărbători şi anul nou primim şi gratificaţii.

— Dracu să mă ia dacă pricep ceva ! am exclamat eu uimit.

Cînd ne-am întors în cabinet, l-am întrebat pe patron :

— Eşti nebun sau prost ?

— Nu-u ! Sînt înţelept, răspunse acesta.

— Bine, dar cum faci ?

— Uite, am să-ţi spun, iar tu ascultă. Înainte, la fabrica mea lucrau trei sute de muncitori. Desigur că nu primeau bani prea mulţi. „Dacă vă voi mări salariul cu zece procente, cît o să produceţi ?“ i-am întrebat. „De două ori mai mult“, mi-au răspuns. Atunci am redus numărul muncitorilor la două sute. Productivitatea muncii a crescut de două ori în comparaţie cu trecutul. Din nou i-am întrebat : „Dar dacă vă mai măresc cu zece procente salariul, cît o să produceţi ?“ „De două ori mai mult“, mi-au răspuns. Am concediat

încă cincizeci de oameni. Productivitatea a crescut de patru ori. Pînă la urmă în fabrică au rămas douăzeci şi cinci de muncitori. Ei au concediu de o lună, primesc salariu cu mult mai mare decît la alte fabrici, iar eu cîştig de zece ori mai mult.

— Şi de la mine ce doriţi ?

— Ai răbdare, am să-ţi spun. Acum nu mai pot reduce numărul muncitorilor. De aceea caut alte mijloace de a ridica productivitatea muncii. Halele fabricii strălucesc de curăţenie, nu sînt ca în alte locuri. Într-o încăpere curată, se lucrează mai bine. Am ordonat să se construiască ferestre mari. Într-o hală luminată, productivitatea muncii creşte. Pe urmă, ai observat, pereţii şi plafonul sînt peste tot vopsiţi proaspăt. Culoarea are o mare influenţă asupra omului. Albul şi albastrul liniştesc, calmează. De aceea spitalele sînt zugrăvite în alb şi albastru. Culoarea neagră are o influenţă depresivă asupra omului. Rozul şi galbenul îl distrag de la preocupările sale. Roşul şi verdele excită, emoţionează omul, îi accelerează circulaţia sîngelui. De aceea budoarele sînt zugrăvite în roşu. Eu am zugrăvit încăperile fabricii în aşa fel, încît productivitatea muncii a mai crescut de două ori.

— Foarte bine, da' ce doreşti de la mine ?

— Ai răbdare, îţi spun acum ! Vreau ca, fără să exploatez pe cineva, să ridic şi mai mult productivitatea muncii. Ascultînd muzica, omul, chiar fără să-şi dea seama, lucrează mai cu spor. Asta vreau de la tine. Am vrut să angajez o orchestră, dar mă costă prea scump.

— De ce nu luaţi un pick-up cu discuri ? Difuzoarele pot răspîndi muzica în toată fabrica !

— Difuzoarele produc un sunet metalic. Acest sunet enervează, te împiedică să lucrezi. Sunetul trebuie să fie natural.

— Minunat ! Sînt de acord.

— O singură condiţie : muzica nu trebuie să fie orientală. Ştii să cînţi în manieră occidentală ?

— Ba bine că nu !

— Cîntă o rapsodie maghiară !

Am cîntat o rapsodie, imitînd cu nasul trombonul iar cu buzele toba mică. Patronul se arătă încîntat.

— Ştii ce? Trombonul şi toba nu sînt suficiente, spuse el. Cînd cînţi din gură şi pe nas, trebuie să lucrezi şi cu mîinile. Dacă te poţi sluji şi de mîini, am să-ţi dublez salariul.

— Bine! am zis, cu mîna dreaptă am să mă bat pe burtă imitînd toba mare.

— Foarte bine! Dar picioarele stau degeaba?

— Pot să imit cu potcoavele bocancilor bătaia talerelor.

— Bine! Şi mai ce?

— Mai ce? Mai ce... Mai ce... Stai! Am găsit! Mîna stîngă o am liberă. Cu ea voi bate tactul pe fese.

— Splendid! Înseamnă că vei îndeplini munca unei orchestre formată din şase persoane. Dacă aş fi angajat o asemenea orchestră, ar fi trebuit s-o plătesc cu cel puţin două sute de lire pe zi. Tu te mulţumeşti cu cincizeci de lire, nu?

— Fireşte! Şi vă foarte mulţumesc! Atîţia bani nu cîştig chiar de-aş lucra o săptămînă întreagă!

— Atunci, dacă-i aşa, sîntem înţeleşi! După cum vezi, eu îmi plătesc muncitorii de două-trei ori mai bine decît oricare altul. Şi nu numai că-i plătesc mai bine, dar ca să muncească mai cu spor, fac tot ce doresc ei. Spune, ce mai vrei? Să-ţi zugrăvesc încăperea în verde? Sau în roşu? Vrei haine noi, vrei ceva de băut?

Am privit în ochii patronului filantrop şi i-am răspuns:

— Absolut nimic nu doresc, vă mulţumesc. Dar dacă vreţi să mă stimulaţi, aş dori doar un singur lucru.

— Spune-mi dorinţa şi ţi-o voi îndeplini imediat.

— Să nu-ţi mai văd mutra. Numai atît şi îmi va fi de ajuns!

Patronul se bucură:

— Bate palma aici, ne-am înţeles, spuse el. Pune-ţi trombonul în funcţiune!

NU MĂ INTERESEAZĂ

— Poli-i-iţia ! Ajuto-o-or !

Trecătorii se opreau şi priveau la omul care ţipa. Printre ei se aflau şi poliţişti, dar nici unul nu reacţiona la aceste strigăte, ci făcîndu-şi loc prin mulţime, îşi vedea de drum.

— Poli-ţia ! Po-li-ţi-a-a !...

Curios ! Nici un poliţist nu-i dădea ascultare. Iată, chiar peste drum, pe trotuar, stă un poliţist. E cu putinţă să nu fi auzit nimic ?

Omul îşi făcuse mîinile pîlnie la gură şi urlă din nou :

— Poliţia ! Mai repede ! Ajutooor ! Poliţia !...

Omul, făcîndu-şi loc printre cei care se adunaseră în jurul său, porni spre poliţistul de pe trotuarul opus.

— Domnule ! Eşti aşa de amabil să vii cu mine ?

— Ce s-a întîmplat ?

— Acolo, în curte, e pe cale să fie omorît un om.

— Eu nu pot să mă amestec !

— Cum aşa ?

— Sînt de la circulaţie. Dacă plec de aici, se încurcă toată circulaţia !

Omul începu să strige din nou :

— Poliţiaaa ! Ajutoor ! Poliţiaaa !

Pe lîngă el trecea grăbit un poliţist. Omul îl opri :

— Domnule ! O clipă, vă rog ! Se săvîrşeşte o crimă, interveniţi...

— Nu mă amestec în aceste treburi. Cu ele se ocupă secţia a 16-a. Eu sînt de la paşapoarte.

Cuprins de desperare, omul alerga cînd într-o parte, cînd în alta, continuînd să strige :

— Poliţiaaa ! Se săvîrşeşte o crimă ! Poliţiaaa !

În sfîrşit... Iată un poliţist care se ivi tocmai în faţa sa.

— Ajutor ! Mai repede ! Se comite o crimă !

— Nu intră în atribuţiile mele. Eu lucrez la minister.

Se aduna din ce în ce mai multă lume.

Omul alergă spre un poliţist care stătea liniştit de vorbă cu un zarzavagiu.

— Ajutor, domnule ! Veniţi cu mine ! Se comite o crimă !

— Nu am dreptul să mă amestec. Eu sînt poliţist municipal.

Cu toţii erau poliţişti care nu se ocupau de asemenea probleme.

— Unde e un poliţist ? Poliţiaaa !...

Slavă lui Allah, iată unul. De data aceasta, cel care striga după ajutor îl întrebă cu prudenţă :

— Scuzaţi-mă, de la ce secţie sînteţi ?

— A 16-a.

— Ce întîlnire fericită ! Alături se săvîrşeşte o crimă. Veniţi, vă rog, imediat !

— Vedeţi dumneavoastră, sînt din secţia a 16-a, dar lucrez în biroul care se ocupă de furturi.

Nu apucă să termine poliţistul ultimul cuvînt, că omul o luă la goană spre piaţa Azamet şi opri primul poliţist care-i ieşi în cale :

— Se comite o crimă ! Un om e pe cale să fie asasinat ! Veniţi mai repede !

— Şi ce mă interesează asta pe mine ?

— Cum, nu aparţineţi secţiei a 16-a ?

— Ba da, dar eu fac parte din *biroul-contrabandă*. Caută pe unul care ţine de *biroul-criminalistică*.

Omul o luă la goană înapoi. În mulţimea de oameni care ocupase toată strada văzu un chipiu de poliţist.

— Nu sînteţi din secţia a 16-a ?

— Da !

— Din biroul-criminalistică ?

— Da !

— În sfîrşit ! Domnule, vino repede !... Se săvîrşeşte o crimă !

— Unde ?

— Uite acolo ! Nu e departe !

— Nu vă pot fi de folos !

— De ce ?

— Nu e sectorul meu ! Dacă ar fi fost în Sormaghir, era altceva.

N-a făcut omul mai mult de un pas că întîlni alt poliţist.

— Scuzaţi-mă, sînteţi din secţia a 16-a ?

— Exact !

— Din biroul-criminalistică ?

— Da !

— Aici e sectorul dumneavoastră ?

— Al meu. De ce ?

— Veniţi mai repede. O crimă !...

— Nu vă pot ajuta cu nimic. Azi am zi liberă !

Între timp, un trecător se apropie de omul care căuta poliţia şi-i strecură la ureche :

— Mie tot aşa mi s-a întîmplat ! Şi de atunci ştiu cum să procedez ! Cu agitaţia dumitale n-ai să găseşti nici un poliţist ! Dacă vrei să dai de unul, ieşi în mijlocul străzii şi strigă cît te ţine gura : „Ce-i cu porcăria asta ?“

Omul se aşeză între şinele tramvaiului şi strigă din răsputeri :

— Ce-i cu porcăria asta ? Aţi mai văzut aşa ceva ? Ce fel de ordine e asta ?

Se pregătea tocmai să continue, cînd mulţimea adunată în jur se năpusti asupra lui :

— Hai la comisariat !

— Cine sînteţi ? întrebă omul.

— Agenţi de poliţie în civil !

Se auzeau fluierături. Primul alergă poliţistul care avea zi liberă, în urma lui venea poliţistul din Sormaghir. Alergau spre locul de unde veneau fluierăturile şi poliţistul de la circulaţie, şi cel de la municipalitate. Alături se găsea tipul care îi dăduse omului un sfat atît de înţelept.

— Şi dumneata eşti poliţist ?

— Eu sînt comisar !

Omul fu dus la poliţie. Trecînd pe lîngă locul unde avusese loc încăierarea, omul care alergase după un poliţist văzu victima care se zbătea în convulsii şi spuse :

— Păcat de el !

— Ţi-era rudă ? se interesă poliţistul de la circulaţie.

— Da' de unde ! răspunse arestatul. Nu l-am văzut în viaţa mea ! Chemam în ajutor poliţia că mi-era milă de el !

— Hai, dă-i drumul, îl înghioldi poliţistul municipal. Vezi, cît sînge a curs ! Mă-ntorc acu' şi-l amendez pe rănit, ca să-i treacă pofta să mai murdărească trotuarul !

BANCHET CU PRILEJUL INAUGURĂRII NOULUI CAZAN

Primul :

— Poftiţi, vă rog, poftiţi aici ! Sîntem bucuroşi să ne aflăm în societatea dumneavoastră, a ziariştilor. Da, da...

Al doilea :

— Vă felicit, domnul meu.

Al treilea :

— Mulţumesc. Dar n-am priceput de ce mă felicitaţi ?

Al doilea invitat :

— Pentru noul dumneavoastră cazan !

— Aaa !... Da, da... Pentru cazan, nu ? Fără cazan nu faci nimic, domnule. Cazanul e un lucru foarte important !

— Vă rog, poftiţi la bufet ! O gustărică !... Va veni şi domnul guvernator. Acum trebuie să pice !

Al treilea :

— Parcă ne-am mai văzut undeva, dar unde ?

Un altul :

— Şi mie mi se pare că vă cunosc. Vă ştiu şi eu de undeva. Staţi, nu cumva aţi binevoit să asistaţi la ceremonia deschiderii noii porţi a abatorului ?

— Din păcate, nu. Se fixează mai multe ceremonii în aceeaşi zi şi, orice ai face, domnul meu, nu reuşeşti să participi la toate. În ziua aceea am fost la solemnitatea inaugurării noului coş al fabricii de sticlă.

— Da ? Din păcate eu n-am putut să vin la această inaugurare. Mi-au spus prietenii că au servit o pasăre...

— Asupra unei chestiuni, sînt sigur că veţi fi cu toţii de părerea mea : e cu neputinţă să participi în acelaşi timp la toate inaugurările astea !

— Ah, staţi puţin ! Îmi amintesc de dumneavoastră ! Aţi participat la lansarea vaporului adus din Japonia.

— Exact ! Am fost la banchetul de pe vapor ! Şi eu îmi amintesc de dumneavoastră. Aţi mîncat numai tort cu cremă, am remarcat acest amănunt !

— Da, tare îmi place tortul cu cremă ! Înainte de acel banchet, domnul meu, mîncasem cam mult la alt banchet şi nici nu mai puteam privi măcar la mîncărurile de carne.

Un oarecare :

— Ce fel de cazan s-a instalat aici ?

Un alt oarecare :

— Zău că nu ştiu ! Un cazan, şi cu asta basta ! În orice caz, nu e un cazan de spălătorie.

— Poftă mare. Eu sufăr îngrozitor de stomac. Ceva nu merge.

— Şi eu la fel, domnule. De un timp toţi se plîng de stomac. E un fel de epidemie. Tot timpul port cu mine bicarbonat. Vă dau un vîrf de cuţit, înghiţiţi-l şi beţi apoi apă.

— De azi înainte n-am să mai ies din casă fără un pacheţel de bicarbonat : să-l am totdeauna la mine !... Ah, parcă mi-e mai bine ! Vă mulţumesc !

— Să vă fie de bine ! Vedeţi friptura asta de curcan ? E extraordinară ! Vă rog !

— Mulţumesc, prefer pateuri !

Cineva :

— Cine-i grăsunul ăla, nu-l ştiţi ?

Altcineva :

— Acela care bea *whisky* ?

— Nu ! Uite celălalt !

— Cu banana în mînă ?

— Nu ! Cel de alături.

— Care mănîncă friptură rece ?

— Nu, cel care se serveşte acum.

— Nu ştiu ! îl întîlnesc des, dar cine-i — nu ştiu.

— De fapt, inaugurările acestea sînt necesare, domnule !

— Fără îndoială. Dacă n-ar fi banchetele astea, n-am avea prilejul să ne vedem, asta e! Pe timpuri, cînd eram copil, tatăl meu, fie-i ţărîna uşoară, mă lua de mînă şi mă ducea în fiecare zi la o *tekke*[1], la dervişi.

— Da, da. Şi noi mergeam acolo! Ce mai prăjituri mîncam acolo!

— Şi cîte alte mîncăruri! Talerele mari de aramă erau pline cu tot felul de bunătăţi. Şi mîncam tot!

— E, parcă-i vorba numai de mîncare! Ce ne interesa era că ni se oferea acolo prilejul unor taclale plăcute!

— Asta-i adevărat! Nu luaţi ficat?

— Sînt mort după sarmale. Sînt minunat preparate!

— Da, pentru că veni vorba, ce fel de uzină e aici, ştiţi cumva?

— Zău că precis nici eu nu ştiu. După instalaţiile astea, ar trebui să fie o uzină constructoare de maşini.

— E fabrică mare!

— Vedeţi dumneavoastră, civilizaţia merge înainte! Vă sfătuiesc să acordaţi puţină atenţie scrumbiei umplute. E un deliciu!

— *Merçi.* De aici merg la o altă inaugurare, aşa că...

— Pînă atunci se asimilează, n-aveţi grijă. Aţi spus că mergeţi la o altă inaugurare, nu? Atunci, vin şi eu...

— Cu cea mai mare plăcere, poftiţi!

— Domnul meu, nu poţi fi prezent la toate, cum am mai spus. Din păcate...

— Ştiţi, nu de mult scriau ziarele că America ne-ar da un agregat atomic. Te pomeneşti că acesta e...

— S-ar putea, doar toţi vorbesc despre cazan şi despre altele.

Cineva:

— Cînd vor tăia panglica?

Altcineva:

— Îl aşteaptă pe domnul guvernator.

— Dar cine-i proprietarul uzinei?

— Trebuie să fie americanii.

— Da' de unde! Americanii — şi asemenea banchete! Ţi-ai găsit! Uzina e a noastră — cum mă vezi

---

[1] Loc de rugăciune al dervişilor.

şi cum te văd ! Vorba e : cui aparţine, consiliului monopolurilor sau direcţiei apelor ? Doar nu produce apă ! Da ! Ce fel de uzină o fi ?

— Uzină producătoare de cazane.

— Atunci e a consiliului monopolurilor. Cazanele sînt destinate fabricării rachiului... Pe tipul acesta îl văd la toate banchetele.

— Cine-s cei de la masa din centru, nu ştiţi ?

— Sînt deputaţi ! Veniţi mîine la inaugurarea ăstuia... cum îi zice ?... în sfîrşit, ceva aşa...

— Vin negreşit ! Nu s-ar cuveni să nu mă duc. Observaţi că migdalele nu sînt proaspete ?

Un oarecare :

— Progresul ţării depinde, frate dragă, înainte de toate, de fabrică...

Un alt oarecare :

— Bine ar fi ca în fiecare zi să se inaugureze cîte o fabrică. Homarii sînt excelenţi.

— Dacă aţi fi gustat homarii serviţi la inaugurarea de ieri... Să-ţi lingi degetele, nu altceva ! Cine-i micuţul ? Fiul dumneavoastră ? Să-l vedem mare !

— Linişte, a venit, a venit !

— Cine ?

— Ăsta trebuie să fie proprietarul uzinei sau, poate, ministrul...

— O fi, poate, directorul general. Da' pentru că veni vorba, vă ştiu de atîta timp, ne întîlnim la toate banchetele, dar n-am îndrăznit să vă întreb... Ce profesiune aveţi ?

— Eu ? Mda... Asta... Linişte ! A început să-şi ţie discursul ! Să-l ascultăm !

„Dragii mei concetăţeni ! Vă felicit pe toţi cu prilejul instalării celui de al patrulea cazan la uzina noastră electrică — Tezghiahtarag ! Astăzi are loc solemnitatea dării lui în exploatare. Cazanul a fost instalat de noi înşine, fără nici un fel de ajutor din partea Americii. Voinţa noastră, energia noastră, entuziasmul nostru — care ne-a adus victoria în meciul cu echipa naţională maghiară, cînd am bătut cu 3 : 1 — s-au vădit şi aici. Pentru instalarea cazanului exact în

centrul cuptorului au fost folosiţi doar trei tehnicieni americani, doi ingineri şi patru maiştri. Nemaiavînd nevoie de alt ajutor străin, se poate spune că susamintitul cazan a fost instalat numai cu forţele noastre proprii. Dar după instalarea cazanului am căutat să aflăm din ce pricină apa care se găsea în cazan nu fierbea de loc. Spre nedumerirea noastră, am constatat că acesta fusese instalat la o distanţă de şase metri de cuptor. Avînd în vedere greutatea mare a cazanului, tehnicienii au găsit că e mai simplu să se construiască un nou cuptor sub cazan. Acest cazan nu are egal nici în Orientul Apropiat, nici în Balcani. Cazanul e de aramă şi e cositorit. Acest cazan are doar două găuri. Aceste găuri au fost astupate de noi, fără vreun ajutor din partea Americii. Cu ce ? Cu cîlţi, vată medicinală şi smoală. Apa continuă să curgă prin aceste găuri în cantităţi minime, aşa că nu reuşeşte să stingă focul din cuptor. Dacă nu s-ar fi produs o defecţiune nefericită — secarea neaşteptată a lacului Tercos — am fi experimentat funcţionarea cazanului în faţa dumneavoastră.

Acest vestit cazan a fost folosit de ieniceri [1] în timpul răscoalei lui Cabacci Mustafa. Apoi a fost instalat pe un bac şi folosit tot în chip de cazan. Cazanul are nouă mînere. Noi i-am mai adăugat încă unul şi l-am instalat în uzină. Acest cazan..."

Primul :

— Off, fraţilor, da' se cam lungeşte cazanul ăsta, nu glumă. Nu mai pot : plec !

— Plec şi eu ! Pe mîine la inaugurarea aia... cum îi zice... În fine, ştim unde... Ne vedem acolo !

— Neapărat ! La revedere !

— Drum bun !

Acest cazan... (oratorul îşi continuă discursul cu prilejul inaugurării noului cazan).

---

[1] Cînd unităţile de ieniceri din Istanbul întorceau, într-una din pieţele oraşului, cazanele de campanie cu fundul în sus, aceasta constituia semnalul de începere a răscoalei.

CAPRICIILE TEHNICII

„International Hyster Corp.", o mare firmă americană, exporta în Turcia tot felul de aparate electrice, maşini, motoare, frigidere, aparate de radio, tractoare, camioane, castroane cu semnal sonor, într-un cuvînt toate noutăţile veacului al XX-lea. „International Hyster Corp." nu se mulţumea numai cu acest gen de afaceri. Trustul s-a mai angajat să construiască un canal şi să întreprindă unele cercetări în Anatolia Centrală.

În pofida acestor afaceri rentabile, reprezentantul firmei în Turcia nu înceta să trimită în fiecare zi diverse reclamaţii uzinei din Milwankee, pentru că produsele sosite în Turcia — de la maşinile de bărbierit electrice şi pînă la autobuzele şi camioanele americane — se defectau uşor şi nu mai puteau fi reparate. „International Hyster Corp." avea 105 agenţii, secţii şi magazine răspîndite în toate cele cinci continente, însă cele mai multe reclamaţii veneau din Turcia. Ca răspuns la aceste plîngeri, a fost întărit controlul mărfurilor exportate în Turcia şi s-a mărit cantitatea de piese de schimb. Dar reclamaţiile nu mai încetau.

La început, firma îşi închipui că e vorba de tertipurile concurenţilor săi: „Jo-Chalmers Co.", „Trucks Company" şi alte firme. Ce s-a gîndit? Să introducă pe agenţii săi în aceste întreprinderi. Rezultatul: acestor firme le soseau acum reclamaţiile din Turcia.

De aceea, după ce încheie contractul pentru lucrările de construcţii, „International Hyster Corp." îşi

propuse să afle motivele reale ale reclamaţiilor. S-a hotărît ca directorul general al firmei să-l însărcineze pe conducătorul grupului de tehnicieni, inginerul Harry Scott, să se ocupe de studierea reclamaţiilor primite de la clienţi. Au fost trimise în Turcia şi trei ateliere mobile de reparaţii. Douăzeci de specialişti şi-au montat corturile într-o vale unde urma să înceapă cercetările. Cum cel mai apropiat sat se afla la optsprezece kilometri depărtare de valea în care s-au instalat specialiştii americani, mister Harry Scott, împreună cu doi ingineri, doi tehnicieni şi un translator porniră, chiar a doua zi de la sosire, cu maşina, prin satele din împrejurimi.

În primul sat, translatorul se adresă primarului şi clienţilor aflaţi într-o cafenea, în chipul următor :

— Puteţi aduce aici toate produsele defecte cumpărate de la firma „International Hyster Corp.". Vor fi reparate gratuit. Am venit aici special în acest scop !

Ţăranii n-au înţeles la început despre ce anume e vorba şi translatorul începu să le explice :

— În acest sat oare nu sînt oameni care posedă tractoare, combine, aparate de radio, maşini de cusut ?

— Sînt ! Sînt ! au răspuns ţăranii.

— Dacă aveţi produse defecte, fabricate de firma noastră, vi le reparăm gratuit.

— Atunci să-mi reparaţi aparatul de radio, zise unul dintre ţărani.

Şi îşi trimise feciorul acasă după aparatul de radio. Cînd acesta îl aduse, inginerii şi tehnicienii începură să-l cerceteze minuţios. Încercară în zadar să stabilească marca aparatului : era ştearsă ; în schimb, găsiră o sumedenie de desene şi de crestături făcute cu briceagul. Pe bucata de pînză groasă din faţă erau agăţate litere de aramă care compuneau cuvîntul „maşallah" [1], iar alături atîrna o mărgeluţă albastră. Din aparat ieşeau nişte cuie, din care trei erau strîmbate. Piesele erau legate înăuntru cu aţă şi cu diverse şnururi.

Examinînd aparatul, inginerii şi tehnicienii se priviră uimiţi. Harry Scott întrebă pe translator :

---

[1] Să nu fie de deochi (limba arabă).

— Ce-i asta ?

Translatorul se adresă ţăranilor :

— Întreabă ce-i asta ?

— Ce-i, orb ? Radio, ce alta să fie ? se auzi răspunsul.

— Va să zică, ăsta-i aparat de radio ? întrebă încă o dată americanul. Probabil că e din producţia locală. A funcţionat vreodată ?

— Vezi bine, a mers strună ! V-o două săptămîni !

— Ce rost are aici pironul ăsta ? vru să ştie Harry Scott şi-l întrebă pe ţăran, prin translator.

— Păi, ce rost s-aibă ? S-a stricat o drăcie de buton şi atunci — vedeţi ciomagul ăsta cu care mîn boii ! — am scos din el un cui şi l-am bătut în aparat. Acum ne ajută să schimbăm undele...

— Dar sîrmele acestea ? Harry Scott arătă la nişte sîrme groase de telefon, ale căror capete ieşeau afară din aparat.

— Alea vechi erau foarte subţiri. Cînd s-au rupt, le-am pus pe astea.

Inginerii şi tehnicienii se apucară din nou să cerceteze lada din faţa lor, însă pentru nimic în lume nu le venea să creadă că au de-a face cu un aparat de radio. Se arătau, în faţa acestui obiect, cu totul neputincioşi. Nu numai că nu puteau să se apuce de reparaţii, dar nici nu-şi dădeau bine seama cam ce au în faţa ochilor.

— Şi al meu e la fel, spuse la un moment dat alt ţăran. Eu însă i-am venit de hac ! Merge de mai bine de un an.

Şi ţăranul începu să umble la lada de pe masă. Sîrmele şi sforile care atîrnau în afară le legă de piese, întoarse cuiul care înlocuia butonul şi... lămpile s-au aprins. Dar aparatul tăcea. Atunci, ţăranul lovi de cîteva ori aparatul şi deodată începu să se audă muzică.

Americanii erau uimiţi de ceea ce vedeau. Peste cîteva minute aparatul tăcu. Ţăranul îl ridică şi-l zgîlţîi. Aparatul reîncepu să cînte, dar după puţin timp amuţi din nou. Atunci, fără a sta prea mult pe gînduri, ţăranul îl lovi furios cu pumnul. Şi, minune ! aparatul cîntă din nou şi atît de tare încît vibrau geamurile cafenelei.

— Numai aşa te poţi înţelege cu el, explica ţăranul. Dacă mai tace, atunci dă-l de pămînt şi iar cîntă !

Plini de uimire de cele văzute, americanii, părăsind cafeneaua, porniră către un orăşel unde trebuiau să cerceteze alte maşini defecte — două autobuze, un autocamion, un tractor şi un turism — toate purtînd marca firmei „International Hyster Corp.".

O dată ajunşi în oraş, se îndreptară spre hotelul al cărui proprietar poseda una din maşinile acelea defecte. Găsiră automobilul într-o stradă lăturalnică.

Pe o fereastră a maşinii ieşea burlanul unei sobe. Un fum leneş se înălţa din burlan. Perdele pestriţe de stambă atîrnau la geamuri. Cel din spate era spart şi acoperit cu un ziar. O portieră de placaj de-abia se ţinea de maşină, prinsă cu două balamale de piele. Una dintre roţi era văduvită de cauciuc, iar în locul alteia se afla un cric.

Aripile din spate lipseau. Farurile erau sparte, radiatorul — ferfeniţă. Numai cu multă atenţie s-ar fi putut descoperi, sub petele de diferite vopsele, culoarea iniţială a automobilului. Nici numărul nu i se mai distingea.

— Ce-i asta ? întrebă, uluit de ceea ce vedea, Harry Scott prin intermediul translatorului.

— Ia te uită ce întreabă ! Da' ce-s ăştia, orbi ? Mai mult ca sigur că ăştia n-au văzut o maşină în viaţa lor ! urmă răspunsul.

Harry Scott şi colegii săi îşi pierdură glasul cînd auziră că se află în faţa unui autoturism.

În jurul maşinii se adunaseră locuitorii orăşelului. Fiul proprietarului dădea explicaţii :

— Am cumpărat-o acum şase luni, dar după patru luni s-a stricat pramatia şi atunci am închiriat-o drept locuinţă.

— Aşa am păţit şi eu cu autobuzul meu, se auzi un glas din mulţime. Numai că eu i-am găsit buba, fac acum cu el peste o sută de kilometri zilnic. Se opreşte, îl repar. Aveţi cumva aici benzină ?

Turnară benzină în rezervor, dar rezervorul curgea. După ce astupară gaura cu smoală, fiul proprietarului se aşeză la volanul strîmb.

— Cu Dumnezeu înainte! spuse proprietarul de autobuz, îşi luă avînt şi lovi cu piciorul şi cu toată puterea în maşină.

Atunci motorul începu să duduie.

Specialiştii americani amuţiră.

Urmau să studieze acum un tractor. Pe tractor se aflau atîrnate funii de usturoi, de ceapă, o gheată veche, o potcoavă, zdrenţe.

Era greu să crezi că aveai în faţă un tractor! De aceea, americanii nu-şi dădeau seama cu nici un preţ ce defect are rabla care li se înfăţişa drept tractor.

Atunci ţăranul, care era de faţă, luă în mînă un baros şi lovi tractorul de cîteva ori. Motorul începu să funcţioneze.

— O dată ce porneşte, nu înţeleg de ce vă plîngeţi? întrebă Harry Scott.

— Păi, dacă-l atingi aşa de zdravăn, cred şi eu că trebuie să meargă! Mai bine ar fi fără bătaie. Să asculte numai de îndemnuri: hăis! cea!

Americanii porniră să vadă şi un autobuz. Uitîndu-se înăuntru, zăriră mai întîi o mulţime de rame, care încadrau nişte hîrtii cu rugăciunea „Fereşte-mă, Doamne, de ceasul rău“, împrăştiate pe jos. Scaunele fuseseră acoperite toate de preşuri asemănătoare cu cele din cafenele, iar pe pereţi era scris cu majuscule: „SĂ TE ÎNTORCI CU BINE“, şi... alte urări.

Americanilor nu le venea de loc să creadă că autobuzul e fabricat în S.U.A.

Cei adunaţi în jurul lui l-au împins, l-au lovit cu ciocanul, dar tot nu voia să pornească.

— Staţi! strigă deodată unul dintre cei prezenţi.

Întors cu spatele către mulţime, omul ridică la repezeală capota şi... făcu ceva pe motor.

— Acum porneşte că l-am încălzit. Şi, într-adevăr, motorul porni.

În aceeaşi seară, Harry Scott se întoarse obosit în cortul său şi scrise o scrisoare directorului general al firmei „International Hyster Corp.“.

„Din punct de vedere tehnic, turcii ne-au întrecut şi pe noi, şi alte naţiuni. În mare taină, ei construiesc la uzinele lor, după scheme şi planuri secrete, automobile, aparate de radio, tractoare şi camioane. Acest lucru îl ascund lumii întregi. Oamenii din Turcia — ţară de multă vreme cunoscută — sînt în stare să pună în funcţiune aparate de radio, servindu-se numai de pumnii lor ; pun în mişcare tractoare, lovindu-le cu ciocanul ; fac să pornească autobuzele, stropindu-le cu urină. Fără îndoială, tehnica lor secretă depăşeşte pe aceea a secretului atomic. Ca s-o descoperim, vă rog să trimiteţi aici, de urgenţă, agenţi iniţiaţi în asemenea probleme. O cer interesele firmei !“

DACĂ N-AR FI EXISTAT MUŞTELE...

Cînd era de zece ani, zicea :

— Ah, dacă aş avea o servietă ! Ah, dacă aş avea, ca alţi copii, cărţi şi jucării ! Atunci aţi vedea cum aş învăţa... Dar eu n-am nimic. Cum să învăţ ?

*

La treisprezece ani avea, ca şi alţi copii, cărţi, caiete, servietă, jucării. Dar de învăţat tot nu învăţa.

— Nu am haine ca ceilalţi colegi ai mei, se tînguia el. Mama, tata, fraţii — toţi locuim într-o singură cameră. Oare se poate învăţa în asemenea condiţii ? Ah, dacă aş avea o masă, o masă proprie, şi un dulap care să fie numai al meu ! Atunci aţi vedea de ce sînt capabil !

*

La optsprezece ani avea cameră separată.

— Cum se poate lucra, dacă la anii mei n-am măcar zece lire pe săptămînă, bani de buzunar ? Trebuie să-mi cumpăr cărţi, reproduceri ! De-aş avea toate astea, atunci de-abia s-ar vedea de ce sînt în stare.

*

La douăzeci de ani le avea pe toate.

— Ah, de m-aş vedea scăpat mai repede de facultate, spunea el, una-i viaţa, alta-i şcoala ! De-abia după ce

voi termina universitatea am să lucrez, o să vă minunați cu toții cum am să lucrez! Am să scriu o carte.... am să... Ah, ah, de-aş termina mai repede cu studiile!

*

La douăzeci şi patru de ani, cînd a terminat universitatea, zicea:

— Nu pot lucra aşa cum vreau. Mă gîndesc tot timpul la armată. Ah, dacă aş termina o dată cu ea, aş lucra zi şi noapte fără întrerupere. Fără eforturi, nu poți crea ceva măreț. Am să scriu o carte de care toată lumea o să vorbească. Ah, milităria asta!

*

La douăzeci şi şase de ani a terminat milităria şi s-a întors acasă.

— E cu neputință să lucrez aşa cum aş vrea eu, cu neputință! Nu pot să scriu! Şi cum să scrii cînd te afli în situația mea? Cînd trebuie să gonesc zi de zi după o bucată de pîine? Dacă omul nu are o situație solidă şi un anumit venit, cum poate să scrie? Ah, dacă aş avea o poziție asigurată! Aş lucra de seara pînă dimineața şi mi-aş scrie lucrarea.

*

La douăzeci şi opt de ani şi-a găsit un serviciu sigur.

— Nu pot să lucrez şi pace! se văicărea el. Judecați şi dumneavoastră! Cum pot lucra? Omul trebuie să aibă o locuință, să aibă un aparat de radio. Deschizi radio-ul şi muzica te inspiră! Cred şi eu că poți lucra cînd ai muzică! Ah, dacă aş avea un aparat de radio!

*

La douăzeci şi nouă de ani şi-a închiriat un apartament cu două camere. Şi-a cumpărat şi un aparat de radio. Nici atunci însă nu se putea hotărî să se aşeze la masă şi să scrie opera de care vorbea de atîția ani.

— Ah, singurătatea asta ! spunea el. Singurătatea ! În pieptul meu e pustiu ca într-o peşteră fără fund... Cum poate un om într-o asemenea situaţie să scrie, să creeze ? Trebuie să existe o forţă care să dea omului putere de muncă. Pentru cine să lucrez ? De unde să mă inspir ? Ah, dragoste, unde eşti ?

*

La treizeci de ani s-a îndrăgostit. Iubea şi era iubit. Nici acum însă nu putea să se apuce de opera la care se gîndea atît de mult.

— Dragostea e un lucru bun, zicea el. E frumos să iubeşti. Însă... e imposibil să munceşti dacă nu te însori. Am să mă însor, viaţa mea o să intre pe un făgaş nou. Şi atunci ştiu că am să lucrez ! Ah, dacă m-aş însura ! Atunci nici un minut nu l-aş mai pierde de pomană !

*

La treizeci şi doi de ani s-a însurat. Era fericit. Să se apuce, însă, de treabă, tot nu putea. Din nou a găsit tot felul de pretexte.

— Am o mulţime de griji pe cap. Mă zbat zi de zi să-mi cîştig existenţa. De unde să mai iau timp şi pentru muncă de creaţie ? Creaţiei, omul trebuie să i se dedice în întregime ! Cu ce cîştig, îmi pot permite, oare, o asemenea dărnicie ?!

*

La treizeci şi şase de ani i s-au mărit veniturile. I s-au mărit, dar staţi să-l ascultăm :

— Desigur, am apartament separat. Însă... camerele sînt prea mici şi sînt şi copiii alături. Poate oare omul să creeze în gălăgie şi în ţipete ? Ah, dacă aş avea o locuinţă cu patru-cinci camere ! Ah, cum aş mai lucra, cum aş mai lucra !

*

La treizeci şi opt de ani s-a mutat într-o vilă cu cinci camere. Cu toate acestea nu lucra nici acum. Nu avea chef. Dar parcă avea vreo vină ?

— Cum poţi crea în oraş ? Încercaţi să lucraţi cînd afară e gălăgie ! Am nevoie de linişte pentru ca să mă pot concentra. Iar aici e praf, noroi, gălăgia străzii ! Ah, dacă m-aş putea muta într-un loc liniştit, într-o casă retrasă, cu setea aceasta de a crea, cum aş mai lucra !

*

La patruzeci de ani s-a mutat într-o casă mare şi liniştită, exact aşa cum a visat. Privind pe fereastră avea în faţă un peisaj admirabil. Ei şi ? A început, oare, să creeze ? Da' de unde, nici pomeneală !

— Spuneţi şi dumneavoastră, cum poate un om să creeze dacă nu are în casă lucruri frumoase, dacă pe pereţi nu atîrnă tablouri de preţ, dacă nu are un birou mare, bibelouri, fotolii comode, covoare moi ? Un ochi de creator trebuie să fie mîngîiat de frumos. Am nevoie de un pick-up, de discuri cu muzică clasică. Cînd ochii şi urechile mele vor fi mereu desfătate, atunci voi putea crea cu adevărat. Se vor îndeplini oare vreodată dorinţele mele ? !

*

S-au îndeplinit. La patruzeci şi doi de ani avea tot ce-şi dorise — lucruri frumoase şi preţioase. Dar cu ce era el vinovat că nu putea crea ?

— Ah, dacă un singur minut aţi fi în pielea mea ! Altfel nu puteţi înţelege ! Am bani, trăim bine. Soţia m-a făcut fericit. Avem şi copii buni. Avem casă mare, splendidă, confortabilă, cu o aşezare frumoasă. Avem lucruri frumoase, de preţ. Am şi timp suficient. Dar... uite, muştele ! Mă supără muştele. Nu mă lasă să stau pe scaun şi să lucrez. Prin cîte chinuri trec din cauza acestor spurcăciuni. Ah, dacă n-ar fi muştele

astea, aş şti eu cum să lucrez. Din pricina lor nu pot dormi ziua. Nefiind odihnit, nu pot lucra nici noaptea. Aş închide ferestrele, dar atunci se face prea cald. Aş pune plasă la ferestre, dar face ? Nu-i estetic ! Veţi zice : să lucrez iarna ! Da' ce, iarna au dispărut, oare, muştele ? De fel ! La urma urmei, de ce n-ar exista şi iarna muşte ? Ah, de n-ar fi pe lumea asta muştele — ce-aş mai crea !

FIN ŞI ELEGANT

Sub masa mea de scris de acasă am găsit un carnet cu adrese. Am întrebat pe ai mei cui aparţine carnetul. Au ridicat din umeri : habar n-aveau ! Carneţelul are coperte albastre, elegante, şi litere de argint. Vrînd să ştiu totuşi al cui e, l-am deschis. Ceea ce am citit, chiar pe prima pagină, m-a impresionat profund. Erau acolo trecute numele, adresa şi telefonul unui personaj, aş zice, chiar, ale unui foarte important personaj. Am întors fila şi — să vezi şi să te minunezi ! — alte trei nume, cu adresele respective şi cu numerele de telefon, ale unor personalităţi celebre. Pe măsură ce întorceam paginile, uluirea mea creştea.

Gîndiţi-vă numai, cîţi oameni politici, oameni de stat, oameni cu influenţă există în ţară — toţi aveau adresele trecute în carneţel. Cei mai neînsemnaţi dintre ei erau directorii generali. Şi am mai reţinut un lucru : oamenii politici ale căror nume şi adrese erau trecute în carneţel sînt cu toţii la putere. Oricine, în locul meu, ar fi fost tot atît de uluit de această descoperire ca şi mine. Carneţelul plin cu adresele unor oameni mari şi influenţi mi se părea o adevărată bombă, gata să explodeze. Probabil că mi l-a introdus în casă, pe ascuns, vreun duşman de-al meu. Nu-mi dădeam seama cam ce neplăceri putea să-mi aducă acest carneţel, plin de adresele celor mai cunoscuţi oameni, însă nu mă îndoiam că mi-a fost aruncat sub masa de scris cu intenţii rele. M-am simţit cuprins de o inexplicabilă teamă. S-ar putea ca peste cîteva clipe să sune

la uşă şi să intre în casă poliţişti în civil care să se răstească la mine: „Dă-ne carneţelul!“ Iar eu, tremurînd, să întreb: „Care carneţel?“ Ei să percheziţioneze casa şi să dea de carneţelul aflat sub masa mea, ca şi cînd ar fi ştiut că eu l-am pitit acolo.

Eram sigur că întocmai aşa se va întîmpla. Ticălosul care a aruncat carneţelul în casa mea s-a dus desigur la poliţie şi m-a denunţat. Da, da, e cît se poate de clar că sînt atras într-o cursă foarte periculoasă!

Îndată ce vor găsi carnetul, poliţiştii mă vor întreba: „Hai, răspunde! De ce ai notat în acest carnet adresele tuturor oamenilor noştri de stat, mari şi mici? Ce, le ţii evidenţa? Sau ai de gînd să-i şantajezi? Ori pregăteşti cumva un atentat?“

Doamne! Ce le-aş putea spune? Cum i-aş putea convinge?

Carneţelul trebuia ars, fără întîrziere, iar cenuşa împrăştiată în cele patru vînturi!

Dar cine poate fi mizerabilul care a complotat împotriva mea? Aseară au fost la mine trei prieteni... Nu, nu sînt ei în stare să comită o asemenea mîrşăvie. Unul dintre ei e docent universitar, altul lucrează la biblioteca universităţii, al treilea e profesor de literatură...

Dar iată că, exact în clipa în care vîram carneţelul în soba din baie, sună cineva la uşă. Deschid. Intră Halid, funcţionar la biblioteca universităţii. Sîntem prieteni de vreo douăzeci de ani.

Era şi el tot aşa de speriat, cum eram eu. Pe nepusă masă, mă întrebă:

— Ce-i cu tine? De ce eşti aşa de palid?

La rîndul meu îl chestionez:

— Da' cu tine ce-i?

— Ia zi, n-am uitat cumva la tine aseară un carneţel?

— Poftim! Ăsta-i?

Şi-i întind carnetul.

Halid mă apucă de mînă.

— Oh! spuse el, ăsta-i, fireşte, ăsta-i! Am crezut că l-am pierdut. Eram atît de necăjit, nici nu-ţi poţi închipui cît de necăjit eram!

L-am condus în camera mea de lucru.

— Iar eu muream de frică, am recunoscut fără ocol. Spune-mi acum adevărat, de ce ai notat acolo adresele atîtor oameni de vază ?

De astă dată era rîndul lui să se mire :

— Tu nu ai un asemenea carnet cu adresele mai-marilor zilei ?

— Nuuu !

— Negreşit să-ţi faci unul, pe care să-l porţi totdeauna în buzunar. Vrei să ştii de ce am trecut toate aceste adrese în carnetul meu ? Atunci, ascultă ! A început la un moment dat să mă pasioneze colecţionarea de stilouri. Unele le-am cumpărat, altele le-am primit cadou. Am adunat vreo zece-cincisprezece. Într-o zi m-am dus la un hotel să mă văd cu un prieten, un poet neamţ, venit la noi în vizită. Aflînd că fac colecţie de stilouri, mi-a dăruit şi el unul. Cum am ieşit din hotel şi am trecut de colţul străzii, n-am mai putut răbda : „Ia să văd stiloul", mi-am zis. Ştii că totdeauna port la mine o lupă. Am scos lupa şi am privit peniţa. Mi se părea cam groasă. Am scris pe o foaie de carnet două cuvinte care mi-au venit atunci în minte : „Fin şi elegant". De obicei port cu mine în buzunar o bucată de şmirghel subţire cu care şlefuiesc peniţele stilourilor. „Dacă am să ascut puţin peniţa acasă, o să scrie mai subţire", mi-am zis. Şi tocmai cînd examinam încăodată peniţa, cu ajutorul lupei, simt o mînă pe umăr :

— Ce faci ?

— Eu ? Nimic ! Examinez un stilou.

— Aşa, aşa ! Stilou, nu ? Dar în general cu ce te ocupi ?

— Eu, la Universitate... abia am apucat să îngîn.

— Ah, eşti profesor, nu ? Domnul profesor !

Mă găseam între doi poliţişti. Unul dintre ei îmi trînti un pumn în coaste :

— Hai, mişcă-te !

— Vedeţi, domnilor, trebuie să fie vreo neînţelegere !

— Miş-că-te !

Mi-au mai dat un pumn şi am pornit. Încearcă să nu porneşti !

Am ajuns la comisariat. M-au introdus într-o cameră. Aştept — nu vine nimeni. După un timp intră un individ.

— Aşează-te pe duşumea ! mi-a zis.

— Nu pot ! i-am răspuns.

— Auzi, domnule, nu poate ! Doar e profesor ! Hai, scoate tot ce ai în buzunare !

Am pus pe masă tot ce aveam ; patrusprezece stilouri, două cărţi, carnetul de adrese, o lupă, două foi de şmirghel fin. Individul se uită ţintă la stilouri :

— Ce-i cu astea ?

— Stilouri !

— Aşa ! Stilouri, va să zică ! Ah, profesore !...

Nu m-a lăsat nici măcar să-i spun că sînt profesor, că lucrez la biblioteca Universităţii. A pus mîna pe lupă.

— Dar asta ce-i ?

— Lupă !

— Lupă, va să zică ! Ah, profesore !...

Au mai venit trei indivizi. Toţi s-au apucat să-mi cerceteze lucrurile.

Unul luă în mînă şmirghelul :

— Dar asta ce mai e ?

— Şmirghel.

— Şmirghel fără nici o asperitate ? Pe cine vrei, mă, să minţi tu ?

— E şmirghel fin pentru bijuterii.

— Aşa ! Şmirghel fin, zici ?! Ah, profesore, ah !...

Zicînd asta mă împunge în coaste. Văd că se încurcă treaba.

— Domnilor, zic, trebuie să fie vreo încurcătură. Nu ştiu de ce am fost adus aici. Pe mine mă cunoaşte toată Universitatea, mă cunosc ziariştii. Nu merit un asemenea tratament.

Cel care tocmai răsfoia carnetul strigă :

— Tacă-ţi gura !

Deodată începură să-i strălucească ochii :

— Ce înseamnă asta ?

Individul puse degetul pe cuvintele „Fin şi elegant" pe care le-am notat în carnet, încercînd peniţa noului stilou.

— „Fin şi elegant", am zis.

— Fin şi elegant ? Ia te uită !

— Da, „Fin şi elegant" !

— Şi ce ar vrea să însemne ele ?

— Nu înseamnă nimic !

— Dacă nu înseamnă nimic, de ce le-ai notat ?

— Am încercat peniţa stiloului şi...

— Aşa ! Bine, dar de ce n-ai scris altceva, de ce ai scris tocmai „Fin şi elegant" ?

La drept vorbind, nu m-am gîndit de loc la asta...

— Nu ştiu, am zis, astea mi-au venit în minte şi le-am scris.

— Hmm ! Fin şi elegant, nu ? Ah, profesore ! Ah ! O să-ţi arătăm noi „Fin şi elegant" ! Vedeţi dumneavoastră, i-a venit aşa în minte. De ce nu ţi-a venit altceva în minte ?

Unul dintre indivizi se apropie de maşina de scris. Începură să facă procesul-verbal. Pe mine m-a cuprins frica. Ce se va întîmpla dacă aceste cuvinte „Fin şi elegant", pe care le-am notat cu totul întîmplător, constituie parola vreunei organizaţii de spionaj ? Patrusprezece stilouri, carnetul de adrese, lupa, două cărţi, şmirghelul, „Fin şi elegant". Te poate oricine bănui. M-am pierdut cu totul. Nu ştiam ce să fac. Puteam să explic provenienţa tuturor lucrurilor găsite asupra mea. Dar ce puteam răspunde la „Fin şi elegant" ? De unde dracu se brodiseră în vîrful peniţii tocmai aceste cuvinte nenorocite ? Nu puteam să notez altceva ? Pînă au întocmit procesul-verbal, unul dintre indivizi continua să răsfoiască blocnotesul meu. Dintr-o dată se opri. Rămăsese cu ochii ţintă pe o pagină. Pe urmă arătă pagina şi celorlalţi. Începură să şoptească între ei şi dintr-o dată s-au schimbat. Cel care răsfoise carneţelul arătă însemnarea şi-mi spuse :

— Scuzaţi-mă, domnule, ce legături aveţi cu persoana notată aici ?

— E fostul meu coleg de şcoală, am răspuns. Ne-am întîlnit alaltăieri. Am intrat într-un restaurant. Mi-a dat adresa şi am notat-o aici în carneţel.

Era adevărul gol-goluţ. Într-adevăr, cu două seri în urmă mă întîlnisem cu un fost coleg de şcoală pe care de mulţi ani n-am mai avut prilejul să-l văd. Habar n-aveam că ajunsese ditai director general !

Cel care ţinea blocnotesul în mînă vorbi, zîmbind stingherit :

— Ah, aşa, va să zică ! Deci directorul general vă este foarte apropiat.

— Da... noi eram prieteni la toartă încă din şcoală. Eu îl poreclisem...

— Mă bucur, domnule, dar de ce nu luaţi loc ? Vă rog, poftiţi ! Aşa !

Se întoarse apoi către ceilalţi :

— De ce l-aţi adus aici pe domnia-sa ?

Iar către mine :

— Vă rog, bei-efendi !

Am intrat într-o cameră frumos mobilată, eu — înainte, ei — după mine. Am fost invitat să iau loc într-un fotoliu. Unul dintre ei zise :

— Azi e cald. Nu poftiţi cumva un suc ?

— Vai de mine, nu vă deranjaţi !

Apăru sucul. Am rămas numai noi doi în cameră. Ceilalţi au ieşit.

Interlocutorul meu mă întrebă :

— Ce vînt vă aduce pe la noi ? Aveţi vreo dorinţă ?

Doamne ! De unde a mai scos-o şi pe asta ? Nu m-au înhăţat ei şi m-au tîrît aici cu forţa ?

Dacă i-aş spune că am fost adus aici în pumni, n-ar fi fost frumos faţă de purtarea lor de acum, atît de amabilă.

De aceea zisei :

— V-am vizitat doar aşa... ca să văd cum o duceţi cu sănătatea !

— Vă sînt recunoscător ! Ne-aţi produs o mare bucurie. E o adevărată cinste pentru noi !

Atmosfera se îmbunătăţise, aşa că trebuia s-o şterg de acolo imediat, ca să nu se ivească — mai ştii ? — alte complicaţii.

— Cu îngăduinţa dumneavoastră am să plec acum, am zis.

Individul s-a ridicat. M-au condus cu toţii pînă la ieşire. Am iuţit pasul ca să mă îndepărtez cît mai mult de acest loc. Dacă mi-aş fi cerut înapoi stilourile, blocnotesul, lupa, le-aş fi reamintit de cele întîmplate. Nu era cazul să fac aşa ceva !

— Domnule !... Domnule profesor ! V-aţi uitat lucrurile !

În urma mea venea în fugă unul dintre poliţişti. Îmi aducea obiectele „uitate" : stilourile, şmirghelul, lupa, carnetul de adrese.

— Spuneţi-mi, domnule profesor, sînteţi într-adevăr prieten cu domnul director general ? mă întrebă el.

— Da ! i-am răspuns. De ce întrebaţi ?

— Fără nici un gînd ! Doar aşa !... Ştiţi, acum e un fel de modă... Fiecare îşi trece în blocnotes numele şi adresele oamenilor noştri de vază. Aţi înţeles ? Dacă e nevoie, numai ce-i auzi : „E prietenul meu" — şi scapă. Pentru noi e greu de stabilit — e într-adevăr prieten sau nu ? D-aia am întrebat : dumneavoastră sînteţi într-adevăr prieten cu directorul general ?

— Da, sînt într-adevăr prieten cu dînsul !

Individul îmi întinse un petec de hîrtie :

— Vedeţi dumneavoastră, am trecut aici toate datele mele personale. Vă rog, cînd îl vedeţi pe domnul director general...

Povestindu-mi toate acestea, Halid completă :

— Şi, uite, de atunci, cum aflu adresa vreunui om însemnat, o trec imediat în carneţel. De aceea m-am speriat rău, frăţioare, crezînd că mi-am pierdut carnetul. Aceste adrese sînt ca un fel de asigurare a averii, asigurare a vieţii. Să-ţi iei neapărat şi tu unul. Însă, ţine seama de un lucru : dacă dintre aceştia demisionează sau iese vreunul la pensie din cauza sănătăţii, ori din alte motive, atunci şterge-i imediat numele din

carneţel. Altfel o poţi păţi rău de tot ! Deci nu ştiai nimic despre carneţelele cu adresele celor mari şi tari, hai ?

— Nu !

— Ageamiu mai eşti, frate ! Păi acu' toată lumea are în buzunar un asemenea carneţel, pentru orice eventualitate. Cine ştie ce putem păţi după ce am trecut pragul casei ? Aşa cum pe vremuri existau fel de fel de talismane împotriva a orice fel de pericole, acum se întrebuinţează asemenea carnete cu adrese. Şi fii sigur că rezultatul ce-l dau este sută la sută pozitiv.

COPILUL

Avea părul blond cu nuanţe albastre, iar în faţă două bucle vopsite în alb. Lacrimile îi curgeau din belşug pe obraji şi îi întindeau rimelul şi fardul. Breteaua furoului îi căzuse pe umărul stîng şi îi atîrna de sub mîneca gen chimono. Abia mai respira cînd intră în goană la comisariatul de poliţie.

— Mi-a furat copilul! Copilul meu! Căutaţi-mi copilul!

— Cine v-a furat copilul? întrebă comisarul.

— Soţul meu, domnule comisar. Josnicul meu soţ!

Lacrimile, amestecate cu transpiraţie şi cu fard, îi curgeau şiroaie. Printre sughiţuri şi suspine, povesti că e despărţită de bărbat, că tocmai se judecă divorţul lor şi că soţul i-a furat copilul, pe nume Metin, în vîrstă de cinci ani.

— Daţi-mi copilul, domnule comisar. Vreau să fac din el un om de treabă. Rămînînd la tatăl lui, va fi un om pierdut!

Ştia să dea din gură, femeia, nu glumă! Comisarul o linişti, o invită să ia loc pe scaun şi îşi notă adresa soţului ei.

După cîtva timp, conduşi de doi poliţişti, se iviră în cameră un bărbat şi un copil.

Dînd cu ochii de copil, femeia se zvîrli asupră-i. Dar bărbatul, nici gînd să i-l cedeze.

Apucîndu-l, unul de o mînă, altul de alta, părinţii se străduiau să intre fiecare în posesia copilului. Ţipetele subţiri ale copilului erau acoperite de înjurăturile

părinţilor. Poliţiştii priveau neputincioşi. Ar fi păţit-o rău copilul dacă, spre norocul lui, nu i-ar fi ieşit mîna din încheietură. Atunci, tatăl îi dădu drumul.

Femeia, luînd copilul în braţe, dispăru fulgerător din comisariat. Tatăl încercă s-o ia la fugă după ea, însă poliţiştii îl reţinură.

Se vedea că e un om cu scaun la cap şi umblat prin şcoli.

— Domnule comisar, nu ştiţi ce fel de femeie e asta ! Eu vreau ca fiul meu să fie folositor patriei. Ea îl va nenoroci !

— Copilul are cinci ani, răspunse comisarul, şi după lege trebuie să fie dat mamei.

— Imposibil ! Tribunalul mi-l va da mie. Pentru că această mamă...

Bărbatul povesti că soţia lui fusese arestată de curînd pentru că ducea o viaţă uşuratică. Unei asemenea femei nu i se poate încredinţa copilul.

Au trecut cincisprezece zile de la această întîmplare. Şi soţii se întîlniră din nou, de data aceasta, la ieşirea din spital, unde Metin fusese internat ca să i se vindece mîna scoasă din încheietură. Nici nu ajunseră încă la poartă, că tatăl îi şi smulse mamei copilul din mîini. Mama, ca un uliu, porni pe urma lor. Mîna copilului era pansată, aşa că nu-i rămînea decît să-l apuce de un picior — pentru că tatăl nu renunţa de loc la mîna sănătoasă a copilului. De data asta, rezultatul luptei fu altul : au scos mîna copilului din umăr. Tatăl ieşi victorios, şi cu copilul urlînd de durere se făcu nevăzut pe o străduţă. Acum copilul avea ambele mîini schilodite. Tatăl, însă, îşi spuse : „Mai bine să fie invalid decît să rămînă în mîinile acestei femei care îl va strica !"

A mai trecut o lună. Pe strada cufundată în beznă îşi făcu apariţia o maşină, din care coborî o femeie. Ea se năpusti asupra copiilor care se jucau pe trotuar. În clipa în care îl înşfăcă pe Metin, se ivi şi soţul. Copilul începu să ţipe atît de tare încît stîrni mila trecătorilor.

— Lasă-l, doamnă. E păcat ! Omori bietul copil.

Femeia, care trăgea din răsputeri de piciorul copilului ţipa :

— Mai bine să moară ! Mai bine să moară, decît să se acopere de ruşine rămînînd în mîinile nemernicului ăstuia !

De pe urma acestei lupte, Metin, e adevărat, n-a murit, însă cu atîta sălbăticie au tras de picioarele lui, încît la început i s-au rupt pantalonii, iar apoi n-a mai rezistat nici pielea. Au fost nevoiţi să recurgă la ajutorul unui chirurg pentru ca să i-o coase. Cu toate acestea femeia puse mîna pe copilul rănit şi dispăru cu maşina.

Metin, după ce a zăcut o lună în spital, a ieşit de acolo în cîrji. Mama îşi strînge copilul la piept.

— Copilul meu, zicea ea, mă jertfesc pentru tine. O să-mi ajute Dumnezeu să te fac om.

Cînd se termină şedinţa tribunalului unde se judecase divorţul, în sală se iscă o hărmălaie de nedescris. Femeia fugea după soţul care răpise copilul. La capătul scărilor, ea îl trase pe soţ de haină, îi smulse copilul şi se rostogoli împreună cu el pe scări. Metin îşi pierdu cunoştinţa. Din rana care şi-o făcuse la cap curgea sînge.

Femeia nu luă seama la rană. Se ridică şi, înhăţînd copilul, fugi cu el spre ieşire. Nu reuşi să ajungă bine în stradă că o şi ajunse soţul din urmă. Cînd ei începură să-l tragă — unul de cap, altul de picioare — Metin rămase indiferent, pentru că era încă fără cunoştinţă, şi deci nu simţea nici o durere.

— Nu-ţi dau copilul !

— Vezi să nu mi-l dai !

Veni un poliţist. Pînă la urmă, Metin rămase cu tatăl său. După un tratament îndelungat, viaţa copilului a fost salvată. E drept că, după prima încăierare s-a ales cu mîna dreaptă stîlcită, iar după a doua cu stînga la fel. Piciorul rupt — rezultatul celei de-a treia încăierări — a fost pus în ghips şi a rămas mai scurt cu trei centimetri. Ultima încăierare se sfîrşi în modul cel mai tragic. Copilul a pierdut un ochi şi a rămas întrucîtva anormal.

La divorţ, tribunalul hotărî ca de data aceasta copilul să rămînă la mamă. Tatăl făcu apel şi, fără să aştepte rezultatul, răpi într-o noapte copilul de la fosta

sa soţie. E adevărat că răpirea aceasta nu prea a fost o răpire în adevăratul înţeles al cuvîntului. În momentul în care tatăl urma să se facă nevăzut împreună cu Metin, care nu-şi mai recunoştea părinţii, apăru mama. Foştii soţi începură să se bată pe stradă. Metin trecea dintr-o mînă în alta. Un paznic şi un poliţist veniră în fugă la locul încăierării. Femeia începu să strige :

— Am să fac din acest copil un om deosebit. Scăpaţi-l numai din ghearele acestei fiare !

Metin plîngea.

— Femeie necinstită ! Femeia asta nu vrea să dea ţării un bun patriot, urla tatăl, încercînd să smulgă copilul din mîinile mamei, care îl ţinea de gît.

Ca urmare, Metin surzi şi fu predat mamei cu încă o coastă ruptă. Însă bucuria mamei nu dură mult. Motivele arătate de tată fură găsite întemeiate şi Curtea de Casaţie se pronunţă în favoarea lui. Cu ajutorul poliţiei, tatăl intră în posesia copilului. De fapt, a spune că a intrat în posesia copilului înseamnă a păcătui împotriva adevărului. Mama înşfăcă din nou copilul de mîinile schiloade, îşi înfipse picioarele în prag şi începu să strige :

— Pentru nimic în lume nu-l dau ! Ai să-l nenoroceşti !

— Lasă-l, tîrfă ! urlă tatăl. Lasă-l, am să fac om din el !

Dacă n-ar fi intervenit poliţia, tatăl n-ar fi reuşit să smulgă copilul din mîinile mamei.

*

Într-o zi, odiseea lui Metin a luat sfîrşit. Nu că i-ar fi rămas capul în mîna unuia dintre părinţi şi corpul la partea adversă în cursul vreunor noi certuri. Nu s-a rupt în două ca o funie de puţ şi nici n-a plesnit ca un harbuz. Copilul a fost pur şi simplu uitat, deoarece tatăl, pentru a da ţării un fiu credincios, s-a recăsătorit, iar mama a rămas însărcinată pentru a naşte un copil pe care îl va face un om de vază !

NUMAI DINTR-UN SINGUR SALARIU

Am răbdat ce-am răbdat, da' a venit şi ziua de întîi, ziua lefii. Am luat prima mea leafă, cele multe înainte!

— Nu cumva ai treizeci de lire mărunte? m-a iscodit casierul.

Am izbucnit în rîs. Auzi: treizeci de lire! Ehe, ce bine era să fi avut „mărunţişul ăsta"! Aş fi întins imediat casierului bănuţii, iar el mi-ar fi dat trei hîrtii noi-nouţe — a o sută fiecare.

— N-am nici o leţcaie, domnule casier, i-am răspuns privind statul de plată, unde, în dreptul numelui meu, mi-am pus semnătura.

Casierul mi-a dat două hîrtii de cîte o sută, una de 50 şi două de cîte zece lire.

La 5 fix am plecat de la birou. Cînd eram în liceu, aveam un prieten, ucenicul unui dentist. Acesta îmi spunea de multe ori:

— Să nu ţii niciodată toţi banii într-un singur buzunar. Poţi să-i pierzi sau să ai ghinionul să ţi-i fure vreun pungaş. Şi într-un caz şi într-altul, rămîi fără un chior!

Am vîrît două sute în buzunarul din dreapta al hainei, cincizeci — în cel din stînga, două a zece — în buzunarul pantalonilor. Mai aveam şi ceva mărunţiş. Din cînd în cînd îmi pipăiam buzunarele. „Nu care cumva să-i pierd", îmi ziceam, scoţînd batista dintr-un buzunar şi mutînd-o în altul.

Pe partea dreaptă a străzii văd o casă înaltă. La intrare — un anunţ: „Închiriem camere". Am intrat. Un

hol enorm. Pe peretele din dreapta e pictat Turnul lui Leandru[1]. În partea stîngă, prin dantela de marmură a terasei se vede grădina. Am sunat şi s-a deschis o ferestruică. Exact sub butonul pe care am apăsat, apăru capul portăresei.

— Doresc să văd un apartament.

— Poftiţi ! mi-a zis ea, deschizînd o uşă la etajul doi. Trei camere, hol, baie, bucătărie.

— Chiria ?

— Cinci sute de lire pe lună.

— Minunat !

— Mă rog ?

Am repetat :

— Minunat !

Am ieşit în stradă. Mi-am pipăit buzunarele.

Strada era plină de lume. Ajungînd în dreptul unui restaurant, mi-am aruncat ochii la vitrine şi m-am oprit. Îmi place restaurantul acesta. Aici nu expun mîncăruri sau prăjituri ca în alte restaurante. O faţă de masă de Damasc, tacîmuri de argint, ceva pestriţ, parcă ar fi flori. Asta-i tot.

A trece pragul unui restaurant — asta se întîmpla întîiaşi dată în viaţa mea !

— Cu ce vă putem servi ? m-a întrebat chelnerul.

— Cu un Chateaubriand, am răspuns eu.

Pînă acum ştiam că Chateaubriand e un poet francez. Acum trei zile am aflat de la un prieten că există şi o mîncare cu numele ăsta.

Spunea, amicul meu, că un oarecare aristocrat englez a venit odată la restaurantul „Lux" şi a întrebat pe chelner :

— N-aveţi ceva, aşa... deosebit ?

Au adus englezului un „Chateaubriand". Englezul a gustat şi a zis :

— Deci monsieur Jean e aici !

Cu douăzeci de ani înainte, englezul mîncase un Chateaubriand într-un oarecare restaurant parizian, pregătit de un bucătar pe nume Jean. După douăzeci de ani, englezul spusese :

---

[1] Un turn străvechi la intrarea în Bosfor.

— Un asemenea Chateaubriand minunat îl poate prepara numai Jean.

— Da, sir, i s-a răspuns în engleză, într-adevăr mîncarea e gătită de Jean. Lucrează acum la noi.

Chelnerului, care m-a întrebat ce doresc, i-am repetat :

— Da, un Chateaubriand.

Chelnerul m-a privit uimit. A venit patronul.

— Bucătarul dumneavoastră ştie să-l prepare ? l-am întrebat.

— Desigur, a răspuns patronul. Dar numai seara îl servim.

— Şi cît costă ?

S-au pierdut cu totul. M-au luat probabil drept inspector al municipalităţii.

Am privit la menu : mîncăruri cu carne — 5 lire, cu zarzavat — 3 lire, supe — 150 de kuruşi.

În timp ce patronul şi chelnerul mă priveau uimiţi, mi-am făcut socoteala că în acest restaurant m-aş putea sătura cu vreo cincisprezece lire.

— Să-l pregătim ? a întrebat patronul.

— Sigur că da, am răspuns eu ieşind din restaurant.

N-am făcut nici cincizeci de paşi, că m-am întîlnit cu Ragi.

— M-am însurat, mă anunţă el.

— Cînd ? l-am întrebat.

— Săptămîna trecută. M-a costat o groază de bani.

— Cît ?

— Cinci mii numai masa. De la nouă seara pînă dimineaţa.

— Minunat.

Mi-am pipăit buzunarele. Totul e în ordine. Am 270 de lire şi ceva mărunţiş.

Mergeam de parcă dormeam de-a-n picioarele. Nici nu ştiu cînd am intrat într-o clădire enormă. M-am oprit în faţa unei uşi de care era prinsă o placă de bronz. *Atelier de croitorie.* Am intrat.

Croitorul a desfăcut în faţa mea trei baloturi de stofă. Am pus deoparte trei cupoane.

— Cît vor costa costumele croite din aceste materiale ? am întrebat.

Unul costa 400, altul 450, al treilea 480 de lire.

— Minunat ! am zis şi am ieşit în coridor. Pe cartea de vizită de pe uşa vecină am citit numele unui medic psihiatru. Am intrat. O femeie în halat alb m-a întrebat :

— Vi s-a fixat oră pentru azi ?

I-am răspuns tot cu o întrebare :

— Care e onorariul pentru o consultaţie ?

— Treizeci de lire.

— Minunat !

În coridor mi-am pipăit din nou buzunarele. Am ieşit în stradă. Se şi aprindeau luminile. Era destul de răcoare. M-am trezit în faţa unui hotel. Am intrat pe o uşă turnantă. Într-un asemenea hotel n-am intrat niciodată în viaţa mea. Holul — cald şi simpatic. Picioarele mi se afundau în covoarele groase. Încăpere spaţioasă.

Zărind o fată care, după toate aparenţele, era în serviciul hotelului, am întrebat-o :

— Cui trebuie să mă adresez ca să obţin o cameră ?

Fata m-a condus la un funcţionar. Aveau trei camere libere cu 50, 80 şi 100 de lire pe zi.

— Minunat ! am zis.

Am făcut stînga-mprejur. Am ieşit în stradă. Am văzut o femeie. M-am apropiat de ea, am privit-o. Frumoasă... chiar foarte. Poate că e străină. Sau poate că e actriţă... Ce cap ! Poate fi chiar manechin. M-am oprit în faţa ei. Pe urmă i-am văzut silueta care se îndepărta.

Mi-am pipăit buzunarele : 270 de lire. Şi ceva mărunţiş. Pentru un apartament — 500 de lire... Femeia se îndepărtează. Cele mai frumoase picioare pe care le-am văzut vreodată... 500 de lire pe lună... Am 270 de lire. Înseamnă 16 lire şi 60 de kuruşi pe zi. Minunat. Ce glezne splendide !

Am în buzunare 270 de lire. Pot să iau camerele acelea pentru o zi şi două ore. Minunat !

Femeia a ieşit în bulevard. Am ajuns-o şi am privit-o din profil. Ce splendoare !

Ca să iei masa la restaurantul unde am comandat eu un Chateaubriand trebuie să plăteşti cincisprezece lire

la prînz, cincisprezece — seara. Asta înseamnă treizeci de lire pe zi... Femeia are o umbrelă în mînă. Are mănuşi de culoare deschisă. Şi părul e la fel. Deci pot lua masa la restaurantul acela timp de nouă zile. Am 270 de lire. Plus ceva mărunţiş...

Femeia a cotit pe o străduţă. M-am apropiat de ea din stînga. Are nasul cîrn! Şi micuţ!... Merge în faţa mea. Am depăşit-o de cîteva ori. Deci Ragi s-a însurat!... A cheltuit cinci mii... Ce talie subţire!... De la nouă seara şi pînă dimineaţa — cinci mii de lire. Total, deci, nouă ore. Dacă m-aş fi însurat şi eu? Am 270 de lire.

Femeia e în faţa mea. Ah, ce picioruşe!... A început să plouă. Femeia a deschis umbrela. Din nou am ieşit în bulevard.

Dacă cu cinci mii de lire faci o nuntă de nouă ore, atunci cu 270... Ce? Înseamnă că o oră te costă 550 de lire şi 60 de kuruşi. Deci eu pot să fac o nuntă de 35 de minute. Minunat. Am 270 de lire.

Femeia s-a întors. S-a oprit. A pornit din nou. A intrat în parc. S-a aşezat pe o bancă. Un costum de comandă costă 400 de lire. E cel mai ieftin preţ. Ah, ce femeie încîntătoare! Poate că e undeva în serviciu! Nu, e artistă, asta-i sigur! Ca să-mi comand un costum întreg nu sînt în stare. Întreg — nu, dar cu banii mei îmi pot face o jumătate de costum şi ceva în plus. O să-i mai lipsească una-alta. De pildă, mînecile sau spatele. 270 de lire. Femeia se ridică, însă... A ieşit din nou la linia tramvaiului.

Ah, Doamne, ce femeie!... Ce bust! Un bust splendid! A intrat pe străduţă. Acolo e întuneric. S-a apropiat. Probabil că o strîng pantofii...

Pentru o vizită, medicul psihiatru ia 30 de lire. Femeia se întoarce. Poate că a uitat ceva. Se îndreaptă spre statuia din piaţă. Mă pot arăta psihiatrului de nouă ori. Minunat!... Dacă aş fi avut nu 270 ci 255 de lire aş fi putut să mă arăt de opt ori şi jumătate. O jumătate de vizită. Ultima dată... Femeia a cotit după colţ, la stînga. Ce hotel mare!

Femeia se întoarce. O noapte la hotel costă cincizeci de lire. Pot să dorm acolo cinci nopţi. Mi-ar mai ră-

mîne douăzeci de lire. Mai bine de cinci nopţi. Restul l-aş da bacşiş liftierului. Să doarmă şi el pe socoteala mea. Cinci nopţi şi 10 ore... Am 270 de lire. Plus ceva mărunţiş.

Femeia s-a oprit. S-a întors. S-a oprit. Stă. Şi eu stau. Femeia se apropie de mine. Se opreşte în faţa mea. Mă priveşte.

— Spune ceva.

Nu ştiu ce să spun. Tac.

— Ce, ţi-ai înghiţit limba ? mă întreabă.

Aproape o jumătate de costum. De opt ori şi jumătate mă pot arăta doctorului...

— Spune un cuvînt cel puţin ! ţipă femeia la mine.

Mi-am pipăit buzunarele. Cinci nopţi aş putea dormi la hotel. Cinci nopţi şi cîteva ore...

— Eşti surd ?

Ploaia se înteţise. La lumina felinarului, picăturile se disting mai bine. De după colţ apare un cîine. Tremurînd de frig se apropie de noi. Acum sîntem trei.

— O fi nebun, spuse femeia.

Cîinele a început să dea din coadă. Pot să fac o nuntă de 35 de minute. Nu, nu fac nuntă. Nouă zile să fiu sătul. Iau o locuinţă. Şaisprezece zile... Tot ce vreau pot să...

— De ce te ţii de două ore după mine ?

Ploua din ce în ce mai tare. Mi-am cercetat, pipăindu-le, toate buzunarele.

— Ptiu !

Femeia, nici una, nici două, m-a scuipat drept în faţă şi s-a îndepărtat. Cîinele a urmărit-o cîţiva paşi. S-a oprit apoi lîngă un stîlp de telegraf şi, ridicîndu-şi piciorul, şi-a făcut nevoile.

Eu mi-am pipăit buzunarele...

BĂRBATUL ORIENTAL

Fostul ei soţ, de care tocmai divorţase, era un englez sută la sută, o adevărată întruchipare a aristocratismului. Avea optsprezece cai de curse, un castel splendid, terenuri de vînătoare. Bunicul lui fusese un marinar cu barba roşcată, iar în familie avusese şapte *pair*-i, membri ai camerei lorzilor. Sora lui a fost colegă de şcoală cu una din doamnele de onoare ale reginei. În fiecare an primea invitaţie la balul care se dădea la palatul regal. Ce mai ? era un adevărat aristocrat englez, cu faţa prelungă, cu nasul acvilin, un tip destul de rece, cu privirea obosită ca orice englez veritabil. În acelaşi timp însă îndeplinea toate sarcinile cu atenţie şi meticulozitate ; era totdeauna plictisit ca toţi aristocraţii din familia lui ; participa la concursurile de canotaj Oxford-Cambridge, fiind şi jucător în echipa de fotbal a colegiului ; nu se întrista cînd calul său rămînea în urmă la alergările Derby şi nu se bucura cînd ajungea primul ; nu-şi spunea măcar numele înainte de a se gîndi cel puţin cinci minute ; bea ceai în fiecare zi la ora cinci după Cambridge ; surîdea după o jumătate de oră, dacă în prezenţa lui se povestea ceva hazliu ; era totdeauna cu pipa în gură, cu ziarul „Times" în buzunar şi cu sticla de *whisky* pe masă. Nici în ce priveşte manierele de englez veritabil nu i se putea găsi vreun cusur.

Cînd lady a divorţat de acest aristocrat autentic s-a stîrnit o furtună de proteste în lumea înaltei societăţi engleze, ale cărei tradiţii sînt mai puternice decît însăşi

flota Marii Britanii. S-a amestecat în această afacere chiar şi palatul regal. Palatul, care nu are ce face, în special după pierderea Indiei, a început cu o energie îndoită să se amestece în chestiunile sentimentale şi de aşternut ale aristocraţilor săi. Însă lady, neavînd nici tron de care să se ţină cu dinţii, nici preocupări serioase — să rîdă la ceremoniile oficiale prilejuite de lansarea la apă a unui nou vapor, sau să salute pe soldaţii scoţieni îmbrăcaţi în fuste în timpul parăzii —, nu se gîndea la tradiţiile care îşi întinseseră aripile deasupra insulelor britanice.

După tradiţie, aristocratul englez, dezamăgit în dragoste, îşi găseşte mîngîierea într-o distracţie neînsemnată, cum ar fi o călătorie prin lume, în timpul căreia îşi lecuieşte rănile sufleteşti, convingîndu-se încă o dată de superioritatea naţiei sale faţă de alte popoare. Un bărbat, părăsit de o lady, nu întîrzie o clipă să respecte această tradiţie, renunţînd pentru un timp la ceaţa Londrei şi la caii săi de cursă.

Lady, în căutarea unui bărbat capabil să-i înţeleagă sufletul, plecă într-o călătorie împreună cu tatăl ei. Au cutreierat toată Europa şi America, însă nici un bărbat n-a reuşit să alunge valul de tristeţe de pe faţa ei. Sub influenţa romanelor citite în copilărie, lady l-a rugat într-o zi pe tatăl ei:

— Tată, să mergem în Orient!

Au descins la cel mai mare hotel din Istanbul. Hotelul a fost construit pentru a stoarce de bani pe străinii bogaţi; deocamdată întoarce pe dos doar buzunarele risipitorilor autohtoni. Bărbaţii din înalta societate, aflînd de dorinţa acestei lady care voia să-şi lecuiască rana sufletească, au dat năvală. Toţi se străduiau să cucerească inima aristocratei engleze. Ca să nu compromită demnitatea turcului şi slava ţării, aceştia dansau întocmai ca francezii, povesteau anecdote întocmai ca italienii, făceau afaceri întocmai ca americanii. Unii se îmbrăcau ca englezii, alţii mergeau cu pas măsurat, ca nemţii. Viitorii cuceritori ai inimii englezoaicei se învîrteau în jurul ei ca fluturii de noapte în jurul luminării, citeau versuri din Shakespeare şi graseiau ca parizienii. Felul în care se înclinau, în care ţineau în

mînă paharul de *whisky* sau şedeau picior peste picior nu se deosebea de loc de comportarea europenilor şi a americanilor. Ei nu se abăteau în nici un fel de la regulile manierelor elegante.

Într-o seară, cînd lady îşi pierduse orice speranţă de a mai găsi omul care să-i înţeleagă sufletul, îi fu prezentat un bărbat. De statură înaltă, lat în umeri, părea să aibă vreo cincizeci de ani, dar de fapt avea şaizeci. Bărbatul, dacă e un adevărat bărbat, cu trecerea anilor capătă şi mai multă vigoare.

Lady ceru informaţii despre noua sa cunoştinţă, Ekrem Refik. Dar nici Ekrem Refik n-a stat cu mîinile încrucişate. Şi el s-a informat şi a reuşit să afle taina tristeţii din sufletul englezoaicei. Cînd rămînea singur cu ea, Refik nu vorbea, ci mugea. Privea în ochii englezoaicei cum priveşte spre orizont căpitanul unei corăbii naufragiate în plin ocean. Se uita la ea ca un tigru gata să-şi înşface prada, îşi strîmba gura şi scrîşnea din dinţi. Lady a fost cucerită. „Iată un adevărat bărbat oriental, capabil să-mi înţeleagă sufletul", îşi zicea ea. Cum au rămas singuri, Ekrem Refik o privi cu ochi de lup flămînd. Ziceai că acum o mănîncă !... Dar, nu ştiu de ce, nu o mînca. În ce o priveşte pe lady, ea era gata să se lase mîncată fără nici o greutate. Însă, bărbat oriental de soi, Ekrem Refik nu putea mînca o femeie într-un mod atît de simplu.

Într-o seară au rămas din nou în doi. Lady privea în ochii lui, care sticleau ca ai lupului, şi îl întrebă :

— Aţi fost căsătorit ?

Ekrem mugi :

— De şase ori.

— De ce aţi divorţat de fostele soţii ?

— Sînt foarte gelos. Noi, bărbaţii orientali, sîntem înfiorător de geloşi.

Lady tremura din tot corpul.

— O !... Şi ce aţi făcut cu ele ?

Omul avea chef de vorbă.

— Pe prima am muşcat-o de nas şi de urechi, spuse el.

— Cum ?

El scrîşni din dinţi şi scuipă :

— Cu dinţii!

Lady îşi simţi întreg trupul cutreierat de un fior dulce. A doua zi vorbi tot timpul tatălui ei despre Ekrem Refik. De atunci în fiecare zi englezoaica aducea tatălui ei, asemenea buletinului ultimilor ştiri, noi şi noi amănunte despre acest bărbat.

— Papa, dacă ai şti cît e de fioros! Pe cea de-a doua soţie a omorît-o.

După cîteva zile îi comunică:

— Îşi închidea soţiile într-o locuinţă pustie de pe un vîrf de munte, iar dimineaţa cînd pleca de acasă le încuia cu un lacăt enorm.

Cînd lady povesti, plină de fiori, că turcul îşi bătea de trei ori pe zi nevestele, bătrînul englez se nelinişti. Ultima noutate pe care lady o aduse tatălui ei era cea mai îngrijorătoare.

— Papa, mă căsătoresc cu Ekrem Refik!

Aristocratismul englezesc multisecular răbufni din gura bătrînului sub forma unei fraze scurte, rostite cu furie:

— Ai înnebunit!

Nimic pe lume însă nu putea s-o clintească din hotărîrea luată. Lady ţinea morţiş să-l ia de bărbat. În sfîrşit, a reuşit să găsească un veritabil oriental care îşi bate soţia, o muşcă de nas şi de urechi, o închide în castel şi dacă se supără mai tare — o omoară.

Într-o seară, în casa sa de pe malul Bosforului, bărbatul acesta o aştepta pe lady şi povestea prietenilor cum a reuşit s-o păcălească pe aristocrata engleză. Oaspeţii se prăpădeau de rîs.

— I-am spus că sînt un veritabil oriental, povestea el în hohotele de rîs ale prietenilor.

Însă Refik-bei avea intenţii serioase. El o iubea pe lady. Avea de gînd s-o ia de soţie.

La un moment dat privi la ceas.

— Straniu, constată el. A trecut o jumătate de oră. Inexplicabil. Englezii ăştia, cînd nu-şi pun semnătura sub textul unui acord politic, se ţin neapărat de cuvînt.

Deodată se auziră bătăi în uşă. Ekrem Refik, bucuros, se grăbi să deschidă. Nu era, însă, lady. Un funcţionar al poliţiei îl pofti să meargă cu el la comisariat.

La comisariat i-au stabilit mai întîi identitatea, deşi era un om cunoscut în toată ţara. După care, comisarul îl întrebă :

— Cunoaşteţi o englezoaică pe nume Power ?

— O cunosc. De ce ?

— Ştiţi... Sînteţi bănuit de...

— Bănuit ? ! De ce ? !

— Păi... să vedeţi... Sînt trei zile de cînd lady n-a mai dat pe-acasă. Tatăl ei bănuieşte că dumneavoastră...

— Da-i o absurditate, pur şi simplu o idioţie ! N-am mai văzut-o de trei zile.

— Înainte de dispariţie, lady i-a mărturisit tatălui ei că...

— I-a mărturisit, ce anume ?

— N-aţi convins-o pe lady că sînteţi un autentic oriental ? Un adevărat bărbat din Orient ?

— Ei şi ?

— N-aţi sechestrat-o, oare, undeva ? Tatăl ne cere să salvăm viaţa fiicei sale. Zice că vrea fata înapoi „cu nasul şi urechile“ nevătămate. „De trei zile fata mea e închisă într-o pivniţă, e bătută şi schingiuită...“ Bătrînul e înfuriat din cale-afară. Dumneavoastră sînteţi un om cunoscut în toată ţara...

. . . .

Vă rog să mă scuzaţi ! Datoria... Iertaţi-mă că v-am deranjat. M-au anunţat chiar acum de la chestură : lady a fost găsită. Puteţi pleca.

A doua zi lady împreună cu tatăl ei se aflau la aeroport. Ekrem Refik, venit să-i conducă, juca ultimele scene ale rolului său de bărbat din Orient. El spera s-o înduplece pe lady să nu mai plece în Anglia şi să consimtă să se căsătorească aici cu dînsul — bărbatul ideal, oriental. Mişca din maxilare, scrîşnea din dinţi şi mugea.

— Lady, zicea el, dacă v-aş mai povesti amănunte din viaţa mea, v-aţi cutremura de spaimă. Pe cea de-a doua soţie o băteam în aşa hal...

Lady îl asculta zîmbind şi la un moment dat începu să hohotească :

— Nu te mai obosi, zise ea. Am reuşit să întîlnesc orientali autentici, bărbaţi adevăraţi, bărbaţi din Orient. Erau şase.

Ea îşi dădu în lături părul :

— Priveşte !

Lady nu mai avea urechea stîngă.

Îşi ridică poalele rochiei.

— Priveşte !

Piciorul drept era pansat.

Îşi ridică mîneca.

— Priveşte !

Mîna îi era toată muşcată

— Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră, *my lady ?* întrebă el.

Lady era satisfăcută :

— Omul găseşte în chip cu totul neaşteptat ceea ce caută. M-am urcat într-un taxi ca să vin la dumneata. Ai înţeles ? Şase bărbaţi au fost. Şi toţi erau orientali. Însă nu ca dumneata... Aveau un singur cusur — nu erau aristocraţi !

— Şi dacă ar fi fost aristocraţi ?

— M-aş fi măritat cu ei...

Avionul care s-a ridicat în văzduh a răpit cu el şi inima lui Ekrem Refik. Acum, dacă e întrebat de ce nu s-a căsătorit cu lady, răspunde :

— Dă-o naibii ! Dacă aţi fi văzut-o ce urît mînca.

— Ei şi ? Ăsta-i un defect ? !

— Ba bine că nu ! Şi avea nişte picioare mari, ditai picioare !...

CÎND SE DISCUTĂ DESPRE VREME...

Întîi să vi-l prezint pe Sadi-bei. Despre oameni ca el se zice: „E ca o aia de iepure — nici nu miroase, nici nu murdăreşte". Aşa e şi Sadi-bei al nostru: un exemplar — etalon al acestei categorii de oameni. Nici lumînare pentru Dumnezeu, nici furcă pentru dracu!

De-l veţi întreba, de pildă, cîte partide avem în ţara noastră, el n-o să vă răspundă nici măcar printr-un nevinovat „nu ştiu" — nu! Va ridica doar din umeri, strîmbîndu-şi gura — adică: ce mă priveşte pe mine o asemenea chestiune?

E un om serios şi bine educat. E numai cu zece ani mai mare ca mine, însă atît de îmbătrînit încît s-ar zice că mi-e tată. Cînd vorbeşti cu el trebuie să-i scoţi cuvîntul cu cleştele din gură. De obicei, însă, tace.

Locuieşte împreună cu soţia şi cu fiica într-o vilă mare, primită moştenire de la tatăl său. Sperînd să găsească fiicei un mire corespunzător, el nu închiriază nici una din camerele casei sale spaţioase.

Ne întîlnim în fiecare dimineaţă, dacă nu în trenul de suburbie, atunci precis în vaporul de ora nouă.

Am fost bolnav vreo cincisprezece zile şi n-am ieşit din casă. În prima zi, după însănătoşire, mă îndreptam spre slujbă. Împreună cu Sadi-bei am coborît din tren şi ne-am îndreptat spre debarcader. În clipa aceea, trecînd pe lîngă noi un cunoscut, ne-a întrebat:

— Sadi-bei, cum e vremea?

Şi, fără să aştepte răspunsul, şi-a văzut de drum. Am coborît scările. Ne-a ajuns din urmă un alt cunoscut:

— Bună, Sadi-bei !
Sadi-bei a răspuns :
— Bună ziua.
— Cum e vremea, Sadi-bei ? a întrebat cunoscutul nostru şi imediat s-a îndepărtat.
Am privit la Sadi-bei. Faţa lui avea culoarea varului, amestecat cu vopsea verde.
Din spate s-au auzit mai multe glasuri :
— Sadi-bei, cum e vremea ?
— Cum e vremea, Sadi-bei ?
Sadi-bei s-a supărat, însă a încercat să nu-şi dea pe faţă îmbufnarea.
Ne-am urcat în vaporaş. Am găsit loc în salonul de jos. Un tip care şedea alături l-a salutat :
— Bună ziua, Sadi-bei.
Am privit pe cel care salutase. Nu-l cunoşteam. Era un bărbat în vîrstă şi serios.
Sadi-bei a răspuns :
— Bună ziua.
— Ce mai faceţi ?
— Mulţumesc !
— Mă bucur, mă bucur... Să vă dea Domnul sănătate. Dar cum e vremea, Sadi-bei ?
Sadi-bei a sărit ca ars. Şi-a luat pălăria din plasă şi a ieşit pe punte. Dintr-un sentiment prietenesc, l-am urmat.
M-am aşezat alături de el, pe punte. Mi-am dat seama că prietenul meu e profund supărat. Fiindu-mi teamă că l-aş jigni, n-am cutezat să-l întreb ce anume îl macină lăuntric.
Pînă la debarcader am tăcut amîndoi. La coborîre, şi alţii s-au adresat amicului meu cu aceeaşi întrebare :
— Sadi-bei, cum e vremea ?
M-am înfuriat şi eu. Am vrut să intervin, dar nu ştiam despre ce anume e vorba. Mi-era necaz că acest om delicat suferă de pe urma unei întrebări. Nu-i stătea de loc bine supărat. Am intrat împreună în tunel.
— Ce se întîmplă cu dumneavoastră, Sadi-bei ? l-am întrebat. De ce vă întreabă toţi cum e vremea ?
M-a privit o clipă şi apoi a zis :
— Ce, nu ştiţi ?

— Nu, nu ştiu.

— O să vă spun diseară în vapor.

La capătul tunelului, ne-am despărţit.

Eram foarte curios să aflu ce-mi va povesti Sadi-bei. Probabil că în cele cincisprezece zile cît am fost eu bolnav se întîmplase ceva. Toată ziua m-am gîndit la el.

Seara, în sfîrşit, ne-am întîlnit la debarcader.

— Să lăsăm să treacă un vapor, a propus el.

Am înţeles că îi e teamă să se urce în acela cu care de obicei călătoresc cunoscuţii lui.

La debarcader, barcagii vindeau peşte proaspăt. Sadi-bei a cumpărat un kilogram şi jumătate de stavrizi. Ne-am plimbat puţin de-a lungul debarcaderului. Pe urmă ne-am urcat în vaporaşul de opt şi zece. Punga de hîrtie se umezise, şi Sadi-bei o strîngea cu grijă de teamă să nu piardă peştele. Ne-am aşezat pe punte.

— Va să zică, habar n-ai de nimic ? m-a întrebat el.

Chiar în clipa aceea cineva s-a făcut auzit :

— Cum e vremea, Sadi-bei ?

Fără a articula un cuvînt, Sadi-bei s-a ridicat şi a pornit spre pupă. Am coborît şi eu, îndreptîndu-mă spre pupă. El a rămas în picioare, sprijinit de perete, iar eu am luat loc. Sadi-bei ţinea cu grijă punga şi mă privea de sus în jos.

— Fiţi atent, mi-a spus, dacă cineva începe să vă vorbească despre vreme, fugiţi cît mai departe de el. Dacă vă întreabă „Cum e timpul ?“, lăsaţi-l să vorbească singur. Pentru că aşa se întîmplă de obicei : încep cu vremea, te atrag în discuţie, iar pe urmă dai de belea. La început, cînd ei vorbesc despre vreme, tu, desigur, nu vezi nimic periculos în asta. Pe urmă, de la vreme trec la ploaie. Nici nu-ţi dai seama cum vine vorba şi despre pămînt. Şi, ba un cuvînt, ba altul, nici nu observi cum eşti atras într-o asemenea discuţie. Aşa că... fiţi atent ! Să vă ferească Dumnezeu să nu păţiţi ceva... Zilele trecute, mai precis acum zece zile, m-am urcat ca de obicei în tren. Un tip oarecare s-a urcat şi el şi s-a aşezat lîngă mine. Cîteva minute am tăcut amîndoi. Pe urmă a zis :

— Ce timp mohorît !

În general nu-mi plac oamenii guralivi. N-am răspuns. După cîtva timp mi se adresează din nou :

— Mohorît timp, nu-i aşa ?

Ca să taci, cînd ţi se vorbeşte pentru a doua oară. nu e de loc frumos.

— Mda, am făcut eu, mai mult din politeţe. Uite, să mă trăsnească Dumnezeu dacă n-am spus decît atît : mda !...

Dar individul nu se lăsă :

— Aşa-i că nu prea sînt semne ca anul ăsta să plouă ?

Uite, să nu mai ies viu din vapor dacă mint. Nici nu i-am răspuns. Atunci el a repetat întrebarea. De data asta am aprobat :

— Da.

Doar nu puteam să zic „Nu". El credea că nu va fi ploaie. Cum pot să răspund : „Nu, va fi" ? Va ploua sau nu va ploua, de unde dracu să ştiu ?

După care, a trecut la problema apei :

— Nu prea avem apă... E foarte rău !

Eu — nici un cuvinţel.

— Aşa-i că nu-i destulă apă ?

— Nu-i, i-am răspuns.

— Şi cînd nu plouă, gata şi seceta ! Doar avem secetă. Se spune că Anatolia se pîrjoleşte...

Nici n-am deschis gura. Numai după ce repetă „Nu-i aşa ?", am răspuns doar cu un „da".

— Din nou va trebui să cumpărăm grîu din străinătate, continuă el.

Eu tac.

— Aşa-i că va trebui să cumpărăm ?

Ce, sînt ministrul comerţului ? Ce mă interesează pe mine dacă se cumpără grîu sau orez ?

— Vom cumpăra, nu ? stăruia individul.

— Da ! am răspuns.

— Nu în acest fel se conduce o ţară ! zise el. Guvernul e incapabil.

A început cu vremea şi a ajuns la guvern !

Cui îi trece prin minte că un cuvînt ca „vremea" poate să-ţi amintească de guvern ? Cum am început şi unde am ajuns...

— Aşa-i că guvernul e incapabil ?

Fiind vorba de guvern, eu n-am zis nimic, nici măcar : mda ! Să vorbeşti de vreme şi de ploaie mai merge. Dar de guvern, asta nu se face ! N-am scos, deci, nici un cuvînt. Dar el mi-a ars cu cotul o lovitură atît de zdravănă, încît, fără să vreau, am mîrîit :

— Mda !

Ce puteam face ? Dacă nu-i răspundeam pe loc, era în stare să-mi dea încă una !

Individul continuă :

— Iar viaţa se scumpeşte mereu ! Ce să facă bietul popor ?

Nu neg, puteam să-i răspund că n-are dreptate, că viaţa nu numai că nu se scumpeşte, dar, din contră, devine tot mai ieftină. Dar asta însemna să mă cert cu el. Numai ca să scap, i-am răspuns :

— Da !

— O să ne prăbuşim !

Se întrece cu gluma ! M-am făcut că nu aud.

— N-am dreptate ?

Şi de astă dată tac. Mi-a mai dat un ghiont în coaste. Am sărit în sus de durere.

— Nu-i aşa ?

— Da !

Dacă n-aş fi zis „Da !“ îmi ardea şi un pumn în nas. Ah, de aş ajunge o dată la vapor să scap de tipul ăsta !

Dar el îi dădea înainte. A ajuns la asemenea chestiuni, încît mi-e groază să le repet. Am vrut de cîteva ori să zic „Nu“, însă mi-a fost teamă că pînă seara n-am să mai pot scăpa de el. Vorbeşte într-una, şi din cînd în cînd mă întreabă :

— E adevărat ?

Dacă nu-i răspund, îmi arde cîte una că-mi pierd echilibrul. Pe urmă m-a înghesuit într-un colţ, aşa că în nici un fel nu puteam scăpa de el. Doar dacă săream pe fereastră.

Iar el îi tot dă înainte, şi din cînd în cînd mă bate pe genunchi şi mă întreabă :

— Aşa-i ?

Eu îmi pipăi genunchiul lovit şi îi răspund :

— Da !

Mă apucă pe urmă de umeri, mă zguduie din toate puterile și mă întreabă :

— N-am dreptate ?

Iar eu îi răspund :

— Ai !

Mai bine mă trîntea la pămînt și mă bătea ca lumea. Tot primind la ghionturi, pumni și lovituri în coaste, am ajuns, în sfîrșit, la Haydar-pașa.

Pe peron, tipul se pierdu în mulțime. De teamă să nu mă mai întîlnesc din nou cu el, mergeam cu capul plecat. Tocmai cînd mă urcam în vaporaș, am simțit că mă bate cineva pe umăr. M-am întors. Era un polițist.

— Poftiți pentru un minut la comisariat ! îmi spuse el.

Cînd am auzit cuvîntul „comisariat", picioarele au început să-mi tremure. N-am fost în viața mea acolo. Ce să fac ? M-am dus. Intru la comisariat și, pe cine văd ? Pe individul care îmi tot spunea : „Nu-i așa ?" Cei doi care se aflau pe vapor în fața noastră erau și ei aici.

Slavă domnului, mă gîndeam, ăștia doi au văzut cum m-a chinuit tipul tot drumul cu ghionturi și cu palme și, din milă, au venit să-l pîrască. Am zis comisarului :

— Vă declar de la început : nu mă plîng împotriva nimănui.

— Dar se plîng, însă, alții de tine. Uite, acest cetățean te-a reclamat, spuse comisarul.

Asta-i bună ! Te obligă să zici „Da", iar pe urmă tot el te pîrăște ! Ați mai auzit așa ceva ?

— Poftim, spuse tipul, aceștia îmi sînt martorii. Despre atîtea a trăncănit, încît mi-e greu să repet ce a zis !

Și toate cîte le-a zis el în vagon, le-a reprodus ca și cînd ar fi fost spuse de mine.

— N-am spus eu toate astea, ci el, am răspuns eu.

Martorii au recunoscut că așa stau lucrurile.

— Da, el a vorbit, iar dînsul tot timpul a răspuns „Da".

— Eu înadins am vorbit, ca să-l încerc, zise tipul.

Adică, reieşea că vinovatul sînt eu, fiindcă am răspuns cu „Da“ la cîte spunea tipul.

Sadi-bei mută în mîna cealaltă punga cu peşte.

— Ce s-a întîmplat mai departe ? am întrebat eu.

— Mai departe ? Ne-au luat declaraţii. O să fie proces.

— Ce l-a făcut pe tip să vă pîrască la poliţie ?

— Asta l-am întrebat şi eu cînd am ieşit de la comisariat. „Tu răspundeai în silă «Da» şi mi-a fost teamă să nu mă pîrăşti.“ Eu i-am zis : „Dacă te temi, de ce nu-ţi ţii gura şi trăncăneşti, dracu mai ştie ce ?“ „Nu pot să mă abţin, mi-a răspuns, nu pot tăcea.“

Aşa că... fii prevăzător ! Trăim asemenea vremuri că oamenii nu se pot abţine. Fiecare caută pe cineva să-şi uşureze sufletul. Doar n-o să se apuce să vorbească în piaţă. Stă cu tine de vorbă şi începe cu vremea... Ai înţeles ? Dacă începe cineva să-ţi vorbească despre vreme, ia-o cît mai repede din loc, nu mai zăbovi nici o clipă. Altfel ajungi în situaţia mea.

Am început să rîd. Pe urmă, neputînd rezista ispitei, l-am întrebat :

— Cum e vremea, Sadi-bei ?

Nici n-am terminat ultima silabă, că Sadi-bei mi-a trîntit punga cu peşte în cap. Mi-am scuturat capul de stavrizi, şi cînd m-am uitat în jur, lui Sadi-bei nu i se mai vedea nici urma.

GHICITUL CARACTERULUI DUPĂ SCRIS

Această întîmplare a avut loc în 1944. Pe atunci lucram la un cotidian cu o leafă de şaptezeci de lire pe lună. De la nouă dimineaţa şi pînă la douăsprezece la prînz, eram reporterul care răspundea de ştirile economice şi de cele de învăţămînt. După-masă eram responsabilul curierului judiciar. În afară de acestea, în fiecare zi trebuia să scriu cîte un reportaj şi să organizez cîte o anchetă. Seara scriam schiţe şi foiletonul satiric al numărului respectiv. Noaptea ascultam emisiunile de radio şi notam ultimele ştiri telefonice de la Ankara, iar, peste toate, dacă patronul pretindea să-i traduc un articol — după miezul nopţii — nu-l puteam refuza : îl traduceam. Dacă îmi rămînea timp, îl mai ajutam pe secretarul de redacţie. Şi pentru toate cîte le făceam nu primeam decît şaptezeci de lire. Pe atunci ziarele nu plăteau uşor şaptezeci de lire pe lună. Erau vremuri grele. Două luni de zile am lucrat ca practicant. Se înţelege, fără leafă. Dacă nu le-aş fi amintit de mine, m-ar fi ţinut aşa nu două luni, ci douăzeci şi doi de ani.

La demersul meu făcut cu mare timiditate, patronul a răspuns :

— Promiţi, e drept. Sper că o să iasă un gazetar bun din tine. Deocamdată, am să-ţi dau cincizeci de lire pe lună, însă te vei ocupa şi cu compunerea cuvintelor încrucişate pentru ziar.

Acest „deocamdată“ a continuat cinci luni. După cinci luni, i-am amintit din nou de mine şi mi-a mai

adăugat cinci lire. Şi, crescînd din trei în trei luni cu cîte cinci lire, am ajuns la şaptezeci!

Am mai încercat o ofensivă împotriva patronului, însă de data aceasta nu se dădu bătut.

— Ce mai pretinzi? mă întrebă el. Te-am făcut ziarist celebru. Nu noi ţie, ci tu nouă trebuie să ne plăteşti!

Am hotărît să recurg la obrăznicie, dar şi în privinţa asta patronul avea mai multă experienţă decît mine.

— Ascultă, zise el, dacă te ocupi cu ghicitul caracterului după scris, îţi mai adaug cinci lire la salariu.

— Dar habar n-am de astfel de chestii!

— Ai să ai, ai să ai!

Salariul meu a crescut la şaptezeci şi cinci de lire. Trebuie însă, pe lîngă cele ştiute, să ghicesc şi caracterul cititorilor după scrisorile primite la redacţie. O săptămînă întreagă, pe prima pagină s-a tipărit următorul anunţ:

„Ziarul nostru, dorind să se facă din ce în ce mai folositor cititorilor săi, fără a ţine seama de sacrificii materiale, a adus din Germania pe vestitul specialist în grafologie, Herr doctor von Ruder Schmidt, care ghiceşte caracterul omului după scris. Dacă stimaţii noştri cititori vor binevoi să trimită la redacţie cîte un rînd scris de mînă, doctorul von Ruder Schmidt îşi va spune, în paginile ziarului, părerea despre caracterul autorului."

Desigur că aţi ghicit cine era faimosul grafolog neamţ, Herr doctor von Ruder Schmidt. Pentru cinci lire pe lună am devenit şi profesor-ghicitor.

Cît de mulţi oameni sînt pe lume care doresc să-şi cunoască caracterul după scris! Zilnic soseau la redacţie sute de scrisori. Tirajul ziarului crescuse. Patronul mă sfătuia:

— Fiecare crede că e capabil de mai mult, că are un caracter bun şi, dacă n-a reuşit în viaţă, îşi închipuie c-a avut ghinion! Ţine seama de acest lucru cînd le răspunzi oamenilor!

Mă mulţumesc deci cu generalizări:

„Sînteţi foarte exigentă. Vă place ordinea. Se vede însă că uneori sînteţi distrată. Meritaţi fericirea. Aveţi un suflet curat. Sînteţi extrem de sinceră etc. etc.“, afirmaţii împotriva cărora n-ar fi protestat nimeni.

Îmi amintesc de o scrisoare, cam lungă, pe care n-am s-o uit niciodată. Cu toate că noi am rugat să ni se trimită numai cîte un rînd, omul scrisese cinci pagini. Iată ce i-am răspuns :

„Vă place să vorbiţi mult, dar ştiţi şi să vă faceţi ascultat. Se vede că aveţi o profesie legată de slovă. Datorită cuvîntului, veţi prospera în viaţă.“

În seara zilei în care a apărut acest răspuns în ziar, patronul, foarte alarmat, dădu buzna la mine în birou.

— Ce-ai răspuns unui oarecare Osman Sözeri ? mă întrebă el.

— Nu-mi amintesc. Să ne uităm.

Ne-am uitat. Era cel despre care am scris nota de mai sus.

— E la mine în birou, zise patronul, vrea să stea de vorbă cu... profesorul-ghicitor.

— Ce-i de făcut ? l-am întrebat.

— N-avem ce face ! Tu ai să fii neamţul, iar eu translatorul.

— Ştiţi nemţeşte ?

— Nu. Ştiu franţuzeşte !

Am început să cutreierăm prin redacţiile vecine. În sfîrşit, am reuşit să găsim un om care ştia limba germană. Toate-s bune, dar cum voi răspunde eu pe nemţeşte ?

Cititorul nostru intră în cameră. Privi întîi la patron, pe urmă la cel care trebuia să traducă din franceză în germană.

— Care dintre ei e profesorul ? întrebă el.

M-au arătat pe mine. Mă privi neîncrezător, pentru că eu mai repede aduc a japonez decît a neamţ.

— Transmiteţi, vă rog, domnului profesor doctor Herr von Ruder Schmidt toată admiraţia mea. Analiza lui e de o exactitate uluitoare. Sînt avocat. Iar stimatul nostru doctor a binevoit să observe că sînt un maestru al cuvîntului.

Patronul traduse toate acestea în franceză. Iar colegul mi-a transmis totul în germană. Acum trebuia să-i răspund, dar nu cunoşteam nici un cuvînt nemţesc.

Am hotărît să scap cu un zîmbet, şi în semn de prietenie să-i strîng mîna.

— Ja, ja, am bîlbîit cu un veritabil accent nemţesc şi i-am strîns mîna.

În timpul acesta intră paginatorul şi, înainte ca ceilalţi să-l poată opri, se apropie de mine.

— Hasan-bei, zise el, încă n-aţi dat răspunsurile de analiză a caracterelor. S-au oprit maşinile.

M-am întors cu spatele la el. Patronul îi făcu vînt. În privirea avocatului se ivi, însă, umbra unei bănuieli.

— Am o rugăminte la domnul profesor, zise el. Vreau să mă însor. N-aş putea să aflu caracterul logodnicei din scrisorile ei ? Dacă mă însor sau nu cu dînsa, asta am să decid, după ce-oi cunoaşte rezultatul analizei domnului profesor.

Patronul tălmăceşte rugămintea avocatului în limba franceză, translatorul în nemţeşte, iar eu stau de lemn-tănase, habar n-am ce să răspund.

Am privit la patron. Acesta îmi făcea semne : „Zi ceva !“ Am „zis“ :

— *Das ajnen lugen ubed zihte chlahen Murger der nah vigozen meine...*

Translatorul a tradus toată această abracadabrantă frază în franceză, iar patronul a transmis-o avocatului în turcă :

— Mult stimatul profesor a binevoit să fie de acord cu cererea dumneavoastră şi să procedeze imediat la analiză.

— Eu cunosc puţină germană, zise avocatul, însă n-am reuşit să înţeleg nimic din ce-a spus.

— Profesorul e bavarez, se grăbi patronul să dea explicaţii, chiar nemţii sadea îl înţeleg cu greu.

Parcă era un făcut : în ziua aceea am avut un ghinion după altul. În încăpere se ivi băiatul de la cafenea.

— Hasan-bei, aţi comandat ceai ?

Patronul îi luă din mînă ceaiul şi-l expedie. Avocatul însă deveni şi mai bănuitor. Şi în acest moment se petrecu cea mai îngrozitoare tragedie. În încăpere intră

băcanul, care mă căuta de cîteva zile, însă de fiecare dată colegii îi spuneau că nu sînt la redacţie. Băcanul veni direct spre mine şi începu :

— În sfîrşit, te-am găsit, Hasan-bei. De cîte ori trebuie să viu ? Ruşine ! Azi, mîine, azi, mîine... Îţi baţi joc de oameni ? M-am îndurat de tine şi ţi-am dat marfa pe credit. Iar acum...

— Ce doriţi, domnule ? îl întrerupse patronul. Dumnealui nu vorbeşte turceşte !

— Ceee ? Nu vorbeşte turceşte ? Cînd a luat fasole şi ceapă, îi mergea gura ca la o cinteză, zise băcanul şi se întoarse din nou spre mine :

— Hasan-bei, nu mai vreau să ştiu nimic, scoate paralele !

— *Ich bin kaine ah zajtung zihn !*

Băcanul mă privi tîmp :

— Ce ai, eşti într-o ureche ?

— *Jawohl !... Subenaben zule mi hen...*

Translatorul nostru nu se mai putu abţine şi pufni în rîs. Avocatul privea la noi mirat. Privea cînd la mine, cînd la patron, cînd la băcan. Patronul zise băcanului :

— Frate, îl confunzi cu cineva. Domnul e un profesor neamţ.

— Profesor neamţ ? Ah, va să zică a ajuns escroc de profesie ! Ce fel de profesor neamţ mai e şi ăsta ! Uită-te la mutra lui.

Eu priveam încruntat în jurul meu, ca să pricep, chipurile, ce se petrece acolo.

— *Zi goiner Kamaraden siftangin zuhne ?...*

Avocatul îl îmbrînci pe translator şi mă întrebă pe mine :

— De ce ai roşit ?

Uitasem că eram profesor neamţ.

— Nu ştiu.

— Ptiu ! mă scuipă în faţă avocatul şi ieşi.

Acelaşi lucru îl făcu şi băcanul. Am rămas numai eu cu patronul. Am început să-mi şterg faţa.

— Nu eşti în stare de nimic, zise patronul. Îţi scad salariul cu zece lire. Şi, scuipîndu-mă şi el în obraz, ieşi după ceilalţi.

INVENTARIEREA PĂLĂRIEI

În faţa unui minister — o staţie de autobuz. În staţie — un bărbat. Aştepta. Din autobuz, care în clipa aceea se opri, coborî alt bărbat. Purta ochelari şi un palton de culoarea cafelei cu lapte. S-au aruncat unul în braţele celuilalt, ca vechi prieteni care nu s-au văzut de mult. Cu exclamaţii folosite în asemenea ocazii, continuau să se îmbrăţişeze.

După ce se terminară îmbrăţişările, au început întrebările şi răspunsurile :

— Ce faci ?

— Bine. Dar tu ?

— Mulţumesc, bine şi eu.

— Ce noutăţi ?

— Totul cum ştii.

— Dar tu ?

— La fel...

Cînd a luat sfîrşit şi acest dialog, bărbatul cu ochelari l-a invitat acasă pe vechiul său prieten.

Celălalt s-a scuzat :

— Vin cu cea mai mare plăcere, dar acum aştept un prieten. Trebuie să pice din clipă în clipă. Pe urmă sînt la dispoziţia ta.

Bărbatul cu ochelari :

— Unde v-aţi înţeles să vă întîlniţi ?

— Am venit aici împreună. El are puţină treabă la minister. Trebuie să iasă.

— Dacă-i aşa, n-are rost să-l aştepţi. N-o să iasă curînd.

— Cum să nu iasă ? Acu' trebuie să pice.

— Iar eu îţi spun că n-o să iasă.

Primul se înfurie :

— Ce, îl cunoşti ?

— Nu, nu-l cunosc, însă să ştii că n-o să vină.

— Cum poţi vorbi aşa despre cineva pe care nici măcar nu-l cunoşti ?

— Ca să ştii că nu vine, nu trebuie să-l cunoşti...

— Cum vine asta, frate ? A intrat, uite, pe uşa asta ! Ce rost are să mă mintă ?

— N-are să vie, nu pentru că ar vrea el să te mintă. O dată ce a intrat într-o instituţie...

— Are să vie ! Imediat iese. Ai să vezi.

— Nu va putea ieşi. Pînă la terminarea programului nu va ieşi. Nu poate...

— Nu e el d-ăia !

— Dragul meu, indiferent cine ar fi.

— Adică tu crezi că, în timp ce eu îl aştept aici, el s-a întîlnit acolo cu vreun cunoscut ? În primul rînd nu are aici nici un cunoscut. Pe urmă nu are obiceiul să stea la taifas.

— N-a venit acolo cu o treabă ?

— Da, dar problema e rezolvată... Trebuie să ia doar hîrtia de la cancelarie şi gata.

— Asta-i ! Bine că-mi spui. În acest caz, e limpede că n-o să iasă. Ai de aşteptat pînă la sfîrşitul programului.

— Păi ţi-am spus, domnule, că treaba-i terminată. Trebuie numai să ia o hîrtie.

— N-o să reuşească, frăţioare. Nu depinde de el.

— Vrei să spui că va trebui să aştepte ? Nici gînd. Ţi-am spus doar, are toate semnăturile. Şi, dacă ar trebui să aştepte mai mult, ar ieşi să mă prevină, ca să nu mai stau degeaba !

— Zău că n-o să poată ieşi. Crede-mă. Hai mai bine la mine acasă.

— Dar nu se poate ! O dată ce i-am promis !...

— Ascultă la mine : nu de mult am avut treabă într-o instituţie. De fapt, nici nu prea era o treabă. Cumnatul meu lucrează acolo. M-am dus să-l invit la masă. Am intrat doar şi imediat am şi ieşit. Coboram

tocmai scările, cînd simt că mi-e cam rece la cap. Uitasem pălăria! Înainte de a intra în biroul cumnatului, mi-am scos paltonul şi pălăria şi le-am atîrnat în cuierul din coridor. Cînd am ieşit, mi-am pus paltonul, însă pălăria am uitat-o acolo. M-am întors imediat. Am alergat la cuier. Pălăria nu mai era acolo. Ce să fac? Fără pălărie nu pot, răcesc imediat. Pe deasupra era şi o pălărie bună, de fetru italian. De astea nu mai găseşti. Mi-a adus-o o rudă din Italia. Nici cu trei sute de lire nu găseşti aşa ceva. Şi n-am purtat-o nici o săptămînă. Alerg dintr-o parte în alta pe coridor şi strig: „Pălăria... pălăria mea!..." Pe lîngă mine trec oameni cu hîrtii în mînă, ocupaţi cu treburile lor, iar eu strig într-una: „Pălăria mea!..." Se uită toţi la mine şi rîd. Cel care n-a pierdut niciodată o pălărie nu-l poate înţelege pe păgubaş. De bună seamă că o să răcesc, nu glumă. Chiar şi acasă port totdeauna scufie. Tot alergînd pe coridoare, aşa cum mă aflam, în capul gol, începui să strănut. Lumea rîdea de mine. Nimeni nu voia să ia parte la suferinţa mea. Fireşte, îmi dădeam perfect de bine seama de comicul situaţiei. Un om aleargă pe coridoare şi urlă: „Unde mi-e pălăria?" Însă mie nu-mi era a rîde.

Dau buzna în biroul cumnatului şi, strănutînd chiar sub nasul lui, strig:

— Cumnate, nenorocire mare! Am pierdut bunătate de pălărie!

— Aşteaptă, nu fi nervos, o s-o găsim! mă linişteşte el.

Şeful cumnatului meu se înfurie:

— Domnule, te afli într-o instituţie oficială. Aici nimic nu se pierde!

Eu doar ştiu bine ce înseamnă o instituţie oficială. De pierdut nu se pierde nimic. De găsit, însă, e greu. Iar dacă se găseşte obiectul pierdut — nu ţi-l dă nimeni.

Împreună cu cumnatul, am ieşit în coridor. Cumnatul strigă la portar:

— Era o pălărie aici. Unde e?

Portarul:

— O pălărie verde?

— Exact! Verde! am strigat eu.

— Flauşată ?
— Flauşată.
— Mare ?
— Mare...
— Cu panglică neagră ?
— Cu panglică neagră...

Şeful cumnatului meu, care ieşi între timp în coridor şi auzi toată discuţia asta, mă puse din nou la punct :

— Vezi, domnule, aici e o instituţie oficială. Aici nu se pierde nimic. Nu o pălărie, dar chiar şi un sac cu aur poţi să laşi, şi nimeni nu se va atinge !

Doamne ! Parcă eu aş fi zis că se va atinge cineva ! Eu vreau doar pălăria, atît.

Portarul continua să-mi descrie pe larg pălăria :

— Are borurile întoarse ?
— Întoarse, întoarse...
— Puţin în sus ?
— Da, da, puţin în sus...
— Iar în părţi, nişte găurele pentru aer...
— Exact, în părţi are nişte găurele pentru aer...

Apoi zic portarului :

— Mi-ai descris foarte exact pălăria. Acum poate îmi spui şi unde se află ?

— Am crezut că nu-i a nimănui. Am dat-o domnului Vigidani.

— Am alergat la Vigidani.
— Domnule...

Uite, iar am început să strănut. Nu reuşesc să deschid gura, că „hapciu !". Strănut de parcă aş trage cu tunul. Tremură clădirea. Iar clădirile noastre, ştii cum sînt : vorbeşti în şoaptă la parter şi se aude pînă la etajul nouă.

Domnul Vigidani o întrebă pe dactilografă :

— Unde este actul de inventariere a pălăriei ?
— L-am trimis la registratură, răspunde dactilografa.
— Cum ? Inventariere ? Ce înseamnă asta ?

Funcţionarul se înfurie :

— Nu sînteţi în stare să vă păstraţi pălăria, şi pe deasupra vă mai şi revoltaţi. Pălăria a fost găsită în coridor. Ce altceva am putea face cu ea decît s-o inventariem ?

M-am adresat dactilografei :

— Domnişoară...

Uraganul stîrnit de strănutul meu împrăştie toate hîrtiile de pe masa dactilografei.

— Oh, Doamne, şi cît m-am chinuit să pun ordine în hîrtiile astea ! se văită fata, şi dumneavoastră mi le-aţi împrăştiat. Ce mă fac acum ?

Cît p-aci să izbucnească în plîns.

Funcţionarii s-au năpustit, toţi, cu gura pe mine.

— Iertaţi-mă, n-am făcut-o cu intenţie ! Parcă depinde de mine să strănut sau nu ? Asta-i ca firmanul sultanilor. Cine poate să-l reţină ?

— Astupă-ţi gura cu o batistă !

— Parcă mai ai timp ? Doar nu-i un cetăţean care bate la uşă şi cere voie să intre. E ca un revizor fără experienţă : vine neanunţat.

Dactilografa începu să caute printre hîrtiile împrăştiate pe jos actul referitor la pălăria mea. Era doar o copie. Originalul fusese prins de pălărie, şi ambele trimise la registratură. Cu coada ochiului am reuşit să citesc cîteva cuvinte :

— „...cu privire la pălăria găsită în coridor : de culoare verde, cu... panglică neagră, cu două găuri pentru aer..."

Fata scrise numărul de înregistrare pe o bucată de hîrtie şi mi-o întinse :

— Căutaţi la registratură.

Am alergat la funcţionarul de la registratură.

— Vă rog, am o pălărie...

— Ce număr ?

— 59.

Răsfoi registrul de intrări, apoi mă întrebă :

— Referitor la banii de deplasare neachitaţi ?

— Ce bani ? ce deplasare ? E vorba de pălăria mea, o pălărie verde, flauşată, cu două găuri pentru aer.

Funcţionarul se înfurie :

— De unde vrei să ştiu ce fel de găuri are pălăria ta ? Spune-mi numărul.

— Am spus : 59.

— Numărul 59 se referă la banii neachitaţi...

— Ptiu, drace ! Nu m-aţi întrebat de numărul pălăriei ? Scuzaţi-mă. Uitaţi, numărul de inventar.

Din nou începu să răsfoiască registrul.

— Asta-i ? Cu privire la pălăria verde, găsită în coridor pe cuier, flauşată, cu panglică neagră, cu două găuri pentru aer...

— Asta-i ! Să vă dea domnul tot ce doriţi. Pare că am găsit-o.

— A fost trimisă la şeful cancelariei pentru întocmirea procesului-verbal.

Alergai din nou la cumnatu' meu.

— Ascultă, nu eşti în relaţii bune cu o persoană influentă, care să pună un cuvînt să-mi salvez pălăria ?

Cumnatul mă duse la directorul de cabinet. Acesta sună şi dădu dispoziţie să fie chemat şeful cancelariei.

— De ce nu daţi domnului pălăria ? întrebă el.

Şeful cancelariei răspunse :

— Cum să nu i-o dăm ? Ce nevoie avem de o pălărie cu numărul 59 ? Nu se potriveşte nimănui din minister !

Auziţi ? Îşi mai şi bate joc de pălăria mea... În momentul acela am strănutat din nou. Noroc că am avut inspiraţia să mă întorc repede cu faţa la perete, altfel zburau şi aici toate hîrtiile.

Şeful cancelariei începu să expună situaţia :

— Este adevărat că am primit o pălărie. Am înregistrat-o la obiecte găsite şi am trimis-o biroului 2.

Directorul de cabinet îmi zise :

— Duceţi-vă, domnule, la biroul 2 şi luaţi-vă pălăria !

— Numai să mi-o dea !

Şeful cancelariei :

— De fapt, hîrtia rezolvată a plecat de la noi. Noi nu avem obiceiul să tărăgănăm rezolvarea problemelor. Am şi expediat-o mai departe.

Să fi fost o pălărie fabricată la noi, aş fi renunţat de mult la ea. Dar era marfă italiană. Cadou de la o rudă. Nici cu două sute de lire n-o cumperi.

Am pornit spre biroul 2. La uşă era foarte multă lume. Cu neputinţă să intri.

Oamenii se întreabă unul pe altul ce treabă îi aduce acolo. Eu le povestesc întîmplarea cu pălăria.

Unul mă întreabă :

— Şi de mult alergi după ea ?

— De azi-dimineaţă !

Interlocutorul meu se revoltă.

— I-auzi ? Şi mai ai pretenţii ? Eu de şase luni bat coridoarele astea, şi nici pînă azi chestiunea nu mi-a fost luată în discuţie. Văd că a dumitale s-a şi rezolvat.

Se amestecă altul :

— Ai văzut ce noroc !

Al treilea interveni şi el :

— Asta-i, într-adevăr, ceva ! Noroc ? Da' de unde ! Probabil că are proptele sus-puse, d-aia i-au rezolvat-o aşa de repede...

Precum se vede, chiar şi atunci cînd e vorba de o pălărie trebuie să ai noroc.

Tîrziu de tot reuşii să pătrund în biroul 2. Dar pălăria nu mai era aici. O expediaseră în altă parte. Îmi venea să explodez, dar mă stăpînii şi întrebai :

— De ce v-aţi grăbit aşa ?

Funcţionarul îmi răspunse :

— Ce oameni nerecunoscători, domnule ! Rezolvi încet o treabă — nu le place, o rezolvi repede — iar nu le place.

— Trebuia s-o reţineţi puţin...

— Domnule, aici nu-i garderobă !

Aţi văzut cum se joacă copiii cînd îşi iau unul altuia şapca şi apoi o aruncă din mînă în mînă, iar proprietarul ei aleargă ba la unul, ba la celălalt ? La fel s-a întîmplat şi cu mine. Pălăria mea circula cu o asemenea viteză, încît nu reuşeam să intru într-un birou, că ea şi trecea în altul. În sfîrşit, după o urmărire de zece zile, reuşii să ajung pălăria din urmă. Se găsea la magazie. Acum paznicul responsabil al magaziei nu vrea să mi-o dea.

— Să fiu tras la răspundere ? întrebă el. Nu pot să ţi-o dau. De unde ştiu că e a dumitale ?

Descriu din nou pălăria :

— Numărul 59. Nu i se potriveşte nimănui altcuiva. De culoare verde.

— Parcă numai dumneata ai pălărie verde ?

— Flauşată.

— Sînt multe pălării flauşate. Ce, e lipită fotografia dumitale pe ea ?

— Afară de asta, are două găuri pentru aer.

— Totul corespunde. Dar dacă vine mîine altul şi pretinde că e pălăria lui ? Ce mă fac ?

L-am convins totuşi că pălăria îmi aparţine. Din nou s-a întocmit un proces-verbal. L-am semnat şi eu. În sfîrşit, îmi zic, acum o să-mi capăt pălăria !

Funcţionarul însărcinat cu paza magaziei mi se adresează :

— Buletinul dumneavoastră de identitate.

— Buletinul ? Nu l-am luat cu mine.

— Nu putem să vă eliberăm pălăria !

Am reuşit să le demonstrez că pălăria este a mea. Acum nu reuşesc să demonstrez că eu sînt eu. Am fugit acasă după buletin. Cu ajutorul cumnatului meu, am primit pînă la urmă pălăria. În loc de două găuri, pălăria avea acum două sute. Atîtea hîrtii, atîtea acte au prins de biata pălărie, încît n-a mai fost posibil s-o port.

Aşa că, dragul meu, m-am întors după pălărie peste două minute şi am intrat în posesia ei peste zece zile. Iar tu vrei ca prietenul tău să iasă imediat.

— Bine, dar hîrtia lui e gata...

Bărbatul cu ochelari şi cu palton de culoarea cafelei cu lapte zise :

— Oricum, mai repede de zece zile nu o poate obţine.

Celălalt privi la ceas :

— Daaa... În curînd se închide.

— Atunci poţi să-l aştepţi. O să iasă. Cînd a intrat ?

— La ora două.

Din minister începură să iasă funcţionarii. La urmă de tot ieşi şi cel aşteptat.

— M-au amînat pe mîine...

ISTORIOARĂ PICANTĂ

Sînt sigur că e destul să citiţi numai titlul acestei schiţe, ca să vă şi repeziţi s-o devoraţi. E ca şi cînd aţi zări în casa de peste drum o femeie care se îmbracă în faţa ferestrei cu storurile ridicate. Schiţa asta nu e însă ce vă închipuiţi.

Pe la începutul lunii mai, secretarul revistei noastre îmi zice :

— Ascultă, vine vara, scrie o istorioară picantă !

— Bine ! consimt eu fără a şovăi. Însă în gînd mă întreb : de fapt ce înseamnă o „istorioară picantă" ?

După o săptămînă, secretarul mă întrebă :

— Ei, ai scris schiţa picantă ?

— Aoleu, am uitat ! Săptămîna viitoare o scriu negreşit, i-am răspuns.

De încă vreo cîteva ori „am uitat" să scriu schiţa şi trecu şi luna mai. La începutul lui iunie, secretarul mă ia din nou la rost :

— Ascultă, unde e istorioara picantă ?

— Nici o grijă ! am răspuns, am s-o scriu.

Am zis „nici o grijă", ca nu cumva să bănuiască el că eu habar n-am de ceea ce înseamnă o schiţă picantă. Dar m-am convins că nu e simplu de loc...

Pe la mijlocul lunii iunie secretarul se supără de-a binelea :

— Trece vara, domnule, şi tot promiţi că ne scrii o schiţă picantă. Din cauza ta revista e în pericol !

— Nu te nelinişti, o s-o scriu. Mai avem patru luni de vară !

Din cînd în cînd, încerc, fără să dau de bănuit, să ponegresc genul ăsta de schiţă picantă :

— Să scrii „schiţă picantă" e mai simplu ca „bună ziua". Oricine poate să mîzgălească şi zece schiţe picante pe zi. Dacă se mai cheamă şi ăsta umor ! Adevăratul umor e umorul pe teme sociale, pe urmă...

Cei din redacţie sînt dintru întîi de acord cu părerile mele, de teamă ca nu cumva să-i consider nişte inculţi ; mai tîrziu, însă, îmi spun :

— Da, da, desigur, ai dreptate, dar e bine ca din cînd în cînd să mai scrii şi cîte o istorioară picantă...

— Dacă ţineţi morţiş, consimt eu, n-am decît să v-o scriu ! Mi-e perfect egal !

Cu „prelegerile" mele despre umorul care ne trebuie, îi mai amînai cîtva timp. Trecu şi iunie. Dar cînd începu canicula de iulie, secretarul îşi ieşi din fire :

— Ascultă, zice el, dacă nu vrei să ne scrii o istorioară picantă, spune-o pe şleau. O comandăm altuia.

Ce ? Altuia ? Aş ! Pentru o schiţă se plăteşte cinci lire, hai să zicem, zece. Şi la urma urmei nu e vorba de bani. Dar am şi eu un nume ! „Ce fel de umorist mai e şi ăsta, dacă nu e în stare să scrie o istorioară picantă ?" — se vor întreba oamenii. Pe urmă poţi striga cît e ziulica de mare că umorul trebuie să aibă un conţinut social ş.a.m.d. La ce bun ? Oricum, n-o să te mai considere nimeni umorist. Ca să-mi salvez onoarea profesională şi să nu rămîn fără o bucată de pîine, mă hotărîi să scriu o istorioară picantă. De hotărît — m-am hotărît. Dar n-a fost suficient. De obicei pot să scriu în orice condiţii, chiar şi cînd e gălăgie. Poţi trage şi cu tunul lîngă mine şi nu-mi pasă. Cînd e vorba însă de o istorioară picantă, se schimbă chestia... Trimisei de acasă toată familia, rămăsei singur şi începui să mă plimb din cameră în cameră, din coridor la toaletă şi înapoi.

Schiţă picantă... Aşa-a-a ! În primul rînd trebuia să găsesc un subiect. Fireşte, în schiţă trebuie neapărat să figureze o femeie. Sau, şi mai bine, o fată tînără. Aşaa ! Pornim amîndoi la plajă — asta se înţelege de la sine... Două zile întregi am conceput tema schiţei. Tare greu merge, dracu s-o ia. A treia zi îmi suflecai mînecile şi începui să scriu. Scriam, ştergeam, din nou scriam, iar

ştergeam, şi, în sfîrşit, fabricai o istorioară picantă, dar tare de tot...

Secretarul e mulţumit...

— Citeşte-o ! îmi zise.

Eu citesc, iar secretarul pe parcurs îşi spune părerea.

„Călătoream într-o cabină «lux», a vaporului de «Kadîköy». De obicei iau bilet de clasa a doua. Motivul pentru care de astă dată călătoresc într-o cabină «lux» era o blondă nostimă, pe care am întîlnit-o la debarcader..."

— Pînă aici e foarte bine !

„Pe debarcader, lume multă. Profitînd de aglomeraţie, mă strecurai în spatele blondinei. Pentru ca să n-o înghesuie toţi nespălaţii, o luai sub ocrotirea mea."

— Splendid ! Bravo !

„Era înghesuială mare. Începură să ne împingă din spate... Ce bine era !..."

— Minunat !

„Începu îmbarcarea. Blondina se îndreptă spre «lux», iar eu mă văzui silit s-o urmez. Se aşeză într-un fotoliu. Mai precis, se întinse... În clipa aceea îmi pierdui stăpînirea de sine. Dar, muşcîndu-mi buzele şi ţinîndu-mă cu mîinile de balustradă, nu mă puteam stăpîni..."

— Grozav !

„Nu vrei să vii cumva cu mine la plajă ? o întrebai. Dacă ne înţelegem, de ce nu, îmi răspunse ea rîzînd !"

— Formidabil !

„Pe urmă începu tîrguiala.

Pretindea cincizeci de lire. Îi spusei că e prea mult. „Ce-i aia mult ?" se supără dînsa. Acu' viaţa s-a scumpit. Numai rujul costă şaisprezece lire. Pînă şi roşiile le găseşti anevoie... Nici cafea nu-i... Nici ceai nu-i... nici zahăr nu-i..."

Secretarul explodă ca o bombă :

— Ce fel de istorioară picantă e asta ? Ai luat-o razna. Nu, nu merge !

Mai strigă un timp la mine, pe urmă se mai domoli şi-mi zise :

— Înţelege o dată, nu se cere un asemenea gen de umor. Şi aşa lumea e sătulă de scumpete, de griji, de

lipsuri. I s-a făcut lehamite... Trebuie să se amuze puţin, să se înveselească.

Mă închisei din nou în casă. N-am să mai scriu despre fete sărace. Mai bine despre o femeie din înalta societate. E vorba doar de o schiţă. Pot să aleg care eroină vreau. Asta nu interesează pe nimeni. În sfîrşit, scrisei o nouă istorioară picantă.

— Citeşte ! îmi zise secretarul.

Iar eu începui :

„Din sală se auzea o muzică plăcută. Eu cu Sűheyla ne retrăsesem pe balcon. Ea îşi pusese capul pe umărul meu. Eu o îmbrăţişam..."

— Foarte bine !...

„Şi dacă o să ne vadă soţul ? mă întrebă Sűheyla. — Ah, de ce te-ai măritat cu boşorogul ăla ? îi zisei eu."

— Minunat !

„— Nu mă întreba, zise Sűheyla. Ce era să fac ? Astăzi nu e de loc uşor să te descurci, iubitul meu ! Pentru un apartament cu două camere plăteam trei sute de lire. Trebuie să mai şi mănînci, să te şi îmbraci... Dacă vrei să trăieşti cinstit, din munca ta, te angajezi dactilografă, ţi se plăteşte cel mult o sută de lire pe lună. Dacă duci altă viaţă... Sűheyla începu să plîngă. Am fost silită să mă căsătoresc cu acest moşneag..."

— Nu merge, spuse secretarul. Cum să-ţi explic ? Înţelege o dată că trebuie să fie ceva agreabil !

Din cauza acestei schiţe blestemate, sînt pe cale să-mi pierd pîinea şi să renunţ chiar la profesie. O săptămînă întreagă n-am ieşit din casă. Am mai scris o istorioară picantă. Eram convins că de astă dată o să placă.

„Aşezîndu-mă comod la gaura cheii, începui să privesc. Femeia era în pielea goală. Bărbatul se dezbrăcă şi el. După un timp, bărbatul veni la uşă şi-mi zise :

— Amice, timpul tău a trecut. Pentru două lire şi jumătate — cinci minute. Dacă vrei să mai priveşti, îţi mai luăm cinci lire.

— Vai, zic, dar nu mai am bani. Haide, să intru eu înăuntru. Priveşte acum tu la noi.

Îmi dădu două lire şi jumătate, trecu în locul meu, iar eu intrai în locul lui în cameră."

— Extraordinar ! Mai departe ce s-a întîmplat ?

— Nu plătiţi voi zece lire pentru o asemenea schiţă ? întrebai eu pe secretar. Atunci, uite ce e, daţi-mi cinci lire şi tipăriţi numai atît. Pentru că mai departe, femeia zice : „Cu toate că muncesc într-un atelier, totuşi nu pot să-mi asigur existenţa. Medicamentul prescris pentru copilul bolnav se găseşte numai la negru şi e atît de scump !" şi începu să plîngă. Zău că nu sînt de vină. Eu îi spusei chiar fetei : „Nu plînge, te rog, că se supără secretarul nostru !", dar ea îmi răspunse : „Ce pot să fac decît să plîng ?"...

CÎND PLÎNGE COPILUL

— Am un copil, o adevărată minune! a zis el.

— Să-i dea Allah sănătate! i-am răspuns.

Lucrăm în aceeaşi instituţie şi ne întîlnim de două-trei ori pe zi. De fiecare dată îmi vorbeşte de copil.

— Nu-i copil, ci o adevărată comoară. Şi e deştept... Nu-ţi închipui cît e de neastîmpărat!

— Să-l aibă Dumnezeu în pază!

— Un minut nu stă locului.

— Să-i dea Dumnezeu sănătate!...

Eu însumi sînt tată a patru copii, aşa că ştiu cît de caraghioşi sînt părinţii cînd îşi laudă copiii. Cu toate acestea, ţineam să văd copilul lui Geavit, cu atît mai mult cu cît, de fiecare dată cînd ne vedeam, mă invita la el acasă.

Într-o sîmbătă, după terminarea serviciului, m-am dus. Cînd am deschis uşa, văd că pe scară, în jos, vine ceva de-a berbeleacul şi se opreşte la picioarele mele. În faţa mea stătea o făptură foarte stranie: nici om, nici lighioană.

Geavit mi-l arată:

— E fiul meu. Cum îl găseşti?

— E admirabil! l-am încredinţat eu.

M-a poftit să trec în salon. Am fost prezentat soţiei sale, soacrei şi cumnatei. Ne-am aşezat. Tocmai ţineam în mînă o ceaşcă de ceai, cînd am simţit că... a fost proiectat ceva înăuntru. Îmi opărisem toată mîna. Voiam să deschid gura, să întreb de unde... cînd am simţit că-mi cade ceva în cap. Nu reuşeam să înţeleg

ce se petrece în jurul meu. Încercam să-mi scutur de pe cap obiectul necunoscut, cînd s-a pornit, între timp, în încăpere, o adevărată cursă. Geavit, împreună cu toată familia, încerca să pună mîna pe copil. Alergînd prin cameră, copilul făcea cele mai neașteptate viraje, în timp ce urmăritorii lui se loveau unul de altul și cădeau. S-a iscat o îngrămădeală de nedescris. Cei de-ai casei se agățau unul de celălalt. Am căutat din ochi un loc mai ferit și m-am ascuns după ușă. Am ajuns în ascunzătoarea mea tocmai la timp, pentru că mititelul, fugind de părinți, apuca tot ce-i cădea în mînă, aruncînd apoi lucrurile respective pe unde se nimerea. Tata, mama, bunica și mătușa au reușit pînă la urmă să-l prindă într-un colț al salonului. Atunci copilul a reușit să-și înfigă unghiile în obrazul mătușii, care era mai aproape de el, și, printr-un salt de maimuță, a sărit pe dulap, de unde a început să zvîrle jos tot ce se găsea acolo. Cînd n-a mai avut ce arunca, mama l-a rugat :

— Dragul meu, coboară ! Uite, a venit nenea la noi. O să zică : „Vai, ce copil prost crescut !“

Drept răspuns, copilul a început să scuipe pe maică-sa. Taică-su s-a supărat cumplit :

— Coboară imediat, măgarule !

Răspunsul copilului a venit prompt :

— Tu ești măgar !

Pe urmă copilul, fără a coborî de pe dulap, a început să facă pipi pe taică-su. Dar taică-su, văzînd isprava, nu i-a spus decît atîta :

— Bine, stai acolo.

Mama m-a privit stingherită :

— Să ne scuzați...

Ne-am reluat locurile la masă. Mi-am șters cu batista petele de ceai de pe pantaloni. Îmi opărisem zdravăn și picioarele.

Geavit, satisfăcut, îmi face cu ochiul :

— Ei, ce zici ? Ți l-am descris întocmai ? Așa-i că n-am exagerat ?

— Din contră... Cîți ani are ?

— N-a împlinit nici șase.

— Să vă dea Dumnezeu răbdare !

Cu coada ochiului priveam la copil, care continua să stea pe dulap. Părul îi cădea pe frunte şi îi ascundea ochii. Geamurile încăperii în care ne aflam păreau a fi sparte de proiectile. Lustra cu cinci braţe rămăsese doar cu abajurul şi cu un bec. Uşile erau fără clanţe. Se vedea clar că toate acestea erau isprăvile copilului.

Geavit mi-a zis :

— Zău că n-am mai văzut în viaţa mea un asemenea copil. Crede-mă, o dată nu l-am auzit să plîngă !

Mătuşa a confirmat :

— Avem un copil... Pentru nimic în lume nu plînge. Ştiţi ce a făcut ieri ? A luat toporul, l-a vîrît sub frigider şi l-a răsturnat. Frigiderul s-a prăbuşit peste el. Intru acolo şi ce-mi văd ochii ? Copilul sub frigider. Tăcea mîlc. Fruntea îi era toată însîngerată. Am chemat portarul, şi amîndoi abia am reuşit să-l scoatem de sub frigider.

Geavit zice :

— Nu ştiu ce-o să iasă din el. Mă gîndesc să-l fac militar.

Mama completează :

— Toţi se miră de el. Cine a mai văzut un copil să nu plîngă ? Alaltăieri, a fugărit pisica o oră întreagă. Pisica îl cunoaşte, cum îl vede, o şi zbugheşte. Ei, şi cum vă spuneam, copilul alerga după pisică, iar pisica, la un moment dat, a ieşit în balcon şi de acolo a sărit în grădină. Şi ce credeţi ? Copilul a sărit după pisică...

Balconul e înalt de cel puţin patru metri.

— Nu s-a lovit ? m-am interesat eu.

— Poate, mi-a răspuns mama. N-am reuşit să-l prindem ca să-l întrebăm dacă s-a lovit. A schiopătat el cîteva zile, pe urmă i-a trecut.

În clipa aceea am simţit că cineva, foarte greu, mi-a sărit în spate, cît pe ce să-mi rupă gîtul. Copilul sărise de pe dulap drept în capul meu. M-a prins de păr şi a început să strige :

— Di-i-i-i, calu !

Tatăl s-a repezit la el şi i-a ars două palme. Nici un om în toată firea, dacă ar fi primit asemenea palme,

n-ar fi rezistat şi s-ar fi prăbuşit la pămînt. Dar copilul rîdea în hohote, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Ce e drept e drept : la început eram convins că părinţii nu-şi pedepsesc odrasla şi că din pricina asta a crescut atît de zurliu. Dar cînd am văzut că şi după o lecţie atît de aspră, pe care a primit-o, continuă să-şi facă de cap, mi-am dat seama că am greşit. Geavit a prins copilul, l-a strîns între genunchi şi i-a dat la o parte părul de pe faţă. Avea o mutră rotundă aidoma unui cartof. Arătîndu-mi în capul copilului un cucui cît pumnul, tatăl m-a lămurit :

— Aseară i s-a răsturnat o vază în cap, uite, ditai umflătură !

Mama l-a corectat :

— Cucuiul ăla nu-i de la vază, ci de la ceainic. Iar în ceainic era apă fierbinte.

A intrat în vorbă şi bunica.

— Cucuiul făcut de ceainic e în altă parte, mai la ceafă. Acolo e de cînd a căzut pe scări pe o grămadă de bolovani.

Copilul se zbătea între genunchii tatălui ; tatăl a rugat-o pe soţia sa :

— Adu sticluţa cu iod. Dacă am reuşit să-l înhaţ, să-i ungem puţin rănile pînă n-o întinde iar.

Soţia a adus un pachet de vată şi iod. Tot corpul copilului era plin de zgîrieturi, de cucuie şi de vînătăi. Tatăl a înmuiat vata în iod şi a început să-i tamponeze rănile. Mă cutremuram numai la gîndul durerilor provocate de iod. Copilul, însă, nici nu clipea.

Mi-am spus că băieţaşul e, fără nici o îndoială, cam anormal şi că şi-a pierdut simţul pipăitului. Ca s-o pot şterge, cît timp mai aveam capul întreg, m-am sculat în picioare. Pînă am ajuns la uşă, copilul a mai răsturnat cîteva obiecte din cameră.

Plecînd, am avut imprudenţa să-i invit :

— Veniţi pe la noi !

— Venim vineri, mi-au răspuns ei.

Cînd am auzit c-au acceptat invitaţia, mi s-a făcut inima cît un purice.

Ajungînd acasă, i-am prevenit pe ai mei :

— Pregătiţi-vă, vineri o să ne cadă o mare belea pe cap. Ascundeţi tot ce se poate sparge, rupe sau vărsa.

A doua zi l-am întrebat pe Geavit :

— Aduci şi copilul cu tine ?

— Nu, vai de mine ! Cum se poate ?

Atît de mult m-am bucurat, încît nici nu mi-am dat seama cum de mi-au ieşit din gură cuvintele :

— Nu, nu ! Ne supărăm ! Adu-l negreşit !

— Nu se poate, frate, pentru nimic în lume. Vă întoarce casa pe dos !

Şi, totuşi, copilul a venit. Ai lui, e adevărat, l-au încuiat în baie şi au plecat. Copilul a ieşit, însă, pe geam, şi-a dat drumul în jos pe burlan pînă în curte şi s-a luat după ei. Mai mult, a început să şi arunce cu pietre după tatăl său.

La intrarea în hol, băiatul s-a împiedicat şi a căzut. Nu s-a lovit tare. De o asemenea lovitură n-ar fi plîns nici un copil din cei miorlăiţi, darămite unul ca băiatul lui Geavit. Însă maică-mea s-a repezit la el :

— Vai, săracul !

Copilul privea uluit în toate părţile. Soţia mea a început şi ea să ţipe :

— Bietul copil... Te doare ? Vai, vai, vai... Ce nenorocire !... Te-ai lovit rău ?...

M-am alăturat şi eu :

— Ce ghinion ! Cum ai căzut, scumpule ? Vai, sărăcuţul de tine !

Servitoarea a alergat şi ea şi încă din prag a început :

— Şi l-a scrîntit ? Sau s-a rupt ? Ah, ce-i de făcut ? Să chem doctorul.

Două prietene de-ale soţiei, care veniseră în vizită la noi, s-au năpustit şi ele asupra copilului. Toate femeile l-au înconjurat şi au început să-l jelească.

Preţ de cîteva clipe, puştiul le-a privit cu un aer de adîncă nedumerire. Apoi a început să-i tremure buza de jos, faţa i s-a întunecat şi copilul a pornit să urle. După care să fi auzit plîns... dar ce plîns !... Nu era chip să-l opreşti.

— Cine cade singur, din greşeală, nu plînge, îl consolam noi.

— Unui bărbat nu-i şade bine să plîngă.

— Nu s-a întîmplat nimic !

Toate îmbărbătările noastre erau de prisos. Copilul urla fără încetare. Mai bine de o jumătate de ceas a plîns. Părinţii săi nu mai conteneau să se mire. Cum a încetat să plîngă, a cerut apă. Servitoarea i-a adus un pahar de apă. Copilul a scăpat paharul. Paharul a căzut şi s-a făcut ţăndări. Femeile au pornit din nou, într-un singur glas :

— Nu te-ai tăiat ?

— Nu te doare ?

— Daţi repede iodul !

Din nou a început să-i tremure buza de jos, faţa i s-a crispat, şi a început iar să urle. Iar a plîns o jumătate de oră. În seara aceea, copilul a plîns de patru ori. În schimb, a fost cuminte.

Acum, de fiecare dată cînd mă întîlnesc cu Geavit, îl întreb de copil.

— Nu mai e aşa de zvăpăiat, zice el. S-a potolit. În schimb tot timpul plînge.

Dar unui cunoscut i s-a plîns de noi :

— Ne-au stricat copilul !

ÎNTR-O ȚARĂ...

(basme)

PADIŞAHUL ALES DE CIORI

Dacă a fost aşa, sau n-a fost aşa, cine ştie ? ! Se povesteşte că într-o ţară trăia un om sărac. Dar omul acesta sărac avea o inimă bună, bună de tot. Şi avea o singură dorinţă în viaţă : să facă numai bine oamenilor. De vrut, voia el, dar nu ştia cum.

— Ah, dacă aş putea, aş face oamenilor numai bine ! zicea el.

Cei care l-au auzit l-au întrebat :

— Frumos, dar în ce fel te-ai gîndit să săvîrşeşti aceste fapte bune ?

— Păi... m-am gîndit să fac fiecărui om doar bine ! Numai să mi se ivească un asemenea prilej, şi atunci ştiu eu ce trebuie să fac !

Într-o bună zi, pe cînd omul nostru se afla pe un vîrf de munte şi se ruga : „Ah, de m-ar ajuta Dumnezeu, cît bine aş fi în stare să fac oamenilor !", s-a apropiat de el un drumeţ.

— Bună ziua, fiule ! a spus călătorul.

Cel care voia să facă bine oamenilor a întors capul şi a dat cu ochii de un moşneag cu o barbă lungă pînă la brîu.

— Bună să-ţi fie inima, preacinstite părinte !

— Ce-i cu tine de vorbeşti cu tine însuţi ? Ce-i ceri tu lui Allah ?

Omul nostru a povestit drumeţului tot necazul său şi i-a spus că arde de nerăbdare să facă bine semenilor.

Bătrînul cu părul alb a încercat să-i deschidă ochii :

— Sînt mulţi oameni pe lume care, ca şi tine, doresc să facă celor din jurul lor numai bine. Dar, de-ai şti tu cu ce preţ se face asta, te-ai lăsa păgubaş. Să faci bine oamenilor e un lucru mult mai greu decît să le pricinuieşti rău. De cînd există viaţă pe pămînt puţini au fost cei care şi-au putut împlini o asemenea dorinţă.

Omul nostru nici nu voia să audă ce spune bătrînul.

— Eu nu sînt ca alţii. Dacă aş ajunge un om mare, aş distruge tot răul din lume. Nimeni n-ar mai suferi de foame şi de sete. N-ar mai fi în lume oameni în zdrenţe, nici cerşetori. S-ar pune capăt, pe întreg pămîntul, certurilor şi neînţelegerilor. Aş face pretutindeni o bună rînduială !

— Vrei să înfăptuieşti multe, fiul meu, a răspuns bătrînul cu plete cărunte, dar cum le vei putea face, asta, uite, nu mai ştiu. Pînă la tine au fost mulţi care au avut asemenea năzuinţe ! Nu eşti tu primul care nu ştii cum să-ţi înfăptuieşti gîndul.

— Nu înţeleg, a ridicat omul din umeri ; doar e aşa de uşor să faci pe semenii tăi fericiţi !

— Ei, dacă arzi de dorinţa de a face oamenilor bine, a spus drumeţul, nu mai sta pe meleagurile acestea. Pleacă în lumea largă, şi o să vină timpul cînd vei ajunge pe acele locuri unde îţi vei vedea dorinţa împlinită.

Cel care dorea să facă bine semenilor săi, ascultîndu-l pe bătrîn, a pornit imediat la drum. A colindat lumea ani şi ani de-a rîndul. Oriunde ajungea, povestea tuturor cum arde de dorinţa de a face bine oamenilor.

Şi iată că o dată, aflîndu-se pe drum de o zi şi o noapte, zări înspre dimineaţă un oraş în depărtare. Din toate părţile oraşul era împrejmuit cu ziduri. A căutat omul nostru poarta şi a intrat. Ajungînd în piaţa din mijlocul oraşului, a rămas înmărmurit de uimire. Şi cum să nu fi fost uimit ! În piaţă era o mulţime nesfîrşită de oameni. Să fi fost o sută de mii sau trei sute de mii de suflete, n-aş putea să vă spun. Ştiu că nu se zăreau marginile acestei mări de capete.

Şi-a făcut şi el loc în mulţime. Toţi cei adunaţi în piaţă strigau unul şi acelaşi lucru. Drumeţul nostru a stat s-asculte, şi iată ce i-au auzit urechile:

— Concetăţeni, vă doresc binele. Convingeţi corbii să mă urce pe tronul de padişah. Pe mine să mă aleagă corbii padişah. O să vedeţi, vă voi face pe toţi fericiţi. Pe rîurile ţinutului nostru va curge şerbet, iar străzile vor fi pavate cu pietre scumpe. În loc de apă de ploaie, va ploua din cer cu sirop. O mînă o veţi băga în unt şi cealaltă în miere. Cît e ziulica de mare, veţi mînca baclavale şi alte bunătăţi. O să trăiţi aşa de liniştit încît o să vă săturaţi de linişte. Dragi concetăţeni, spuneţi corbilor să mă aleagă pe mine padişah.

Auzind aceste cuvinte, drumeţul nostru a rămas şi mai uluit. S-a uitat la vecinul său şi pe cine credeţi că a văzut? Pe bătrînul călător, cu barba albă pînă la brîu, pe care-l întîlnise cu ani în urmă pe vîrful acela de munte.

— Bună ziua, moşule! zise el.

— Bună, fiul meu! răspunse bătrînul.

— Pe meleagurile astea bag de seamă că fiecare vrea unul şi acelaşi lucru. Atunci de ce strigă cu atîta dîrzenie toţi?

— Fiecare crede că numai el poate face bine, însă cum să-l facă, nimeni nu ştie, de aceea...

— Oamenii ăştia ţipă totdeauna aşa?

— Nu, numai în timpul alegerilor. Aici în fiecare an se ţin alegeri, şi fiecare vrea să fie ales.

— De ce?

— Pentru că fiecare crede că numai el poate face lucruri bune. Toţi vor să facă numai bine. Nimeni nu doreşte să facă rău.

— Pe cine aleg?

— Pe padişah. Aici nu-i ca în alte ţări. Aici puterea nu se moşteneşte din tată în fiu.

— Bine, dar de ce strigă toţi „corbul, corbul"?

— Pentru că aici pe padişah îl aleg corbii.

Deodată, cerul s-a întunecat. Stoluri întregi de corbi au apărut în văzduh. Erau aşa de mulţi, că nu se mai vedea soarele. Cînd corbii au ajuns deasupra capetelor

celor adunaţi în piaţă, croncănind „car, car", oamenii au început să-i roage :

— Frate corb, frate corb, pentru Dumnezeu, alege-mă pe mine !

Dintr-un stol s-a desprins un corb de o mărime neobişnuită, a coborît şi a început să zboare deasupra celui care colinda prin lume dorind să facă oamenilor bine. S-a rotit cît s-a rotit, pe urmă a croncănit, apoi s-a uşurat în capul omului şi a pornit-o din nou spre stolul său.

Miile de oameni care umpleau piaţa au strigat :

— Pe sfert te şi poţi socoti padişah. Pe sfert...

Fiindu-i cu neputinţă să priceapă ce se întîmplă în juru-i, s-a adresat bătrînului :

— Ce înseamnă asta ? Ce se petrece aici ?

— Aşa se alege aici padişahul, l-a lămurit bătrînul. Cînd corbul s-a uşurat de trei ori în capul unuia şi aceluiaşi om, omul devine padişah. Deci tu pe sfert ai şi fost ales. Roagă-te Celui-de-sus ca din nou corbul să aleagă capul tău.

Bătrînul n-a terminat bine vorba, că din nou corbul a trecut pe deasupra mulţimii şi din nou i-a mînjit capul omului nostru.

Mulţimea a strigat iarăşi :

— Pe jumătate te şi poţi socoti padişah. Pe jumătate !

Şi pentru ca a treia oară să nu se întîmple la fel, cei adunaţi în piaţă şi-au descoperit capul şi au început să strige :

— Frate corb, uite aici, soră cioară, uite aici !

Însă corbul nu ţinu seamă de rugăminţile lor. Pentru a treia oară alese acelaşi cap.

Acum nu mai aveau ce face, aşa că cetăţenii acestei ţări l-au recunoscut pe drumeţul nostru drept padişah, l-au ridicat pe braţe şi l-au dus la palat.

Devenind padişah, omul nu a uitat de corbii cărora le datora alegerea. A dat un firman [1] în care ordona distrugerea tuturor sperietorilor din grădini şi livezi. Toţi cei care dădeau cu pietre în ciori şi în corbi sau îi speriau erau daţi în judecată şi pedepsiţi. Dar asta

---

[1] Ordin.

n-a fost decît începutul. A ordonat ca fiecare cetăţean să dea zilnic un pumn de grăunţe corbilor.

Poporul cîrtea, dar padişahul nu vedea, n-auzea nimic în afară de... corbi. Şi aşa a trecut un an. A venit vremea noilor alegeri.

Oamenii s-au strîns din nou în piaţă. Şi din nou fiecare se ruga de corbi să-l aleagă pe el, numai pe el. La fel ca înainte, fiecare vorbea de dorinţa lui de a face omenirii numai bine. S-a ivit stolul de corbi. Ca şi atunci, cerul s-a întunecat. Văzduhul tremura de croncănitul lor. Dacă înainte padişahul fusese ales de un singur corb, anul acesta, pentru a-i mulţumi padişahului de binele făcut, zece corbi au săvîrşit deodată ritualul alegerii.

Devenind încă o dată padişah, omul nostru s-a străduit să nu uite generozitatea corbilor : a obligat pe toată lumea să crească pe lîngă casă cîte douăzeci de corbi. Pentru a-i apăra de frig şi de vînt, a ordonat să li se construiască cuiburi. Mulţumită acestor îngrijiri, corbii s-au îngrăşat în aşa hal încît fiecare a ajuns cît un curcan.

Pe nesimţite se apropiase iar vremea alegerii. Poporul, care nu-l iubea pe padişah, s-a arătat nemulţumit, dar ce era să facă ? La noile alegeri, o sută de corbi, fiecare cît un curcan, s-au uşurat din nou în capul vechiului padişah.

Devenind pentru a treia oară padişah, a dat un nou firman : „Nici un corb nu trebuie să mai aibă păduchi. Ordon să se despăducheze toţi corbii, prinzîndu-se paraziţii de pe ei unul cîte unul. Ghearele lor să fie lăcuite, iar tărîţa să le fie unsă cu grăsime."

În scurt timp aceste îngrijiri au dat rezultate bune, aşa că fiecare corb a ajuns cît un berbec. Cu fiecare zi creştea şi numărul lor. A venit şi ziua cînd, de mulţi ce erau, nu mai aveau loc.

Din nou a sosit timpul să fie ales padişahul, şi la aceste alegeri cinci sute de corbi, drept mulţumire, s-au uşurat de cîte trei ori în capul celui care avea atîta grijă de ei.

Ca să-şi arate recunoştinţa faţă de corbi, padişahul a ordonat locuitorilor să fie şi mai grijulii cu aceste

păsări. Bieţii oameni, nemaiavînd loc în oraş de puzderia corbilor, au fost nevoiţi să le lase casele, iar ei să se refugieze în munţi... Corbii, trăind astfel, s-au făcut cît vacile de mari.

A venit iar timpul alegerilor. Pe cer au apărut din nou corbii, de astă dată mari cît nişte tauri. Făceau un zgomot asurzitor. Pentru a-l răsplăti pe padişah, toţi corbii au zburat deodată deasupra lui, aruncîndu-i în cap semnul recunoştinţei lor.

Cînd oamenii s-au apropiat de cel ales ca să-l ducă la palat, au văzut... ce credeţi că au văzut ? Un munte de găinaţ. Sub el zăcea strivit padişahul.

Atunci toţi cei de faţă au început să strige :

— Frate corb, soră cioară, pe mine, pe mine alege-mă !...

TINICHEAUA RUGINITĂ DIN VISTIERIE

„Nici una nu-i, nici alta nu-i, nimic nu este..." În vremuri de demult, într-o ţară... oarecare, ce căutai, aia nu găseai. În ţara aceea, stăpîn era padişahul. Iar padişahul avea o vistierie. În vistierie, după cum spune legenda, se păstra micul tezaur al ţării. Oamenii se mîndreau cu această comoară, rămasă de la străbuni. „Chiar dacă nu avem ce ne trebuie, cel puţin strămoşii noştri ne-au lăsat drept moştenire o nestemată de nepreţuit", se lăudau ei uitînd de nevoi şi de lipsuri.

Pentru că această nestemată aparţinea nu unui om, ci era proprietatea tuturor, fiecare se considera stăpîn pe cîte o părticică şi se străduia s-o păzească cu credinţă şi dreptate.

Deşi piatra preţioasă aparţinea întregului popor, ea fu păstrată în vistieria padişahului. Vistieria era păzită de soldaţi înarmaţi, care vegheau zi şi noapte. Nici chiar păsările nu cutezau să zboare pe deasupra locului unde se afla vistieria.

Padişahul, sadrazamul [1], vizirii, toţi curtenii trebuiau să depună jurămînt de credinţă, într-o anumită zi a anului, sfintei comori moştenite de la strămoşi.

Într-o bună zi, ce-i veni în gînd padişahului ? Nici mai mult, nici mai puţin, decît să se uite la comoara pe care toată lumea o păstra ca pe lumina ochilor. Ardea de curiozitate să vadă ce anume se află în lada moştenită. Şi, nemaifiind în stare să-şi înfrîngă curiozi-

[1] Marele vizir, şeful guvernului, în imperiul otoman.

tatea, intră în vistierie. Paznicii se dădură în lături, lăsîndu-l să pătrundă înăuntru. Padişahul, sadrazamul, vizirii intrau fără greutate acolo pentru a vedea dacă lada cu nestemata, încredinţată lor spre păstrare, se află la locul ei. Ca să ajungi la ladă, trebuia să intri într-o încăpere, de acolo în alta, apoi în a treia, şi aşa mai departe. În felul acesta trebuia să treci prin patruzeci de încăperi şi tocmai în cea de-a patruzeci şi una găseai lada cu pricina. Nestemata se afla în a patruzeci şi una lădiţă.

A deschis padişahul patruzeci de uşi. A intrat în a patruzeci şi una încăpere. A deschis patruzeci de lădiţe şi, cu inima cît un purice, a luat în mînă a patruzeci şi una lădiţă. „Ia să vedem ce păstrăm noi, oare, de atît amar de ani în această lădiţă !“ îşi zise el.

Ridicînd capacul lădiţei, îi apăru în faţa ochilor o piatră scumpă de o frumuseţe nemaiîntîlnită pînă atunci în lume. Ardea ca focul. Nici aur nu era, nici platină nu era, de argint ce să mai vorbim ! Şi padişahul se lăsă învins de ispită. „Această nestemată lăsată de strămoşi o iau eu, şi-a zis. O să fie numai a mea. Tot nu va afla nimeni !“

Scoţînd din lădiţă nestemata, care era parcă o bucată ruptă din soare, o băgă în buzunar. Dintr-o dată îl cuprinse frica : „ce mă fac dacă se află de furt ?“

Se hotărî pe loc : „Nestemata asta care îţi ia ochii va fi a mea, şi în locul ei las o bijuterie de platină împodobită cu briliante, perle şi safire. Doar această comoară n-a văzut-o nimeni şi, chiar dacă se va deschide vreodată lada, nimeni n-are să afle adevărul“. După care padişahul puse înapoi una în alta toate lădiţele, încuie una după alta toate încăperile şi ieşi din vistierie.

De ieşit a ieşit, însă cine poate fi chezaş că într-o zi furtul nu va fi descoperit ? Şi pentru ca nimănui să nu-i dea în gînd că padişahul a furat preaslăvita comoară, începînd din ziua aceea, el dădu pricaz ca toţi supuşii să depună jurămînt de credinţă comorii nu o dată pe an, ca pînă atunci, ci de două ori. Din ziua aceea, padişahul şi poporul se adunau de două ori pe

an într-o piaţă şi jurau că, prin credinţă şi dreptate, vor păstra sfînta relicvă moştenită de la strămoşii lor.

Sadrazamul, se spune, era un om isteţ. „De ce oare, se întrebă el, a hotărît padişahul să se depună jurămînt de două ori pe an, în timp ce pînă atunci era de ajuns şi o singură dată. Ce comoară o fi acolo de-o păzim cu atîta străşnicie ?“ Şi, nemaiputînd rezista curiozităţii, intră în vistierie. După ce trecu prin cele patruzeci de camere şi ajunse la cea de-a patruzeci şi una lădiţă, sadrazamul o deschise şi văzu comoara. Giuvaerul cel mare de platină, împodobit cu pietre preţioase, pe care padişahul îl pusese în ladă în locul comorii, îl ului pe sadrazam : „Pun mîna pe comoara asta, îşi zise, şi las în locul ei o bucată de aur. Doar nimeni nu ştie cum arată comoara. Şi, chiar dacă va deschide cineva lădiţa, nimănui n-o să-i treacă prin cap că a fost înlocuită comoara.“

Zis şi făcut. Temîndu-se însă ca să nu fie descoperit, sadrazamul hotărî să-l roage pe padişah ca jurămîntul să se facă şi mai des. Şi astfel, în fiecare vară, în fiecare iarnă, în fiecare primăvară şi în fiecare toamnă se jura credinţă sfintei comori.

Unul dintre viziri — ce să-i faci ? era şi el destul de înţelept — începu să se întrebe de ce oare se depune acum jurămînt de patru ori pe an, în timp ce înainte jurau doar de două ori. Folosindu-se de dreptul pe care-l avea — şi fără să spună nimănui nici un cuvînt —, într-o bună zi intră şi el în vistierie. Trecu prin patruzeci de încăperi şi deschise cea de-a patruzeci şi una lădiţă. Scîntei de fericire îi sclipeau în priviri cînd văzu acolo bijuteria de aur împodobită cu pietre preţioase. „Ce-ar fi dacă aş înlocui-o cu o bucată de argint ? Nimeni n-o să afle.“ Aşa şi făcu.

Temîndu-se ca hoţia lui să nu iasă la iveală, hotărî să oblige tot poporul să jure în faţa comorii... în fiecare lună. În felul acesta, vizirul voia să arate cu cîtă credinţă veghează comoara rămasă de la străbuni.

Poporul începu a se aduna acum în fiecare lună în pieţe. Şi toţi jurau să aibă în pază comoara strămoşească, s-o apere pînă la ultimă picătură de sînge.

Unul dintre nobilii de la curte era şi el destul de isteţ. Cînd începură jurămintele în fiecare lună, el se gîndi : „Se petrece ceva ciudat aici. Ia să văd ce se află în vistierie ?“ Trecu prin cele patruzeci şi una de încăperi, deschise a patruzeci şi una lădiţă şi văzu bucata de argint. Îi plăcu atît de mult comoara lăsată de străbuni, încît imediat îşi zise : „Ce-ar fi dacă aş lua eu comoara şi în loc aş pune o bucată de aramă ? Cine poate afla ?“ Nu numai că s-a gîndit astfel, dar a şi făcut ce-a gîndit. De făcut a făcut, dar acum îi era tare teamă să nu se descopere hoţia. Şi de aceea hotărî ca toată lumea să jure de acum încolo credinţă comorii în fiecare săptămînă.

Mai-marele peste soldaţii care păzeau comoara se gîndi şi el : „Ce se întîmplă oare ?... În fiecare săptămînă jurăm credinţă. Ia să văd eu ce se ascunde acolo!“

Ca toţi ceilalţi, trecu şi el prin patruzeci şi una de camere, deschise patruzeci şi una de lăzi. Cînd văzu bucata sclipitoare de aramă, ochii îi străluceau de fericire. „Ia să schimb eu bucata asta de aramă cu una de fier ! Oricum, nu va putea afla nimeni isprava mea !“

Făcu întocmai cum gîndi ; pe urmă însă îşi pierdu cu totul liniştea. Silindu-se să arate că nu-şi precupeţeşte nici puterea, nici viaţa pentru paza comorii, mai-marele peste strajă începu să jure în fiecare zi.

După cîtva timp se ivi, nu se ştie de unde, un om care vorbea lumii cam aşa :

— Au trecut mulţi ani de cînd jurăm să nu precupeţim nici puterea noastră, nici chiar viaţa pentru a păzi relicva care ne-a fost lăsată de strămoşi. Şi, într-adevăr, o păzim ca pe lumina ochilor noştri. Cine ştie însă ce păzim ? Haideţi să intrăm în vistierie, să deschidem lăzile şi să vedem ce fel de bogăţie păzim noi cu atîta sfinţenie !

Aceste cuvinte avură efectul unei bombe explodate ziua-n amiaza mare. Toţi cei care jefuiseră vistieria, în frunte cu padişahul, se năpustiră asupra insului care a îndrăznit să facă o asemenea propunere nemaiauzită. Fiecare dintre cei care schimbaseră relicva credea că numai el singur a săvîrşit această tîlhărie. Neştiind

nimic despre fărădelegile celorlalţi, fiecare tremura de teamă să nu fie demascat. De aceea se năpustiră asupra celui care, chipurile, tulbura poporul prin îndemnurile lui şi-l învinuiră de profanare a relicvei.

— Ah, nemernicule ! Prin ce ţi-ai cîştigat o astfel de cinste, să vezi tu sfînta şi nepreţuita noastră relicvă ? !

Convingînd poporul că e un criminal, toţi cei care se simţeau cu musca pe căciulă se aruncară asupra lui. Nu lipsi mult ca să-l omoare. Dar se auzi glasul padişahului :

— Staţi ! Dacă e vorba să-l omorîm, atunci s-o facem după lege, zise el.

Întîi dădu un decret special. Apoi criminalul fu executat.

Îndemnurile celui executat nu fură însă uitate. Ele se transmiteau din gură în gură, şi efectul lor creştea ca o avalanşă.

Şi iată că încă un om se hotărî să privească relicva păzită cu atîta străşnicie. Ştiind însă ce îl aşteaptă, nu dezvălui nimănui intenţiile sale. Punîndu-şi nădejdea doar pe forţa şi pe mintea sa ascuţită, el pătrunse în vistierie. Dar padişahul, sadrazamul, vizirul şi toţi ceilalţi hoţi, chinuiţi de teama ca nu cumva cineva să descopere jaful, păzeau vistieria cu şi mai multă rîvnă decît înainte. Aşa că omul care reuşi să pătrundă acolo căzu în mîinile lor. Îl prinseră tocmai în momentul în care acesta luase sfînta relicvă şi voia s-o arate poporului. Dar, vai, în mîinile lui se găsea doar o bucată de tinichea ruginită, pusă acolo de ultimul hoţ.

— Păi, nu-i asta comoara ! exclamă văzînd tinicheaua mai-marele paznicilor.

— Nu e asta ! zise uimit ministrul curţii.

— Nu e asta ! dădu din cap vizirul.

— Nu e asta ! strigară toţi, în frunte cu padişahul.

Atunci, omul care ţinea în mînă tinicheaua ruginită strigă şi el :

— Cum se face că voi ştiţi că nu-i asta comoara din lădiţă ? Înseamnă, prin urmare, că aţi văzut comoara cea adevărată ?

Amuţiră mărimile. Fiecare înţelese că ceea ce a lăsat el în locul comorii a fost schimbat de hoţul următor.

Răfuindu-se repede cu cel prins în vistierie, puseră tinicheaua ruginită la locul ei în lădiţă. Pe urmă băgară lădiţele una în alta şi ieşiră, încuind uşile celor patruzeci şi una de încăperi. Însă pentru că sufletul le era chinuit de teamă, dădură un nou pricaz cu privire la paza sfintei moşteniri. După noua lege, tot poporul era obligat să depună jurămînt de credinţă comoarei de trei ori pe zi — dimineaţa, la prînz şi seara.

Poporul respectă cu sfinţenie această lege, şi nimeni dintre cei ce jurau credinţă sfintei relicve nu află vreodată că moştenirea nepreţuită pe care o păzeau cu atîta ardoare nu era altceva decît o bucată de tinichea ruginită.

NESTEMATA LA CARE NU PUTEAU PRIVI OAMENII RĂI

Că o fi fost aşa sau nu, cine ar putea spune ?... În zilele noastre, cînd sputnik-ul se învîrteşte în jurul pămîntului, cînd atomul explodează, iar eu stau pe un *küfe* [1] întors cu fundul în sus, se povesteşte că într-o ţară oarecare se afla o vistierie bogată. Vistieria era bogată nu pentru că erau bani într-însa, ci fiindcă era tixită cu nepreţuite comori istorice. Ce nu se găsea acolo ? Potcoave de cai care au bătut pămîntul a şapte ţări, biciuşti cu vîrf din fire aurite, săbii lungi — vistieria era plină numai cu asemenea bogăţii. Biciuştile erau aşa de frumos lucrate, că, văzîndu-le, nu puteai să pricepi de loc în ce scop au fost făcute — ca să loveşti cu ele animalele pe spinare, sau să gîdili tălpile femeilor frumoase ? Săbiile erau atît de mari, încît, dacă aveai o asemenea armă, te puteai lupta şi cu spiritele rele sau cu... elefanţii. Toate aceste obiecte, se spune, erau atît de scumpe, încît ca să le plăteşti nu-ţi ajungeau banii din întreaga lume. Iată de ce nimeni n-a cunoscut adevăratul lor preţ. Atît ştiau oamenii : sînt obiecte de mare valoare şi trebuie păzite cu sfinţenie. Zi şi noapte vistieria era păzită de o gardă militară. Nimeni nu putea să-şi dea seama de adevărata valoare a acestor lucruri ! Dacă ar fi fost scoase din vistierie şi aruncate în drum, nu s-ar fi uitat nici dracu la ele ! Adevăratul lor preţ putea fi stabilit numai dacă cineva ar fi intrat în vistierie.

Se spune că în vistieriile altor ţări nu se aflau asemenea bogăţii. În schimb se zvonea că acele ţări posedau

[1] Coş de nuiele adînc şi fără mînere.

nestemate rare, cum nu se află în vistieria de care am pomenit. Locuitorii ţării s-au gîndit şi socotit în fel şi chip cum să facă, cum să dreagă ca să aibă şi ei o asemenea nestemată. Dacă ar reuşi să facă rost de ea, atunci vistieria lor ar fi cea mai bogată din lume. Dar cum să şi-o procure ? La o nestemată lucrează un mare număr de oameni, sute de mii de oameni. Cu cît sînt mai mulţi, cu atît nestemata are valoare mai mare.

Cea mai mare nestemată e de mărimea unui ou. În ţara de care pomenim, oamenii ar fi fost bucuroşi să aibă şi una cît o nucă, ba chiar şi cît o alună. Nestemata, se spune, e de fier, însă dintr-un fier deosebit, din fierul aflat în sîngele omenesc. Pentru că în sîngele unui om nu se află mai mult de un miligram de fier, o nestemată, chiar şi cît o alună, se scoate din sîngele a mii şi mii de oameni. Ei trebuie să-şi dea tot sîngele şi să moară. Nestemata făcută din fierul pe care îl conţine sîngele omenesc străluceşte atît de tare, încît ochiul nu-i poate suporta strălucirea.

Strălucirea nestematei întrece nu numai strălucirea aurului, ba chiar şi a soarelui ! Strălucirea aceasta i-o dă fosforul care se găseşte în ochii şi creierul omului. Cu acest fosfor, extras din ochii şi din creierii a mii şi mii de oameni, e acoperit fierul scos din sînge. Milioane de ochi mici strălucesc pe suprafaţa nestematei. Un număr foarte mare de oameni trebuie să-şi dea ochii şi creierul pentru a crea această nestemată. Dar asta încă nu e tot.

În această nestemată arde cu o flacără puternică magneziul scos din sufletul oamenilor, strălucesc particule de carbon, cristale de sodiu, de potasiu, de calciu scoase din oase omeneşti.

Această nestemată este cu totul deosebită de toate cîte există în lume. Ea nu se creează cu una, cu două. Nici într-o zi, nici într-o săptămînă, nici într-o lună şi nici chiar într-un an nu poate fi creată. Ci în sute şi sute de ani, se formează această nestemată, picătură cu picătură, pînă ajunge de mărimea unei nucuşoare.

Regele şi miniştrii ţării care posedau cea mai bogată vistierie din lume, cu toate că aveau potcoave de cal, nepreţuite, biciuşti cu fire aurite, căpestre împodobite,

săbii şi iatagane, erau tare necăjiţi că nu realizaseră şi ei această nestemată. Mulţi oameni din ţară şi-au dat sîngele, viaţa, pentru o asemenea nestemată. Ei s-au jertfit, însă, în timpuri diferite şi în locuri diferite, şi de aceea fierul din sîngele lor, fosforul din creierul lor s-au împrăştiat picătură cu picătură şi au dispărut; n-au reuşit să le adune la un loc şi să creeze o asemenea nestemată.

Regele şi miniştrii, arzînd de dorinţa de a avea în vistierie o nestemată de acest fel, au încercat s-o creeze din sîngele şi inimile mai multor mii de vaci, tauri şi măgari, dar degeaba. Au obţinut nu o nestemată, ci un cheag alunecos şi scîrbos.

Au chibzuit îndelung regele şi miniştrii săi ce anume au de făcut. În cele din urmă au hotărît să se adreseze ţărilor care posedau această nestemată, cu rugămintea să le dea şi lor măcar o bucăţică, fie ea cît de mică.

— Dacă ne daţi tot ce aveţi voi în vistierie, vă dăm şi noi o bucăţică din nestemată, a răspuns una din ţările vecine.

S-au aşezat miniştrii celor două ţări unul în faţa celuilalt şi au început să discute. Întîi au încheiat o înţelegere comercială, iar pe urmă una politică. Solii ţării care consimţise a da o bucăţică de nestemată au intrat în vistierie şi au luat de acolo cele mai preţioase săbii, scuturi, biciuşti şi potcoave. După ce au luat tot ce au vrut din visterie, au dat miniştrilor acestei ţări o nestemată de mărimea unei alune. Nestemata au dus-o în vistierie ; strălucea atît de tare încît regele însuşi, miniştrii şi curtenii, care priveau la soare fără să clipească, nu au putut suporta strălucirea ei. Oamenii care o priveau cădeau la pămînt orbiţi de lumina răspîndită de nestemată. Unii dintre ei, se spune, şi-au pierdut cu totul vederea. Atunci au cerut explicaţii de la ţara care le dăduse nestemata. „E o nestemată deosebită, li s-a răspuns, oamenii cu sufletul rău, privind la ea, orbesc. Pot să suporte sclipirea ei numai cei cinstiţi şi drepţi, al căror cuvînt nu se deosebeşte de faptă."

Acest răspuns a tulburat pe mulţi. Chiar şi acei care au adus nestemata n-au îndrăznit să se uite la ea. Au putut-o privi numai oamenii buni şi cinstiţi.

Într-o zi, regele a adunat la palat pe toţi învăţaţii ţării şi i-a întrebat :

— Sînt eu un om bun şi cinstit ? Ce părere aveţi ?

Jumătate din numărul invitaţilor adunaţi au tăcut mîlc. Alţii au început să strige :

— Nu. Eşti un om rău şi necinstit !

Şi numai cîţiva dintre învăţaţi, fraţi de cruce ai *şaitanului,* au zis :

— Tu eşti cel mai bun dintre cei mai buni, cel mai cinstit dintre cei mai cinstiţi.

Dînd ordin să le fie cusută gura cu un şiret de piele, regele a scăpat de învăţaţii care au avut curajul să-i spună adevărul. Celor care au tăcut le-a zis :

— Începînd de azi, nu mai aveţi voie să vă ocupaţi de ştiinţă în ţara mea !

Către cei care au zis că e bun şi cinstit, regele s-a adresat cu următoarele cuvinte :

— Dacă e aşa cum spuneţi voi, de ce nu pot privi la nestemată ? Sînteţi învăţaţi, şi eu vreau să născociţi ceva ca să pot avea plăcerea de a privi la nestemată. Pe cel care reuşeşte să facă acest lucru îl voi numi prim-învăţat al curţii.

Învăţaţii — fraţi de cruce ai şaitanului — au răspuns :

— O, stăpînul şi binefăcătorul nostru, dacă vei întoarce nestemata, adică dacă o vei pune, cu capul în jos, atunci ai putea privi la ea fără teamă.

— Dar vor putea oare ochii mei suporta strălucirea ei ? întrebă regele.

— Fii fără teamă, vor putea !

— Iar strălucirea nestematei va fi la fel de puternică ?

— Da. Nestemata va străluci. E adevărat că nu chiar aşa ca înainte, însă...

Treaba s-a făcut întocmai după sfatul învăţaţilor. De atunci, regele, miniştrii şi toţi curtenii pot privi fără teamă la nestemată şi se consideră oameni buni şi cinstiţi.

PADIŞAHUL CĂRUIA I-A INTRAT O ŢEAPĂ ÎN...

Legenda spune că, de mult de tot, într-un colţ îndepărtat al lumii se găsea o ţară în care albiile rîurilor erau pline cu apă, oamenii erau foarte îndemînatici, iar pămîntul roditor. Dar fiecare om din această ţară numai la el se gîndea, la foloasele pe care le poate el trage, şi de loc nu-l durea de soarta celorlalţi. Fiecare credea că numai el trebuia să poarte haine de stofă scumpă, pe cînd alţii se pot înţoli şi în pînză de sac. „Oile, măgarii pot trăi cu o nimica toată, pe cînd eu?... Mie mi se cuvin numai plăcinte şi turte dulci. În felul acesta gîndeau cei sătui din ţara cu pricina. Fiecare dintre ei, cu hambarele doldora de grîne, credea că şi ceilalţi sînt, aidoma lor, sătui.

Dar iată că într-o bună zi ieşi din mulţime un om, care striga atît de tare, încît se auzea şi pe pămînt şi în ceruri : „Ajutor ! Scăpaţi-mă ! Nenorocire ! Mi-a intrat o ţeapă !..."

Nimeni n-a clipit măcar. „Mulţumesc lui Allah că nu mi-a intrat mie !" îşi zicea fiecare.

Strigătele „Ajutor ! Nu mai pot !" erau atît de puternice, încît oamenii, vrînd-nevrînd, au trebuit să ia măsuri. Paznicii ordinii au pus mîna pe cel ce se văita, l-au pipăit peste tot, însă n-au dat de nici o ţeapă.

— După ce ţipă şi face atîta scandal, omul ăsta mai e şi mincinos.

Şi au hotărît să-l izgonească din oraş pe nefericit şi să-l bage într-o peşteră. A trecut cîtva timp şi, într-o zi, paznicii ordinii, care au izgonit pe omul care

striga că i-a intrat o ţeapă, au început să urle ei înşişi : „Ajutor ! Ţeapa ! Nu mai pot suporta !“ Aşa strigau de tare că se cutremura pămîntul. Imediat au fost prinşi şi duşi la kadiu[1]. Kadiul i-a cercetat cu atenţie şi a zis :

— Nu văd nici o ţeapă. Dacă ar fi, s-ar vedea ! Indivizii ăştia n-au deci nici un motiv să provoace un asemenea scandal în oraş.

Kadiul i-a pedepsit cu asprime, ordonînd să li se pună cătuşe şi să fie zvîrliţi în temniţă.

A trecut de la această întîmplare nu o zi sau o lună, ci un timp foarte îndelungat. Şi — minune ! — într-o bună zi kadiul, aflîndu-se pe stradă, a început să ţopăie. Poalele caftanului său erau umflate ca o pînză de corabie, iar capătul turbanului fîlfîia în vînt.

— Ajutor ! Nenorocire ! Mi-a intrat şi mie o ţeapă ! striga kadiul.

Strigătele kadiului erau la înălţimea importantului rol pe care îl avea în stat, aşa că au ajuns pînă la urechile padişahului. Padişahul a rămas uluit.

— Ce înseamnă asta ? Cum se explică faptul că nenorocirea s-a abătut chiar asupra kadiului ? Să fie examinat cu toată atenţia !

Împlinind voinţa padişahului, doctorul curţii a examinat pe kadiu, însă nu a reuşit să-i găsească nici o ţeapă, aşa că a ajuns la următoarea concluzie :

„Kadiului nu i-a intrat nici un fel de ţeapă. Suferinţa de care se plînge e rodul propriei sale imaginaţii. Prin felul său de comportare, el tulbură mintea tuturor locuitorilor. E fără doar şi poate că şi-a pierdut minţile şi trebuie internat într-un ospiciu.“

Kadiul a fost dus imediat la balamuc.

După cîtva timp, doctorul care stabilise că ţeapa era doar un fruct al imaginaţiei kadiului a ieşit, dis-de-dimineaţă, în stradă şi a început să urle cît îl ţineau puterile :

— Ajutaţi-mă ! Mi-a intrat şi mie o ţeapă ! Aoleu, ţeapa !

---

[1] Judecător.

Toţi cei care l-au văzut în dimineaţa aceea se tăvăleau de rîs.

— Vai, vai, a înnebunit şi doctorul curţii... A simţit şi el ce înseamnă ţeapa!

Copiii se luau după el şi îl necăjeau.

— Oameni buni, se tînguia doctorul, nimeni nu vrea să înţeleagă cît mă chinuieşte?... Doar nu e vorba de un spin, ci de o ţeapă! Nu mai pot, mor!

Doctorul curţii urla atît de tare încît padişahul nu s-a mai putut abţine:

— Ce-i comedia asta? Toţi se vaită că le-a intrat o ţeapă, dar nimeni n-o vede! Doctorul să fie îndată examinat de cei mai mari învăţaţi ai regatului. E cu neputinţă ca aceşti savanţi să nu descopere ceea ce scapă ochiului unui om simplu!

Au fost aleşi trei profesori de la cea mai înaltă şcoală. Toţi trei l-au examinat pe rînd pe doctor, din creştet pînă în tălpi.

— Nu se vede nici o ţeapă. Degeaba nelinişteşte oamenii!

N-au apucat învăţaţii să termine vorba, că doctorul a şi fost înşfăcat, legat de mîini şi de picioare şi exilat într-un ţinut îndepărtat.

N-a trecut mult timp şi, într-o zi, s-au auzit nişte strigăte înfiorătoare, scoase de cei trei învăţaţi.

— Aoleu, ajutor, salvaţi-ne, ne-a intrat şi nouă cîte o ţeapă...!

Urlau ca din gură de şarpe. Cei mai înalţi demnitari ai statului, *şeihulislamul* [1], cronicarul curţii şi sadrazamul, au examinat pe învăţaţi şi toţi, într-un singur glas, au spus:

— Fac scandal degeaba. Nu le-a intrat nici un fel de ţeapă. Nu li s-a întîmplat nimic.

— Nu e nici un rob al lui Allah care să vadă cel puţin cu un ochi. Uitaţi-vă, aici e ţeapa, de aici ne vine moartea! strigau bieţii de ei.

Însă lacrimile nu le-au fost de nici un folos. Toţi trei învăţaţii au fost aruncaţi în închisoare.

---

[1] Şeful cultului musulman.

În sfîrşit, a venit şi ziua în care *şeihulislamul* împreună cu toţi vizirii, cu cronicarul curţii şi cu sadrazamul au început să urle în aşa hal încît e cu neputinţă să le descrii chinul :

— Vai, vai, ajutor ! Aoleu, ţeapa !

— Nu văd nici o ţeapă ! Sînteţi nişte mincinoşi şi nişte prefăcuţi ! — le-a spus însuşi padişahul.

Şi, încetul cu încetul, din ce în ce mai mulţi locuitori ai ţării au pornit să se vaiete :

— Nenorocire ! Nenonocire ! Mi-a intrat şi mie o ţeapă !

— Cei care nu simt ţeapa să examineze pe cei ce se plîng de ţeapă, să vedem dacă spun adevărul, a ordonat atunci padişahul.

Au început oamenii atunci să se examineze unul pe altul, însă ţeapa nu se vedea !

— Să ne trăieşti ani mulţi, iubite padişah ! au zis ei. Nu vedem nici un fel de ţeapă. Astea-s invenţiile unor instigatori !

A mai trecut cîtva timp şi n-a mai rămas în ţară nici un om care să nu se plîngă de ţeapă.

— Să se caute unul pe altul, a ordonat padişahul.

Oamenii au ascultat de ordinul padişahului, însă nimeni n-a reuşit să descopere ţeapa în şezutul cuiva. Fiecare spunea celuilalt :

— Ah, mincinosule ! N-ai nici o ţeapă. Numai eu mă chinuiesc. Dar tu, nemernicule, strigi aşa de tare că pe mine nu mă mai aude nimeni.

În sfîrşit a venit şi ziua în care au încetat şi plînsetele, şi oftaturile. Nimeni nu mai scotea nici un cuvînt.

Dar iată că liniştea nopţii a fost întreruptă de un strigăt ce venea de la palat. Se cutremura pămîntul, lumea ieşea speriată din casă. Padişahul a ţîşnit în stradă, numai în cămaşa de noapte :

— Ajutaţi-mă, dragii mei, s-a rugat el. Ţeapa ! Ţeapa ! urla padişahul.

Oamenii îl priveau alarmaţi :

— Doar e padişah ! N-o să mintă ! De bună seamă că s-a abătut şi asupra lui nenorocirea. Şi, dacă-l

auzim strigînd aşa de cumplit, de bună seamă că ţeapa care i s-a înfipt în şezut e pe măsura rangului său. S-o fi aşezat într-o ţeapă uriaşă, regească !

— Ce staţi ? ! Scoateţi-mi ţeapa ! se ruga padişahul.

— O, sultanul nostru ! au zis atunci oamenii. Cum s-o scoatem ? Doar ţeapa ta nu seamănă cu a celorlalţi. Ochiul nostru n-o vede, mîna noastră n-o simte. Şi ale tale chinuri nu le poate înţelege decît cel căruia i-a intrat o ţeapă tot atît de grozavă ! Strînge, stăpîne, din dinţi şi cu timpul te vei obişnui cu chinurile, iar pînă la urmă îţi vei recîştiga liniştea.

REGELE ŞI PLOŞNIŢA

A fost sau n-a fost aşa — cine ştie ? Adevărul e că unul avea prea puţin, iar altul avea prea mult. Cel sătul avea ochii flămînzi, iar cel cu ochii sătui avea stomacul gol. Demult, demult, în ţara aceea se păstra un obicei din moşi-strămoşi : o dată pe an oamenii se cîntăreau, şi cel care trăgea mai mult decît toţi devenea rege. De aceea, toţi locuitorii acestei ţări, ca să se îngraşe, mîncau fără încetare zi şi noapte. Şi o făceau numai şi numai ca să ajungă pe tron.

În ţara asta îşi ducea zilele un om slab ca vai de el şi bolnav. De slab ce era părea că se usucă de-a-n picioarelea.

Aidoma tuturor, se ruga şi el necontenit :

— Ah, o dată cel puţin să ajung şi eu rege ! Ah, să devin rege ! Rostind aceste cuvinte, avea lacrimi în ochi ; stomacul însă îi era gol. Cum era deci să se îngraşe ?

Într-o noapte, pe cînd dormea în cocioaba sa, omul cel slab simţi că îl mănîncă pielea. Scărpinîndu-se cu plăcere, repeta într-una :

— Ah, de-aş deveni rege ! Ah, de-aş deveni rege !

Ceva i se lipi de corp şi îl muşcă. Se scărpină pe spate, îşi privi picioarele — nu se vedea nimic. Neştiind ce să mai facă, el continua să se scarpine şi să repete :

— De-aş deveni rege ! De-aş deveni rege ! şi deodată i se păru că aude un chiţăit slab. Îşi ascuţi auzul şi reuşi să distingă următoarele cuvinte :

— Omul ăsta n-are nici o picătură de sînge !

Grijile însă îl rodeau mai tare, aşa că, fără să mai fie atent la chiţăit, îşi zicea, scărpinîndu-se :

— Ah, de-aş deveni rege !

Dar iată că din nou auzi chiţăitul :

— Aici nici sînge, nici suflet n-a mai rămas !

Atunci omul cel slab întrebă :

— Cine e ?

Din întuneric se auzi :

— Cine să fie ?... O ploşniţă !

— Unde eşti ?

— În spatele tău !

— Coboară să te văd !

Ploşniţa coborî de pe spate pe genunchi. În stomacul ploşniţei, care de foame se făcuse transparentă, nu se afla nici o picătură de sînge.

— De ce chiţăi ? o întrebă omul cel slab şi uscat.

— Toată noaptea m-am tîrît pe corpul tău, însă n-am putut suge nici o picătură de sînge. Şi, în halul în care eşti, ţi-ai mai vîrît în cap să ajungi rege ! îi răspunse ploşniţa.

Omul prinse ploşniţa între două degete. Se pregătea tocmai s-o strivească, dar o auzi rugîndu-se :

— Nu mă omorî, te voi ajuta să devii rege.

— Tu, o ploşniţă, cum mă poţi ajuta ?

— Hrăneşte-mă numai şi ai să afli. O să ne îngrăşăm amîndoi. Tu te vei îngrăşa şi vei deveni rege, iar eu voi trăi la curtea ta.

— Bine, dar cum să te hrănesc ?

— Ce, n-ai duşmani ? Aruncă-mă numai pe un duşman de-al tău şi lasă-mă acolo. Am să-i beau sîngele. Nu-l slăbesc pînă nu-i sug tot sîngele. Iar tu îi iei averea. Pe urmă ne apucăm de altul.

Omului cel slab i-au plăcut aceste cuvinte, însă, oricît s-a gîndit, n-a reuşit să-şi amintească de vreun duşman.

— N-am duşmani ! a zis ploşniţei.

— Cum se poate ?! se minună ploşniţa. Nu există vieţuitoare pe pămînt care să nu aibă duşmani. Desigur că şi tu ai, însă, nu îi ştii. Ei, hai, zgîndără-ţi puţin creierii !

Omul se gîndi din nou.

— Cine mi-o fi duşman? Ahmed sau Mehmed, sau poate Aişe sau Fatma?

Ploşniţa îi răspunse:

— Poate că toţi ăştia pe care i-ai numit îţi sînt duşmani, numai că tu nu ştii. Cel mai primejdios duşman este acela care îţi surîde de cîte ori te vede!

— Să ştii că ai dreptate! recunoscu omul.

A prins apoi ploşniţa şi a aruncat-o pe geam, în casa vecinului său Mehmed. După care s-a întins din nou în pat, s-a înfăşurat în zdrenţe şi a căzut într-un somn adînc.

A doua noapte, bolborosea ca de obicei:

— Ah, de-aş deveni rege! Ah, cel puţin o dată să ajung rege!

Şi omul auzi din nou acelaşi glas, numai că acum părea ceva mai gros. Văzu ploşniţa sătulă, cu pîntecul rotunjit.

— Uită-te la mine, doar într-o singură noapte m-am făcut cît o boabă de fasole. Prinde-mă şi aruncă-mă din nou să sug sîngele duşmanului tău.

Slăbănogul zvîrli din nou ploşniţa în casa vecinului. În noaptea care urmase, ploşniţa, rotunjindu-se cît o lună, se tîra rostogolindu-şi burta cînd într-o parte, cînd în alta.

— Vezi cît de grasă sînt? Ajută-mi să sug sîngele duşmanilor tăi şi ai să vezi cum mai cresc!

— Tu te umfli cu sînge, îi zise omul nostru, dar eu n-am nimic din asta.

— Nu te grăbi, o să vină vremea cînd te vei îngrăşa şi tu aşa, că pînă la urmă te vor alege rege.

În fiecare noapte omul arunca ploşniţa în casa vecinului, iar ea, de fiecare dată, se întorcea mai grasă, mai mare. În curînd se făcu rotundă cît o nucă, apoi cît un măr, apoi cît un şobolan.

Cînd ploşniţa se făcu mare cît un şobolan, vecinul îşi pierdu răbdarea, părăsi casa şi plecă împreună cu familia în altă parte. Omul cel slab se mută în casa vecinului. Mînca zarzavaturi şi fructe din grădina acestuia şi, încetul cu încetul, începu să-şi revină. Însă ploşniţa nu-i dădea pace:

— Mi-e foame, unde mai pot bea nişte sînge?

Omul căzu pe gînduri. Cine i-ar mai putea fi duşman ?

— Ieri dimineaţă, Aişe nu m-a întrebat de sănătate. Oare nu mă duşmăneşte ? Sau Ahmed ? Da, mai degrabă Ahmed. Niciodată nu mă salută ! Sau poate Ali ? Niciodată nu m-a ajutat cu nimic.

În fiecare noapte omul lua ploşniţa şi o arunca în casa cîte unui duşman. Ploşniţa a supt şi a tot supt pînă s-a mărit cît o pisică, apoi cît un iepure. Cum se vedea într-o casă, fulgerător sărea de gîtul omului şi-i sugea tot sîngele pînă cînd nenorocitul îşi dădea duhul. Iar stăpînul ploşniţei venea şi-i lua casa, lucrurile — mînca, bea, se îngrăşa. Ploşniţa însă nu se mai sătura.

— Mai caută-mi un duşman să-i beau sîngele. Sînt flămîndă ! zicea ea într-una.

Acum ploşniţa se făcu mare cît un buldog. Înhăţa pe oricine întîlnea în cale. Numai cu stăpînul ei se purta ca un cîine credincios. Din cuvîntul lui nu ieşea. Stăpînul legă ploşniţa cu o sfoară. Ploşniţa a rupt-o. Atunci o puse în lanţ. A rupt şi lanţul. Cînd se sătura de sînge, ploşniţa se culca ; însă, cum se trezea, iar se plîngea de foame şi nu-şi mai găsea locul.

— Mi-e gol stomacul ! Găseşte-mi un duşman să-i beau sîngele !

Cînd omul ceru mîna unei fete şi fu refuzat, toată familia trecu imediat în rîndul duşmanilor săi. Dacă îl călca cineva pe picior, el striga imediat : „Ah, ăsta mi-e duşman !“, şi nenorocitul devenea cea mai proaspătă jertfă a ploşniţei.

Ploşniţa se făcu mare cît un şarpe boa. Dar între timp şi omul prinse a se îngrăşa. Şi se îngrăşa mereu.

În sfîrşit, veni ziua cînd urma să fie ales regele. Omul nostru se duse să se cîntărească, la fel ca toată lumea. Era atît de gras, încît nici cîntarul nu-l putu suporta şi se făcu bucăţi-bucăţi.

Poporul conduse la palat pe noul rege şi nu contenea să exclame :

— Un rege atît de gras încă n-am mai văzut ! E cel mai gras rege din timpurile noastre ! Trăiască regele cel gras !

Ploşniţa îşi făcu culcuşul lîngă tronul regal. Cînd se făcu întuneric, ploşniţa începu să strige :

— Mi-e foame ! Vreau sînge, sînge omenesc vreau !

Regele chemă pe primul-ministru şi îi ordonă :

— Dacă în tot regatul mai există niscai duşmani de-ai mei, caută-i şi adu-i la mine !

— Vai de mine, înălţimea-voastră, cum puteţi vorbi aşa ! îl încredinţă primul său sfetnic, nu există în tot regatul nici un duşman al luminăţiei-voastre. Doar nu sînteţi un uzurpator ! Poporul v-a cîntărit, doar. Aţi cîntărit cel mai greu, şi poporul v-a ales rege. Nu puteţi avea duşmani.

— Un rege atît de gras să n-aibă duşmani ? Nu se poate ! Caută-i repede şi adu-i la mine !

Primul-ministru era uimit, însă ce putea face dacă a primit ordin de la rege ? El dădu, la rîndu-i, poruncă miniştrilor, iar aceştia slujbaşilor mai mărunţi.

— Dacă se găseşte undeva vreun duşman al regelui, să fie prins şi adus la palat.

Începu vînătoarea de duşmani. Dar duşmani — nicăieri ! Atunci primul-ministru, temîndu-se să nu-şi piardă capul, ordonă :

— Cine priveşte în dreapta e duşman al regelui. Prindeţi-l şi aduceţi-l !

Toţi cei care n-aveau habar de acest ordin şi întorceau capul spre dreapta erau prinşi ca duşmani ai regelui. Ploşniţa i-a terminat dintr-o înghiţitură ; dar tot nu s-a săturat.

— Mai vreau sînge, mi-e foame !

Cînd se dădu o dată ploşniţa cu capul de pereţi, se cutremură tot palatul. Atunci primul-ministru ordonă :

— Cei care privesc în stînga sînt duşmani ai regelui.

Nimeni nu mai îndrăzni să privească în stînga. Cei care uitau consemnul şi întorceau capul în partea stîngă erau prinşi şi aduşi la palat. Ploşniţa, care se făcuse cît un elefant, se năpustea la ei, le sorbea sîngele. Din zi în zi se făcea mai puternică. Cînd începea să strige „stomacul mi-e gol, mi-e foame !“ pămîntul, cerul — totul se cutremura. Ca să aibă ploşniţa ce mînca, toţi locuitorii care priveau fie înainte, fie în pămînt, fie pe cer au fost consideraţi duşmani. Ca să nu fie luaţi

drept duşmani ai regelui şi, din pricina asta, să-şi piardă viaţa, oamenii ţineau ochii închişi, renunţînd să mai privească undeva. Însă regele striga mereu:

— Am nevoie de duşmani. Căutaţi duşmani!

Şi cum să nu strige regele astfel, cînd ploşniţa nu se mai sătura, deşi se îngrăşase în aşa hal încît nu mai putea să intre pe poarta palatului. Ajunsese pînă acolo, încît într-o zi i-a strigat regelui:

— Sau îmi dai sînge să mă satur, sau am să sug sîngele tău!...

Dacă regele nu mai găseşte duşmani e pierdut. Nimeni nu mai ieşea din casă de teamă să nu fie luat drept duşman al regelui. Ce era de făcut? S-a hotărît atunci crearea „Direcţiei pentru depistarea şi prinderea duşmanilor" şi pentru că, zi de zi, ploşniţa cerea tot mai mult sînge, direcţia creştea mereu. Fiecare, pentru a-şi salva viaţa, îşi denunţa colegul de birou.

— El e un duşman al regelui!

Dar ploşniţa nu se mai sătura. Şi cum să se sature, dacă pe măsură ce sugea se umfla, şi pe măsură ce se umfla îi creştea şi mai mult pofta de mîncare?

Cei ascunşi prin case fură scoşi cu forţa în stradă.

— Ce zi e astăzi? fură întrebaţi. Dacă era miercuri, atunci toţi cei care răspundeau „miercuri" erau arestaţi ca duşmani ai regelui şi daţi ploşniţei. Ploşniţa se făcuse atît de mare încît picioarele îi stăteau pe pămînt iar capul îi ajungea în cer. Mugind de se zguduia pămîntul, ploşniţa îi spuse regelui:

— Dă-mi sînge de duşman, mi-e foame! Dacă nu, te înghit pe tine.

Regele, mort de frică, considera acum drept duşmani şi pe oamenii lui cei mai apropiaţi. Tot timpul se auzea în palat: „Îmi eşti duşman!" şi imediat omul era înhăţat şi aruncat în gura de foc a ploşniţei. Astfel, ploşniţa mîncă, unul după altul, pe toţi miniştrii, pe primul-ministru şi chiar pe cei mai apropiaţi prieteni ai regelui. În sfîrşit, zbură în gura ploşniţei şi întreaga „Direcţie pentru depistarea şi prinderea duşmanilor".

Ploşniţa crescu atît de mare încît se întinse în toată ţara.

Într-o zi, ca de obicei, ploşniţa căscă o gură enormă şi se răsti la rege :

— Mi-e gol stomacul !... Sînge, vreau sînge !

Privi regele în dreapta, privi în stînga, privi în faţă — nu se mai afla picior de om în preajma sa. Rămăsese singur în tot cuprinsul ţării. Încercă să fugă. Dar unde ? Faţă de ploşniţă, regele cel gras părea acum cît un purice. Cu o labă, ploşniţa îl trase lîngă ea şi îi zise :

— Arată-mi un duşman, vreau să-i beau sîngele. Mi-e foame !

Regele începu să plîngă, să se roage, căzu în genunchi. Degeaba.

— Arată-mi duşmanii, vreau sînge !

Atunci, cu degetul arătător de la mîna dreaptă, regele arătă propriul său piept, ploşniţa se repezi la el, şi într-o clipită nu mai rămase nimic din cel mai gras rege din lume.

ȚARA ÎN CARE OAMENII CASCĂ

Ba nu-i una, ba nu-i alta. Dacă ai tu, n-am eu, iar dacă am eu, n-are el.

Demult, demult, într-un loc necunoscut exista o țară al cărei popor fusese fericit. Dar, într-o zi — să vă păzească Dumnezeu de o astfel de pacoste — o boală înfiorătoare începuse să secere oamenii. Unii slăbeau și se chirceau, alții, din contră, se umflau și deveneau mătăhăloși.

Cei care slăbeau se uscau într-un mod îngrozitor. Dacă cineva cîntărise mai înainte, să zicem, nouăzeci de kilograme, scădea mai întîi la optzeci, apoi la cincizeci și pe urmă la patruzeci de kilograme. În fiecare zi scădea și din înălțime. Cei care avuseseră un metru și optzeci scădeau la un metru și jumătate, iar apoi chiar la un metru. Și toate se petreceau într-un ritm atît de lent încît oamenii nici nu băgau de seamă. Nimeni nu știa ce se întîmplă cu el sau cu cei din juru-i. Slăbeau în fiece zi cu cîte cinci-zece grame și se micșorau cu unu-doi milimetri. Dar vremea trecea, și într-o bună zi unii ajungeau tot atît de grași ca țîrii și tot atît de înalți cum e scaunul. Și ăsta încă nu era sfîrșitul. Slăbeau și se micșorau în continuare.

În același timp, alții, care se îngrășaseră de nu-și mai încăpeau în piele, creșteau mereu. Însă, la fel ca și primii, se umflau și creșteau pe nesimțite: cîțiva milimetri și cinci-zece grame pe zi. De aceea nici ei nu băgau de seamă. Pînă la urmă au crescut înalți cît scara unui pompier, iar în lățime erau mai lați decît o stradă.

Dar cei ce se îngrăşau erau în număr mai mic decît cei care slăbeau. La cinci-zece inşi care pierdeau din greutate se număra unul care se îngrăşa. Şi copiii care se năşteau din părinţi slabi erau şi ei slabi şi piperniciţi ca o nucă sălbatică. Din părinţii graşi, însă, copiii se năşteau mari cît puii de elefant.

Noii-născuţi, atît cei piperniciţi cît şi cei dolofani, se credeau normali şi nu vedeau la ei nimic neobişnuit sau nefiresc. Cei care descreşteau, nedîndu-şi seama de starea lor, dar văzînd în schimb pe alţii care se făcuseră mici, se resemnau şi gîndeau cam aşa : „O, atotputernicule, mii de mulţumiri ! Văd că sînt pe lume şi oameni mai mici ca mine."

Iar cei ce se îngrăşau, văzînd pe alţii şi mai graşi decît ei, se rugau lui Allah : „O, atotputernicule, ajută-mă să mă îngraş mai mult decît alţii !"

Atotputernicul asculta de rugăminţile lor şi, cu fiecare zi, îi făcea tot mai graşi şi mai graşi. În sfîrşit veni ziua în care casele celor ce se îngrăşau deveniră neîncăpătoare pentru ei, paturile prea mici, drumurile — prea strîmte. Spre a-şi putea înveli picioarele, au fost nevoiţi să-şi înnădească plăpumile. Şi-au mărit, apoi, casele, şi plăpumile, şi drumurile. Au devenit neîncăpătoare pieţele — le-au lărgit. Li s-au părut prea mici oraşele — au ieşit în afara lor.

Iar cei ce slăbeau se făceau tot mai mici, astfel că abia îi mai puteai vedea. Unul încăpea foarte bine într-o coajă de pepene (ce-i mai trebuia casă ?), altul — într-o coajă de nucă, iar al treilea — chiar într-o coajă de alună. Dar nici aici nu s-au oprit : după cîtva timp au început să dispară cu totul. Pur şi simplu, nu mai puteau fi văzuţi cu ochiul liber, ci doar la microscop.

Cu toate acestea nimeni nu se plîngea de cele întîmplate, toţi găseau că e firesc să fie aşa.

Într-o bună zi, însă, grăsunii au încetat să mai crească şi să se mai îngraşe. Dacă ar fi fost doar atît ! Dar au început să slăbească şi să scadă din înălţime văzînd cu ochii. Mai mult, pierdeau din greutate nu treptat, ca atunci cînd se îngrăşau, ci subit. Dacă înainte creşteau pe zi cu cîte doi milimetri, acum se micşorau zil-

nic cu o palmă, două. Dacă înainte se îngrăşau zilnic cu cîteva grame, acum slăbeau cu cîte cinci, ba chiar cu cîte zece kilograme. Dacă seara cînd se culcau aveau cinci metri în lungime şi cîntăreau două tone, dimineaţa cînd se trezeau nu mai aveau decît doi metri şi cîntăreau două sute de kilograme. Slăbeau, slăbeau mereu, pînă cînd într-o zi n-au mai reuşit să se recunoască unul pe altul. Se priveau în oglindă şi nu se recunoşteau. O panică groaznică i-a cuprins. Decît să suporte o asemenea nenorocire — să tot slăbească pînă la dispariţie — unii preferară să se sinucidă.

Tremurau pereţii caselor de atîtea plînsete şi bocete.

— Slăbim !

— Ne topim !

— Ne prăpădim !

Dar jeluirile nu folosiră nimănui. „Ce ne facem, fraţilor ? Ne lăsăm aşa, pradă nenorocirii ? Trebuie cu orice preţ să aflăm cum putem stăvili flagelul.“ Acum nu le mai ardea, ca odinioară, de măreţie. Numai de-ar rămîne aşa cum sînt. S-au adresat medicilor. Dar medicii arătau şi mai rău decît ei. Zi şi noapte se gîndeau la nefericirea lor. Şi se topeau văzînd cu ochii. Boala era cu atît mai înfricoşătoare cu cît trecea repede de la unul la celălalt. Doctorii prescriau medicamente, făceau injecţii, recomandau întăritoare, îi sfătuiau să mănînce cît mai mult şi-i mai sfătuiau să evite emoţiile, enervările. Nimic nu-i ajuta. S-au gîndit oamenii ce s-au gîndit şi au hotărît să caute în alte ţări ajutorul rîvnit.

Zis şi făcut. Invitară în ţara lor pe cel mai mare specialist din lume în bolile de nutriţie. Specialistul veni, examină pacienţii mai gravi şi zise :

— Boala voastră nu e nouă. S-a mai întîlnit şi în alte ţări. Oricît ar părea de înfricoşătoare, ea poate fi totuşi vindecată. Rămîn cîtva timp printre dumneavoastră. Deschideţi bine ochii, ascuţiţi-vă auzul şi faceţi exact ceea ce am să fac eu. Şi, dacă vă veţi purta la fel cu mine, veţi înceta să mai slăbiţi şi să scădeţi în înălţime. Dar de îngrăşat şi de crescut, asta nu se mai poate.

După ce spuse astea, specialistul se apropie de cîntar şi, faţă de toţi, se cîntări şi se măsură. Greutatea: şaptezeci şi cinci de kilograme; înălţimea: un metru şaptezeci şi nouă.

Locuitorii ţării cu pricina nu-şi luau ochii de la specialist, încercînd să-şi întipărească bine în minte tot ce făcea. Toţi erau numai ochi şi urechi. Patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi a rămas specialistul printre bolnavi. Pe urmă, adunîndu-i pe toţi în jurul său, le spuse:

— Am stat mult printre voi. Aţi văzut tot ce am făcut. Dacă veţi respecta întocmai regimul pe care l-am dus eu, veţi scăpa de nenorocire!

De văzut văzuseră ce a făcut specialistul, şi de auzit auziseră tot. Nu observaseră însă ca specialistul să fi făcut altceva decît ceea ce făceau ei în mod obişnuit. De prisos se străduiseră ei în fel şi chip: nu observaseră nimic deosebit în felul de viaţă al marelui specialist. Iar acesta, ca să-i convingă şi mai bine, îi întrebă:

— Vreţi să mă cîntăresc încă o dată în faţa dumneavoastră?

Se cîntări. Avea şaptezeci şi cinci de kilograme. Se măsură — un metru şaptezeci şi nouă. Greutatea şi înălţimea erau aceleaşi. Locuitorii ţării rămaseră uluiţi.

— Să ne gîndim totuşi ce-a făcut el şi n-am făcut noi? Degeaba îşi spărgeau oamenii capul.

Aflîndu-se, în sfîrşit, pe puntea vaporului cu care pleca, specialistul le mai zise o dată:

— Acum vreau să cred că aţi priceput! Faceţi ceea ce am făcut eu! La revedere!

În ajunul plecării, specialistul avusese insomnie. De aceea, după ce spuse aceste cuvinte, căscă atît de tare, încît i se văzu cerul gurii.

Observînd aceasta, locuitorii ţării începură să strige bucuroşi:

— Acum e limpede!

— A căscat!

— S-a întins!

— Acum înţelegem de ce n-a slăbit!

— Vom face şi noi la fel!

Din ziua aceea au pornit cu toţii să caşte fără oprire şi să se întindă zi şi noapte. Şi — minune! — au încetat să mai slăbească şi să se pipernicească. Cei mari au rămas mari, iar cei mici au rămas mici. Totul a rămas aşa cum a fost. Nu-i mai păştea pericolul să se micşoreze, să ajungă atît de mici încît să nu-i mai vezi. Ca să mai realizeze însă ceva în viaţă, asta n-au mai izbutit. N-au timp. Toată vremea cască, toată vremea se întind.

DOMNUL BOU ŞI DOMNUL AHMED

Demult, demult de tot, trăia într-o ţară un domn pe care-l chema Ahmed. Ahmed făcea negoţ cu ovăz, cu porumb şi cu paie. De bogat ce era, îi mersese vestea peste mări şi peste ţări. Dar el nu-şi zvîrlea averea în dreapta şi în stînga. Din contra, era un om foarte păstrător.

Într-o zi, soţia i-a zis :

— Copilului nostru i s-au rupt sandalele. Trebuie să-i cumpărăm altele.

Ahmed s-a supărat.

— Iar sandale ? Mie, cînd eram ca el, mama îmi lua o pereche la doi-trei ani, şi tata se mai burzuluia încă. Atunci o pereche de sandale ţinea cinci-zece ani. Pe cînd copilului nostru, după două luni, îi trebuie iar sandale noi.

Soţia lui Ahmed s-a îndreptat spre copil şi l-a certat :

— Copil netrebnic ce eşti ! Cînd eram noi mici purtam cîte doi ani o pereche de sandale. Copiii de azi n-au pic de obraz. Strici o pereche de sandale în două luni !

— Ce, eu sînt de vină ? răspunse copilul. Voi ştiţi doar că înainte vreme purtam sandalele cîte un an întreg, pe urmă o jumătate de an, iar acum, aţi văzut... nu ţin mai mult de două luni ! Negustorii de sandale n-au obraz, nu eu, că vînd marfă proastă !

Mama şi fiul au hotărît să se ducă la negustorul de la care cumpărau de obicei încălţămintea şi să vadă de ce vinde marfă proastă.

— Nu-s eu de vină ! răspunse negustorul. Nu numai dumneavoastră vă plîngeţi că încălţămintea nu e trainică. Toată lumea e nemulţumită. Credeţi că mie îmi plac sandalele astea ? Dar ce să faci, aşa-s timpurile. Au uitat oamenii de cinste. Cizmarii ne dau marfa asta. Întrebaţi-i pe ei !

Atîtea plîngeri primea negustorul încît n-a mai putut rezista şi s-a dus el însuşi la cizmar ca să afle de ce nu face încălţăminte bună şi trainică.

— Nu e vina mea ! îi răspunse cizmarul. Acum plătesc marfa mult mai scump decît înainte. Deşi mai scumpă, tot proastă e. Înainte, oamenii erau mai cinstiţi, făceau marfa bună, nu ca cea de azi. Eu nu sînt vinovat !

Discuţia aceasta l-a scos din sărite pe cizmar. A plecat la pielar şi l-a întrebat de ce vinde marfă proastă.

— Dumnezeu mi-e martor că n-am nici o vină, s-a apărat negustorul. S-a stricat lumea, frăţioare. Oamenilor nu le mai pasă azi nici de cinste, nici de conştiinţă. Nu-mi ajung degetele de la mîini să număr cîte fabrici de piele am schimbat în ultimul an. Marfa tuturor fabricilor e la fel — proastă !

Discuţia cu cizmarul l-a pus pe gînduri pe pielar. S-a dus la proprietarul fabricii să-i ceară explicaţii.

— Tot ce-ai spus e adevărat, i-a răspuns fabricantul. Dar ce vină am eu ? Înainte cumpăram marfă bună, dar acum oamenii nu mai au nici fărîmă de conştiinţă. Deşi o vînd mai scump, marfa lor e mai proastă.

Fabricantul l-a chemat la el pe negustorul de piei.

— Ai dreptate, ai dreptate ! Sînt de acord ! a zis pielarul. În timpurile noastre pieile nu mai sînt aşa de rezistente ca înainte. Dar sînt eu, oare, de vină ? Noi cumpărăm pieile de la negustorii de vite, care le aduc la abator spre tăiere. Înainte, frate, şi pieile şi cinstea oamenilor erau mai de bună calitate.

Pielarul s-a întîlnit cu negustorul de vite. După ce i-a ascultat plîngerea, negustorul i-a zis :

— Ce vină am eu ? Dacă v-aş fi vîndut pielea mea, aţi fi avut motiv să mă înjuraţi că marfa nu e bună. Dar eu nu vînd pielea mea, ci piei de bou. Nu ştiu

dacă mă credeţi sau nu, dar şi vitele şi-au pierdut cinstea. N-am nici o vină, întrebaţi vitele.

Negustorul de vite, care se săturase pînă peste cap de atîtea pretenţii şi reclamaţii, a apucat, într-o bună zi, pe un bou de coarne şi l-a întrebat :

— I-ascultă, prietene, tu n-ai de loc conştiinţă ? Îmi crapă obrazul de ruşine înaintea negustorilor. Din pricina ta mă batjocoresc toţi. Înainte aveaţi şi voi pielea mult mai tare. De ce-i acu' aşa de prăpădită ?

Boul, lăsînd capul în pămînt, i-a răspuns :

— Noi, boii, n-avem nici o vină ! Uite, eu, de pildă. Mă străduiesc din răsputeri ca puterea mea de muncă, pielea, carnea, coarnele, oasele, copitele şi baliga să fie cît mai de folos stăpînului. Dar, orice-am face, ştim ce ne aşteaptă : ne taie şi ni se ia pielea. Atunci de ce-am fi noi interesaţi să nu vă dăm piele mai groasă şi mai rezistentă ? Dar atîrnă asta de mine ? Trăim alte vremuri. Nu mai putem avea şi da pielea pe care o aveau şi o dădeau părinţii noştri. Şi eu ce pot face ? Ce ovăz mi se dă ? Jumătate amestecat cu nisip ! În loc de paie — gunoi. Aşa eram hrăniţi înainte ? Cum e hrana — aşa e şi pielea !

Boul şi-a pierdut voia bună. S-a apropiat de stăpîn şi a continuat :

— De ce n-ai grijă de mine ? Îmi dai hrană puţină, şi proastă, şi murdară. Oasele nu mi se întăresc, pielea nu se îngroaşă. Din aşa piele nu poţi face pantofi ca lumea ! Vinovat eşti tu, dar lumea dă vina pe noi, vitele !

— Ai dreptate, a răspuns stăpînul, însă vina nu e a mea. Tu ştii că din ce brumă de recoltă scot de pe pămîntul meu nu pot să vă hrănesc. De aceea cumpăr paie şi ovăz de la domnul Ahmed. Ce vremuri trăim, domnule bou ! Negustorul Ahmed a ridicat preţurile, dar marfa pe care o vinde e din ce în ce mai proastă. De aceea nu sînt în stare să-ţi mai dau hrană bună şi multă ca înainte.

Plîngerea boului l-a mişcat atît de mult pe stăpîn încît a plecat îndată la negustorul Ahmed-bei şi l-a întrebat de ce vinde atît de scump o marfă atît de proastă ?

— Tu ai dreptate, i-a răspuns Ahmed-bei, dar ce vină am eu? Oamenii şi-au pierdut cu totul conştiinţa. Vremurile pe care le trăim, frate, nu-s ca odinioară. Înainte, copilul meu purta o pereche de sandale un an întreg. Acum, în două luni le dă gata. Cu toate că preţul lor e mai mare ca înainte, calitatea lor e foarte proastă. La fel îmbrăcămintea, la fel mîncarea... Ca să-mi pot ţine familia, trebuie să fac şi eu ce fac alţii. Însă, crede-mă, n-o fac din voia mea. Nu-s eu vinovat.

Şi din nou a început circuitul. Negustorul Ahmed a alergat înfuriat la cizmar, cizmarul la fabricant, fabricantul la pielar, pielarul la negustorul de vite, negustorul de vite la bou, boul la stăpînul său, stăpînul său — la negustorul Ahmed.

Ai dreptate, răspundea fiecare, dar eu nu sînt vinovat! Sînt alte vremuri! Oamenii nu mai au nici cinste, nici conştiinţă!

Fiecare dă vina pe celălalt şi... lucrurile merg tot aşa înainte...

ISTORIA CU COZILE

În satele prin care am trecut, am observat ceva curios : toţi cîinii ţăranilor erau fără coadă.

Stînd de vorbă cu învăţătorul, care mă însoţea, i-am spus :

— Ştiam că ţăranii taie urechile cîinilor, presară sare şi piper pe ele, şi pe urmă le dau tot cîinilor să le mănînce. În acest fel, spun ei, cîinii se fac mai răi. N-am ştiut însă că le taie şi cozile.

— Poate că sînt cîini de o rasă deosebită, îmi răspunse învăţătorul.

În primul sat în care poposii, întrebai pe bătrînul care ne găzduia :

— De ce la voi cîinii n-au coadă ? E vorba de o rasă deosebită ?

Bătrînul începu să rîdă :

— E o poveste întreagă ! Dacă vreţi, v-o spun !

Şi bătrînul ne împărtăşi cele ce urmează :

...Subpretorul dăduse un ordin : „În acest an, satul nostru este obligat să împuşte treizeci de porci mistreţi“. Cînd această veste se răspîndi în sat, oamenii rămaseră uluiţi.

— Ai un cap luminat şi ştii să te descurci în astfel de treburi. Du-te la pretor şi explică-i... mă îndemnară consătenii.

M-am dus.

— Domnule subpretor, îi zic, paispce ani am fost soldat. Am fost şi în Yemen, şi în Tripoli, şi la Dardanele, şi în Caucaz.

— Scurteaz-o ! mă întrerupse subpretorul. N-ai făcut altceva decît să-ţi îndeplineşti datoria faţă de patrie. Aştepţi cumva vreo răsplată ?

— Vai de mine ! zic eu. Nu despre asta e vorba... Cînd a început războiul de independenţă, am plecat voluntar, am adunat în jurul meu mai mulţi flăcăi şi am plecat cu ei la luptă în munţi... Mi s-a dat o hîrtie, cît un cearşaf, în care scria că am fost comandant pe front...

— Nu mă face să pierd timpul cu asemenea fleacuri ! mă întrerupse din nou subpretorul. N-ai dreptul să împiedici bunul mers al treburilor statului. Spune repede, ce vrei ?

Eu îi dau înainte :

— Slavă lui Allah că am ieşit victorioşi ! Am cîştigat războiul. M-am întors în sat ciuruit de gloanţe şi de schije, crestat tot de săbii.

Subpretorul iar mă întrerupse :

— Am priceput, tu pretinzi pensie pentru isprăvile făcute în folosul patriei ! Fără pic de ruşine ? Nu-ţi dai seama cît de greu o duce sărmanul nostru popor ?

— Cum să nu-mi dau seama, domnule ? Îmi dau seama bine de tot ! Săptămîna trecută, de pildă, perceptorul mi-a ridicat boul ăl roşu !... Nu te supăra... lasă-mă să termin... Ce e drept, statul m-a răsplătit din plin. Am şi o medalie cu panglică roşie !... Am şi diplome aurite cu ştampilă pe ele. Odată, a venit la noi în sat un învăţător. Eu i-am povestit toate isprăvile mele. Cîteva nopţi lungi de iarnă a stat învăţătorul cu mine, mi-a pus întrebări şi a scris tot. Pe urmă, a fost mutat în altă parte.

Trece cîtva timp... Într-o bună zi se întoarce în sat un flăcău de-al nostru de la oraş... Învăţa acolo. „Uite, zice flăcăul, scrie despre tine la gazetă.“ Învăţătorul vînduse gazetei istoria vieţii mele. A fost singura dată cînd viaţa mea a avut un preţ. Dar şi atunci banii i-a luat altul. Eu nu cer de la nimeni nimic. Statul mi-a dat gradul de locotenent. Pe vremuri, de sărbători, eram chemaţi la oraş ca să luăm parte la paradă. Acum sînt bătrîn, nu mai pot merge în pas de paradă. Şi oare se potrivesc bărbii mele cărunte uniforma chipeşă

de ofiţer şi sabia? Afară de asta... noi nu sîntem în stare să ne cumpărăm o pereche de pantaloni, darămite uniformă de ofiţer. De unde să luăm atîţia bani? Se vede treaba că au vrut să ne facă o bucurie. Să-i răsplătească Cel-de-sus!

— Bine, şi acum ce pretenţie ai? mă întrebă subpretorul. Te pomeneşti că vrei să te facem general? Mă vezi pe mine? Atîţia ani am învăţat prin şcoli şi sînt numai sublocotenent în rezervă!

— Nu te uita cum sînt acum. Altădată se aflau sub comanda mea cinci sute de călăreţi şi o mie de puşcaşi. Pe cîţi generali duşmani nu i-am pus pe fugă! Dar nu mai am mult de trăit. Nu pretind nici pensie, nici recunoştinţă, nici grad de general...

— Atunci, ce vrei, frate?

— M-au trimis oamenii din sat. Aţi ordonat ca anul ăsta să omorîm treizeci de porci. De aceea vă stingheresc. La noi în sat, în afară de mine, nimeni n-a văzut porci. Dar şi eu i-am văzut numai pe front, în Galiţia. Aveam un căpitan, Etem-bei... Să-i fie ţărîna uşoară, dacă a murit, iar dacă trăieşte, îi urez viaţă lungă... Era un munte de om. Doi pretori puteau să-i atîrne de mustăţi. Într-o noapte plec în recunoaştere cu el. Un glonţ rătăcit îmi intră în pulpă. Am icnit. „Ce-i cu tine, fruntaş? mă întreabă Etem-bei. Eşti rănit?“ „Nu! răspund, totul e în ordine.“ Oamenii atunci erau altfel. Văzînd Etem-bei că rămîn în urmă, vine, mă ia în spinare şi mă duce într-un spital nemţesc de campanie. Acolo am văzut eu porci, prima şi ultima dată. Nemţii îi îngrăşau, ca apoi să-i mănînce. Mi-a fost teamă că mă vor hrăni cu carne de porc, aşa că nici n-am luat în gură mîncare de carne cît am stat în spital... Domnule subpretor, iartă-mă pentru pălăvrăgelile astea. Ce să-i faci, slăbiciuni de om bătrîn... Aşa că, la noi în sat, în afară de mine, nimeni n-a văzut cum arată un porc.

Vorba mea îl înfurie cumplit pe subpretor.

— Aşa va să zică, ei, bine, o s-o păţiţi voi! izbucneşte el în ţipete. Nu mă interesează nimic. Vă oblig să ucideţi anul ăsta treizeci de porci mistreţi! Cu pri-

lejul acesta o să luaţi şi voi cunoştinţă de ceea ce e un porc !

— Ascultaţi-mă, pe meleagurile noastre nu se află porci nici de sămînţă. Nu găseşti porc nici în satele vecine. Numai cînd înjurăm rostim cuvîntul porc. Cînd se ceartă oamenii între ei, atunci îşi strigă unul altuia : „porcule !“ Dacă se înfurie tare de tot, atunci se cinstesc unul pe celălalt cu un : „Porc de cîine !“ de ţi-e mai mare drag să-i auzi ! Dar porci — porci în patru labe — n-am văzut nicicînd !

— Off, ce tari de cap mai sînteţi şi voi ! se supără de-a binelea subpretorul şi scoate din sertar nişte dosare. Şi cînd te gîndeşti cît de multă grijă vă poartă statul ! Ia vezi ce scrie aici... Ştii carte ?

— Ţţţ !

— Vezi ? Şi mai pretinzi c-ai fost coşcogea ofiţer !

— Îndrăznesc să spun că din neştiinţă de carte nu moare nimeni !

— Ascultă la mine, zice subpretorul, vezi ce scrie aici, în hîrtiile astea ?... „Cel mai mare pericol pentru cîmp şi pentru recoltă îl reprezintă porcii mistreţi. Pentru ca ţăranii să obţină şi mai mari recolte de porumb...“ Ei, acum pricepi ? Adică porcii trebuie distruşi în propriul vostru interes. Doar îţi vorbesc turceşte. Porcii trebuie distruşi !...

— Nu e greu de înţeles. De bună seamă, porcii trebuie omorîţi. Dar arătaţi-ne un porc, şi noi îl vom omorî cît ai zice peşte ! Apoi, noi porumb nu semănăm. N-au semănat porumb nici părinţii părinţilor noştri, nici bunicii bunicilor noştri.

— Trebuie să semănaţi. În loc să pierdeţi timpul de pomană, mai bine semănaţi porumb. Atunci vor apărea şi porci pe la voi şi îi veţi putea omorî. În felul acesta veţi putea îndeplini ordonanţa statului.

— Ei, de semănat, putem noi semăna, dar...

Subpretorul începe să strige :

— Găsiţi pentru toate cîte-un răspuns ! Americanii cultivă garoafe pînă hăt ! şi-n gheţurile polului nord. Şi tu — auzi ? — îi tot dai cu : „Nu se poate, nu se poate !“...

Nu m-am mai putut stăpîni şi am zis :

— Trimiteţi vorbă ălora care au scris ordinul să dea un pricaz ca anul ăsta să nu ningă. Atunci vom semăna porumb, şi au să se ivească şi porci şi o să-i împuşcăm...

Subpretorul se făcu verde :

— Cee ? ! Îţi baţi joc de organele oficiale aflate în exerciţiul funcţiunii ?... Pentru o astfel de ispravă primeşti doi ani închisoare, dacă nu mai mult !

— Vai de mine ! Cum credeţi c-am cutezat să ne batem joc de domnia-voastră ? Dar n-avem porci în sat.

— Încă mai stai la discuţii ? Spune-mi cine ştie mai bine dacă sînt sau nu porci prin locurile astea, tu, sau cei care au întocmit ordinul ? Ei !... Răspunde !

— Nu. Sîntem oameni proşti, nu ştim nimic, însă în părţile noastre porci nu se află, să dai cu tunu' !

— Cei ce au dat ordinul acesta studiază hărţi, caută prin cărţi, şi în acest fel stabilesc că în cutare loc sînt porci. Probabil că la voi sînt porci, numai că voi nu ştiţi nimic, nu-i vedeţi. O dată ce vi se spune că sînt, înseamnă că sînt. Căscaţi numai ochii bine !...

— Îi căscăm, dar porci tot nu vedem...

— Lighioane nerecunoscătoare ! Noi ne sacrificăm ca să vă facem oameni. Dar voi nu vreţi să pricepeţi... Ordinul a fost dat chiar de Ministerul Agriculturii şi a fost trimis în toată ţara. Au comunicat prefectului : în acest an trebuie să dea atîţia şi atîţia porci... Doar n-o să plece prefectul la vînătoare de porci ? ! El scrie pretorilor : în anul acesta veţi distruge în judeţul vostru atîţia şi atîţia porci ! Pretorii scriu subpretorilor. Iar eu — vouă. Ah, dar voi sînteţi nişte înapoiaţi !... Am făcut socoteală dreaptă : atîtea sate — atîţia porci! Vine aşa împărţeala : fiecare sat omoară treizeci de porci.

— Domnule subpretor, că ne e mintea întunecată, asta-i adevărat ; că sîntem, cum ziceţi, înapoiaţi — şi asta-i drept. Da' porci în satul nostru n-avem !

Subpretorul se făcu roşu ca racul şi începu să bată cu piciorul în masă.

— Înseamnă că ministrul agriculturii habar n-are că la voi în sat nu sînt porci ! ? Înseamnă că specialiştii şi consilierii, care ani de zile au studiat în şcolile din Europa, înseamnă că nici ei nu ştiu nimic ? ! Nici prefectul nu ştie ? ! Nici pretorul nu ştie ? ! Desigur nici agenţii agricoli şi nici eu nu ştiu ? ! Nici eu nu ştiu ? ! Numai voi ştiţi ? ! Înţelegi acum ce lucru înfiorător e neştiinţa ? Vezi unde ajungi cu jignirea pe care ne-ai adus-o ?... Întîi mă jigneşti pe mine, pe urmă pe pretor, apoi şi pe prefect... Pricepi împotriva cui ai vorbit ?

— Iertaţi-mă, dar nu-i aşa...

— Nici un „iertaţi-mă" ! Statul nu vă cere să împuşcaţi porcii pe degeaba. Cozile porcilor omorîţi trebuie să mi le aduceţi mie. Eu o să vă eliberez un certificat, cu care vă prezentaţi la Ocolul agricol. Pe urmă treceţi pe la bancă, unde primiţi cîte doisprezece kuruşi şi jumătate de fiecare coadă. Ce vă mai trebuie ? Nu vă cunoaşteţi propriile voastre interese. Trebuie să ştiţi că în toată ţara se desfăşoară bătălia împotriva porcilor. Răspunde-mi, cu cît vindeţi kilogramul de grîu ?

— Banca îl ia cu opt kuruşi.

— Ei, vezi !... O singură coadă de porc e egală cu un kilogram şi jumătate de grîu. În loc să ieşiţi cu toată familia la cîmp, mai bine aţi vinde statului cozi de porc. Eu aşa aş face. Şi acum, şterge-o !... Mi-e lehamite de cînd îmi tot răcesc gura cu tine ! Ordinul nu se discută : d-aia e ordin ! Dacă n-o să omorîţi porcii, trimit jandarmul după voi !... O să vă bage el minţile în cap !

— Să vă dea Allah viaţă lungă !... am zis eu şi am plecat.

M-am înapoiat în sat şi am povestit în chip amănunţit tuturor ce-am vorbit cu subpretorul.

Cineva îşi dădu cu părerea :

— Ce-ar fi dacă am creşte porci ? Îi hrănim, apoi îi omorîm, şi cozile le dăm statului.

Cei mai mulţi însă n-au fost de părere să ne murdărim cu asemenea spurcăciuni.

Unul dintre ţărani îşi aminti că prin locurile unde a făcut el armata se aflau mulţi porci mistreţi.

Atunci ţăranii mi-au zis :

— Hai, unchiaşule, fă un bine satului nostru. Du-te prin locurile alea cu porci şi adu-ne treizeci de cozi de porc.

Pînă acolo e drum de două zile şi două nopţi.

— Dacă aţi hotărît aşa, am zis eu oamenilor, aşa să fie. Pe o coadă ne dă doisprezece kuruşi şi jumătate. O să cumpărăm mai multe, le vindem aici şi cel puţin ne scoatem cheltuielile.

Oamenii au fost cu toţii de părerea mea. Am împrumutat de la bancă bani cu dobîndă şi am pornit, cu doi saci subsuoară, la drum.

Peste două zile am ajuns acolo. Porci se aflau prin locurile acelea cîtă frunză şi iarbă ! Dar nu eram eu singurul deştept din lume. Oraşul era plin de vînători de cozi. La bazar se vedeau munţi întregi de cozi de porc. Douăzeci de kuruşi bucata.

Am început să mă tocmesc :

— Păi, se poate aşa ? Noi o să le vindem statului cu doisprezece kuruşi şi jumătate, cum mai scoatem cheltuielile de drum ?

Am mai dat eu, au mai lăsat ei şi, în sfîrşit, am cumpărat două sute de cozi cu cincisprezece kuruşi bucata. Cînd m-am întors la han, le-au zărit nişte oameni.

— Gură-cască mai eşti, bătrîne ! îmi zice unul. N-ai văzut pînă azi cozi de porc ?

— Da' de ce ?

— Păi astea nu-s cozi de porc, îs de cîine.

Vezi că şnapanul de negustor tăia cozile cîinilor, le băga în ulei de măsline şi le vindea drept cozi de porc.

Îl întreb :

— Acum ce-i de făcut ?

— Nu-i nimic, mi-au zis oamenii, du-le la tine în sat, taie-le mai scurt, unge-le cu untdelemn şi dă-le agentului agricol. N-o să bănuiască nimic.

Vara era călduroasă, drumul lung, aşa că marfa mea începu să se strice în vagon şi să pută.

Pasagerii se întrebau :

— De unde-i putoarea asta ?

De bine ce-am ajuns acasă, ţăranii m-au şi pocnit cu altă veste :

— Vai de capu' nostru, s-a pornit acu' şi bătălia împotriva ciorilor ! cică-i ordin să dăm două sute de capete !

— Dă-le naibii de ciori ! Sînt destule, să tot împuşti la ele ! Mi-e teamă că, în curînd, o să înceapă bătălia împotriva lăcustelor ! O să ni se poruncească să strîngem capete de lăcustă, şi atunci ce ne facem ?

În satele vecine s-a aflat de cozile noastre de porc. A început un adevărat pelerinaj. Luam pe fiecare coadă cîte o jumătate de liră.

Treizeci de cozi le-am dus subpretorului.

— Vezi, şi tu pretindeai că n-aveţi porci. Priveşte numai cozile astea ! Ce mari sînt... Îmi închipui eu ce porci erau !

Din ziua aceea ţăranii au încetat să mai treacă pragul casei mele. Pentru că am pus mîna pe scîrnăviile acelea, nimeni nu se mai uita la mine.

N-am mai putut răbda. Am luat deoparte pe cîţiva consăteni mai de nădejde şi le-am mărturisit :

— Trebuie să vă spun ceva... Cu ce sînt eu vinovat dacă ăia m-au înşelat ? L-am înşelat şi eu pe subpretor... Cozile pe care i le-am dat nu erau de porc. Erau de cîine !...

Fiindcă le-am dezvăluit secretul, s-a găsit şi printre noi un şiret care s-a gîndit să se folosească de cele auzite.

Şi iată că de atunci n-a mai rămas în sat nici un cîine cu coadă.

Iar consăteanul nostru a devenit, în oraş, un cunoscut negustor de cozi.

L-am întîlnit într-o zi şi l-am întrebat :

— Cum o duci ?

— Slavă lui Allah ! mi-a răspuns el. Trag şi eu cîinii de coadă.

Asta-i toată povestea.

SĂ VĂ DEA ALLAH VIAŢĂ LUNGĂ !

Mai spre seară am ajuns într-un sat. Sania s-a oprit în piaţă. Toată piaţa era în fierbere. Vreo treizeci de ţărani, înarmaţi cu lopeţi, rîneau zăpada din centrul pieţei. Judecînd după chipul lor, era cu ochi şi cu sprîncene că treaba asta nu le plăcea de fel !

În piaţă se afla o băcănie, alături de ea — o cafenea, şi puţin mai încolo se vedea primăria.

În faţa cafenelei ne-a întîmpinat primarul.

— Vă rugăm să ne iertaţi ! a început el. Iertaţi-ne ! Am aflat foarte tîrziu de sosirea dumneavoastră, altfel n-am fi întîrziat...

Primarul îşi freca mîinile cu sfială. Eu nu înţelegeam nimic.

— Cum am auzit de sosirea dumneavoastră — a continuat primarul — am mobilizat imediat tot satul şi am dat ordin ca monumentul să fie curăţat de zăpadă. Dar oamenii abia s-au apucat...

Ţăranii cărau de zor zăpada din centrul pieţei. În sfîrşit, apărură dintre nămeţi două capete ; mă uitam uimit şi la cele două capete şi la toţi oamenii aceia care se chinuiau cu curăţatul.

— Ce-i asta ? Ce fac oamenii ăştia ? am întrebat plin de curiozitate pe primar.

— Credeţi-mă, am aflat foarte tîrziu de sosirea dumneavoastră, altfel am fi terminat treaba !...

Am intrat în cafenea, am băut ceai. Pe urmă primarul ne-a invitat la el.

— Să vă spun drept, nu prea semănaţi cu ceilalţi funcţionari care vin pe la noi, a recunoscut el.

S-a închegat o discuţie, şi primarul ne-a povestit istoria monumentului cu două capete.

Ajunsese la noi vestea că o persoană importantă întreprinde o călătorie prin părţile de răsărit ale ţării şi că va vizita cîteva sate. Aşa cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări, autorităţile locale au întocmit un program de recepţie, stabilind locurile pe care înaltul personaj urma să le viziteze. Singurul drum judeţean care putea fi parcurs cu maşina trecea prin satul acesta. Fiind şi cel mai mare sat din împrejurimi, autorităţile au hotărît ca importantul personaj să se oprească tocmai aici.

Deodată ne-am pomenit cu nişte oameni veniţi de la vilaiet, care au dărîmat casa din centrul satului şi au făcut o piaţă. Pe urmă s-a dat ordinul : „Ţărani, ridicaţi un monument !"

Ţăranii habar n-aveau ce-i un monument. Nişte soldaţi lăsaţi la vatră, mai ales bătrînii care fuseseră în prizonierat, i-au lămurit pe ceilalţi cam ce este un monument şi din ce se face el. Totuşi, ţăranii nu s-au dumirit : e adevărat, ştiau ei acum din ce se fac monumentele şi cum arată ele, dar n-au putut afla nici de la cei mai înţelepţi din sat ce rost au aceste monumente. Au venit nişte funcţionari judeţeni şi le-au ordonat :

— Adunaţi repede bani. Comandăm pentru voi un monument la oraş.

Ţăranii n-au avut încotro, aşa că şi-au desfăcut baierile pungii şi au scormonit tot mărunţişul. Banii adunaţi erau însă prea puţini. S-au făcut vreo cinci colecte, dar tot degeaba, pentru că tot n-au ajuns banii. Unul dintre funcţionari, cu cravată la gît, a zis :

— Bine, restul de bani îl vom găsi noi. Vedeţi, şi de data aceasta statul vă acordă ajutor.

Pe urmă a venit un alt funcţionar :

— Ca să puteţi ridica un monument, trebuie să faceţi o cerere către autorităţi.

Ţăranii s-au executat. După care au comandat unui meşter din oraş două busturi. Apoi s-au pomenit iar

cu nişte oameni în sat. Sub conducerea lor, ţăranii au ridicat în centrul pieţei un muşuroi mare, unde au sădit flori şi iarbă. Pe urmă, în jurul stratului au făcut un fel de gărduleţ de fier, iar în mijloc au ridicat două postamente din piatră şi din cărămidă. Atunci au fost aduse din oraş două busturi de ghips, care au fost aşezate pe postamente, unul în faţa celuilalt. Apoi ţăranii au fost instruiţi cum trebuie să primească pe oaspete, unde anume trebuie să se înşire mulţimea satului, unde — elevii. Li s-a spus ce întrebări ar putea pune persoana importantă, li s-a explicat cum trebuie să răspundă la ele. O săptămînă întreagă s-a chinuit învăţătorul cu ţăranii, silindu-i să înveţe întrebările şi răspunsurile pe dinafară. Era tocmai timpul treieratului. Seara, ţăranii veneau la şcoală obosiţi şi flămînzi. Lăsau impresia că îl ascultă pe învăţător, însă ei dormeau buştean.

— Ah, ce oameni ! Nu sînteţi în stare să învăţaţi nici două cuvinte ! se înfuria învăţătorul. N-o pot scoate cu voi la capăt.

Plutonierul de jandarmi ameninţa tot satul :

— Nu care cumva să scoţi o vorbuliţă peste ceea ce v-a vîrît în bostan învăţătorul ! M-auziţi ? ! Daţi din plisc numai cît se cuvine, atît ! Care-o face pe isteţul, cu mine va avea de-a face.

Pentru ca automobilul oaspetelui să nu se zdruncine, tot satul a fost scos la repararea şoselei. Trebuia să se acopere gropile, să se sape şanţuri.

Au terminat şi cu astea. Se apropia ziua vizitei importantei persoane. Din judeţ au sosit o sumedenie de maşini. Ce bucurie pe copii ! Ore întregi nu se dezlipeau de automobile !

Într-o zi, li s-a spus ţăranilor :

— Mîine nu ieşiţi la cîmp. Facem repetiţie.

A doua zi, încă de dimineaţă, tot satul a fost adunat în piaţă. Mulţimea înghesuită lăsase doar un culoar îngust destinat maşinilor. Şcolarii erau orînduiţi separat. Cei desculţi şi prost îmbrăcaţi au fost înghesuiţi mai la fund. Ţăranii erau înşiruiţi în altă parte. Au adus de la şcoală masa învăţătorului şi au pus-o lîngă monument. Un domn a ieşit în faţă şi a strigat :

— Ascultaţi cu atenţie! Peste cîteva minute se va apropia de noi un automobil. În clipa în care s-a oprit, voi începeţi să bateţi din palme, aşa cum v-am învăţat. Ţineţi minte, trebuie să aplaudaţi din toată inima, din tot sufletul. Din maşină va coborî cineva şi va spune: „Bună ziua", sau „Ce mai faceţi?" Voi să răspundeţi într-un singur glas: „Sa-ol"[1]. Pe urmă, cînd se apropie de voi, să nu-l pierdeţi din ochi, să-l petreceţi cu privirile... Aţi înţeles?

Ţăranii au răspuns în cor:

— Înţeles!... Înţeles!...

A început repetiţia. În piaţă şi-a făcut apariţia un automobil. Au izbucnit aplauzele.

— Nu e bine! Nu e bine! a strigat domnul. Aplaudaţi mai tare! Din suflet!

Automobilul a părăsit piaţa şi peste un minut a revenit. Din nou au izbucnit aplauzele.

Domnul, care răspundea de această ceremonie, s-a supărat:

— O să ne faceţi de ruşine dacă veţi aplauda aşa. Nu e bine! Se repetă!

Şi au repetat de vreo zece ori. În sfîrşit, domnul s-a declarat mulţumit. A venit şi rîndul lui „Sa-ol". Ţăranii, pregătindu-se să strige, şi-au umplut plămînii cu aer.

Primele cuvinte pe care le-a rostit funcţionarul, care juca rolul persoanei importante, au fost:

— E prea puţin loc aici. Daţi-vă cîţiva paşi înapoi!

N-a apucat să închidă gura, că ţăranii au început să urle:

— Sa-olll!!!

Şeful ceremoniei era turbat de furie. Şi-a ieşit din pepeni şi ofiţerul de jandarmi. Ţăranii însă nu pricepeau de fel ce li s-a căşunat domnilor de s-au burzuluit în aşa hal împotriva lor. Ei au strigat doar cît au putut de tare şi din suflet, adică întocmai cum li s-a cerut...

Domnul acela supărat s-a apropiat de ţărani şi a prins pe unul de guler.

---

[1] Să trăiţi!

— Ce murdărie! a strîmbat el din nas, şi cum mai pute!

I-a întors gulerul cămăşii şi s-a dat un pas înapoi:

— Ce-i asta? Ce-i asta?!!!... Păduche?

Ţăranul l-a privit lung pe învăţător. După cîte îşi aducea aminte nu li s-a spus ce trebuie să răspundă la o asemenea întrebare.

— Te întreb, ce-i asta? a urlat din nou şeful ceremoniei.

Ţăranul s-a gîndit: „De prisos mă aştept la un ajutor din partea învăţătorului... de bună seamă că ne-o fi instruit omul, da' se vede treaba c-am uitat!... Am să spun şi eu acum ce-mi amintesc", a hotărît el şi a răspuns:

— Mulţumită domniei-voastre... Să vă dea Allah viaţă lungă!...

Au tăbărît jandarmii pe el şi l-au înhăţat.

După aceea, funcţionarii au ţinut discursuri. Şcolarii au cîntat marşuri. Repetiţia a luat sfîrşit.

Au tot aşteptat sosirea persoanei importante...

Au trecut anii. Ţăranii mai aşteaptă şi astăzi.

Iar monumentul cu două capete se află şi acum în piaţa satului. Zboară păsările, se aşază pe el. Şi dacă s-ar aşeza numai... Dar îl şi murdăresc. Într-o zi au venit din nou nişte funcţionari de la oraş. Vai, ce-a păţit bietul primar!

Şi de atunci, în urma ordinului dat de primar, un flăcău stă toată vara de pază în piaţă şi goneşte păsările de pe monument. De sărbători, ţăranii spoiesc monumentul cu var. Iarna piaţa e plină de nămeţi.

Ofiţerul de jandarmi a dat şi el un ordin: „În cazul că în sat vor veni funcţionari de la oraş, monumentul să fie întîi curăţat de zăpadă şi apoi spoit."

Auzind de sosirea noastră, ţăranii s-au apucat să deszăpezească monumentul, numai că încă nu au reuşit...

CERTIFICATUL

Am intrat într-o seară în cafeneaua satului. Era tixită de lume. Ţăranii ne-au salutat :

— Bine-aţi venit !

— Bună ziua !

— Bucuroşi de oaspeţi ?

— Luaţi loc !

Am salutat pe fiecare în parte. Ceremonia aceasta a durat vreo zece minute.

Cînd s-au liniştit cu toţii, un ţăran bătrîn şi-a reluat firul povestirii :

„Şi aşa, Mevlut s-a însurat, şi nu mult după aceea Allah i-a hărăzit un fiu. După două luni, însă, copilul a murit. După un an, nevasta a născut din nou, dar nici de data asta copilul n-a trăit.

Omul şi-a prevenit nevasta :

— Dacă moare şi al treilea — să ştii că te las !

Dar vorba lui n-a ajutat la nimic. Cîţi copii a născut — toţi au murit.

Mevlut a schimbat patru neveste. Dar n-a avut noroc. Copiii sau se năşteau morţi, sau mureau îndată după ce se năşteau. Cîţiva s-au născut înainte de vreme. Cei mai mulţi se îndreptau spre rai înainte de a împlinit o lună.

Slujbaşul primăriei de la „starea civilă“ i-a spus lui Mevlut :

— Copiii tăi mor pentru că nu le scoţi certificat !

Mevlut a dat urmare sfatului funcţionarului şi, de îndată ce soţia i-a născut alt copil, a plecat la oraş

să-i scoată certificat. De scos i-a scos certificat, dar degeaba, copilul tot a murit.

Amarul lui Mevlut nu mai avea margini. Era sortit să-şi petreacă bătrîneţea în singurătate.

— O să mi se prăpădească neamul, se tînguia el, să n-am eu parte de nici un urmaş?

Poliţa de sus a dulapului era plină de certificate de-ale copiilor morţi. Într-o bună zi, omul se jelui unui hoge renumit prin vrăjile sale, care îi dădu următorul sfat:

— Nevastă-ta să pună şapte fete bătrîne să împletească o frînghie din bumbac, vreme de şapte zile, la răsăritul soarelui.

Nevasta lui Mevlut aşa a şi făcut. Cînd frînghia a fost gata, hogea a legat cu ea burta nefericitei mame şi a zis:

— Se va naşte un băiat, să i-l dăruiţi lui Allah şi să-i daţi numele Satîlmîş[1]...

După un an, soţia lui Mevlut a născut din nou un băiat. De data asta copilul a rămas în viaţă. Mevlut, sătul pînă în gît de certificate de naştere, de data asta şi-a zis: „Dulapul e plin de certificate. Cînd va creşte, n-are decît să-şi aleagă unul: care i-o fi pe plac!"

Mevlut nu-şi vedea capul de treabă. Trebuia să lucreze la cîmp, să are, să îngrijească de oi şi să mai facă şi acasă cîte ceva. Peste tot e nevoie de ochiul gospodarului. Iar Satîlmîş era încă mic. Să tocmească un lucrător — costa prea scump. S-a gîndit Mevlut cît s-a gîndit şi s-a hotărît să-şi însoare fiul. A găsit o ţărancă zdravănă şi sănătoasă în vîrstă de vreo treizeci de ani: „Una ca asta lucrează cît zece", a zis Mevlut.

Tatăl miresei puse însă o condiţie:

— Să se facă neapărat căsătoria civilă.

Ce-şi zicea bătrînul?

„Dacă nu se căsătoreşte după lege şi-i moare bărbatul, rămîne fii-sa fără moştenire."

---

[1] Textual înseamnă „vîndut" (subînţelegîndu-se lui Allah).

Mevlut a încuviinţat să se facă şi căsătoria civilă, dar Satîlmîş era încă nevîrstnic. A hotărît atunci Mevlut să ceară sfatul unui avocat.

— O să declarăm o vîrstă mai mare, a hotărît avocatul şi s-a apucat să facă legiuita cerere către autorităţi pentru încheierea căsătoriei.

A venit timpul să fie luaţi în armată copiii morţi ai lui Mevlut. Într-o dimineaţă, s-a ivit în curte un jandarm.

— Ascultă, Mevlut, a zis jandarmul, dă-ne copiii. Cinci dintre ei nu s-au prezentat la recrutare, iar patru au fost daţi dezertori. Tu ştii doar că aceia care ascund pe dezertori sînt pedepsiţi mai aspru chiar decît dezertorii.

— Dacă aş fi avut atîţia flăcăi, a răspuns Mevlut jandarmului, mi-aş fi alcătuit eu singur o armată. Uite, gîndacul ăsta e tot ce am — şi a arătat cu capul spre Satîlmîş.

— Arată-mi certificatul lui de naştere.

Mevlut a scos din dulap primul certificat care i-a căzut în mînă şi l-a întins jandarmului.

Omul stăpînirii a privit hîrtia şi a zis :

— Mevlut-aga, copilul tău e dezertor !

— Nu se poate, s-a împotrivit Mevlut. Cum se poate ţîngăul ăsta să ţină o armă în mînă ? Cum poate el lupta ? Nici măcar ceaşca din care bea nu poate să şi-o spele. E încă mic !

Pînă la urmă a trebuit să ceară iar sfatul avocatului. De data asta, avocatul a spus :

— Îi micşorăm vîrsta lui Satîlmîş ! şi a mai întocmit o cerere.

Tribunalul a pretins petiţionarului să vie cu trei martori. Oamenii se aflau în toiul treieratului. Mevlut a căutat ce-a căutat şi a găsit trei ţărani care n-aveau de lucru, le-a dat bani de drum, mîncare şi pe deasupra cîte cinci lire de căciulă. Martorii au plecat la oraş.

Şi iată-l pe primul martor în faţa judecătorului. După cîteva întrebări, omul legii a ţinut să ştie :

— Ei, dar cîţi ani are Satîlmîş ?

— Domnule judecător, răspunse ţăranul, odată a venit la mine perceptorul şi mi-a zis : „Datorezi statului optzeci de lire, în afară de vechea datorie — adică în totul o sută optzeci de lire. Plăteşte !“ Neavînd cu ce plăti, mi-a luat oile. În anu' ăla s-a născut Satîlmîş.

— Bine, dar cînd ţi-au fost luate oile ?

— În anul în care i-au pus cătuşele la mîini lui Memiş şi l-au aruncat în închisoare fiindcă n-a plătit darea pentru drum.

— Dar cînd a fost asta, ştii ?

— Cum să nu ştiu ! Ştiu. A fost chiar în anu' în care Ahmed i-a împlîntat cuţitu' în burtă lui Illeschiorul. S-au certat pentru apa de irigat.

— Asta cînd a mai fost ?

— În anul ăla, cînd a fost secetă mare şi noi am ieşit cu tot satul pe cîmp să ne rugăm.

— Bine, dar în ce an a fost asta ? În ce lună ? Asta ţii minte ?

— Cum să nu ţiu minte, păcatele mele ? În anul ăla taică-miu, fie-i ţărîna uşoară, aducea lemne din pădure cu măgarul. L-au prins pădurarii şi l-au arestat...

Cazul acesta era cunoscut judecătorului. Aşa că eliberă o adeverinţă în care se arăta că într-adevăr Satîlmîş are doi ani.“

Unul dintre ascultători s-a adresat bătrînului care povestise toate acestea :

— Dar cu însurătoarea lui Satîlmîş cum a rămas ?

Povestitorul a continuat :

„Pentru ca să-l poată însura pe Satîlmîş trebuia să-i mărească însă vîrsta. Ca să nu mai facă alte cheltuieli, Mevlut a folosit aceiaşi martori, şi treaba s-a pus la cale în aceeaşi zi.

După-amiază, martorii au venit din nou la tribunal. Judecătorul a întrebat pe primul martor cîţi ani are copilul lui Mevlut. Sfatul avocatului a fost folositor, aşa că ţăranul, fără să se bîlbîie, a zis :

— Domnule judecător, nici mai mult, nici mai puţin, acum patruzeci şi cinci de ani, în cap, la cinci aprilie,

într-o vineri, la trei şi opt minute dimineaţa, după ora locală, treceam pe lîngă casa lui Mevlut, cînd aud deodată un ţipăt...

— Stai, stai ! l-a întrerupt judecătorul pe martor, eu nu-mi amintesc asemenea amănunte nici cînd e vorba de naşterea propriului meu copil. Cum poţi să-ţi aminteşti de unul străin ?

— Uite că-mi amintesc !

Judecătorul l-a privit ţintă în ochi şi l-a întrebat :

— Ascultă, n-ai declarat tot tu azi-dimineaţă că Satîlmîş are doi ani ?

— Eu. Dar azi-dimineaţă era una, acum e alta.

Judecătorul a cercetat actul de identitate al martorului şi a sărit ca ars :

— Nu ţi-e ruşine ? Şi nici frică de Dumnezeu nu ţi-e ? Ai doar douăzeci şi patru de ani. Cum de pretinzi că ştii ce s-a petrecut acu' patruzeci şi cinci de ani ?

Martorul s-a prefăcut că-i jignit.

— Domnule judecător, degeaba vă bateţi joc de mine ! Eu dau o mărturie într-o treabă care-i pe placul lui Allah. Eu n-am spus că am văzut totul cu ochii mei. Despre naşterea asta povestea bunicul meu mătuşii, iar dînsa i-a povestit-o bărbatului său, care la rîndu-i a povestit-o oamenilor din sat, la cafenea, şi aşa a ajuns toată tărăşenia asta pînă la mine.

Judecătorul a chemat al doilea martor. Acesta a început tot aşa :

— Nici mai mult, nici mai puţin, acum patruzeci şi cinci de ani, în cap, la cinci aprilie, într-o vinere, dis-de-dimineaţă...

Judecătorul a pus întrebarea cuvenită celui de-al treilea martor. Acesta a răspuns la fel :

— Domnule judecător, nici mai mult, nici mai puţin decît acum patruzeci şi cinci de ani, în cap, la cinci aprilie...

Judecătorul i-a izgonit pe toţi trei din sală..."

Povestitorul s-a oprit.

Unul dintre ascultători a întrebat :

— Aşadar nu l-au mai însurat pe Satîlmîş ?

— Cum să nu-l însoare ? L-au însurat. S-a făcut cununie religioasă. Mevlut a dat tatălui miresei doi boi, şi tîrgul s-a încheiat. Aşa-i şariatul, cînd vii la el cu doi martori spînzură şi un nevinovat ! Imamul a ascultat martorii şi a zis : „Păcatul cade pe capul martorilor". Aşa şi-a însurat Mevlut copilul cu o fată zdravănă ca o iapă de povară. Fata muncea şi pe arie, se ducea şi la moară, căra lemne de la munte şi, în afară de toate astea, mai spăla şi scutecele lui Satîlmîş, iar noaptea îl legăna.

CAPODOPERA SUTĂ LA SUTĂ

— Nu e bine, nu e bine! Încă o dată!...

Tînărul actor, grimat şi îmbrăcat ca un flăcău de la ţară, părea chiar mulţumit de observaţiile regizorului, care îl îndemna să repete scena. Porni, deci, s-o asalteze din nou pe fata plăpîndă, care arăta aidoma puiului de găină. Mîna lui dreaptă înconjură de două ori talia subţire a fetei. Ei îi trosneau coastele. Flăcăul îi sărută buzele, parcă ar fi supt un ciolan de berbec.

— Nici acum nu-i bine! strigă regizorul, îmbrăcat în pantaloni golf. Îşi muta pipa stinsă dintr-un colţ în celălalt al gurii.

Junele prim se repezi din nou la fată, o strînse în braţe şi îi căută buzele.

Regizorul se bătu cu mîinile peste şolduri, ca un cocoş care se pregăteşte să cînte.

— Nu, nu, nu e bine! Trebuie să vă sărutaţi ca nişte soţi, care trăiesc laolaltă de patruzeci de ani.

Regizorul se opri, dîndu-şi seama că în lumea modernă nu prea sînt oameni care să rămînă căsătoriţi atîta vreme, iar cei care mai sînt nu se mai sărută, ci mai degrabă se muşcă.

— De fapt, nu! se corectă el, nici aşa. Imaginează-ţi că o întîlneşti pentru prima dată. Sînteţi la cinema, unul lîngă altul, lumina s-a stins... O îmbrăţişezi cu o dragoste divină, eternă, cu totul modernă. Haideţi! Unul, doi, trei!...

Flăcăul mai încercă o dată, dar regizorul din nou se arătă nemulţumit. Se întoarse spre operator:

— Hai, arată-le tu cum se sărută o femeie!

Operatorul luă cu timiditate mîna fetei şi o duse la buze, ca un nepot venit în vizită la o mătuşă bătrînă.

— Nemaipomenit! exclamă regizorul şi se adresă unui actor în vîrstă, poftim!

Acesta, mic de statură, se aruncă asupra fetei, se ridică pe vîrfuri, se căţără şi rămase atîrnat de gîtul ei.

— Destul! Destul! îi strigă regizorul.

Dar se vede treaba că actorul nu considera că-i destul. Cu chiu, cu vai, au izbutit patru figuranţi să-l desprindă de fată, trăgîndu-l de picioare. Veteranul scenei, respirînd greu şi lingîndu-şi buzele, se retrase într-o parte.

Regizorul întrebă pe un actor înalt şi zdravăn:

— Tu cum săruţi?

— Pînă acum nu s-a plîns nimeni de mine!

— Fă atunci o demonstraţie.

Actorul îşi încruntă sprînceana stîngă, îşi frecă mîinile şi, gata de încăierare ca un luptător, se îndreptă încet spre fată. Nu lipsea mult ca fata să înceapă să urle de spaimă. Dar actorul i-o luă înainte, o îmbrăţişă şi o strînse cu toată puterea... Nefericita de ea, abia au reuşit oamenii s-o salveze. Iar el căzu la pămînt cu faţa plină de ruj.

— Săruţi întocmai ca un cavaler medieval, strîmbă din nas regizorul. Nu asta ne trebuie. Am să vă arăt eu cum se sărută o femeie. Priviţi!

Regizorul îşi aruncă mîinile în lături şi ca un Tarzan se năpusti asupra fetei, care tremura de spaimă. Părea unul dintre campionii noştri mondiali la lupte libere. Cît ai clipi, biata actriţă fu aruncată la pămînt. A fost făcută „tuş“ înainte să poată face „podul“. Fără să piardă nici o secundă, regizorul se aruncă asupra fetei întocmai ca un vultur şi îşi înfipse dinţii în buzele ei.

Scena a fost urmărită cu emoţie de cei prezenţi. După un timp, regizorul se ridică încet de pe duşumea.

— Aşa se sărută o fată în secolul al XX-lea! Se întoarse spre actorul îmbrăcat în straie de ţăran. Ei, ai văzut?... Execută!...

Actriţa era pe jumătate leşinată. Dacă mai suportă două asemenea probe, e sigur că va trebui chemată salvarea!

Şi, în timp ce scena se repeta, m-am apropiat de regizor.

— Iartă-mă, dragă, dar e păcat... am început eu.

— Păcat? se încruntă regizorul. Ce păcat? Pur şi simplu nu înţelegeţi, şi niciodată nu veţi înţelege ce înseamnă marea dragoste pentru artă. Numai cei cuprinşi de o sfîntă şi înălţătoare pasiune pentru artă sînt capabili de asemenea jertfe!... Nu vedeţi cît ne trudim pentru un neînsemnat episod, pentru scena unui sărut? Nu vedeţi cît ne jertfim? Prin cîte chinuri trecem?

Regizorul se supărase foc. Aveam chiar impresia că se va năpusti asupra mea, gata să mă sfîşie. Făcui cîţiva paşi îndărăt. Dar regizorul nu putea să-şi revină de loc din furia care-l cuprinse. Pantofii lui, cu talpa de patru degete, alunecară înspre mine ca nişte patine, şi corpul meu firav se văzu ameninţat.

— Scuzaţi-mă, maestre, dar care e tema filmului dumneavoastră? m-am hotărît să îndrept discuţia pe un alt făgaş.

— E un film naţional. Firma noastră pregăteşte un dar pentru cinematografia turcă.

— Aşa?! Cine a scris scenariul?

— Nu-l mai face pe prostu'! Parcă nu ştii cine scrie la noi scenarii pentru filme naţionale!

— Nu ştiu.

— Mda! n-ai de unde să ştii. Doar n-ai nici o legătură cu arta, cu arta noastră naţională! Aceste scenarii sînt scrise de scriitori naţionali.

— Da, se-nţelege. M-ar interesa tema filmului...

— Ţi-am spus doar: e un film naţional!

— Asta e limpede. Naţional, naţional, dar totuşi care e tema?

— Se vede treaba că nu vorbesc turceşte! Ţi-am precizat doar: e un film naţional. Acţiunea se petrece la ţară.

— Care acţiune?

— Cum care? Eşti orb? N-ai văzut-o? Am repetat-o de o sută de ori!

— Aha, deci această scenă de dragoste are loc la ţară.

— Se înţelege. Regizorul arătă cu degetul spre fata care zăcea întinsă, fără vlagă, la pămînt. Ea e fată de păstor.

— Ia uite!

— Ce te miri?

— Păi are pantofi din piele de şarpe, cu talpă de plută! Ciorapi de nylon, rochia e garnisită cu blană scumpă, degetele manechiurate, colier la gît...!

— Ha, ha, ha!... Înseamnă că nu ştii ce progrese a făcut ţăranul turc! Înseamnă că nu eşti la curent cu progresul nostru economic!

Am scuturat din cap, ca să-mi revin.

— Acum, continuă regizorul, fiecare ţărancă poartă ciorapi de nylon şi pantofi de antilopă. Îmbrăcate în cele mai decoltate rochii, apucă cu mînuţele lor gingaşe şi îngrijite ulcioarele de faianţă şi se duc la fîntîna satului ca să le umple cu vin. Acólo, de dimineaţă pînă seara şi de seara pînă dimineaţa, gînguresc cu flăcăii întocmai ca nişte turturele.

— O, îmi pare foarte bine! Gînguresc cu flăcăii! Sînt entuziasmat! Însă... cum să vă spun? Ăsta-i tot conţinutul filmului?

— Cum îţi închipui una ca asta? Cum ai putut să crezi aşa ceva? Acesta-i doar momentul culminant. Aşadar, acţiunea se desfăşoară la ţară, în apartamentul păstorului.

— Scuzaţi-mă, n-am înţeles!

— Repet: un salon elegant în apartamentul unui cioban. Cu prilejul zilei de naştere a fetei, se organizează un ceai.

— Ziua de naştere?... Ceai?

— Da, desigur. La ceai sînt invitaţi pădurarul, paznicul, alţi ciobani, băcanul, proprietarul cafenelei,

imamul — într-un cuvînt toţi locuitorii satului. Da, era să uit : printre invitaţi sînt şi sultanii : Suleiman-Magnificul, Orhangazi, Ahmed al III-lea şi Abdul-Hamid...

— Nu mai spune ! Dar cum e cu putinţă una ca asta ?

— E cu putinţă ! Pentru că filmul trebuie să aibă şi un caracter istoric. Buuun !... Unde am ajuns ? A, da... Frac, smoching, toalete de seară, în mod obligatoriu ! Sultana Hurrem apare într-o rochie decoltată, cu umerii dezgoliţi. Iar sultanul Suleiman-Magnificul...

— Ce pereche !

— Da, da !... În timpul balului, sărbătorita bea, în compania sultanului Djem, prea multă şampanie. Iar în sat este un învăţător, un tînăr chipeş. Iată, el e...

— Da, da...

— Acest învăţător începe să fie gelos pe sultanul Djem. Băutura fiind gratuită, învăţătorul bea de toate : şampanie, gin, vermut, cocteil, whisky. Îi place fata. Aici e aici ! Acum de-abia începe conflictul.

— Straşnic ! Felicitările mele !

— Ce vă spuneam ? Da, acu' se apropie deznodămîntul ! Pentru că nu numai sultanul Djem şi învăţătorul erau amorezaţi de fată. Mort după dînsa mai era şi un flăcău din sat. Cînd învăţătorul, profitînd de faptul că fata era beată, o ia de mînă...

— Iertaţi-mă, dar sultanul Djem ?

— E beat criţă.

— Dar sultanul Suleiman ?

— E plecat la război. Pe scurt, învăţătorul o apucă pe fată de mînă şi, dansînd, o duce în camera vecină, unde o aruncă într-un fotoliu de piele...

— Iertaţi-mă, din nou nu înţeleg... Unde are loc scena asta ?

— La ţară, domnule !... Dar, la un moment dat, flăcăul observă dispariţia fetei. O caută peste tot : în camere, în săli, la baie, la toaletă...

— Pentru Dumnezeu, nu vă supăraţi ! Eu le-am încurcat din nou. Unde are loc scena cu sărutul ?

— Ce părere ai, unde poate să aibă loc ? Doar e un film naţional !

— La ţară, desigur.

— În sfîrşit, ai priceput. Pe scurt, flăcăul ajunge în camera în care se afla învăţătorul cu fata... Şi ce vede ? !

— Ah, mai bine să nu fi văzut nimic !

— Atunci nici filmul n-ar mai fi existat... Flăcăul duce mîna la buzunarul din spate... şi... scoate port-ţigaretul. Îşi aprinde o ţigară şi deodată, aici, se aude un rîs sinistru.

— Din sală ?

— Nu, rîde flăcăul. Însă rîsul lui e mai exploziv ca un cartuş !

— Aşa ! Şi mai departe ?

— Mai departe cadrul se schimbă şi apar nişte ţigani. Ţigănci pe jumătate goale interpretează un dans din buric.

— Şi care e pricina acestei veselii ?

— Care e pricina ? N-am găsit o secvenţă mai potrivită. Şi fără astfel de dansuri pierdeam şi publicul şi culoarea locală. Urmează scena într-un harem din palat, petreceri cu femeile la baie... Să nu uit : în tot acest timp, cu motiv sau fără, mai arătăm şi privelişti din Bosfor, Cornul de aur... Facem reclamă ţării. Atragem turişti, şi afară de aceasta...

— E limpede.

— Pe urmă, scena se schimbă din nou. Pe ecran apare plaja „Floria", pe urmă plaja „Suadye"... Sultana Hurrem se iveşte în costum de baie. Sultanul Abdul-Hamid priveşte la ea printr-o crăpătură a cabinei. Pe urmă acţiunea se mută din nou la ţară... Unde ne-am oprit ?

— Flăcăul îşi aprinde o ţigară...

— Da... Deci flăcăul începe să rîdă, pe urmă scoate pistolul din alt buzunar şi... pac !... pac !... pac ! Trei împuşcături. Şi apoi, timp de cinci minute, iese fum din ţeava pistolului.

— Extraordinar !

— Stai, ai răbdare, n-am terminat! Da' chiar dacă la atît s-ar fi redus filmul şi încă ar fi fost o operă bună! Ei, acum ai înţeles cît de profund naţional e filmul?

— Parcă încep să înţeleg.

— Să continuăm: sultanul Reşad cheamă la telefon „Salvarea".

— Unde?

— La ţară. Intrînd în sat, „Salvarea" se răstoarnă, şi specialistul în boli de femei, doctorul Hristaki, este grav rănit. Tatăl fetei, bătrîn şi bolnav, nefiind capabil să suporte toate aceste întîmplări, cade lovit de paralizie. Întîi îi paralizează membrele inferioare, pe urmă toată partea dreaptă. Ciobanul îşi dă seama de situaţia grea în care se găseşte. Atunci îşi cheamă fata, îi ia mîna şi i-o pune în mîna flăcăului. Bătrînul are o criză de inimă şi moare. Fata e atît de fericită şi atît de nenorocită în acelaşi timp, încît cu partea dreaptă a feţei rîde, iar cu cea stîngă plînge.

— Extraordinar! Biata fată!

— Încă nu e tot. Învăţătorul rănit moare, din cauză că a pierdut prea mult sînge.

— Bietul de el!

— Mama fetei e atît de mişcată încît îşi pierde minţile.

— Ce păcat! Piere toată familia!

— Stai, încă nu s-a terminat! Doctorul Hristaki moare în stradă.

— Ce coşmar! Dar sultanul Suleiman şi sultanul Hamid?

— Păi, ei au murit mai demult!

— Ah, da!

— Fata ciobanului şi logodnicul ei nu mai pot suporta această tragedie şi hotărăsc să se sinucidă. Se închid în bucătărie şi dau drumul la gaze.

— Au la ţară gaze?!

— Chiar în clipa aceea fata înlătură perdeaua de mătase — şi ce vedem? Vedem cum turmele de oi se întorc de la munte. Un tînăr cioban cîntă din fluier o melodie tristă. Se aude sunetul tălăngilor şi behăitul oilor. Şi aici, din culise, răzbat în afară melodii triste,

interpretate de cunoscutele noastre cîntăreţe naţionale. Sfîrşitul filmului trebuie să fie trist...

— Înţeleg.

— Flăcăul sărută fata pe gură, urmează îmbrăţişări fierbinţi, şi apoi mor amîndoi. Adică, se jertfesc pe altarul dragostei.

— N-aţi omorît prea mulţi oameni ?

— Ce să fac ? Şi Shakespeare proceda la fel. La el, în ultimele acte, nu mai găseşti loc de atîtea cadavre.

— Mai aveţi ceva naţional în film ?

— Ce n-avem ? În primul rînd, pe fată o cheamă Hatidje, pe băiat — Ahmed... Sat avem, fluier avem. E şi baie, e şi harem, sînt şi dansuri, şi plaja „Floria", şi barba lui Barbarossa. Pe urmă : pac !... pac !... pac ! Apoi cîntecele...

— Filmul are şi cîntece, maestre ?

— Păi, se putea fără ? Uite, de pildă, ăsta :

Ahmed îl cheamă pe flăcău.
Tu mă-ndrăgeşti, ia spune, zău ?
De cîntec plin e-ntreg pămîntul
Şi-n lume-l răspîndeşte vîntul :
A, a, a, şi li-li-li şi ii,
Uite şi iubitu-ţi că sosi !

— Îţi place ?

— Extraordinar !

I-am mulţumit amabilului regizor şi tocmai voiam să plec, cînd văd că îi aduce cineva un plic, sigilat cu ceară roşie. Valorosul regizor îl deschide.

— De la Ministerul Justiţiei, zice el.

— Ce vor ?

— Pretind ca în film nimeni să nu se sinucidă [1] ! Şi regizorul dădu imediat dispoziţiile de rigoare : sinuciderile se anulează. Această scenă o modificăm în felul următor : sărutîndu-se în bucătărie, pe duşumea, tinerii lovesc cu piciorul ventilele de gaze. În vîrtejul acestei dragoste divine, îşi apropie, fără să-şi dea seama, obraz de obraz, şi amîndoi mor asfixiaţi.

[1] Indicaţie dată pe baza unei legi care în prezent nu mai este în vigoare.

Regizorul n-a închis bine gura, că îi fu adus un al doilea plic.

— Plicul ăsta de unde mai e, maestre ? m-am interesat eu.

— De la Direcţia siguranţei. Cere ca în film să nu fie împuşcături. Ele pot excita poporul. Bine ! Pistolul va fi înlocuit cu un arc şi săgeţi.

Tocmai atunci i se aduse încă un plic.

— E de la Ministerul Afacerilor Externe. Cere ca în film să nu jignim cumva pe prietenii noştri de peste hotare... Asta înseamnă că Hristaki trebuie să-şi schimbe imediat religia !

Au mai adus un plic.

Ministerul Căilor de Comunicaţii pretinde ca nici prietenilor, nici duşmanilor să nu le arătăm cumva în film starea proastă în care sînt drumurile şi podurile ţării.

Regizorul desfăcea între timp un alt plic, sosit de data aceasta de la Ministerul Învăţămîntului. În adresă se spunea :

„Rugăm ca în film să nu fie secvenţe care să contravină liniei învăţămîntului public."

— E simplu !... exclamă regizorul. Scenele din viaţa şcolii satului le vom filma la Universitatea din Istanbul.

În adresa Ministerului Sănătăţii se cerea ca artiştii să fie aleşi dintre cei cu sănătatea nezdruncinată, încît să nu se dea prilej la nici o propagandă împotriva ţării.

Regizorul mă conduse în cabinetul său şi deschise un dulap mare, zidit în perete. Tot dulapul era tixit de scrisori şi pachete. Erau directive sosite de la tot felul de autorităţi, mari şi mici : Direcţia generală a silviculturii, Oficiul pentru achiziţionarea produselor agricole, Departamentul cultelor, Departamentul gospodăriei comunale şi aşa mai departe...

— Vai de mine, maestre, am remarcat eu, dar filmul dumneavoastră va semăna cu o cioară jumulită !

— Păi cum altfel vrei să fie un film naţional ?

Regizorul se întoarse în studioul improvizat dintr-un garaj, gata să se dărîme. Artiştii, tremurînd de frig,

stăteau ghemuiţi unul în altul. Acoperişul, plin de găuri, nu-i apăra aproape de loc de ploaie. Preoţii sfintei arte încercau să se încălzească vîrîndu-se unul într-altul.

Actorul, care juca rolul bătrînului cioban, găsi că barba lui nu e suficient de lungă.

— Mai lipiţi-mi cîteva kilograme de vată, ceru el.

Grimerul, care înainte se ocupa cu dărăcitul bumbacului, scoase dintr-un sac un maldăr de vată şi îi lungi barba.

În timpul acesta, se repeta mereu scena cu sărutul.

— Dacă vrei, încearcă şi tu ! îmi propuse regizorul.

N-aş putea spune că nu mă atrăgea o asemenea propunere.

Dar m-am uitat la fată. Întreaga ei înfăţişare parcă spunea : „Te rog, cruţă-mă ! Ajunge !"

Am mulţumit regizorului pentru invitaţie :

— Mulţumesc ! Consideraţi că eu am şi sărutat-o...

Şi, acestea zise, am părăsit studioul.

Au trecut, de atunci, şase luni. Peste tot locul au apărut afişe :

CAPODOPERĂ SUTĂ LA SUTĂ !
VIZIONAŢI AMINTIRILE TRISTE ALE UNUI COPIL AL PĂCATULUI ÎNTR-UN DECOR RUSTIC, ÎNTRE SUSPINELE UNUI FLUIER. VIZIONAŢI ŞI PLÎNGEŢI !

L-am vizionat. Fugeau secvenţele, una după alta... nori... decoruri de la bazar... Cornul de aur... coşuri de vase scufundate... oi... măgari... clopoţei... optsprezece kilograme de vată... douăzeci de minute... fluiere... picioare în sus... picioare în jos... o jumătate de duzină de cadavre.

Ce grandioasă... porcărie !

CUM M-AM SINUCIS

Este interzis să se scrie despre sinucideri. Dat fiind, însă, că acum e vorba de mine, sînt convins că oficialitățile, cunoscute prin seriozitatea comportării lor, vor fi chiar încîntate aflînd de sinuciderea unui ins atît de ușuratic.

Am băgat de seamă, de cîtva timp, că am dat în mania sinuciderii. În creierul meu își aflase locul un gînd obsedant : să trec cît mai repede pe lumea cealaltă.

Prima dată m-am sinucis în felul următor : „Ei, martirule — mi-am zis — ce fel de moarte preferi ? Pistol ? Pumnal ? Alege !" Moartea e tot moarte. Dar eu, ca să fie ceva distins, am hotărît să mă otrăvesc.

Am cumpărat cea mai cumplită otravă. M-am încuiat în cameră. Am compus o interminabilă scrisoare romantică, care se sfîrșea cu cuvintele „Adio, deșertăciunea deșertăciunilor ! Adio, soartă trădătoare ! Adio, tuturor !" Pe urmă am dat peste cap un pahar întreg de otravă, m-am lungit pe dușumea și am început să aștept ca fiorii morții să-mi răsucească mîinile și picioarele, venele să-mi plesnească, sîngele să mi se închege.

Dar nimic din toate astea nu mi s-a întîmplat. Am mai înghițit un pahar de otravă, apoi încă unul, dar fără nici un rezultat ! Atunci am înțeles că în țara noastră nu numai laptele este amestecat cu apă, untul cu surogate, brînza stricată, dar și otrava e falsificată. Ce treabă mai e și asta, să nu poată omul nici măcar să se sinucidă cum se cuvine !

Eu însă sînt dintre acei oameni care, dacă s-au apucat de o treabă, apoi o duc negreşit pînă la capăt. Am hotărît să mă împuşc. Am făcut rost de o puşcă, mi-am lipit ţeava de tîmplă, am apăsat pe cocoş :

— Paaaf !... am mai apăsat o dată... piiiif ! încă o dată... puuuff !

Ce credeţi că s-a întîmplat ? Puşca provenea dintr-un lot de armament primit de noi în cadrul ajutorului american şi îi lipsea nu ştiu ce piesă...

Am hotărît atunci să mor de moartea cea mai sigură — cu ajutorul gazelor naturale. Se zice că moartea provocată de gaze e foarte poetică. Am deschis pînă la refuz robinetul conductei, am astupat toate găurile din cameră pe unde ar fi putut să se scurgă gazele, m-am înfundat într-un fotoliu şi, compunîndu-mi o poză serioasă, am început să-l aştept pe Azrail, îngerul morţii.

A sosit ora prînzului. A început să amurgească, iar eu — închipuiţi-vă — nici gînd să-mi dau duhul. Către seară mă pomenesc cu un prieten.

— Stai, îi strig, nu intra !

— De ce ? Ce s-a întîmplat ?

— Mor.

— Nu mori, îţi pierzi doar minţile.

Am dezvăluit amicului planurile mele.

— Ce naivitate ! exclamă el izbucnind în hohote de rîs. Tu nu ştii că în conductele noastre de gaze nu sînt gaze, ci aerul cel mai natural ! Vrei într-adevăr să te sinucizi ?

— Desigur !

— Am să-ţi fac un serviciu prietenesc. Iată sfatul meu : cumpără-ţi un cuţit şi procedează ca un adevărat samurai : fă-ţi harachiri.

I-am mulţumit pentru sfatul prietenesc pe care mi l-a dat. După care, m-am dus fuga şi mi-am cumpărat un cuţit potrivit. Ca să fiu sincer, nu prea mă trăgea inima să mor în felul ăsta, scoţîndu-mi adică măruntaiele afară !

Mă ruşinam la gîndul că doctorii, scotocind la morgă prin rămăşiţele stomacului meu, nu vor găsi într-însul nici un fel de urme de mîncare. Cu asemenea gînduri

în cap, m-am apropiat de casă. Aici, însă, au tăbărît pe mine doi poliţişti.

— Domnilor, staţi puţin! am strigat. Ascultaţi-mă întîi... Eu plătesc regulat impozitele, niciodată nu critic guvernul şi, în general, un om cinstit ca mine...

— Dar asta ce e? mă întrerupse unul dintre poliţişti, scoţînd cuţitul din buzunarul meu.

Nu încape îndoială că nimerisem pe stradă tocmai cînd se organiza una dintre acele razii care se fac la noi pentru prinderea răufăcătorilor. Of, bunule Dumnezeu, mi-am zis, n-ajunge că nu putem trăi de pe urma înţeleptelor rînduieli din ţara noastră, dar nici de murit să nu putem? O să tot pătimim mereu aşa?

Sînt însă un om cu voinţă şi, dacă am hotărît un lucru, îl duc la îndeplinire negreşit. Am cumpărat dintr-un magazin o bucată de frînghie groasă şi o bucată de săpun. Ajuns acasă am legat un capăt al frînghiei de tavan. Celuilalt capăt i-am făcut un laţ, pe care, după ce l-am săpunit cum se cuvine, cu voia bună de care dădeam dovadă cînd mergeam la secţia financiară pentru plata impozitelor, mi l-am petrecut pe după gît, am împins scaunul cu piciorul şi... m-am trezit trîntit la pămînt.

Frînghia era putrezită. M-am dus să mă plîng vînzătorului.

— Dacă era de bună calitate credeţi că v-am fi vîndut-o? m-a lămurit omul.

Am înţeles atunci că nu-mi era dat să mor.

„Ei, ce-i faci?... mi-am zis, dacă-i vorba pe aşa, cel puţin atunci să trăiesc!"

După cum se ştie, viaţa depinde înainte de toate de stomac. Eu ador omleta cu pastramă. Am intrat într-un restaurant, am mîncat omletă cu pastramă, pe urmă sarmale conservate şi o porţie de macaroane. Din restaurant am trecut într-o cofetărie, unde am înfulecat cîteva prăjituri. La masa mea s-a oprit un vînzător de ziare:

— Şaişpe pagini! Dacă nu-l citeşti, e bun de împachetat!

De obicei nu cumpăr ziare oficioase. De astă dată am făcut excepţie. Am început să citesc articolul de

fond şi am adormit. M-am trezit cu o durere insuportabilă de stomac. Parcă îmi vîrîse cineva acolo un pumnal. Nu mai puteam răbda şi am început să urlu ca un apucat... M-au dus la spital cu „Salvarea“. Pe drum am leşinat. Venindu-mi în fire am dat cu ochii de un doctor care stătea lîngă patul meu.

— V-aţi otrăvit ? m-a întrebat. Doctorului poţi să i te destăinuieşti. Recunoaşteţi că aţi vrut să vă sinucideţi ?

— Ah, doctore, ce n-aş fi dat !

— V-aţi otrăvit. Ce-aţi mîncat ?

— Pastramă...

— Pastramă ? Ce nebunie ! Cine mai mănîncă azi pastramă ? Citiţi ziarele. Spitalele sînt pline de oameni otrăviţi cu pastramă. Dumneavoastră, însă, cu altceva v-aţi otrăvit. Ce-aţi mai mîncat ?

— Am fost la restaurant...

— V-aţi pierdut minţile !

— Şi am mîncat acolo conserve...

— Vai, vai ! Şi mai ce ?

— Macaroane, pe urmă patru prăjituri...

— E clar că v-aţi otrăvit. Conserve, macaroane, prăjituri ! Şi mai ce ?

— Vă jur, asta-i tot ! Pe urmă am început să citesc un oficios...

— Ceee ? ! sări ca ars doctorul. Oficios ? ! Mulţumiţi-i lui Allah că n-aţi trecut în lumea drepţilor. Aţi scăpat uşor !

Ieşind din spital mă gîndeam : „Ei bine, ce ne facem ? Să trăim, nu sîntem lăsaţi ; să murim, nu sîntem lăsaţi. Nu ne rămîne decît să ne tîrîm zilele.“

FORMALITĂŢI

Casa se afla exact în centrul Sarîyerului[1]. Pînă am ajuns acolo, am obosit, nu glumă. Am dat de o vilă împrejmuită de o grădină întinsă.

Yalçin mi-e prieten din copilărie.

— Ce frumos e aici la voi ! am spus eu.

— E vila mătuşii mele Güher.

Venisem să văd biblioteca lui Yalçin. Acesta m-a condus într-o încăpere spaţioasă — o adevărată împărăţie a cărţilor. La început m-am pierdut, neştiind cu ce să încep.

— O să luăm şi ceaiul aici, zise Yalçin.

Am început să răsfoiesc nişte volume groase. Deodată, de undeva de sus, se auzi un strigăt :

— Direcţia : colina cu brazi !... Pas alergător !

Glasul era firav, tremurător.

Pentru o clipă m-am oprit, neştiind ce să cred, apoi m-am adîncit din nou în lectură. Dar peste un minut glasul firav se auzi din nou :

— La dreapta !... Înainte-e-e marş !

Am vrut să-i cer lămuriri lui Yalçin, însă m-am sfiit.

Răsturnaţi în nişte fotolii moi, stăteam şi beam ceai. Din nou se auzi o comandă :

— Direcţia : malul rîului ! Înainte, marş !

Apoi urmă un zgomot asurzitor. Uşa se dădu la perete, şi în cameră îşi făcu apariţia o făptură (nici

[1] Localitate situată pe malul Bosforului.

bărbat, nici femeie) într-o ţinută greu de imaginat. La brîu avea o sabie. Pe cap — un chipiu militar dintre acelea care se purtau pe timpuri. De sub chipiu atîrnau bucle de păr alb şi lung. Pieptul creaturii era plin de ordine şi medalii. Purta pantaloni bufanţi, peste care erau traşi ciorapi de mătase femeieşti, vechi cine ştie de cînd.

Judecînd după păr şi după faţă, era femeie, dar după îmbrăcăminte — bărbat.

Văzînd pe neaşteptate această fiinţă atît de curios îmbrăcată, sării imediat din fotoliu. Yalçin mă apucă de mînă.

— Faceţi cunoştinţă, unchiul meu Güher.

„Aha, m-am gîndit eu, deci e bărbat."

— Ce faci, tinere ? mă întrebă unchiul Güher cu o voce piţigăiată.

— Vă mulţumesc, răspunsei eu, bine !

— Caporalului nu i se răspunde „mulţumesc". Se spune : „Să trăiţi !", iar lui Yalçin : Caii artileriei au nevoie de fîn !

Apoi din nou strigă : „Înainte, marş !" şi ieşi din cameră.

Eu priveam nedumerit la Yalçin. Acesta mă întrebă :

— Oare nu ţi-am povestit niciodată despre mătuşa Güher ?

— Nu. Dar întîi spune-mi : e mătuşa sau e unchiul tău ?

— Şi una, şi alta. Ascultă. Mătuşa Güher locuia în această vilă cu cele două fiice înfiate. Mereu creştea cîte două orfane. Cînd o mărita pe cea mare, înfia o altă fată. După ce tata fu transferat la Istanbul, stătui un timp la hotel ; nu reuşeam în ruptul capului să găsim o locuinţă potrivită. Într-o zi, mătuşa Güher ne propuse : „Mutaţi-vă la mine. Mă plictisesc în această casă mare." Ne mutarăm. Fiul cel mai mare al mătuşii Güher se găsea pe atunci în America, iar fiica ei, cam de aceeaşi vîrstă cu mama, locuia cu soţul în alt cartier — la Maçha.

Trecură cîţiva ani.

Într-o dimineaţă (eu şi cu tata încă nu plecasem la serviciu), tocmai mă încălţam în hol, cînd cineva bătu

la uşă. Deschid — în prag un poliţist, cu o servietă în mînă.

Întreabă :

— Aici locuieşte Güher ?

Nu-mi plăcu tonul familiar al poliţistului. Mătuşa mea împlinise tocmai şaptezeci şi patru de ani. Era o veritabilă doamnă, printre doamnele respectate ale Istanbulului. La Sarîyer nici nu i se spunea altfel decît „preastimată doamnă". Toată lumea o cunoştea. Chiar cei care nu-i cunoşteau numele se exprimau în chip respectuos despre ea. Cînd se spunea „grădina preastimatei doamne", „casa doamnei", fiecare pricepea că e vorba de dînsa.

Am răspuns poliţistului :

— Da, aici. De ce ?

— Chemaţi-l pe Güher !

Mătuşa, pe atunci, aproape că nu se mai scula din fotoliu. Nu că era paralizată, însă îi plăceau liniştea şi odihna. Vîrsta şi obezitatea o obligau să se mişte cît mai puţin.

— Nu poate veni, îi răspunsei. Ce doriţi ? Puteţi să-i transmiteţi prin mine.

Apăru şi tata.

— Da, da, nu poate să coboare, spuse şi el.

— De ce nu poate ? ! se miră poliţistul. Ştim noi cum să găsim oamenii !

— Încercaţi, ridică tata din umeri.

— Adică sînteţi împotriva legii ?

— Nuu ! Pur şi simplu, din cauza obezităţii, omul nu poate coborî.

Poliţistul făcu ochii mari :

— Tînăr şi aşa de gras ? Nu poate coborî pe scară ? Imposibil !

— Tînăr ? Care tînăr ? ! Are peste şaptezeci...

Poliţistul holbă şi mai tare ochii şi privi la hîrtia pe care o ţinea în mînă.

— Aici scrie : douăzeci şi doi de ani. Şi n-a făcut pînă la vîrsta asta armata ?

— Cine ?

— Güher.

— Ce tot spui ? Güher nu-i bărbat, e femeie !

— Nu vorbi ! I-auzi, domle ! Şi Comisariatul militar care l-a dat dezertor ! Poate e vorba de alt Güher !

Mama, născută şi crescută în Sarîyer, interveni :

— Cu numele Güher nu mai există nimeni pe aici.

Poliţistul privi încă o dată la adresă : nici o greşeală. Faţa lui exprima neîncredere.

— Nu, vă rog mult, să vină Güher. La urma urmei e o datorie faţă de patrie. Toţi am făcut armata. Nu se cuvine să fugi de la împlinirea datoriei. Mîna statului te dibuie oriunde te-ai piti !

Poliţistul ar fi continuat cu sfaturile, dar tata îl opri :

— Nu, nu, nu poate să coboare. Poftiţi, urcaţi dumneavoastră. Să vă convingeţi...

Mama adăugă :

— Scuzaţi-mă, dar vă rog să vă scoateţi bocancii. Dînsa e foarte severă. Se poate supăra...

Poliţistul îşi scoase bocancii şi jambierele. Pe urmă urcarăm cu toţii.

Mătuşa Güher stătea întinsă în fotoliu, cu picioarele înfăşurate într-un pled. Poliţistul încremeni.

Am crezut că mătuşa se va supăra aflînd că a fost dată dezertor. Însă ea începu să rîdă.

Poliţistul privi din nou în hîrtiile sale :

— Numele dumneavoastră ?

— Güher.

— Exact. Numele de familie ?

— Yegenoglu.

— Exact. Tatăl dumneavoastră ?

— Ministrul Halim-paşa, şeful arsenalului.

— Exact. Halim scrie şi aici. Mama ?

— Vesamet...

Poliţistul era uimit :

— Doamne, iartă-mă ! Totul corespunde. Numai vîrsta şi faptul că nu sînteţi bărbat ne strică toate socotelile. Conform formalităţilor de îndeplinit trebuie să ne prezentaţi o copie a certificatului dumneavoastră de naştere, după care noi vom trimite o adresă la Comisariatul militar.

Potrivit cererii poliţistului — „pentru îndeplinirea formalităţilor“ — scosei o copie după certificatul de

naştere al mătuşii şi o dusei la poliţie. Nu trecură nici două săptămîni de la întîmplare şi ne pomenirăm cu acelaşi poliţist, însoţit de astă dată de un comisar. Acesta se afla de multă vreme cu slujba în localitate şi o cunoştea bine pe mătuşa Güher.

— Trebuie să întocmim un proces-verbal, doamnă, îi zise el.

— Vai de mine ! exclamă mătuşa. De ce proces-verbal ? Doar mă cunoaşteţi !

— O formalitate... lămuri comisarul.

Fu întocmit procesul-verbal în care se arăta că mătuşa Güher nu e bărbat, ci femeie. Împreună cu comisarul şi cu poliţistul, îl semnarăm şi noi. Mai trecură vreo zece zile. Şi, într-o altă bună zi, apărură doi soldaţi şi un poliţist. Comisarul îi trimise să ne comunice :

„În vederea îndeplinirii formalităţilor, doamna este rugată să se prezinte la Comisariatul militar".

Noi am protestat :

— Ce înseamnă asta ?

Faţa poliţistului se însenină :

— Sînt numai nişte formalităţi, domnilor...

După felul cum pronunţă aceste cuvinte, parcă ar fi spus : „Fleacuri, nimicuri, n-are rost să le daţi importanţă... cu toate că trebuie totuşi să le îndepliniţi."

Mătuşa Güher zise :

— O dată ce-i vorba doar de nişte formalităţi, ce să facem, să mergem să le îndeplinim...

Uşor de zis, să mergem !

Am coborît-o pe mătuşă cu fotoliu cu tot, am urcat-o într-o trăsură şi am dus-o la Comisariatul militar. Comisarul militar, un locotenent-colonel, îi puse cîteva întrebări. Mătuşa îl lămuri :

— Soţul meu a fost general. A murit acum douăzeci de ani... Şi acum ce se întîmplă ? Vreţi să mă luaţi în armată, pe mine, o bătrînă de şaptezeci şi patru de ani ? Doar sînt văduva lui Memduh-paşa.

N-a sfîrşit bine vorba, că locotenent-colonelul a sărit de pe scaun :

— Ah, dumneavoastră sînteţi, preastimată doamnă...

Îi sărută repetat mîna mătuşii.

Pe cînd era simplu locotenent a servit în unitatea lui Memduh-paşa şi o cunoştea pe mătuşa Güher încă de pe timpurile cînd era o femeie înfloritoare.

— Ah, doamnă !... Se poate să nu mă mai recunoaşteţi ? Mult bine mi-a mai făcut Memduh-paşa.

Noi ne-am bucurat : comisarul militar, prin urmare, e un cunoscut apropiat al mătuşii. Deci mătuşa Güher va fi scăpată de acuzaţia de dezertare ce i se aduce.

— Nu vă alarmaţi, o linişti locotenent-colonelul. Asemenea greşeli se fac destul de des. Dar... am o mare rugăminte. Pentru îndeplinirea formalităţilor, trebuie să corectaţi certificatul dumneavoastră de naştere. Asta-i tot.

Mătuşa se înfurie.

— Dragul meu, ce-i cu fleacurile astea ? Cei de la Comisariatul de poliţie ştiu că sînt femeie şi totuşi m-au trimis la voi. Dumneata mă cunoşti încă din tinereţe şi totuşi mă trimiţi la Biroul stării civile.

— Formalităţi, stimată doamnă, formalităţi, zîmbi locotenent-colonelul.

Privisem de fiecare dată foarte atent pe cei care pronunţau cuvîntul „formalităţi". Faţa lor se însenina parcă în acele momente.

Plecai de la Comisariat.

Aproape zilnic ne vizitau soldaţi, curieri, poliţişti.

Într-o zi ni se comunică :

„Biroul stării civile nu confirmă anul naşterii. Dacă nu corectaţi greşeala strecurată în certificatul de naştere, vom fi obligaţi să vă încorporăm."

Intrarăm cu toţii în panică. Pe mătuşa Güher, va să zică, în vîrstă de şaptezeci şi patru de ani, grasă ca un butoi, vor s-o ia în armată cu orice chip.

Cei care din capul locului ne-au sărit în ajutor au fost : fata mătuşii Güher şi soţul ei. Cu toţii ne-am dus la Biroul stării civile. Din fericire, şeful biroului fusese coleg de şcoală cu ginerele mătuşii. Mai mult, a fost de cîteva ori şi în casa ei.

— Eu vă cunosc doar bine, doamnă ! confirmă el.

Am oftat cu toţii uşuraţi.

Şeful nu ne mai trimise la alţi subalterni. Se ocupă el personal de problema noastră. Aduse în birou re-

gistrele, comandă ceai pentru toţi, apoi începu să răsfoiască prin dosare.

— Da... spuse el la un moment dat. E o greşeală. Au greşit anul naşterii. În loc de anul 1301 au scris 1351 *. Din cauza aceasta, stimata doamnă are acum nu şaptezeci şi patru de ani, ci numai douăzeci şi patru. Iar numele de Güher l-au luat, din greşeală, drept nume bărbătesc.

Începurăm să rîdem. În sfîrşit, greşeala fusese descoperită. Conducîndu-ne, şeful zise :

— Acum, doamnă, ca să reparăm această greşeală trebuie să vă adresaţi tribunalului.

— Ce tribunal, domnule, care tribunal ?

— O simplă formalitate, doamnă. O formalitate. Însă fără hotărîrea tribunalului noi nu putem corecta nimic.

— Bine, dar de ce eu ? Să se adreseze tribunalului cel care a comis greşeala !

— V-am spus că e o simplă formalitate...

Ne-am întors acasă.

Poliţiştii şi soldaţii continuau să ne asalteze vila. De la o zi la alta ne aşteptam ca mătuşa Güher să fie luată în armată.

După ce ne convinserăm că toate demersurile făcute pentru limpezirea situaţiei n-au dat nici un rezultat, am telegrafiat celuilalt fiu al mătuşii, care locuia la Izmir :

„Vino urgent. Mama va fi luată în armată."

Fiul mătuşii sosi în cel mai scurt timp. Îşi aduse şi nevasta, şi copiii. Între timp, temîndu-ne că o vor încorpora pe mătuşa, o ascundeam pe la vecini şi cunoscuţi. Presimţeam că, dacă o găsesc, o trimit imediat la cazarmă.

Într-o zi mătuşa Güher ne chemă pe toţi şi ne zise :

— Nu e de glumit ! Toţi spun „formalităţi, formalităţi"... dar într-o bună zi o să mă trezesc luată în armată. Luaţi urgent măsuri.

Fiul ei cel mic, care venise de la Izmir, angajă un avocat vestit.

---

* După calendarul musulman.

Aveam şi puţin noroc: judecătorul care urma să judece procesul mătuşii era din Sarîyer şi a crescut sub ochii mătuşii Güher.

Veni şi ziua procesului. Mătuşa Güher, susţinută din amîndouă părţile, ocupă locul acuzatului.

Avocatul îşi începu pledoaria:

— Stimate domnule judecător, priviţi la faţa luminoasă a celeia pe care o apăr...

Avocatul se străduia să demonstreze că mătuşa Güher nu e dezertor, că e femeie şi că are şaptezeci şi patru de ani.

După două şedinţe, tribunalul hotărî să audieze martorii. Ne-am dus la judecător acasă. Judecătorul sărută mîna mătuşii Güher, care se înfuriase:

— Ce-i comedia asta?! Ce, nu mă cunoşti? Mai ai nevoie şi de martori?

— Vai de mine, mătuşică, nu te supăra. E o simplă formalitate. Vom audia martorii, aşa... de formă... Găsiţi doi martori... Ajunge!... Un fleac de formalitate...

După ce toate eforturile rudelor, ale fiului, ale ginerelui, ale nepotului, ale surorii, ale nurorii, n-au dat rezultate, hotărîrăm să trimitem o scrisoare prin avion, în America, fiului cel mare al mătuşii: „Vino urgent. Mama va fi luată în armată." Nu trecu nici o săptămînă, şi sosi răspunsul: „Aţi înnebunit?" Trimiserăm a doua scrisoare: „Nu mai întreba şi vino. Mama va fi încorporată."

Fiul cel mare sosi din America împreună cu soţia şi copiii. Luînd cunoştinţă de toate amănuntele, îşi ieşi din fire:

— Sînteţi nişte papă-lapte!...

Începurăm să umblăm în căutarea martorilor. Trebuia ca cei care vor confirma vîrsta mătuşii să aibă cel puţin nouăzeci de ani. Ne-am adresat multora. Toţi ne-au refuzat.

— Eu, ne lămuri unul dintre cei solicitaţi, nu pot depune mărturie. Acu şaptezeci şi patru de ani, nici eu nu venisem încă pe lume, nici măcar taică-meu nu se născuse.

— Dragă, încerc să-l conving, e vorba doar de o simplă formalitate. N-ai decît să spui cîţi ani îţi con-

vine. Nu şaptezeci şi patru, spune şaptezeci... sau şaizeci... Şi cincizeci poţi spune. Spui cîţi ani vrei, e vorba, doar, de o simplă formalitate !

De prisos !

Altul se scuză în felul următor :

— Doamne fereşte de năpastă ! Cum să declari despre ceva de care habar n-ai ?

Al treilea îi întări refuzul :

— Cînd faci declaraţii false, rişti să fii pedepsit aspru de tribunal.

Cu chiu, cu vai, izbutirăm totuşi să găsim doi martori : unul avea cincizeci şi cinci de ani, celălalt — şaizeci. Au fost audiaţi. Judecătorul hotărî trimiterea mătuşii Güher în faţa unei comisii medicale care să confirme faptul că respectiva este într-adevăr femeie. În momentul în care se citea hotărîrea, se aflau în sală fiica mătuşii, cei doi fii ai ei şi opt nepoţi.

Ne-am dus din nou acasă la judecător. Dar nici un fel de rugăminţi n-au fost de folos.

— Dragii mei, zise judecătorul, eu ştiu prea bine că mătuşa Güher e femeie. Doar am crescut în braţele ei. Ce să-i faci, dacă aşa cer formalităţile ? E nevoie de un certificat medical. O simplă formalitate...

Noi, vrînd-nevrînd, îndeplineam toate aceste formalităţi, dar între timp eram asaltaţi din toate părţile :

— Vă luăm mătuşa în armată !

— Permiteţi...

— Ce „permiteţi", cîte luni au trecut de cînd trebuie s-o încorporăm ?!

Mătuşa Güher se încăpăţîna :

— La vîrsta mea ? Nu permit nimănui să hotărască dacă sînt femeie sau nu !...

Am început s-o rugăm cu toţii :

— Mătuşă dragă, vizita medicală e doar o formalitate. E o vizită formală... E o formalitate...

Vizita trebuia să aibă loc într-un spital oficial. Aflarăm, spre norocul nostru, că ginecologul care trebuia să-o examineze pe bătrînă era un bun prieten al fiului ei. Venea des acasă la ei. Şi cu medicul primar al spitalului se cunoşteau bine. Cu ani în urmă,

Memduh-paşa îi înlesnise să urmeze cursurile şcolii militare de medicină.

Am condus-o pe mătuşă la spital. Medicul ginecolog i-a sărutat mîna şi i-a zis :

— Astăzi nu se poate...

— De ce ? am întrebat noi.

— Astăzi, nu e zi de comisie. Eu nu pot hotărî singur. Comisia trebuie să-şi spună cuvîntul...

— I-ascultă, stimabile, ce fel de comisie ? se revoltă fiul cel mare al mătuşii, tu nu ştii, oare, că mama mea e femeie ?

— Cum să nu ştiu, frate ? Ştiu. Dar vezi, formalităţile... Cu toate că îţi spuneam că numai comisia poate hotărî, de fapt e vorba de o vizită formală... o simplă formalitate.

Toţi ştiau că mătuşa Güher nu e bărbat ci femeie, că are nu douăzeci şi patru de ani, ci şaptezeci şi patru, însă fiecare căuta să treacă chestiunea celuilalt. Era cu neputinţă să demonstrăm că bătrîna de şaptezeci şi patru de ani, mama a trei copii şi bunica a opt nepoţi, e femeie.

În sfîrşit, mătuşa Güher se prezentă în faţa comisiei medicale. Nici unul dintre doctori nu s-a atins de ea, nici cel puţin pulsul nu i l-au luat. Au eliberat un certificat semnat de toţi cei şapte medici din care era alcătuită comisia confirmînd apartenenţa mătuşii Güher la sexul feminin. Acum trebuia să ne adresăm din nou tribunalului.

Între timp, soldaţii şi poliţiştii continuau să ne sîcîie, ameninţîndu-ne mereu cu încorporarea mătuşii.

Veni şi ziua procesului. În afară de noi, rudele apropiate, în sală se mai aflau rudele îndepărtate, cunoscuţi, oameni mai puţin cunoscuţi, cunoscuţii cunoscuţilor noştri, curioşii şi chiar şi oameni necunoscuţi. Ziarele începuseră de mult timp să se ocupe de acest caz al mătuşii, chemată să facă armată. Cum, datorită formalităţilor de tot felul, chestiunea ţinea de un an şi mai bine, nu se afla, în tot oraşul, un singur om care să nu fie în curent cu toată povestea asta.

La tribunal, fu citită concluzia comisiei medicale. Şi, în sfîrşit, judecătorul se ridică să citească hotărîrea tribunalului.

Deodată, mătuşa Güher strigă :

— Sînt bărbat !

La început toţi o priviră înmărmuriţi. Pe urmă începură să rîdă. Mătuşa Güher o ţinea una şi bună :

— Da, da, formal sînt bărbat ! Vreau să fac armata ! Martorii, certificatul medical — totul e minciună !

Tribunalul hotărîse că mătuşa Güher e femeie. Însă ea se consideră de atunci caporal. Ne-a dat ordin să-i zicem „unchiul Güher". A scos din ladă uniforma lui Memduh-paşa, s-a îmbrăcat cu ea, şi-a potrivit sabia la brîu, şi de dimineaţa pînă seara face instrucţie cu subunitatea ei.

De sus se auzi din nou glasul piţigăiat al bătrînei :

— Direcţia : pomul din faţă ! Înainte-e-e, marş ! Unu, doi !... Unu, doi !... Unu, doi !...

S.T.A.P.S.

Sînt mai multe luni de cînd caut şi nu izbutesc să găsesc de lucru.

Într-o zi, trecînd pe podul Galata, vorbeam cu mine însumi, întrebîndu-mă cu glas înecat : cine se sinucide e un om de curaj sau un laş ?

Chiar în clipa aceea simt că mă bate cineva pe umăr.

— Ce-i cu tine, Nuri ? Ai înnebunit ? Ce tot dai din gură ?

Cel care mi se adresase era un fost coleg de şcoală. Nu-mi puteam aminti însă de numele lui.

— De, îi răspund, poate că am înnebunit. Nici eu nu ştiu ce-i cu mine !

Am continuat drumul împreună.

— Cu ce te ocupi ?

— În fiecare dimineaţă la ora opt plec de-acasă şi pînă seara la nouă caut de lucru. Şi aşa, de doi ani de zile...

— Mda, a dracului treabă !

— A dracului sau nu, asta e ! În Istanbul nu există nici o întreprindere sau instituţie, de stat sau particulară, unde să nu-mi fi lăsat adresa. Am bătut la toate uşile. Pretutindeni mi s-a răspuns în acelaşi fel : „Lăsaţi-ne adresa, vă vom răspunde prin poştă".

— Pentru început eşti mulţumit cu trei sute de lire pe lună ?

— Lasă glumele...

— Vino cu mine.

Ne-am urcat într-un taxi. Am oprit în fața unui mare magazin. Pe vitrinele lui scria „S.T.A.P.S.".

Am intrat în magazin, am urcat la etaj și ne-am oprit într-un birou elegant.

— Mă mir ! mi s-a adresat fostul coleg. Tu erai doar cel mai leneș din clasă. Ai terminat liceul cu chiu, cu vai. La Universitate nu te-ai mai dus. De altfel, ești și cam greu de cap. Cum se face deci că n-ai și tu o întreprindere a ta ?

— Mă întreb și eu, i-am răspuns ridicînd din umeri. Probabil că totuși ceva nu e în regulă cu mine !

— Vezi acest S.T.A.P.S. ? E proprietatea mea !

— Ce vrea să zică S.T.A.P.S. ?

— Societatea turcă pe acțiuni „Piese de schimb". Pune alături literele inițiale, și totul e cît se poate de clar.

— Și cine îți sînt asociații ?

— N-am asociați. Doar așa, de formă, am trecut în acte pe soția mea și pe cumnată. O societate pe acțiuni prezintă mai multă încredere. Clienții pot fi mai ușor înșelați. Iar cînd e vorba de plata impozitelor — treaba e și mai simplă !... Ei, acum să lăsăm astea... Ai să afli mai tîrziu toate amănuntele.

— Și ce vinzi aici ?

— Nimic !

— Cum adică : nimic ?

— Uite așa, nimic ! Privește la rafturi. Vezi ceva ?

Într-adevăr, în magazinul enorm nu se afla nimic, în afară de cîțiva palmieri în niște lăzi mari de lemn și vreo două plante decorative cu frunze late. Rafturile erau goale-goluțe.

— Societatea mea are cinci filiale : la Adana, la Konia, la Malatya, la Izmir și la Ankara. Dacă ești de acord, te inițiez în afacere și te numesc directorul unei noi filiale, pe care intenționez s-o deschid în curînd. Deocamdată îți ofer trei sute de lire lunar. După ce ai să capeți puțină experiență, îți urc salariul pînă la o mie de lire !

— Și care sînt atribuțiile mele ?

Amicul meu a scos dintr-un sertar un registru gros.

— Aici sînt trecute preţurile şi denumirile pieselor de schimb.

Am deschis registrul. Pe prima pagină am citit: „Acumulator, ax cardanic, cilindru, carcasă, diferenţial" şi aşa mai departe.

— Poţi începe lucrul imediat.

Am coborît în magazin. În dosul tejghelei lungi de nuc se afla un bărbat. Amicul făcu prezentările:

— Domnul Saim... Domnul Nuri... Domnul Nuri îşi va face stagiul la noi...

Acestea zise, amicul meu a plecat.

Atenţia mi-era încordată la maximum, dorind să intru în miezul afacerilor cît se poate mai repede. Colegul mi-a oferit o ţigară şi şi-a aprins şi el una.

În timpul acesta au intrat în magazin doi ţărani.

— Bună ziua !...

— Bună ziua, stimabililor, poftiţi !... Colegul se purta cu noii veniţi foarte amabil. Cu ce vă putem fi de folos ? Vă rog ! Nu luaţi loc ?

— Mulţumim. Avem un necaz !...

— Tractorul ?

— Da. Ni s-a rupt fişa de contact. Şi stăm cu braţele încrucişate. Ce-i de făcut ? Nu ne puteţi ajuta ?...

— Vai, vai, vai ! Fişă de contact ?! Am avut ! Aaacum am vîndut-o ! Dacă aţi fi venit numai cu cinci minute mai devreme...

Unul dintre ţărani se lovi cu pumnul în piept:

— Of, n-avem noroc !

— Staţi ! Cred că e cineva care are ce căutaţi !... Numai să n-o fi vîndut-o !

— Dă-ne o mînă de ajutor, efendi. Unde e ?

— Lăsaţi aici banii şi veniţi peste două zile !

— Să te ţină Dumnezeu în viaţă ! Cît costă ?

— O nimica toată. V-o jur: un fleac. Chiar acu' cinci minute am vîndut o fişă de contact cu douăzeci şi cinci de lire. Să mai fi avut una... se schimba situaţia !

— Ce să facem, ne stau treburile în loc.

— Acu' ce să vă spun ? Ăl care are fişa e un mare escroc. Nu ştiu dacă o dă şi cu două sute cincizeci.

Ţăranii se sfătuiră în şoaptă, pe urmă au scos două sute cincizeci de lire.

— O să venim poimîine, va să zică. Să-ţi dea Dumnezeu sănătate.
— Cu bine.
După cîteva minute, a intrat în magazin alt ţăran.
— Roţi dinţate conice aveţi ?
— Conice ne lipsesc. Avem cilindrice.
— Mie-mi trebuie conice.
— Acum nu avem posibilitatea să vă servim. Are unul... Însă... Te jupoaie, banditul ! Cere trei preţuri.
— Dracu să-l ia ! De o săptămînă îmi zace tractorul.
— Lasă atunci trei sute de lire, să încercăm să le scoatem cu atît. Dacă cere mai mult, plătim noi, şi apoi ne daţi diferenţa.
Ţăranul a numărat trei sute de lire.
— Vino mîine.
— Mulţumesc, să trăiţi !
Ţăranul a ieşit. Peste puţin timp şi-a făcut apariţia un alt client, care, la rîndul lui, a cerut o roată dinţată cilindrică.
Colegul a răspuns :
— Conice avem. Cilindrice lipsesc. Acum cîteva minute am vîndut ultima.
Eu ascultam şi mă minunam : cînd cumpărătorul cerea cuzineţi, răspundea că are numai bucşe, dacă cerea bucşe, îi răspundea că are numai cuzineţi.
— Bielă aveţi ?
— Piston avem, bielele ne lipsesc. Acum am vîndut ultima. E unul care are o asemenea bielă. Dar e pungaş : cere un preţ cam sărat. Numa' să n-o fi dat...
Unii intră, alţii ies.
— Pinion aveţi ?
— Acum l-am vîndut.
— Lagăr de cap aveţi ?
— Numai lagăr principal. Dar, dacă vreţi să cumpăraţi un lagăr de cap, ştiu eu pe unul care are aşa ceva. E însă un tip fără ruşine ! Vinde pe preţuri de bursă neagră.
Fiecare client lăsa între trei sute şi cinci sute de lire.
Iar trece pragul un ţăran.
— Ce se aude cu diferenţialul nostru ? Am lăsat aici alaltăieri şapte sute cincizeci de lire.

— Am găsit... dar e un şnapan. Tipul mai cere o sută... Apoi s-a întors spre vînzător :

— Fugi la Apostol şi adă diferenţialul.

Cum apărea cîte un client care lăsase acolo banii pentru cîte o piesă, colegul meu îl trimitea pe vînzător ba la Apostol, ba la Vasili, ba la Avram.

Spre seară s-a întors şi prietenul meu, proprietarul S.T.A.P.S.-ului.

— Ei, cum merge ? s-a interesat el.

— Minunat !

— Precum vezi, noi nu avem aici nimic. Şi, cu toate astea, cînd închidem seara magazinul, găsim în casă pe puţin trei pînă la patru mii de lire. Registrele ni le ţinem în perfectă ordine. Nu-i aşa, domnule Saim ?

— Întocmai aşa, întocmai !

— În registre trecem cu exactitate preţul de facturare. Ei, acu', ia zi, ai să te descurci ?

— Ba bine că nu ! Am şi înţeles cum e treaba. Cred că am s-o scot la capăt...

Tocmai atunci şi-au făcut apariţia în magazin încă doi ţărani.

— Hai să vedem, Nuri, ce-ai învăţat ?

M-am adresat ţăranilor :

— Poftiţi, poftiţi, domnilor, doriţi ceva ?...

— Curea pentru ventilator aveţi ?

— Curea pentru ventilator ?! Ah, acum am vîndut-o !... dacă doriţi avem curea pentru pantaloni... Staţi, staţi ! Un moment... Cunosc eu un individ care are o curea de ventilator...

— Şi cît cere pe ea ?

— Nu întrebaţi ! Mi-e ruşine să vă spun. E un netrebnic, o lepădătură, un ticălos ! Cere nişte preţuri de speculă. Cu mai puţin de o sută de lire nu o dă, canalia. Un parşiv nemaiîntîlnit. Nemernicul, jupoaie pielea de pe om !

Ţăranii au numărat pe tejghea suta de lire, dar eu îmi luasem vînt şi nu mai era chip să mă potolesc.

— Un speculant ! Un tîlhar ! Un porc de cîine ! Să pretinzi o sută de lire pentru o curea de ventilator ?! Ce să-i faci ? A intrat ţara pe mîna speculanţilor !

— Ai dreptate, domnule, ai dreptate, au căzut de acord ţăranii şi au plecat.

Am vrut să plec şi eu pe urmele lor, gîndindu-mă că oricum voi fi dat afară din slujbă.

Dar patronul, spre uimirea mea, s-a bucurat :

— Bravo, Nuri ! Eşti colosal ! Minunat ! Într-o singură zi ţi-ai însuşit meseria ! Vei primi cinci sute de lire pe lună.

Lucrez de o jumătate de an la S.T.A.P.S. Salariul mi s-a ridicat la o mie de lire. Ca să cîştig banii aceştia, sînt nevoit să-l înjur în fel şi chip pe patron.

De cîte ori aude înjurăturile astea, patronul mă bate pe umeri.

— Bravo ! De un asemenea om aveam eu nevoie !

CUPRINS

Pag.

Notă 5

POVESTIRI

Dacă aş fi fost femeie 9
Congresul chirurgilor 14
Cum se scrie un articol 19
Cum poate înnebuni un om 24
Se închiriază un etaj 31
Ceasornicele publice 35
Discurs inaugural 44
Vila liniştită 52
Banda 58
Lupta împotriva prostituţiei 62
Cum poate fi descoperit un răufăcător 68
Sîntem sportivi şi gata ! 75
Trăiască patria ! 82
Educaţie 90
Cum a fost prins Hamdi-Elefantul 98
De ce a mieunat pisica 103
Stripties basri 109
Prima literă a alfabetului 115
În căutarea roşiilor 120
Felinarul de pe strada noastră 125
Oglinda-minune 128
Fotoliul 134
O duc bine cu toţii 148
Cadouri 154
Vine inspectorul 159
Trăiască lefterii 171

	Pag.
Bussinesman	177
Trebuie să fii tuberculos	185
Cheia	190
Constructorii	195
Slavă lui Allah !	201
Se udă sau nu se udă	207
Clubul încornoraţilor	214
Nu faceţi copiii să plîngă	220
Omul-orchestră	226
Nu mă interesează	233
Banchet cu prilejul inaugurării noului cazan	237
Capriciile tehnicii	242
Dacă n-ar fi existat muştele	248
Fin şi elegant	253
Copilul	261
Numai dintr-un singur salariu	265
Bărbatul oriental	271
Cînd se discută despre vreme...	277
Ghicitul caracterului după scris	284
Inventarierea pălăriei	289
Istorioară picantă	297
Cînd plînge copilul	302
ÎNTR-O ŢARĂ... (basme)	
Padişahul ales de ciori	311
Tinicheaua ruginită din vistierie	317
Nestemata la care nu puteau privi oamenii răi	323
Padişahul căruia i-a intrat o ţeapă în...	327
Regele şi ploşniţa	332
Ţara în care oamenii cască	339
Domnul Bou şi domnul Ahmed	344
Istoria cu cozile	348
Să vă dea Allah viaţă lungă	356
Certificatul	361
Capodopera sută la sută	367
Cum m-am sinucis	377
Formalităţi	381
S.T.A.P.S.	392

Redactor responsabil : Raul Joil
Tehnoredactor : Aurica Ionescu

Dat la cules 04.06.1963. Bun de tipar 28.08.1963. Apărut 1963. Tiraj 15.160 ex broşate. Hîrtie semivelină satinată tip II A de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 18,94. Coli tipar 25. A. T. 3025. C.Z. pentru bibliotecile mari 8A. C.Z. pentru bibliotecile mici 8A—32=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 479 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Lei 9,25